

V. 313.
JACOBI TOLLII
INSIGNIA
ITINERARII
ITALICI,

Quibus continentur
ANTIQUITATES SACRÆ.

TRAJECTI ad RHENUM,

Apud { FRANCISCUM HALMAM, }
{ GUILIELMUM vande WATER, } Bibilop:
M. D. C. XCVI.

JACOBI TOLLII
IN SINGULA
ET RERARUM
ITALICARUM

Quibus continentur

ANTIQUITATES SACRARUM

TRACTATUS DE RHENIUM

FRANCISCO HALMANN
GUILIELMUS WATER
M. D. C. XCVI

POTENTISSIMO & INVICTISSIMO
CÆSARI,
LEOPOLDO
MAGNO,
D.G. ELECTO
ROMANORUM IMPE-
RATORI SEMPER
AUGUSTO, P.F.

GERMANIÆ, HUNGA-
RIÆ, BOJOHEMIÆ,
DALMATIÆ, CROA-
TIÆ, SCLAVONIÆ,
&c. &c. &c.

R E G I,
A R C H I D U C I
A U S T R I Æ,
D U C I B U R G U N D I Æ,
S T I R I Æ, C A R I N T H I Æ,
C A R N I O L Æ, E T W I R -
T E M B E R G Æ, C O M I -
T I T E R I O L O R U M,
&c. &c. &c.

Triumphatori Gentium Barbararum,
Optimo Principi,

Felicitatem perpetuam.

Au-

AUGUSTISSIME IMPERATOR,

On infœcundus ager accepta
plerumque semina diti reddit
cum fœnore : quod eo luculen-
tius est, & uberius, quo beni-
gniore fuit aeris temperie fo-
tus, adjutusque. At ubi cœlum tristius frugum
obstitit incrementis, parcius hæ proveniunt,
neque fatoris respondent exspectationi. Tua
Liberalitas, & animi Clementia, OPTIME
CÆSARUM, illa mihi Viennæ semina sup-
peditaverunt, quæ in has tandem excrevere
& maturuere spicas, quas nunc in Augu-
stæ Bonitatis Tuæ Ara adolendas oblatum
venio. Immitior aura e Brandeburgico
spirans Palatio, ad instar sævientis Boreæ,
diro semina Tua, ne exfurgerent, rigore
continuit. Tandem Divina illa discussa
adspiramine est : & ecce tenuiorem qui-
dem, sed tamen cum augmento segetem :

* 3

quam

D E D I C A T I O.

quam si tam benivolo acceperis animo ,
CÆSAR AUGUSTISSIME , quam favente
semina ejus præberi jussisti voce , habebō
certe , quod gratæ devinctæque AUGUSTÆ
MAJESTATI TUÆ mentis studia felicissime mihi
impensa gratuler. Nihil vero mihi jucundius ,
quam quid , quantumque SACRATISS. MAJESTATI
TUÆ debeam , publice testari. Decreveram hisce
THEOLOGICIS , quod argumentum non tam meæ
est Professionis , MEDICA subnectere , & CORPUS
CHIRURGICÆ veteris Gr. Lat. Auctori itidem suo ,
SER. Principi COSMO TERTIO , Magno Hetruriæ
Duci , debita cum gratiarum actione , laudeque ,
restituere , atque consecrare. Huic porro operi
Chemicos adjungere Poetas Græcos : ac tandem
tertio tomo , quæ ad mea cummaxime spectant
studia , id est , Monumenta vetera inedita
literaria , utroque sermone , prorsus ac ligata
conscripta oratione , complecti. Tua incredibilis ,
AUGUSTISSIME IMPERATOR , in omne studiorum
genus , præcipue vero Me-

D E D I C A T I O.

Medicum, animi propensio, cum admirabili eruditione conjuncta, impulit me, ut animi mei sententiam paulo liberius hic exponerem: præsertim, quod, quum ex Italia primum redux ad SACRATISSIMÆ MAJESTATIS TUÆ venerationem admissus essem, ipsa Tua Vox Augusta & diligentiam meam in describendo illo codice vetere Chirurgico probare dignata est, & porro me ad editionem ejus clementissime cohortari. Erat hic mihi campus vix ullis circumscriptus terminis, LEOPOLDE CÆSAR INVICTISSIME, totum illud SACRATISSIMÆ TUÆ MAJESTATIS studium, quo omnis doctrinæ cultum prosequeris, & remp. Literariam Liberalitate Tua Benignitateque mirifice complecteris, omni facundia, quantacunque in me est, honoreque verborum extollendi: Erat argumentum illustre, exoptatum, & ad perpetuitatem famæ accommodatissimum, Cæsaream Tuam Vindobonensem Bibliothecam meritissima laude & huic seculo, & omni, quæ sequetur, posteritati commendandi, deprædicandique: ni
fata

DEDICATIO.

fata manus injicerent, morboque lento, & vitalia depascente, nimiam meam in his excolendis literis pertinaciam, nimisque non sufficientibus corpusculi viribus improvidam, castigarent. Utere igitur, OPTIME IMPERATOR, in admittendo hoc ultimo fortasse grati devotique SACRAT. CÆS. MAJESTATI TUÆ animi mei documento, ingenua Tua Clementia, & accipe simul vota ab eadem animi affectione proficiscientia. Deus Opt. Max. servet sospitetque SACRATISS. TUAM MAJESTATEM, omnemque FAMILIAM AUSTRIACAM perpetuum: eaque Imperiale fastigium Tuum gloria faciat effulgere, qua nullus ante Te Cæsarum eluxerit, nullus post Te eluceat. Hoc tota mente precatur,

POTENTISSIME ET INVICTISSIME
IMPERATOR,

SACRAT. CÆSAREÆ MAJESTATI TUÆ

Devotissimus

JACOBUS TOLLIUS.

LECTORI ERUDITO

S.

*Exhibeo Tibi, Lector Erudite, partem
promissorum; seu primum tomum IN-
SIGNIUM Itinerarii Italici; qui inedi-
ta Theologica continet. Sunt autem ea
Carmina mille ducenta admodum D.
Gregorii Nazianzeni: tum Confuta-
tio sectæ Massalianorum: item Ritus Receptionis Ma-
nichæorum: quæ tria e Cæsarea Vindobonensi Bibliotheca
descripta benignitati Inviçtiſſ. Cæsaris LEOPOLDI
MAGNI accepta referenda sunt. Reliqua duo, Testa-
mentum Theodori Studitæ, & D. Macarii Narratiuncula,
Joachimi Felleri b. m. Bibliothecæ Lipsiensis Academiæ
Præfecti, Viri optimi, dum fuit, & mihi amicissimi, do-*

* *

num

P R Æ F A T I O.

num sunt. Prioribus tribus notulas aliquas adpersi, prout aliqua notatu digna in Excerptis meis Theologicis, sed in alium usum collectis, occurrerunt. Nam a Bibliotheca adeo destitutus fui, ut ne unicum quidem Theologum inter perpaucos, qui furaces mali juvenis manus effugerant, numerare potuerim. Ergo, si quid minus placuerit, Lector Erudite, dona id malæ fortuna meæ: sicubi erravero, corrige benivole, & gratias tibi habebo gratissimas. Neque enim ex iis sum, qui vel arrogantia, vel invidia, vel pertinacia, summum me, & omnibus numeris absolutissimum in his literis jactitem, mihi que persuadeam. Tantum vero ab invidia remotus, ut cunctis viris excellentibus toto animo favream. In agnoscendis vero erroribus meis facillimus hætenus fui. Castigavi nuper in Gallica mea Longini editione insanam eorum animi impotentiam, qui de lana caprina disputantes inaudita feminis salsamentariis convicia in se mutuo congerunt: non cogitantes, omnem eruditionis & eloquentiæ famam, quam sibi merito peperere, hac turpissima ac indelebili macula foedissime contaminari. Hos ego summos Oratores ac Poetas, purique sermonis Latini primas æque arroganter sibi vindicantes, facillime non in uno alterove, si mihi amicos irritare luberet, sed pluribus argumentis inconfutabilibus nec Poesios nec Rhetorices intima adyta unquam penetrasse facile ostenderem. Sed hæc non adeo ad Rempublicam spectant literariam. Quare saniozem ipsis mentem precor, ut-
que

P R Æ F A T I O.

que omisso inani fastu, & invidia tempora sua utilitati
potius publicæ, quam mutuis animi irritamentis impendant.
Hoc amicis meis, quibus revera bene cupio, quorumque
laudes & ingenii decora nunquam non prædicare soleo,
brevis forsan fato concessurus, fidele monitum quasi testa-
mento lego: utque placido hanc meam admonitionem animo
accipiant, rogo. Hæc sunt, Lector Erudite, quæ te scire
volui, cui omnia leta, felicia, prospera toto animo voveo
& precor. Vale.

S. O. E. R. I. E. S.

TRACTATUUM,

Qui hoc Volumine continentur.

D. GREGORII NAZIANZENI
Theologi Carmina Cygnea Inedita. pag. 1.

EUTHYMI ZYGABENI
Victoria & Triumphus de impia & multiplici exse-
crabilium Massalianorum Secta, qui & PHUNDAI-
TÆ, & BOGOMILI, nec non EUCHITÆ, EN-
THUSIASTÆ, ENCRATITÆ, & MARCIONITÆ
appellantur. pag. 106.

FORMULA recipiendi eorum, qui a MANICHÆO-
RUM & PAULICIANORUM Hæresi ad puram &
veram nostram fidem CHRISTIANORUM conver-
tuntur. pag. 127.

Sancti Patris & Confessoris THEODORI
ad Discipulos suos Testamentum, Interprete
JACOBO SIRMONDO. pag. 179.

S. MACARII ALEXANDRINI
Sermo de excessu Justorum & Peccatorum: quorsum
scilicet eorum animæ e corpore demigrent, & quo-
modo se habeant. pag. 193.

D. GRE-

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ

Τῶν Κυκνέων Ἀσμάτων

Α Ν Ε Κ Δ Ο Τ Α.

D. GREGORII NAZIANZENI
T H E O L O G I

Carmina Cygnea

I N E D I T A.

A R G U M E N T U M

JO. LEUNCLAVII.

*Q*uerela est de hominum ingrata mente, qua ostendit in hac vita nemini laborum exspectanda esse præmia. Qui Constantinopolin venerit, quos labores exanclarit, narrat. Contraxisse tandem corporis ægritudinem ex gravissimis ærumnis: Tum invidia motos Episcopos sub debilitatis prætextu ipsum munere suo dejecisse. Subjicit inde, quales etas illa Episcopos habuerit, qui suam inscitiam Apostolorum exemplis excusare voluerint, in quibus & publicani, & piscatores exstitissent. Verum hanc objectionem varie dissolvit, & dissimilitudinem inter utrosque maximam esse probat. Addit, alios Episcopos esse adulatores, seque temporum ad rationes accommodare. Hinc originem malorum ipsam ostendit: sumi nimirum citra delectum, & nullo adhibito judicio, quoslibet, mimos, agricolas, opifices, publicanos, provinciarum præfectos rapaces; itemque præfectos ceteros, civiles ac militares, qui reapse rudes subito videantur idonei. Describit & simulationem gravitatis in moribus ac gestibus externis. Tandem eis longum vale dicit, obiterque ad virtutem & concordiam hortatur.

A

CAU-

CAUSA SCRIPTI.

REGORIUS ab ipsis statim incunabulis ad instar Samuelis a matre Deo consecratus omni deinceps vitæ tempore singulari ardore virtutem pietatemque coluerat, animumque Athenis una cum Basilio Magno omni sacrarum, profanarumque scientiarum cognitione imbuerat: cuius & in Ponto deinde usus contubernio, ab eodem, quum a patre primum, qui Nazianzi erat episcopus, Presbyterii fuisset exornatus dignitate, invitatus ac nolens Salsimorum constituitur episcopus. Verum quum locum hunc infra dignitatem suam esse cerneret, ac merita, nullo episcopi ibidem functus officio inde discedit: a patre vero revocatus exoratur, ut vices suas jam senis suscipiat, & una secum Episcopatum tamquam vicarius administret. Eo mortuo, quum ab episcopis impetrare non posset, ut alium patri sufficerent successorem, Seleuciam se confert: ac paulo post Nazianzum revertitur. Hinc Constantinopolin ad SS. Trinitatis contra Arianos & Apollinaristas doctrinam tuendam a populo & Episcopis Catholicis evocatus, Catholicorum templum tantum tunc temporis Anastasie tenentium Episcopus creatur, confirmante per literas Petro Alexandrinæ civitatis Episcopo: triennioque integro rem ita strenue contra Arianos, ceterosque gerit hæreticos, ut ecclesiam Catholicam mirifice augeret, veramque doctrinam late propagaret, insigni cum adversariorum dolore, qui jam in ipso ejus dignitatis ingressu ita suæ partis plebem concitaverant, ut Gregorium lapidibus petierint. Quum vero cum omni vita, tum & cultu victuque monachum potius severissimæ integritatis, quam tantæ dignitatis ageret ac referret Episcopum: adhuc & altiores ob eruditionem, defensamque SS. Trinitatis doctrinam, spiritus gerere videretur, Ciceronianæque imbecillitati affinis, ut ille consulatum suum, & expulsus urbe Catilinam, omnibus tantum non horis memorabat, ita & ipse confusos Arianos, & suam Triadem assidue prædicaret, ingentem sibi quorundam suorum Presbyterorum, aliorumque Episcoporum, conflavit invidiam; qui, quod splendidius & luxuriosius viverent, vitam Gregorii severiorem instar sibi esse exprobrationis existimabant. Accidit forte, ut interea temporis Maximus quidam Philosophus Cynicus, sed Christianas partes amplexus, ex Ægypto Constantinopolin se conferret, a Lucio Ariano, qui Petrum Alexandrina sede expulerat, eamque per vim occuparat, flagrantibus, & in exilium actus. Hunc Gregorius, vir prisce simplicitatis, & omnis virtutis amantissimus, sed minus cautus, ac patens adulationibus, veluti martyrem aliquem non modo in contubernium recepit, sed & egregia præsentem laudavit oratione, quæ sub Heronis Philosophi nomine vigesima tertia est: adeoque nihil mali de nequam isthoc homine suspicatus est, ut & ad intimam eum admiserit amicitiam. Verum evenit ei, quod

CAUSA SCRIPTI

quod illi in fabulis, qui enectam frigore viperam in sinu fovebat. Maximus enim Ægyptios aliquot Episcopos Gregorio invidentes, auro corripit, persuasitque, ut se in ejus locum substituerent. Dictum factum. Illi namque prolatis aliis Petri epistolis, captata Gregorii absentia, Maximum noctu convocatis quibusdam suarum partium hominibus Episcopum creant. Quo facto sequenti mane cognito, ingens tumultus plebis Gregorio addictæ ortus: & adnitentibus, qui eidem favebant, Episcopis aliis, Maximus urbe pulsus est, confirmatusque post paulo ab redeunte in urbem Imperatore Theodosio Gregorius, collata in eum Archiepiscopali dignitate, Arianis erepta: quos ea res tantum non in furorem egit; sic ut & percussorem Gregorii submiserint. Imperator deinde Concilium Episcoporum Constantinopolin evocat, a quo Gregorii electio confirmatur, adnitente præcipue Meletio, Antiochiæ præfule. Quo mox mortuo, ingentes de successore ejus inter Episcopos dissensiones ortæ sunt. Quas cum frustra Gregorius componere satageret, imprudenti nimium fervore successorem sibi quoque petit: privatam sibi vitam, quam tot contentionibus, rixis, & calumniis obnoxiam dignitatem, potiorē dictitans. Arripere statim æmuli, quod offerebatur, & accedentibus e Macedonia & Ægypto Episcopis, qui Gregorium non rite electum asserebant, ceteros in sententiam suam pertrahere. Sero sapiunt Phryges. Gregorius, qui promptissimum hunc assensum non expectarat, propria se captum videns ingenuitate animi, quamquam statim facti poenitebat, pudore tamen adductus in sententia perstitit, gravique ac luculenta ad Imperatorem & Concilium habita oratione, quæ inter editas xxxi est, ut Archiepiscopali sese abdicare liceret dignitate, rogavit, impetravitque. Hinc statim natæ hæ, quas hic e Manuscripto Casareæ bibliothecæ codice promimus, querelæ: hinc illæ, ut ita dicam, lacrymæ, & ceteri threni: in quibus & patientiam, & animi robur, ac moderationem in tam probo viro merito desideres. Scilicet nemo sine vitiis: optimus ille, qui minimis urgetur. Ciceronem sane nemo melius expressit vita, moribus, eloquentia, fortuna, usque in exilium: & in exilio uter mollior, vix quisquam dixerit. Fortior Carolus Quintus fuit, qui, licet eum positi imperii, regni que filio traditi, statim poenituerit, dolorem tamen suum numquam non pertulit, ac dissimulavit. Ceterum carmen hoc statim post depositam dignitatem scriptum est; adeoque illud *de vita sua* tempore præcedit. Hic enim lenius agit, neminemque nomine designat: illic liberius & acerbius; ac nominatim Maximum perstringit, ceterosque perpetuum duraturis stigmatibus inurit: aucto scilicet ex poenitentia & accedentibus adversariorum ludibriis, ac irrisu dolore, irritaque inde in hanc veluti vindictam ægri jam nimis animi perturbatione.

Εἰς ἑαυτὸν, καὶ θεῷ

ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ.

- Ἰσως μὲν ἐλπίῳ ὡς κακὸν φέρει
 Ταῖς τῷ πατρίδι ἐνθλαῖς τυπόμενον,
 Οὕτω πατρίδα κατερεῖν καὶ τὸ λόγον.
 Ως ἂν πλείως ὧν ἡγωνισμένοι,
 5 Καὶ μισθὸν ἐλπίζωμεν ἐντελέστερον.
 Ὡς γὰρ τέλειται μόχθῳ, ἐντελέστερον.
 Ὡς δ' ἐπείλειται, καὶ τὸ ἄθλον ἐλπίζεις.
 Ως ἂν δὲ μὴ δόξαιεν οἱ κακοὶ κρατεῖν
 Τὰ πάντα, μὴδ' ἢ λαῖται αὐτοῖς ὁ δρόμος,
 10 Ἀνίστασθαι ἐξενός, τὸ μὲν πέρας
 Τῶν παρήσω τῷ τελευταίῳ πυρὶ,
 ὃ πάντ' ἐλέσχει καὶ κατὰ σὺν δίκῃ,
 Ἀν' λανθάνωμεν εἰθάρδε πλοχῶς ποῖν.
 Αὐτὸς δὲ μικρῶ τὸς ἐμὲς λόγῳ πλήξω
 15 Φονεῖς. Φονεῖς γὰρ οἱ κείνοντες ἑκτοπα,
 Ψυχῶν ἀθώων ἐκχέοντες αἷμα,
 Πάντων, ὅσους ἐπληττον, ἔς φονόμην.
 Ἐρῶ δ', ἃ λέξω, μηδὲν δύλατόμενον
 Τὸ λοιδορεῖσθαι, ὡς αἱ ἀπηνόρουμενον
 20 Πᾶσιν μὲν, ἐμοὶ δὲ καὶ πλέον μισέμενον.

Οὐ

NOTÆ ad QUERELAM de EPISCOPIS.

C Armen hoc rectius intelliget, qui primum illud & prolixum prius legerit, quo vitam suam D. Gregorius exponit, & quæ hic attinguntur, fuse enarrat. Nos autem punctula tantum nonnumquam inde excerpemus, quæ ad hujus explanationem pertinere videbantur necessario; adjectis & nonnullis aliis, quæ suapte semet aliud agentis obtulerunt, ac veluti sub manu nata sunt.

V. 1. Ἰσως μὲν ἐλπίῳ] Verum hoc: estque in hisce vir sanctissimus aliquid humani passus; optimi quidem consilii atque voluntatis, sed in ferendis injuriis aliquanto, quam oportebat, mollior, minusque a conviciis & acer-

bitate, quæ Christianum dedecet, temperans. Sed hæc ejus imbecillitas ceteris ipsius præstantissimis donanda virtutibus est, ac meritis; cogitandumque, nimisquam difficile esse, quum homo natus sis, hominem exuere.

Ibid. Ἐχρῶν ὡς] malim ἐχρῶν μ' ὡς.

11. Τελευταίῳ πυρὶ] Sic Carm. 1:

Δόσω τὸ κρῖν τῷ τελευταίῳ πυρὶ.

Ignem illum indicat, de quo Apostolus priore ad Corinth. 111, 13; qui quidem Catholicæ ecclesiæ ὁ καθάρων τὰ ἀνομήματα, revelaturusque opera, probaturusque, cujus sint generis. Verum perfecti Christiani est, deprecari potius, quam imprecari supplicia & poenas. Infra verſ. 495:

Τυχόν

De se ipso, & adversus

EPISCOPOS.

- Fortasse debebam, itidem ut factis me contineo,
 Quum vxor, ad illius me præcepta componens,
 Qui pro nobis passus est, etiam oratione tolerans esse:
 Ut perfecte certamen vitæ hujus absolverem,
 5 Et præmium perfectius exspectarem.
 Nam quorum labor perfectus est, & præmium est perfectius:
 Sicut imperfecto labori etiam præmium consimile respondet.
 Verum ne mali omnium potiri videantur,
 Neve levi prorsum cursu ferantur
 10 Adversante nemine, finem illorum equidem
 Extremo permittam igni,
 Qui cuncta jussu tum explorat, tum purgat.
 Tametsi hac in vita per fraudes quasdam nosmet occultemus.
 At nihilominus orationem hanc brevem contexam.
 15 Nam qui absurda proferunt, sicarii sunt
 Animarum effundentes innoxium sanguinem
 Illorum omnium, quos a me gubernatos vulnerant.
 Dicam autem hæc nihil reveritus.
 Conviciis quidem exagitare non fas est quemquam: & ut
 homines
 20 Cuncti ab eo abhorrent, ita peculiariter ipse vitium hoc odi.

Propte-

Τυχόν τι ἄλλην ὑψίον πλασθήσομαι
 Πλάσιν, καθάρεται τὰ φιλοτέχνη πύρι.
 Vid. & v. 53. in tetraſtichis vocat ἵσχατα
 καθαρεύει.

13. Πλοκαῖς τισίν] Dolis, quibus ipsum ir-
 retiverant. Sic c. de vita sua:

Εἰ μὴ τὸ πλῆθος τοῦ μίσου τὸ λάθρον,
 Νέαν ὄλισθεν, ἢ σπιλάδες, λοχοὶ βάθρου.
 Ἀλλοὶ λέγουσι ταῦτα, σιγῇ δ' ἴσοι.
 Οὐδ' ὅτι σχολὴ μοι πλεῖστα γινώσκων κακά,
 Τὴν ἀπλότην καρδίαν ἀκουμένω.

14. Πλάξω] In MS. erat πλάσω, vitiose,
 pro πλάξω. Leunclavius πλάξω legisse videtur.
 Sed nec sic se versio recte habet. Repone: At
 brevi tamen ego meos sermone verberabo sicarios.
 Sicarii enim sunt, qui absurda proferunt: Sive,
 Homicidas. Homicidas enim sunt, qui impie ju-
 dicant.

15. Φονίς] Ita fere Optatus Milevitanus lib.
 11: Vos vivum facitis homicidium: latro jugu-
 gulans dat de morte compendium. Et mox:
 Valent quidem membris, sed erepta portant fu-
 nera dignitatis: de Episcopis expulsis.

Ibid. Οἱ κείνοις ἐκτετα] Nempe ipsum
 pluribus simul in urbibus Episcopum esse, id-
 eoque non rite electum Constantinopoli: qua
 de re vid. infra, v. 96. Mox pro ἐπλάττον lege
 ἐπλάττον: id est, quoscunque formavi, quos rexi.

18. Μὴδὲν] Malim μὴδὲν, ἰσχυρῶς. Vertam
 vero: Neminem vero in his, quæ dicam, indi-
 cabo; veritus, ne quemquam calumniari vi-
 dear: quæ res & per se illicita est, & mihi præ-
 primis exosa. Non enim quemquam nomine de-
 signabo, &c. Attamen id carmine de vita sua
 non impigre & peracerbe fecit.

A 3

21. Οὐ

- Οὐ γὰρ ὀνοματὶ τὰς λόγους ποιήσομαι,
 Τῷ μὴ δοκεῖν ἐλέγχειν, ἀ κρύπτειν χρεῖαν.
 Ἀλλ' ἐδὲ πάντων ἐξ ἴσης μεμνήσομαι.
 Μὴ μοι τοσούτων ἐκδρομήσεις τόμα.
 25 Πολλὰς γὰρ οἶδα καὶ λόγους τῷ κρείσσονι.
 Ἀλλ' ὅς περ ἐν κακοῖς τε, καὶ κακῶν πέρας,
 Αὐτὸς κρατεῖσθαι, καὶ δαμαζέσθαι πᾶν νῦν.
 Τεμεῖν π' χεῖρον ἢ μάχαιρα τῷ λόγῳ.
 Τί τῶτο; δείξεις, ἂν μάχῃ πρὸς τὸν λόγον,
 30 Αὐτῷ παροδῆλως ἐκφανῆς κατήγερθαι.
 Τὸ δ' ἐν ἐμὸν τοῦτο. Βαλλέτω με πᾶς.
 Πόρρωθεν εἰμι τοῖς λιθοῖς ἡγεμονεύειν.
 Θάρσ' ἰλέοντα. Παράδαλις τῶν ἡμέρων.
 Ἀσπίς πάχ' ἂν σε καὶ Φύροι δεδοκίμαται.
 35 Ἐν ἐκτρέπῃ μοι, τὰς κακὰς ἐπισκοπῆς,
 Μηδὲν φοβηθεὶς τῷ θρόνῳ τιμῇ ἀξίαν.
 Πάντων τὸ ὑψέτω, ἐχέ πάντων δ' ἡ χάρις.

Τὸ

21. Οὐ γὰρ ὀνοματὶ] attamen ita exacte
 designatis iis, quos perstringit, ut nominaliter
 non opus fuerit. Sed & alibi Maximum nomi-
 nat, in quem potissimum hoc carmen con-
 scripsit. Sic inter Jambica carmen in eum p.
 249, aculeatissimum est; cuius initium:

Τί ταῦτα; τολμᾷς καὶ σὺ, Μάξιμε, γράφειν;
 Γράφειν σὺ τολμᾷς; τῆς ἀνιδιαιᾶς ὅση;
 Carmine item primo p. 12: ubi ita eum descri-
 bit, ut pictor melius non potuerit:

Ἦν τις ποτ' ἡμῖν οὐ πόλει θηλυθείας,
 Αἰγυπτιῶν φάντασμα, λυσσῶδες κακὸν,
 Κύνων, κυνέου, ἀμφόδων ὑπερέτης,
 Ἀρης, ἄφρονος πῆμα, κητώδες τέρας,
 Ξανθός, μελάνθεξ, ὄνυχος, ἀπλούς τὴν τρίχα:
 Et hanc quidem comam ejus eodem carmine
 adeo Satyrice exagitat, & adeo asperere, ut ni-
 hil supra; ut:

Δράσιν δὲ τί τὴν καλὴν κόμην; πάλιν
 Ορέσκει φιλιερῶν; ἢ μενέεις τοῖον γέλωτος;
 Ἀμφω γὰρ αἰσχρὰ, καὶ τί τοῖν δυοῖν μέσον;
 Οὐκ ἔστιν ἑρπεὶς οὐδὲ ἔν, πλὴν αἰσχρότης.

Quid! laqueum proponere inimico ad suspen-
 dium, ut nil de convitiis istis dicam, homi-
 nisne est Christum sectantis? non videtur. A-
 gnosco hic igitur, ut Carmine xi appellat,
 δακνύμενον λόγον, ὡς ἀνίης. Ad comam vero
 Maximi & hoc Carmine vers. 660 alludit,
 quum ait: Ἐπίσχες ἢ τρυφῇ, ἢ τὰς τρίχας.

Superius autem interpretes c. 1, τὸ ἀμφόδων
 ὑπερέτης non recte vertit, viarum servulus,
 quod nihili est. Repone, acer minister; ut apud
 Phædrum Canis: Quia videor acer, alligant
 me interdum. Ita enim de hoc Maximo Grego-
 rius eodem carmine:

— Τίς οὗτος; ὡς ἐμοίγε Μάξιμῳ;
 Στέγης, τραπέζης, δομῶν, βουλευμάτων
 Κοινωνός. Οὐδὲν μίσηται καὶ γὰρ τις ἦν μέγας
 Κύνων, ὑλακίων δ' ἦεν τοὺς κακοφρονῶντας.
 Καὶ τῶν ἡμῶν πρόθυμος αἰνίτης λόγων.

23. Εἰς ἴση] ab interprete hoc omissum est.
 Adde igitur, equaliter, sive, eodem modo. Et
 mox in codice erat vitiose ἐκδρομήσεις, pro
 ἐκδρομήσεις. i. e. Ne mihi adeo extra metas pro-
 currat sermo, seu lingua. Ἐκτὸς δέμου φέρεσθαι.
 Plato dixit. Sic Carm. de vita sua:

Καὶ αὐτὸς δάσους ἐκδραμύει τῇ θείᾳ:
 ubi male quidam ἐκδραμύει malunt.

26. Καὶ κακῶν πέρας] Sic infra in Variis:
 Καίπερ πάσχων δεινὰ, καὶ δεινῶν πέρας.

27. Αὐτὸς] In exemplari Casareo erat δοξα-
 ζέσθαι, pro δαμαζέσθαι. Unde initio addubita-
 bam, an non potius foret τὸ κρηδεῖσθαι in κρηδεῖ-
 σθαι mutare; sic ut utrumque ironice positum
 videretur; & ἄτος pro αὐτός. Sed hoc frustra
 fuit. Δαμαζέσθαι vero in suo etiam legisse vi-
 detur Leunclavius. Ita enim vertit: quæ le-
 ctio confirmatur illo versu e Monothichis: Ἡ
 σάξ

Propterea nominatim nihil proferam,

Ne proferre videar in lucem, quæ occultanda erant.

Nec item omnium mentionem faciam:

Nolim enim me tam loquacem esse.

25 Nam multos etiam novi, de quibus loquendum sit honestius.

Verum quisquis improbus est, & plusquam improbus,

Vinci se, domarique patiat.

Vulnerabit orationis gladius, quidquid malum fuerit.

Et quinam sint mali, patebit deinceps, ubi meam orationem

oppugnans

30 Manifesto te tuimet ipsius accusatorem declaraveris.

Sic equidem affectus sum. Petat me jaculis, qui volet.

Jam dudum ad lapidum ictus ferendos me accommodavi.

Leonem vereri nolito. Pardalis animal mansuetum est, ac mite.

Fortassis etiam exhorrescentem te fugiet aspis.

35 Unum mihi quiddam modo vitato, malos scilicet episcopos,

Nihil folii dignitatem reveritus.

Omnium est eadem sublimitas, at non omnium gratia.

Pellem.

καὶ ἐκ κορυφῆς, καὶ δαίμαζ' ἰδοὺ καλῶς.

28. Τί ποτε τὸ χεῖρον] Ita ferme Hieronymus ad Bonasum: Disposui nasum secare fatentem: timeat, qui strumofus est.

29. Τί τοῦτο διέξω] Τί τοῦτο; Quid enim? sic v. 737: Τί ταῦτα; alias malim, σὺ τοῦτο διέξω. D. Hieronymus adversus Rufinum: Quando sine nomine contra vitia scribitur, qui irascitur, accusator sui est. Idem ad Nepotianum, de vita Clericorum: Nullum lasi: nullius nomen mea scriptura designatum est: neminem specialiter meus sermo pulsavit. Generalis de vitiis disputatio est. Qui mihi irasci voluerit, ipse de se, quod talis sit, confitebitur. Habuit autem hoc D. Hieronymus, ut erat Ciceronianus, e Ciceronis Or. pro lege Manilia, c. xiiii: Ego autem neminem nomino. Quare irasci mihi nemo poterit, nisi qui ante de se voluerit confiteri. Sic & Phædrus prol. lib. iiii.

Suspiciōe si quis errabit sua,

Et rapiet ad se, quod erit commune omnium,
Stulte nudabit animi conscientiam.

Idem, qui supra, Hieronymus ad Rusticum: Scio me offensurum esse quamplurimos, qui generalem de vitiis disputationem in suam referunt contumeliam: & dum mihi irascuntur, suam indicant conscientiam: multoque peius de se, quam de me iudicant. Ego enim neminem

nominabo: nec veteris Comædia licentia certas personas eligam, atque perstringam.

31. Βάλλω με πᾶς] respicit hic, quod ei in initio evenerat electionis, cum a populo lapidibus impetitus fuit. Sic infra in alio carmine inedito:

Βάλλετε, τοξοῦντε μὴ πεφραμένους.

Σιγῇ βαθεῖα. Γενγοριῶν πεφραμένω,

& hinc statim ait:

Πόρρωθεν εἰμι τοῖς λίθοις ἡμωσμένω.

id est, Jam dudum memet ad excipiendos lapides composui.

quadere v. not. ad vers. 103. Sic & C. Jamb. 1.

Βάλλ' ἐστοχῶντε τοῖς λίθοις.

& Carm. xxiii: Λιθαζέτω με πᾶς

Ὡς ἐκ παλαιῶν τοῖς λίθοις

Ἀριστ' ἡμωσμένον.

33. Θάρρει λέοντα] Sic & carm. de vita sua; leoni se confert:

Λέοντες ἡμεῖς ἐχθροί, ἀλλὰ σήμερον

Πίστῃ ἐγώ γε. Σὺ δὲ μικρὸν λίον.

35. Τοὺς κακοὺς ἐπιχόπους] in quos sæpius vehementissime invehitur, imprimis toto carmine xi; ubi inter cætera dicuntur

Ἀδελφίως χάσκαλλες ἐν ἀλλοτριῶντι προσώ-
ποις

Εὐσεβίης, ὅσα δ' ὀνὸς, ὁμοῖα πᾶσιν
ἔχοντες.

36. Τὸ

Τὸ κῶδιον παρέλθε, τὸν λύκον βλέπε.

Μὴ τοῖς λόγοις με πείθε, τοῖς δὲ πράγμασι.

40 Μισῶ διδάσκαθ', οἷς ἐναντίον βίῃ.

Τὰ χρώματ' ἀνὰν τῷ πᾶσι, βδελύττομαι

Γινώσκον οὐδὲν τῶν σεσηπότων μελῶν.

Πᾶς πῶτα; καὶ πῶτα; πᾶς λόγος αἰ

Κινῶν ἀμείνεις, ἔχ' καὶ νυὶ θυμοῖς;

45 Ἀλλ' ἄντ' ὅστις, ἐξερεύγεσθαι πάθῃ

Θεῷ, φίλοις, γονεῦσι, γείτοσι, ξένοις,

Εἰ δ' ἐν χρόνῳ τε καὶ βίᾳ τοῖς ὑπερον.

Μικρὸν δ' ἀνοίσω τ' λόγον πορρωτέρω.

Μηδεὶς πόλ' εἶπη τοῖς πονησὶ π. πλέον

50 Ἐντεῦθεν εἶνα. Παύζεθ', ὅς φρονεῖ πᾶδε.

Ἀ' παρ' ὅν νυκτὶ καὶ ζόφῳ πορευέται.

Τὰς μὲν πυροὶ γ', τὰς δ' ὅππῃ φοῖ θεός.

Ἔως τὸ πῦρ ἅπαντα φωτίζει τὰδε.

Ἀλλ' ὅν μὲν ἐξέλιτλινε μοχθηρὸν βίον

55 Στένων, αὐτῶν, δάκρυον τήκειν μέλη,

Χαμυνία τε καὶ τροφὴν τενέμῳ,

Καὶ

38. Τὸ κῶδιον] Sic carm. xii,

Διπλῶς ἐστὶν ἕκαστος, οἷς λύκον ἀμφικαλύπτει.

39. Μὴ τοῖς λόγοις] D. Hieronymus ad Oceanum: Perdit enim auctoritatem docendi, cuius sermo opere destruitur. Quare noster Basilium laudans c. lxiv, ait:

— Σὺ γὰρ μόνον ἴσον ἔφηνας

Καὶ βίον μύθῳ, καὶ βίᾳ λόγῳ.

Et sunt nonnulli, inquit Gregorius Magnus l. i. Dial. quos ad amorem patriæ celestis plus exempla, quam predicamenta succendunt. Noster in tetrastichis:

Ἡ μὴ διδάσκειν, ἢ διδάσκειν τῷ πᾶσι.

Μὴ τῇ μὲν ἔλκειν, τῇ δ' ἀπαθεῖσθαι χερσίν.

Ἡ τοῖς διήσῃ τοῦ λέγειν πρῶτον, ἢ δι.

Γραφῶν διδάσκειν τὸ πλεον τοῖς ἐκτύποις.

D. Augustinus lib. iv. de Doctrina Chr. c. 27: Habet autem, ut obedienter audiatur, quantacumque granditate dictionis majus pondus vitæ docentis.

40. Μισῶ διδάσκαθ'] D. Hieron. in Epitaph. Marcellæ: Erubescit enim quamvis præclara doctrina, quam propria reprehendit conscientia. Idem ad Nepotianum de vita Clericor. Delicatus magister est, qui pleno ventre de

sejuniis disputat. Accusare avaritiam et latro potest. Sacerdotis Christi os manusque concordant. Et in Apologia pro libris ad Jovin. Reprehensorem non audio; sequor magistros. Delicata doctrina est, pugnantem ictus distare de muro: et cum ipse inguentis delibutus sis, cruentum militem accusare formidinis.

41. Τὰ χρώματ'] Matthæi xxi, 27.

45. Ἀλλ' ἄντ' ὅστις] Carm. x:

Φάρμακον ἀλγός ἐστι καὶ ἡμεῖς μὲν οὐ σπείν

47. Ἐἰ δ' οὖν] Saltem, si non, quasi ἰδ' οὐ

Sic infra vers. 182:

Τὸν πρῶτον, ἰδ' οὖν, ἀλλὰ μὴ τὸν ἑσχατον.

et inter varia:

— διὸ τοῖς φαρμάκῳ οὐδ' αἰ.

Εἰ δ' οὖν, σὺ σῶτις ἐπὶ καὶ παρηγορημα.

pro quo alibi dixit, ἰδ' οὐ φίλον σοι. Carm. de vita sua:

Γλῶσσαν τίς ἔχει ἐν μαζῇ συνήγορον,

Εἰ δ' οὖν, ἐλευθέρων τε καὶ ζήλου πλῆαν;

Ibid. Εἰ δ' οὖν χρόνῳ] Carmine de vita sua:

Ἀκουσάτω πᾶς, οἷ τε νῦν, οἷ δ' ὑστερον.

49. Τοῖς ποιοῦσιν τι πλεον] Hoc sibi vult Gregorius: Nemo sibi imaginetur homines probos, qui se affligunt Divino incitati amore, omnesque voluptates rejiciunt, felicius hic vitam

- Pellem missam facito : lupum inspice.
Noli verbis persuadere , sed rebus ipsis.
- 40 Odi doctrinas , vita quibus adversatur.
Colores ac picturas sepulchri laudans , odorem
Internum membrorum , quæ jam putruerunt , abominor.
Quonam hæc pacto dicuntur abs te ? & quid sunt ? qui fit , ut ,
Quum semper meliora quæque proferas , non etiam modo
bona verba proferas !
- 45 Dolentis est , adfectionem animi velut eructare , deque cor-
de promptam
Exhibere Deo , amicis , parentibus , vicinis , exteris ,
Atque etiam ad posteritatem.
Lubet autem hanc orationem paulo altius repetere.
Nemo umquam dixerit laborantibus , futurum , ut suis
- 50 Ex laboribus aliquem fructum percipiant. Fallitur , qui
hoc existimat,
Omnia nocte ac tenebris involuta fiunt.
Alios enim in luce collocat , alios in caligine Deus ,
Donec ignis extremus ille cuncta mortalium facta revelet.
Alius quidem vitam permolestam & ærumnosam exhaustit
- 55 Gemens , expers somni , membra lacrymis tabefaciens ,
Humi cubans ; cibo utens perexiguo ,

Solli-

tam degere , quam impios. Omnia in eadem
versantur obscuritate , iisdemque volvuntur
tenebris : id est , eodem ignoto mortalibus fa-
to agitantur. Probis , malis , eadem fruuntur
forte. Πῶς hic κατ' ἐξοχὴν de probe viventibus
dicitur. Impatientius hæc a Gregorio prolata
sunt , velut Divinam accusante iustitiam , quod
piis hic plerumque male sit , impiis autem
bene ; contra quam oportere fieri videtur. Sic
Carm. v. de calamitatibus suis querens ait :

Πῶς ἡ Χρὶςτος ἀνὴρ κακὸς μογέει με-
γαλοῖσιν

Ὀνόματι, &c.

Postea tamen respiciens orationem luculen-
tam scripsit , quæ XLII est , qua hoc argumen-
tum elegantissime tractavit , ostenditque futu-
ra bonis vitæ melioris præmia certa esse , &
æterna.

51. Ἀπαντ'] Non sat belle interpretes fiunt
posuit. Malim , feruntur , vel fluunt.

52. Τοὺς μὲν πυροὶ] τὸ πυρὸν hic pro in
luce collocare ab interprete accipitur , notione
minus usitata : alias enim candescere , sive

ignire , vel igne etiam *examinare* significat.
Quare , quum priorem versum considero ,
longe aliter ea mihi vox explicanda videtur ;
& pro malis , ærumnis *ve inflammare* posita esse ;
quemadmodum contra dolore , ira , &c. *arde-*
re dicimur. Sequitur enim proximo versu ,
ὡς τὸ πῦρ ἀπαντὰ φωτίζει , seu potius φωτίζει
ταῦτα : ignis scilicet ille purgatorius , de quo su-
pra v. 11 , ὁ πᾶντ' ἐλέγχει. Sic & πύρρασις v. 38.
de examine ignis , & infra in *Variis* , de explo-
ratione per ærumnas.

54. Ἀ' αὐτῷ] Se ipsum innuit. Quod ad
vitæ purioris austeritatem attinet , prævit
ipse suis , non secus ac docuit. Carm. I, p. 12 :

— Κατεργόντα καὶ ψαλμοῖσιν ,

Εὐχαῖς , στίχοις , δάκρυσι , χαμυνούσιν ,

Γαστροῖς πικρῶν , ἀλγῶν ἀσάθητων ,

Θυμῷ , γέλωτι , κλέων ἐνταῖσιν ,

Τὴν σὰρκα κοιμίζοντα πνεύματι κατέτι.

Sic & D. Hieronymus ad Nepotianum de vita
clericorum , *jesunia* , *vigilias* , *elemosynas* cum
chameunis conjunxit.

56. Τροφὴν στενόμενον] Quæ Gregorio pa-
nis sic.

B

- Καὶ νῦν μερίμναις, ὅν γε πνεύματι γαφαῖς,
 Μάστιγι θ' αὐτὸν ταῖς ἔσω ξάνων ἀεί.
 Τί μοι παρεῖται μὴ δέον; τί δ' ἔδρασα;
 60 Ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τερπνὰ τῷ νέαν ἐδρέμαζο,
 Ἐπαύξεν, ἥδε, γαστρός ἐπλησεν νόσον,
 Πάσους ἐφῆκεν ἡδοναῖς, αἰσθήσεσι
 Κλεῖθρ' οὐκ ἔθηκε, πᾶσι ἡνίας ἄπερ.
 Καῖπερ τὸ μὲν συμφορὰ κατέδραμον.
 65 Οὐ συμφορὰ μὲν, ὅ γ' ἀπώλειαι σοφῶν
 Τῶν δ' οἷα δ' ἔδεν, ὡς δοκεῖ τοῖς πλείουσιν,
 Ὅφ' ὦν ὀλεῖται καὶ τὸ φαίνεσθαι σοφόν.
 Οὐ δ' ὁδὸν ἀπαντα, καὶ τὸ δ' ὁδομεῖ,
 Κράπτος εἶναι πῶν ἀρετῶν νομίζεαι.
 70 Λόγος δὲ μαρτυρῶν αὐτὸς, ὅς λέγει ταῦτα.
 Ἄνω κατ' ἡμῶν με τῷ δ' ὁραμένων,
 Καὶ νῦν μόνοις μινυῖται τοῖς νοσμένοις,
 Ρίψαντα δόξαν, κτήνη, ἐλπίδας, λόγους,
 Τὸ μὴ πρυφᾶν πρυφῶντα, καὶ μάστιγι γενῇ
 75 Βίον γλυκύνουθ', ὕδατος ἐλευθερον.
 (Ἡ πάντα δεῖ σε πρὸς δόξαν, καὶ ἡς σοφός)
 Παρ' ἐλπίδας πῶς τῷ καλῶν ἀπατάσας
 Ἐκδημον ἤγαγε. Ὅστις, οὐκ ἔχω λέγειν.
 Εἴτ' ἐν τῷ θεῷ πνεῦμα, εἴθ' ἀμαρτανίδες,

Ως

nis fectus cum sale pro pulmento, vel obso-
 nio. Ita enim Carm. i.

— Αὐτὰρ ἐμοί γε
 Μάστιγι φίλῃ, γλυκὺ δ' ὅφον ἄλλας.

— σκιδὴν δὲ τράπεζα

Νηφάλιον δ' ἐπὶ τοῖσιν ὕδατος ποτόν.

ubi νηφάλιον ποτὸς sicut νηφάλιοι θυσίαι, quæ
 Memoriar, Musis, Auroræ, &c. offereban-
 tur, solam aquam libando, ut est apud Scho-
 liaften Sophoclis Oed. Colon. p. 274. ex Pole-
 mone. Et Carm. de vita sua p. 12. a; ubi ad-
 versarios loquentes inducit:

— Ἀρτύσεις ἡμῶν φίλων,

Σοὶ δ' ἐντέλεια, καὶ πρυφῇ ἔσθαι ἄλλας.

ita enim illic legendum pro vulg. πρυφῇ ἔσθαι
 ἄλλας. Tertullian. de cultu feminar. c. ix: qui-
 dam ipsam Dei creaturam sibi interdiciunt, ab-
 stinentes vino, & animalibus exultantes; quo-
 rum fructus nulli periculo, aut sollicitudini ad-
 jacent: sed humilitatem animæ suæ in vitiis

quoque castigatione Deo immolant. Nota vero
 ratio est. Basilii M. Serm. 11. de jejuniis:
 ὅσον ὑφαίρεις τῆς σαρκὸς, τοσούτον ποιεῖς τῆς
 πνευματικῆς ἐνεδρίας τὴν ψυχὴν ἀποστρέφειν.

§8. Μάστιγι ταῖς ἔσω] Non puto sacræ fla-
 gellationis jam tum cognitum usum, quem
 nunc sacer ordo sapientissime lascivienti populo
 commendat. Gregorius autem noster doloris
 cruciatibus, quos peccatorum conscientia ad-
 hibebat, pro flagris usus est. Cruciatia pectora
 dixit Aufonius in Ephemeride:

Tacitum quum panisot, altaque sensus

Formido excruciat, tormenta que sera ge-
 henne

Anticipat, patiturque suos mens saucia
 manes.

§9. Τί μοι παρεῖται μὴ δέον;] Sic Pythago-
 ræi: Πῇ παρέστη; τί δ' ἔριξα; τί μοι δέον οὐκ
 ἐτιλίσθη;

60. Ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τερπνὰ] Carm. i. de vita sua:

Ως

Sollicita mentis occupatione divinis in literis versans;
Semper denique flagris internis atterens sese; perpetuo
repetens

Cum animo suo: quid abs me omissum est? quid feci, quod
non oportuit?

- 60 Alius e diverso juveniles voluptates quasi decerpfit,
Lusit, cecinit, gulæ morbo satisfecit,
In omnes se voluptates immerfit, sensibus
Pessulum nullum obdidit, pullo similis equino, qui fre-
no caret.

Et tamen illum quidem calamitates obruerunt,

- 65 Quæ calamitates non sunt. Nam attingere sapientes nequeunt,
Quæcunque in hac vita eveniunt, ut plerique putant,
Qui perfectum sapientem non ex opinione constituunt.
Hic autem cunctis in rebus prospero successu utitur,
(Siquidem hoc est prospero successu rerum uti)
Et virtute præstantissimus esse videtur.

- 70 Huic orationi testimonio sum ego ipse, qui hæc dico.
Quum supra res adspectabiles positus essem,
Ac mente cum solis intellectibus versarer,
Abjecta gloria, possessionibus, spe, doctrina,
Delicias ex eo ipso capiens, quod delicias nullas sectarer:
exiguoque pane

- 75 Contentus jucundam vitam agerem, ab omni petulantia liber,
(Nihil non expectandum tibi putato, tametsi sapiens sis)
Præter omnem spem a bonis his abreptum me quispiam
Longè abduxit. Et quis ille fuerit, non habeo dicere:
Divinusne spiritus, an peccata mea:

Ut

Ὡς δ' ἐν νέων ἀκμῇ τε καὶ φορῇ θρασέας,
Ἀλλ' ὅταν σὺν ἄλλαις φρεσὶν αἰστανόμενός,
Οὕτω διζήμενος ἡσυχον βίον, &c.

63. Πῶλος ἡνίας ἄτερ] Apud Ciceronem e-
quorum domitores equuleorum effrenatam
vim fame domare dicuntur: multo vero lasci-
viores sunt, & impotentiores, quum nullo
continentur freno.

68. Ὁ δ' ἐνδουμένων ἀπαύσια,] Melius ver-
teris: Hic autem, ut in rebus omnibus, ita & in
hac prospero cursu fertur,

Virtute censetur esse præstantissimus,
illa vero siquidem &c. In exemplari Græco
non exstant. Forte legit Leunclavius, καὶ
τοῦ ἐνδουμένων, sc. ἐστίν.

71. Ἀνὰ καθήκον] Carm. v.

Πάντ' ἀμυνδὲς βίοτοιο ἀφύσγητον εἰς ἄλλα
ρίψας

Καὶ νόον ὑψηλοῦντα τῇ διότῃ πελάζων
Σαρκεὶ νοσφιν ἔθηκα. Λόγος δέ μοι ἡγεμόνευς
Πάντων μὲν κρατεῖν, πάντων δ' ὑπὲρ αἰ-
θέρα τιμᾶν

Χρυσίαις περιστέσσιν. Vide Orat. xxxiv.

74. Τὸ μὴ τρυφᾶν] Lege, τῇ μὴ τρυφᾶν.

77. Παρ' ἐλπίδας τίς] Basilii: qui & antea,
quum Gregorius in Pontum fugisset, ne Sa-
simorum episcopus crearetur, eum tamen in
suam patriſque sententiam pertraxerat.

79. Εἰδ' ἀμαρτυρίας] Carm. i, de vita sua:

B 2

Οὐκ

- 80 Ως ἂν δίκας πίσιμι τ' ἐπάρσεως.
 Τὸ δ' ἐν περὶ δῆλον, σύλλογόν τε ποιμένων
 Καὶ λαὸς ὀρθόδοξον, ἀλλ' ἔγω πλατύνω,
 Ἄρτι περὶ αὐτὰς ἡλίξ μικρὸν βλέπων.
 Ως ἂν ἡς ἔλθοι τὰ λόγῳ παρρησία,
 85 Μικρόν τ' ἀναπνεύσει τῷ κύκλῳ κακῶν,
 Ἀλάων τε γλωσσῶν, καὶ πολυχιδῶς πλάνης,
 Ὑφ' ὧν ἔχαμνον οὐκ ἔχοντες τι σκέπης.
 Οἷόν τι περὶ τὸν ἐν μέσῳ βιάτων ῥόδον,
 ἢ τις μέλαινα ῥάξ ἐν ἁέρω βότρυι,
 90 Οὕτω μὲν ἐν ἐπὶ λθον θύσεως ξένον,
 Ὀρεοῖς τε χαμφθεῖς, καὶ λιταῖς πολυτρώποις,
 Αἷς ἀντιδῶναι τῷ λίαν κακοφρόνῳ.
 Ἐπεὶ δ' ἐπὶ λθον κατωάδοσαν γλυυ λιπῶν,
 ἢ πίστεως ἐρεῖς πῶς πᾶσιν δοκεῖ,
 95 Οὐ λαὸν, ἔδεν τῷ ἀνασχέων ἐμοί.
 Ταῦτ' ἐστὶν ἐχθρῶν πλάσματ' αἰ, ψευδεῖς λόγοι,
 Φθόνος καλύμματ' ἀσέως θρημένα,
 Ὑμᾶς ἐρεῖς τὰ πύλοιπα βέλομαι.
 Ὑμᾶς γὰρ ἐπεὶ μαρτυρεῖς μόχθον ἐμῶν,

T7

Οὐκ οἶδ' ἐμπνέει τὰς ἀμαρτίας πλέον,
 Αἱ ποικίλ' αἱ μετὰ πάλαι διδραχμαί,
 Μιμνέουσιν, ὑπερβόλος &c.

81. Σύλλογοι τε ποιμένων Carm. 1, p. 10:
 τῶν τοις, &c.

Ἐπεμψεν ἡμᾶς ἡ χάρις τῶ πνεύματος,
 Ποικίλ' καλῶν ποιμένων, καὶ τριμυμάτων.

82. Καὶ λαὸς ὀρθόδοξον Carm. 1:

Ψυχῆς τελείας τῷ λόγῳ τῆς πίστεως,
 Λαὸν βραχύνει μὲν, τῷ δὲ πλείονα,
 Ὅς ἐκ ἀριθμοῦ πλῆθ' αἰ, ἡλικία καρδίας.

Oratione vero xxxi non gregem illum fuisse ait, sed potius ποιμνὸς τι μικρὸν ἔχον, ἢ
 λεῖψανον ἀσύντακτον, καὶ ἀνεπίσκοπον, καὶ ἀο-
 ριστον.

85. Τῶν κύκλων κακῶν Interpres legit τῶν
 κύκλων κακῶν. Sed hic mihi κύκλοι circulos, seu
 conventus Arianorum & Apollinaristarum si-
 gnificare videntur. Alias enim τῶν ἐν κύκλῳ
 κακῶν rectius foret: sed lex carminis τὸ ἐν hic
 non admittit.

86. Ἀλάων τε γλωσσῶν Huc refer, quæ
 carmine de vita sua, ait:

Καὶ ἡ ἐξέστης λόγους
 Διόνειον βοηθῶν τοὺς νόθους τοῖς γνησίοις.

Ὡς μὴ ἐπαίρουσ' οἱ μαθόντες οὐδὲ ἐν,
 Πλὴν τῆς ματαιίας καὶ κινήσεως ἐν γλωσσῇ,
 Τῆς ἐν ψόφῳ τε καὶ ἀσύντακτοις καὶ κινήσεως,
 Μὴτ' οὐδὲ μὴ πλεονάζουσιν σοφισμάτων.
 ubi οἱ νόθοι λόγοι eloquentia, seu literæ politio-
 res sunt profana, τῶν ἐξ ὧν deinde:

Γλῶσσαι δὲ λαοῖς, καὶ πολυτρώποις πλοκαῖ.
 Ἐξ ὧν τὸν ἀπλὸν οἰκῶν τῆς πίστεως,
 Ἰστοί τ' ἀράχης, σαφὲς δις ματῆρια,
 Τὰ καὶ οὐκ ἀσύντακτοι, ἰσχυροὶς γέλοις,
 Ἐργοῖν, ἢ λεβοῖν ἐν στήθεσιν λόγοις.

Ibid. Πολυχιδῶς πλάνης Apollinarista-
 rum, quorum errores Carm. 1 exponit,
 quosque gregie contudit

Κακῶς φρονούσας ἐν πολυχιδῶς πλάνης.

88. Οἷόν τι Suavissima hæc est, & elegan-
 tissima comparatio, qua nescio an delicatior,
 venvultior dari possit.

92. Αἷς ἀντιδῶναι Nescio, interpresne ita
 verterit, an typothetæ scripturam ejus assecuti
 non sint. Corrige leviter; quibus adversari
 hominis insolentis, seu potius, duri nimis &
 perversi, fuisset. Κακίφρων hic est durus, im-
 mitis, qui se flecti non patitur, nec exorari.
 Sic Carm. 1 de vita sua.

Εἰς

- 80 Ut elationis pœnas darem.
 Hoc quidem manifestum est, impulisse me pastorum con-
 ventus,
 Et populum recte sentientem, qui tamen necdum amplius
 & copiosus erat,
 Recens adhuc confectus, ut radios solis paullum intueretur.
 Factum autem eo consilio, ut alia doctrina libertas acqui-
 reretur,
 85 Et nonnihil ecclesiæ ex illis malis respirarent, quæ undique
 illas invaserant:
 Nimirum a linguis ereptæ garrulis, erroreque multiplici.
 Nam his rebus afflictabantur, quum præsidii nihil haberent:
 Instar elegantis rosæ, quæ medio in senticeto sita est:
 Vel tamquam acinus quispiam niger in uva necdum matura.
 90 Quapropter hoc modo religiosus hospes adveni,
 Obtestationibus sacris, & variis precibus permotus:
 Quibus adversati tantum homines insolentes fuissent.
 Ceterum postquam accessissem relicta Cappadocia,
 Quæ fidei propugnaculum esse plerisque videtur,
 95 Nequaquam deserto populo, cui aliqua necessitudine obli-
 gatus essem:
 (Nam illa sunt hostium meorum figmenta, falsique sermones,
 Invidiæ quædam velamenta, ingeniose excogitata)
 Quid porro factum sit, de vobis exquirere lubet.
 Nam vos laborum meorum testes estis.

Quid

- Εἰς ἐκκλῆσαν· καὶ ᾧ ἦν θένος μόνος
 Θρήνοις τοσούτοις ἀντίσταν, καὶ λόγοις.
 94. H^o πίστει.] Carm. de vita sua:
 Καὶ ᾧ ἀνθέλκεν πατερί,
 Πίστι κρατούσα τῶν υἱῶν ἡλίον σχεδόν.
 95. Οὐ λαὸν &c.] Exponit hoc ipsum
 Carm. de vita sua: ubi se numquam Saffimo-
 rum Ecclesiam attigisse, nec ullum ibi sacrum
 obtulisse refert, neque item paternæ post ejus
 mortem, cui succenturiatus viventi fuerat,
 gessisse curam, licet hoc sæpe rogaretur. v. su-
 pra v. 17.
 95. Οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων.] Id est, qui cum
 nihil mihi erat negotii; quippe cujus nullam
 susceperam curam. Id enim expressissimis ait
 verbis Carm. 1 de vita sua:
 Ὅν οὔτε κήρυγμα, οὐδ' ὑπόχρεσις κρατῶ.
 Et mox:
 Τῆς μὲν δουλείας οὐδ' ὅλως ἐκκλησίας

- Προσηγάμεν, οὐδ' ἔχον λατρείαν μίαν
 Θῶα παρσινέσκην, ἢ συνεύχασθαι λαῶ,
 ἢ χεῖρα δύναι κληρικῶν ἐνέγειν τῶ.
 Et inde quidem Seleuciam se primum contu-
 lit: unde Constantinopolin venit,
 Πολλῶν καλοῦντων ποιμένων καὶ Σεμιμά-
 των.
 96. Ψευδῆς λόγοι.] Carmin. de vita sua.
 Εἰπὼν ἀνάγκη, καὶ διὰ μακροχρονίαν.
 Τοῦ μὴ καὶ ἡμῶν ἰσχρῶσα ψευδῆς λόγους.
 Οἱ δ' κακοὶ φιλοῦσιν, ὡς δρῶσιν κακῶς,
 Εἰς τοὺς παθόντας ἐκτρέπτει τὰς αἰτίας:
 Ὡς αἱ κακῶσι καὶ πλείον τοῖς ψευδμασιν,
 Αὐτοὺς δ' ἐκτεκλύσασιν τῶν ἡκολυμάτων.
 97. Ἀστοχῶς.] Interpres ἐυστόχως legisse
 videtur. Vertit enim ingeniose. Si tamen alte-
 rum illud præferendum videbitur, verten-
 dum erit, infelicitate; quod scilicet calumnia
 nimis aperta, & inepta esset, in-re tam aofa.

- 100 Τί σχῆμα, ἢ πρῶσαντες, ἢ βλάβειν φέρον,
 Η' εἶπον, ἢ ἐπράξα τῷτ' ἐτ' ἔτ' τρίτον;
 Πλείω ἐν γὰρ τῷτο, τῷτ' κακῶν ἐφεισάμην,
 Ὡς ἂν λιθοθεῖς εἰσὶν ἀποδοίμην
 Ἐχρετέρησα. καὶ γὰρ ὁσέτις ἕτερον
 105 Παθόντα τοῦ χρεῖος με ἔγω καὶ φέρειν.
 Ὅρα' ἔς, πένητες δια δαρῶνίκα θεῶ.
 Καὶ τῷτο δ' ἐγκλημ', εἰ δοκεῖ, ποιῶμεθα.
 Σὺς μὲν, πῆς εἶπεν, ὅτεων, αἰδοῦμαι
 Φρένες. τόδ' ἔργον τοῖς ἐμοῖς ἐγνώρισται.
 110 Τὸ χάλκεόν μοι σῶμα φροντίσιν τακτὸν
 Ἡδὴ νένευκεν· ἄλλο δὲνα δ' ὅκ' ἐχω,
 Πλείω χρεωστῶν, καὶ τὰ πάντων εἰσφέρω.
 Τί ἂν παθοὶ πῆς συζυγίαι σαθρῶ φίλῳ;
 Ἀλλ' ἀνιτέον μοι πρὸς τὸ ἐξ ἀρχῆς λόγον.
 115 Κέκλημ' ἐπὶ τῷ λαὸν ἐν μέσῳ λύκων.
 Ποίμνιον ἄνδρῶν τοῖς λόγοις ἐπὶ τῷ
 Ἐσπερα πῆς τῷ θεῷ ῥιζομένῳ,
 Τειάδ' ἐλαμψα τοῖς ὡρὶν ἐσκοτισμένοις.
 Ὅπως πῆς ἡμῶν, ἐν γαλακτὶ φάρμακον,
 120 Πειθὲς βίᾳ· καὶ τὰς μὲν ἡδὴ δεξιμαίς,

Τὰς

102. Τὸν κακῶν ἐφεισάμην] Cujus rei rationem reddens c. 1, ait;

Δύο γὰρ οὕτω καλά κερδαίνειν παρῶν.
 Αὐτοὺς τε ποιεῖν μετρίους τῷ μετρίῳ,
 Ἡμῶς τε δοῦναι, καὶ τὸ φίλτρον λαμβάνειν.

103. Ὡς ἂν λιθοθεῖς] concitata impia plebe ab adversariis Anti-Trinitariis. Sic Carm. de vita sua:

Πρῶτον μὲν ἐξέλιπε κατ' ἡμῶν ἡ πόλις
 Ὡς ἐισαγγέλιον ἀπὸ ἐνὸς πλείους θεοῦ.

& mox:

Λίθους παρήσω, τὴν ἐμὴν παιδαγωγίαν.

& c. v: Λαίνοισι καὶ φάσι βέβλημαι. Item c. x:

Λαῖς ἐμοῖ, καὶ ἡμῶν δὲ τειάς θείας νεόπληκτος.

Τοῖσις ἀλλήλους ἐνίσταμαι ξενίοις.

item Carm. LVIII,

Οὐ μὲν πάμπαν ἀτρεῖς, ἐπὶ τὴν λαίαν
 ἐδύχθη.

106. Πειθὲς αἶα δωρ.] Ita & in tetraſtichis:

Δύον θεῶν κάλλιστόν ἐστιν ὁ τρόπος.

Καὶ πάντ' ἀνέμῳ, οὐδὲν οἷσις ἀξίον.

Ὅ καὶ πῆς δίδωσι, τοῦτο πρὸς θεῶν.

108. Σὺς μὲν, τις] In distichis Jambicis:

Νοῦς ἐμμέμῳν ὅς τις βιβαῖσκον ὁστέα.

& Carm. v:

Νοῦσόν τε στυγερῶ καὶ ἀργαλῆαις μελιθόνοισι
 Τηχθέντ' ἐξαπίνης. Ἰὸς δὲ τε ἀνδρὶ μέμῳ.

Ita enim illic legendum pro τηχθέντ', quod inpres natum vertit, quum labefactum rectius fuisset: vel, ut versui consulatur, fractum. v. hic vers. 557.

110. Τὸ χάλκεόν μοι] Ita Carm. LX ad Diabolum: Σαχρὴν ἐρισθενέεισιν ἐνέλασ. Videntur enim ante hunc morbum corpore vegeto & firmo fuisse.

113. Συζυγίαι σαθρῶ] Ut illi, quos Mezentius apud Virgilium vivos mortuis alligabat, ut sic una computrescerent. Quamquam animus interire non potest, affici, corrumpique potest.

115. Κέκλημ' ἐπὶ τῷ] Interpres legit, κέκλημ' ἐπὶ τῷ. Ita Carm. LVII:

Ἐμπαγε μὴν ἀνέφηναι καὶ ὡς κύκλον περὶ

κέντρον

Πάντας ἐταρῶμην ῥήμασιν ἐυσέβειας.

& Carm. de vita sua:

Ἐπερ.

- 100 Quid improbum, quid vobis contrarium, quid noxium
Vel verbis protuli, vel re designavi toto jam hoc triennio?
Unum licet excipias, quod malis pepercerim,
A quibus ingressu primo lapidatus
Hoc ipsum constanter toleravi. Nam religiosum imprimis
ac pium erat,
105 Quæ Christo acciderunt, eadem eodem animo pati.
Vides, qualia pauperes offerant Deo.
Hoc etiam, siquidem ita videtur, crimini mihi detur.
Vermen ossium habet, inquit ille, qui tristitia patitur.
Id verum esse, re ipsa per me declaratum est.
110 Corpus hoc meum aheneum curis maceratum, ac tabefactum,
Jam elanguit: & aliud, ejus loco quod dem, nullum habeo,
Plus debens quam dissolvere possim, etiamsi omnia omnium
bona numerem. (amico?)
Et quid obsecro pœnæ meretur, qui debili conjunctus est
Enimvero redeundum mihi ad id, de quo sum exorsus dicere:
115 Laborari: Populum in medio luporum collegi:
Gregi aqua carenti de meæ doctrinæ fonte potum præbui.
Feci sementem ejus fidei, quæ est in Deo fundata.
Trinitatis lumen illis patefeci, qui prius in caligine versa-
bantur.
Adeoque quasi coagulum quoddam eram in lacte, persuasionis
120 Vi cogentis pharmacum. Et alios quidem jam constrictos
tenebam:

Alii

Ἐπεμψεν ἡμᾶς ἡ χάρις τοῦ πνεύματος
λαοῦ βοηθοῦς, καὶ λόγου σωτηρίας.
116. Ποίμην ἀνδρῶν] Carm. de vita sua:
Ὡς ἀν καταλύσαιμεν εὐσεβεῖ ῥῳή
ψυχὰς ἀνδρῶν.
Et post paulo:
Ὅς ἐστιν ἐπιστῆν, οὐδένος πεφρόντος
τῶν συμφοροῦντων, τῷ παρόντι ἀποστρέχειν,
Ὡς τοὺς ἀνδρῶν ταῖς φανείσαις ἐκμάσσει.
117. Ἐσπικρα πικρῶν] Elegantissime similitudinem hanc exsecutus est Carm. de vita sua:
Ἡ δὲ γυναικὶς ἡμῶν ἐν τοῖς πλουσίοις.
Εἰ καὶ συνεκτὸν οὐχ ὁμοῦ τευμὸν θύρος.
Τοὺς μὲν ἤ ἀρετῇ τῶν ἀκαθάρτων ἡμῶν.
Οἱ δ' ἀμαλίσσοντες. εἰς δ' ἐκάλειτο σπέρμα,
Οἱ δ' ἐν γάλακτι τῶν δ' ἐκτὸς γῆς ἡ φύς.
Οἱ δ' ἐκλάσσει. οἱ δ' ἐκτὸς τοῦ σπέρματος.
Οἱ δ' ἡδύνοντο. οἱ δὲ λευκοὶ πρὸς τῷ θύρῳ.

Ἄλλως τιν' εἶχε, τοὺς δὲ θεῶν τις φίλος.
Οἱ δ' ἐκκρίνοντο. οἱ δὲ τῶν σίτων ἴσα.
Οἱ δ' ἦσαν ἄετος, τῆς γυναικὸς πύρα.
ubi notandum, herbas, seu frumenta, ἐν γά-
λακτι εἶναι dici, quum semen pullulans nec-
dum suum germen in luminis oras extulit.
118. Τριῶν ἐλαμψα.] Hic Gregorii nostri
consulatus est, & defensa adversus Catilinam
patria. Sic Carm. LVII omne sibi decus ait;
Τῆς μεγάλης τριῶν ζυγὸν σέλας, ἢ ἀνα-
φαίνων
Ἀχρὶ καὶ ἀποδοτῶν ἡλυθὸν ὑπατιδῶν.
120. Πικρῶν βίᾳ] Carm. I. p. 19:
Τούτων τις ἢ οὕτως ἀκίνητος τότε,
Ὡς μὴ τὰ οὐς γε τοῖς ἐμοῖς κλίνει λόγους; &c.
ubi egregie docet, quomodo & populus in con-
cione instruendus, & adversarii leniter ac dis-
λόγως confutandi sint.

124. Τῷ

- Τὸς δ' ἐφύε εἶχον, οἱ δ' ἔμελλον ἀντίκα.
 Πᾶσιν δὲ θυμὸς ἐκλήθη, τὸ πρὶν ζῆων,
 Καὶ Φίλτρων ἦδη τῷ λόγῳ συνεκράθη.
 Εἰλπίς δὲ παντὸς, καὶ ῥοπή τις μετρία.
 125 Ῥάμης τὸδ' οἶδεν ἄτῃ τ' ἀδαιμόνῳ,
 Καὶ τ' ἄλλιστα Φημι τὸ πρῶτον γένῳ,
 Οἱ μ' ἠξίωσαν καὶ λόγῳ τυχόν πινῳ.
 Παρ' οἷς πλέον καὶ μικρὸν βικλείας ἔχων,
 Ἡ πρῶτ' ἐν ἄλλοις πρὶς παντὸς φέρειν.
 130 Καὶ γὰρ τοσούτων εἰσι πάντων κρείσσονες.
 Οὗτοί με καὶ παρόντα εἶχον ἐν λόγῳ,
 Καὶ νῦν ἀπόντες ἀιπιῶνται τὰς κακὰς.
 Πλέον γὰρ ἔδεν εἶχον ἢ τὸ ποθούσας.
 Οὐδ' αὐτὸς ἦταν ἔδεν. Ὡς πόλις, πόλις,
 135 Ἦν ἐκδοήσω καὶ τι καὶ τραγωδικόν.
 Ἀλλ' οἱ καλοῖτε καλῶς συμποίμενες
 Φθόνῳ βλαγέστες, (ἴτε τὰς τραγωνίδας.
 Οὐ γὰρ φέρει παίδευσιν ἡ ἀρχοντία)
 Καὶ τίω ἐμὲν λαβόντες ἐκγονὸν πόνων
 140 Ἀρρώστιαν συνεργόν, ἣν αἰδεῖσθ' ἔδει
 Τὸς καὶ τι μικρὸν τῷ θεῷ κεκμηκότας,
 Τό, τε θρόνῳ τοσούτῃ μὴ στέργειν κρατῶ,
 Κόρυς βλαγέειν ἐν μάχῃς μετ' αἰχμῇ.
 Ταῦτ' ἐν λαβόντες σὺν ῥοπή τ' ἀδαιμόνῳ

Πρὸς

124. Τῷ λόγῳ συνεκράθη. Ita in v. c. reposui, συνεκράθη. mox malim, καὶ ῥοπή τις μετρία.

125. Ῥάμης τὸδ' οἶδεν. Carmine de vita sua: Ῥάμης νεουργῆς, ἐν γενεῇ ἄλλων ἔδος,

Κωνσταντίνου πόλις τε, καὶ στήλη κράτους. ubi κράτος principem significat, ut eodem Carm. ὁρῶν καὶ ἡμᾶς, πρὸς δὲ τὸ κράτος λιταῖς.

Aliquanto post:

Δύω μιν οὐ δίδωκεν ἡλίους φύσις,

Διζῶν δὲ Ῥάμης, τῆς ὅλης οἰκουμένης

λαμπήρας, ἀρχαῖον τε καὶ νέον κράτος, &c.

Et Carm. xii: Ὁ πλοστέρα Ῥάμης, &c.

126. Τὸ πρῶτον γένος. Theodosium puto hic innui imperatorem, a quo se Carm. de vita sua honorifice exceptum tractatumque refert. Possit & ad quosdam ex Episcopis referri, quibus invitis Constantinopolin reliquerat. Malo tamen ad imperatorem ob se-

quentia, Οὐδ' αὐτὸς ἦτον οὐδέν. Carmine namque de vita sua raro se ad aulam sese contulisse scribit, ut Imperatoris favorem captaret.

134. Ὡς πόλις, πόλις. Ut apud Sophoclem in Oed. Col. ὦ γάμοι, γάμοι, &c. Exclamationes enim istiusmodi Tragicis familiares sunt.

137. Φθόνῳ βλαγέστες. Carmine de vita sua:

Ἀλλ', οὐ γὰρ σπύρχαζεν, ὁ φθόρου φθόνος,

Ὡς, πᾶν αἰλίσκει ἢ φανῶς, ἢ λαθρῶς,

Ἀρχὴν κακῶν μοι τὸ κρατὶν ἐπιστάγει.

Et saepe alibi de hac Episcoporum invidia conqueritur: ut c. xii:

Υμῶν ἐυσέβειας ἐπιβόσκειν, οἷα μ' ἰόγγει

Ὁ φθόνος, ὅς ἐρῶν τῆλε βάλλει τεκνῶν.

140. Ἀρρώστιαν συνεργόν. eodem Carm. xii:

Ταῦτα νόσος στυγερή, ταῦτα θεοῦ θίραται.

142. Μὴ στέργειν κράτος. Non satisfacit mihi hic interpres: verius enim hic cum illo,

κρῖ

Alii prope aberant, alii statim idem facturi erant.
In omnibus autem iracundia flectebatur, quæ prius in eis
fervebat.

Et doctrina mea jam benevolentia quadam erat temperata.
Idem de toto populo sperandum videbatur, cujus esset me-
diocris erga nos propensio.

125 Novit hoc felix vrbs Roma,
Et inprimis patriciis orti familiis cives,
Qui me forte aliquo etiam in pretio habebant:
Apud quos vel parum gloriæ consequi majus quiddam est,
Quam apud ceteros loco plane principe rebus in omnibus
esse.

130 Tantopere cunctis aliis præstant.
Hi ergo & præsentem me observabant,
Et nunc, posteaquam ab eis absum, malos accusant.
Nihil enim præstare amplius hac in parte poterant.
Nec ut amplius mea causâ facerent, ipse postulabam. O ci-
vitas, civitas!

135 (Lubet enim more Tragico exclamare)
Præclari vero, bonique collegæ mei
Invidia rupti, (nostis illos arroganter temerarios.
Non fert institutionem rusticitas.)
Et ad institutum suum perficiendum debilitatem meam ad-
fumentes,

140 Laborum molestiarumque subolem, cui quadam cum ve-
recundia parcere debebant,
Qui vel parum Deo laborassent,
Quodque dicerent se tanti solii potestati non adquiescere,
Mundo tantis discidiis partes in diversas distracto;
Hæc itaque prætexentes cum favente numine

Me

καὶ τὴν ἑμὴν λαβόντες, coherere videtur. Dux
scilicet causæ erant, quas prætexebant hi,
qui Gregorium e sede sua Constantinopolitana
expellere cupiebant: prima, quod agro cor-
pore esset, adeoque oneri non sufficeret: al-
tera, quod & ipse hoc onere liberari cuperet.
Dixerat enim in conventu Episcoporum:

Ἡμῖν δὲ συζηρήσας ἀθρόον βίον,

Τὸν ἀπλοῦ μὲν, ἀλλ' ὁμοῖς ἀκινδύνον, &c.

p. 26. Carm. de vita sua: Sic ut στίγιον hic
amare vel delectari significet. Liqueat autem e

sequenti versu, qui sine dubio codici MS. in-
terpretis defuit, quia illum non vertit,

Ταῦτ' οὖν λαβόντες, &c.

Vox enim ταῦτα plura quam solum morbum
respicit: & illud φίλατοι, licet ironice di-
ctum, speciem tamen amicitiae adhibitam in-
dicat, quæ in eo, quod tanti solii potestati
non acquiescerent, locum nullum habuisset.
Forte interpretes scripserat, *me tanti solii*, pro
se, &c. alias ita explicem: *Quodque meam*
tanti solii potestatem ferre amplius non possent.

C

145. A.C.

- 145 Προῦπεμψαν ἔνθεν ἀζμένως οἱ Φίλῳτοι,
 ἔλατ' ἐν τῷ ὅσῳ ἐκ νεῶς βαρυσμένης
 Ρίψαντες. ἡ δὲ φόρῳ θύφρονων κακοῖς.
 Εἴπειτ' ἄρ' ἔστι χεῖρας ὡς ἀγνοῖ θεῶ;
 Καὶ δῶρα πέμψουσ' ἐκ φρενὸς καθάρσια;
 150 Καὶ λαὸν ἀγνίσσῃ μυστικοῖς λόγοις;
 Οἱ καὶ ἐπεμψαν ἔνθεν ἐκ πονηρίας.
 Οὐ σφόδρ' ἄκουσα, καὶ ἡ δὲ αἰσχρὸν μέγα,
 Τύτων πν' εἶναι τῇ κατήλων πίστεως,
 ὧν οἱ μὲν ὄντες ἔκγονοι φορογράφων,
 155 Οὐδὲν φρονέοντες τῷ παρεγγράφειν πλέον,
 Οἱ δ' ἐκ τραπέζης, τῶν ἐκείσ' ἀγαλμάτων,
 Οἱ δ' ἐξ ἀρότρων ἡλὶα κεκαυμένοι,
 Οἱ δ' ἐκ δικέλλης καὶ σμινύης πανημέρας,
 Ἄλλοι δὲ κώπην, ἢ στρατὸν λελοιπότες,
 160 Ἀντλὸν πνέοντες, ἢ τὸ σῶμ' ὀβριζμένοι,

Λαζ

145. Α'ζμένως] *Lei n'è padrone*, dicunt Itali: sicut Innocentius Papa XI Castelmario Anglorum R. Jacobi II legato, discessum ex urbe in patriam, ni melius tractaretur, minitanti respondit. Ergo, ut est apud nostrum Carmine *de vita sua*:

Οὐδ' ἴσασι, καὶ θεός,
 Εἰ μή τι πλὴν τοῦ μέσου τοῦ λάθριον,
 Νέων ὀλεσθῶν καὶ σπινάδες, λόχοι βάθους,
 Ἄλλοι λέγουσι ταῦτα, σιγήσω δ' ἐγὼ, &c.
 Ἄφ' οὗ τετίμηκεν ἐκκόλῳ συναινέσει.

Ut igitur errorem suum animadvertit, quippe qui hunc assensum tam facilem non expectaverat, poenitentia ductus exclamat:

Τοιαῦτα πατέρι τοῖς φίλοις χαρίζεται.

146. Ὅσπερ τιν' ὅσῳ] Mirum hæc hic dicere Gregorium, qui Carmine *de vita sua*, p. 29, nil se magis appetisse scribit, atque ad Episcopos:

Ἀραντες ἡμᾶς ῥίψατε κλήρον φορέ.
 Ἐγὼ δ' ἰωνᾶς, &c.

Et mox:

Οὐδ' ἰδρονίστην ἀνδρῶν, καὶ οὐν ἐκόν
 Ἀπ' αὐτῶν πιδί καὶ τὸ σῶμ' οὕτως ἔχον.

148. Εἴτ' ἀροῦσι χεῖρας] In sacrificio Missæ; ubi & digitorum ea propter lotio: quæ in facris cum apud Judeos olim, tum apud gentiles sollemnis fuit. De Christianis manus, cum oraturi essent, lavantibus v. Tertullian de Oratione c. xi, qui ibidem manus quoque

tunc attolli, & in crucis imaginem expandi solitas scribit.

149. Καὶ δῶρα πέμψουσι] Id est, oblationes facient, & preces ad Deum pro salute populi. Sic Carm. lxxiv ad Basilium jam mortuum, & angelorum choris infernum:

Πόντεον, καταπαδοκῶν τε μέγα κλέος, ἐ-
 στί καὶ οὐν
 Λίττωμι ὑπὲρ κόσμου ἵστασο δῶρ' ἀνά-
 γων, &c.

Carm. x.

Αὐτὰρ ὅγε τρομερῆσι καὶ ἐναγίστιν παλάμῃσι
 Δάρον ἀγνὴ Χρυσὸς σάκεα χαρίζομαι, &c.

Post sacrificium vero Missæ, oratione completa oratum pro Coëpiscopis, ut est apud Epiph. in Epist. ad Johannem Hierosol.

151. Ἐκ πονηρίας] Neglexit hoc vertere interpretes, vel forte in suo codice non invenit. Carm. x.

Ὡς ἰδὼν αἰσχυρὰ ἔργα, κακοῖς ἀφ' ἑνὸς ἁλ-
 γμῶν.

Ἀψ' ἀναχυσάμενος ἐκ τὸς ἰθὺς πόδα.

152. Καὶ ἡ δὲ αἰσχρὸν] D. Hieron. ad Pamachium: *Apud viros bonos indignior sit ipsa dignitas, quam multi indigni possident.*

153. Κατήλων πίστεως] Quippe qui auro a Maximo corrupti fuerant; quoique Carm. *de vita sua* χριστιανισμὸς appellat:

Τὸν συνεφετόν δὲ τὸν πολὺν χριστιανισμὸν
 Τότε παρῆλθον, ἡνὶκ' ἀνέχῃ βόρβορον

Εὐνοδίας

- 145 Me amanter scilicet amicissimi homines ablegarunt,
Quasi ejecto quodam onere de navi nimis gravata.
Nam reapse, qui recte sapit, ac prudens est, non potest non
improbis oneri esse.
Qua re confecta non dubitabunt etiam tanquam puri ad Deum
manus attollere,
Donaque lustralia de corde promere?
- 150 Non populum verbis mysticis sanctificare?
Dimiserunt igitur ab urbe, *procul ut essem a malitia*,
Non admodum repugnantem, quippe turpissimum erat
Illorum me fidei cauponum in numero esse,
Quorum alii nepotes erant eorum, qui tributorum scribæ
fuerant,
- 155 Et aliud nil animo volvebant, quam falsas & subdolas ra-
tionum depravationes:
*Alii de argentariorum mensa, quæque illic sunt oblecta-
menta,*
Alii ab aratris venerant, adusti a sole:
Alii a ligone, vel bidente totum diem non quiescente:
Alii remos, exercitusve reliquerant,
- 160 Redolentes adhuc sentinam, vel corpus fœdatum cicatri-
cibus habentes:

Populi

Εὐαδία μίση τις ἀρχαίου μου.
154. Φερογραφῶν] Qui & πρῶτος φέρων
hoc Carmine, & Carm. 1. πρῆκτες: ut,
πρῆκτες τε φέρει πρῆκτες ὁμοκλήν. Cujus-
modi Hellenius fuit, ad quem carmen scripsit
XLVII pro Monachis suis deprecatorium. In
eo extremo ait:

--- Οὐδ' ἄλλος αἶψ'
Στῆσαι ἡμετέρῃ μέτρε δίκαια φέρων.
Καὶ στήσαις μεγάλῳ θεῷ σὺν ἀνύμῳ
χίρῳ,
Ὡς κεν ἀγῶες στήσαις, μὴδ' ἑτεροκλήν,
Κέρδιον οὐχ' ὁσίῳσι δαμνέει φέρων, &c.
Item Julianus, ad quem sequens Carmen est
XLVIII:

Σοὶ δὲ θεὸς χίρῳ φέρων ἐνθάδε ταλάν-
των, &c.
Φείδομαι πῶχων, Φείδομαι γὰρ ἡραφίδι.
ubi plura: unde liquet, æltimationem tribu-
torum in ipsorum manu fuisse, ac relatam
in tabulas.

155. Τῷ παριγράφῳ] Id est, plus quam
oportet, in libros rationum inferre, vel quod

ad summam vestigalis impositi, vel, quod ad
nomina hominum, qui descriptione tribu-
torum non continebantur. Sequens versus in
codice Leunclavii defuisse videtur.

156. Τῶν τ' ἐκείν' ἀγαλμάτων] Signorum.
Sine dubio statuas intelligit, quæ forum exorna-
bant: erant enim in foro mensæ argentariæ;
unde *cedere foro* dicti, qui solvendo non essent.
Sic in tabula Actorum Urbanor. apud Reines.
IV, 4. *Ausidius mensarius tabernæ argentariæ
ad sentum Cimbricum cum magna vi aris alieni
cessit foro, &c.*

157. Οἱ δ' ἐξ ἀρούρων] Sic Carm. x:
Μᾶτε τις σὺν ἀροτρῇ, μὴ τέκτων, μὴ σκυ-
τοεργός,
Μὴ θύρην μετέπων, μὴτ' ἔμπυρον ἔργον
ἐλευνών,
Τῆλε μῖνοι, μὴδ' ἄλλον ἔχοι σημῶντα
θῖον.

160. Τὸ σῶμ' ἱστισμένοι] Dei Martis hi stig-
matizæ fuere, quibus corpus plurimis cicatri-
cibus in bellis ac præliis, veluti notis com-
punctum. Sic scilicet suos Deum nonnulli
habue-

- Λαῶ κυβερνῆται τε, καὶ τρατηλάτῃ,
 Πέφλυ' ὅδε εἶξαι καὶ μικρόν ποτε.
 Ἄλμοι δὲ τεχνῶν ἐμπύραν τιῶ ἀζόλῳ
 Οὐπὼ τελείως σαρκὸς ἐκνευμένοι
 165 Ματιγίῃ τε, καὶ μυλῶνων ἄξιοι,
 Πλὴν καὶ τὸ τίμημ' εἰσενέκειν δεσπόταις,
 Μικρὸν πν' ἂν ἔυρωσι παύλαν τῷ πόνῳ,
 Εὔπειθ' ὑπερμαζῶσι, καὶ δῆμα πινῶς
 Κλέφαντες, ἢ πείσαντες; ἢ τυραννικῶς,
 170 Ἄνω τρέχουσι χάνταροι παρὰ ἔρανόν,
 Πόλον φρέφοντες ἔτ' ἐκ κόπων ἐπι,
 Οὐδ' ἐξόπιον, ὥς τὸ πρῖν, νευνότις
 Αὐτῶν δ' ἔχειν δοκῶντες τ' ἄνω κράτ'·
 Ἀετὲρ ἁλῶντες, ἔδδ' τὴν πόδα
 175 Αὐτῶν θροῖμεν εἰδότες, ἢ τὰς χεῖρας.
 Ἄλλ' ἔχαικα ταῦτα, ἔδ' ὁπιοκοπῆς,

Ως λαῶ-

habuerunt literatos. Nam & Herculi se tra-
 dentes sacra accepisse stigmata apud Herodo-
 tum legimus. Ita enim ille lib. 11, cap. xiii,
 de templo in Ægypti litore Canobico ad Tari-
 cheas: Εἰς τὸ ἢ καταφυγὸν οἰκίτης ὅτις ἀν-
 θρώπων ἐπιστάληται στιγματὰ ἱερά, ἑαυτὸν διδὼς
 τῷ θεῷ, καὶ ἐξὴν τυτὴν ἀψασθαι. Lucianus in
 Dea Syria, de Gallis Deæ Syriæ Sacerdotibus:
 Στίγματι δὲ πάντες· οἱ μὲν ἐς καρπούς, οἱ δὲ ἐς
 ἄγκυρας. Καὶ ἀπὸ τοῦδ' ἅπαντες Ἀσύριοι στιγ-
 ματηροῦσι. Sic & lib. 11, Machabæor. 11,
 28; Judæos legas, gentilium Ægyptiorum
 sacris initiatos, Bacchi insignibus, id est, he-
 deræ foliis ἱστιφαιμένοι. Hippolytus lib. de Anti-
 Christo Antiochum Epiphanem tradit inter
 cetera Judæis imperasse, ut Libero Patri pom-
 pas agerent, κισσοῖς ἱστιφαιμένοι; quod
 longe diversum ab ἱστιφαιμένοι, ut mox videbi-
 mus. Quin & in sacris libris apud Ezechielem
 xi, vers. 19, is ritus exhibetur; ita enim illic:
 Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν, διέλθε μέσσην Ἱερουσαλὴμ,
 καὶ δὸς σημεῖον ἐπὶ τὰ μέτωπα τῶν ἀνδρῶν, τῶν
 καταστεινάζοντων, &c. Item in Apocalypsi D.
 Joannis a bestia signati leguntur. Hinc Ptole-
 mæus Philopator cognomen Galli accepit, ut
 est in Etymologico, διὰ τὸ φύλλα κισσοῦ κατε-
 στιχθαι, ὡς οἱ Γάλλοι. Si modo locus ille inte-
 ger est, & non potius ibidem κατιστίφθαι,
 ut aliquando ad Lucianum de Calumniæ anno-
 tavi, legendum; quia sequitur: Αἱ γὰρ ταῖς
 Διονυσιακαῖς τελεταῖς κισσοῖς ἱστιφαινοῦντο. Tunc

enim, ut hæc ratio valeat, ἱστιφαινοῦντο corrigendum. Coronari autem solitas
 in festo Dionysii Bacchas, & bacchantes, ex com-
 pluribus liquet scriptoribus. Nil enim tritius.
 Sic apud Athenæum l. v Callixenus de Bac-
 chis ait: ἱστιφαινομένη τινὲς μὲν ὄφειν, αἱ δὲ
 σμίλας, καὶ ἀμπέλαι, καὶ κισσοί. Et paulo ante
 de Satyris: μεθ' ὧν Σάτυροι τις σαρακοχία ἱστι-
 φαινομένοι, κισσῶν χερσὶς στιφάνοις. Ceterum
 quod Stigmatias attinet, alia Pictorum in Bri-
 tannia notandi corpora ratio fuit; de quibus
 Claudian. Col. Stiliconis 11, 247:

Inde Caledonio vallata Britannia ponto,
 Ferro picta genas.

& Isidorus lib. ix Etymol. cap. 11: Scoti pro-
 pria lingua nomen habent a picto corpore, eo quod
 aculeis ferreis cum atramento variorum figura-
 rum stigmatibus notentur. Vide & Servium ad 19
 Æn. v. 146. Sic ego errantium in Africa No-
 madum uxores filiasque vidi brachia elegan-
 tissime pictas; interque multiplices figuras
 crucis quoque effigiem observavi. Hierosoly-
 mis autem, qui S. Sepulchrum visitant, eque-
 strisque ordini adscribuntur, Cruce Hierosoly-
 mitana in brachio signantur, ut in nonnullis
 amicorum istinc reversorum non sine aliqua
 vidi voluptate.

162. Πιφνης] verte potius: quantum vide-
 tur, ne hilum quidem concessuri sunt: id est,
 adeo magna laborant φιλαυτία, atque inso-
 lentia, ut, qui paulo ante remiges, aut mili-
 tes

Populi gubernatores, aut duces militum,
Qui ne minimum quidem concessuri videntur:
Nonnulli etiam opificiorum, quæ citra ignem perfici ne-
queunt, gnari, qui

Ne fuliginem quidem de corpore integre abluerant:

165 Flagriones, ac pistrinis digni:

Qui priusquam pretium heris numerare queant,

Si vel exigua a laboribus quietem inveniant,

Lasciunt insigniter, ac nonnullis de populo

Furtim suam in sententiam pertractis, vel persuadendo addu-

170 Tamquam crabrones ad cælum tendunt (ctis, vel vi,

Non amplius axem luteum vertentes,

Nec ut prius demissis capitibus:

Sed existimantes se in res superas imperium habere,

Proferentes sinistra, nulliusque momenti, nec pedes suos

175 Manusve numerare scientes.

An non hæc improborum sunt, vir optime, ac nequaquam
Episco-

tes desertores, ac fugitivi fuerunt, jam sibi po-
puli magistratibus, & exercituum ducibus, si
non superiores, saltem pares videantur.

163. Τάχων ἐμπύρων] Ita & Carm. xi:

Μῆτις οὐκ ἀποτῆ, μὴ τέλειαν, μὴ σκυταλογῶς,
Μὴ δῆρην μισθίων, μὴ ἐμπύροις ἔργον ἰ-

λάτων,

Τὴς μίνοι.

165. Μαστίγιαι] Qui servorum abjectissimi
& pessimi. Hi enim verberibus servilibus
castigabantur, & in pistrinum detrudebantur.
Notum illud Simonis Terentiani, in pistri-
num te, Dave, dedam usque ad necem.

166. Πρὶν καὶ τὸ τιμῆμα] Ad libertatem
parandam. Sic & nunc apud prædones Africa-
nos, præsertim Algeziræ, Christianis in ser-
vitutem illuc abductis, multa facultas dili-
gentia sua pecuniam faciendi, qua se postea
redimant. Nec facile id cuiquam negatur,
qui aliquod callet opificium, concessa huius
in tabernula aliqua exercendi libertate, pro
quo in mensem binos patrono coronatos sol-
vit argenteos, ac totidem Domino tabernæ:
quidquid superest, ipsius est peculium servi,
nec ab hero eripi potest, verante iudice; &
hoc se tandem redimit: quod pauculis sit an-
nis ab his, qui spe alienæ destituti liberalitatis,
genium suum ad tempus defrudare malunt,
quam perpetuum servire. Potest alias & de
diurna accipi mercede, quam dominis confi-

cere & conferre debebant: nisi potius tributa,
quæ Principibus pendebantur, hic significari
existimandum est.

168. Ὑπερωζῶσι] Lascivia hæc a nimia
satietate est: qualis equorum a copia pabuli:
unde & apud nos proverbium est, de Haver-
koornen steecken hem. Id est, avenæ nimis
sumit, hac pungitur, & ad lasciviam excita-
tur. Μαζα vero hic de omni cibo accipitur.

170. Καὶ σκαποὶ περὶ ἐγγύον] Nota fabula est
scarabæi in Jovis sinum volantis, unde excussa
post aquilæ ova.

171. Τὸν ἐν κότῳ] Ut solent Scarabæi.
Videbis notata ad Aufonium epigr. de Marco,
cujus animam post mortem Pythagorica me-
temphychoi in scarabæum transfiguram divi-
nabat. Item Plutarchum de Iside & Osiride p.
355. & 381. edit. Paris. Eusebium lib. 111
Pr. Eu. c. iv. e Porphyrio, Suidam, in καὶ
σκαποῖ, Aristophanem in Pace sc. 1, &c.

172. Νενυκτοῦντες] Neque nunc, ut ante, retrov-
sum in terram respicientes, sed jam cælum se te-
nere, caelestiumque rerum dominium existi-
mantes.

174. Οὐδὲ τὴς πόδας ἀειπῶν] elegans in
homines indoctos adagium. Αἰσιολογία est
inepta dicere, & vel non ad rem facientia, vel
sanæ doctrinæ prudentiæve non convenientia.
Αἰσιολογία enim Græcis τὰ μαγεῖα, ut contra τὰ
δὲ ἀληθῆ, contra. De hac Episcoporum ignorantia

- Ωὲ λῶτε; μὴ ποσῶτον δ' ἐχάϊας φρονεῖν,
 Ως τηλικῶτο πρᾶγμα τιμᾶσθαι κακῶς.
 Μηδ' εἰ λίαν μοι τὸ χθαμαλὸν σπευδάζειαι.
- 180 Οὐ γὰρ χάριτον ἡ ἐπισκοπὴ. ἡρεῶν
 Πάντως τιν' εἶναι, τ' δ' αἰείων ἐκλέγω
 Τὸν παῶτον, εἰδ' ἔν, ἀλλὰ μὴ τ' ἔρχατον.
 Εἴπτε νομίζεσθαι τι δεῖ με τ' λόγον,
 Καὶ νυνὶ μάστιγα ἐν ζάλη γλωσσαλγίας,
- 185 Καὶ τ' μεγίστων ἀγέων, καὶ συλλόγων.
 Ων καὶ μενόντων ἀσφαλῶς, κέρδ' ἔχοντες πλείον.
 Καὶ μὴ μδρόντων, ἡ βλάβη πληρετέρα.
 Ων δὴ χάριν σοι τὸς καλὰς ἐκλεκτῶν.
 Μόλις γὰρ ἂν τις τ' μέσων ἔτω τύχοι,
- 190 Εἰ σφόδρ' ἀγωνίζοιτο, τὸς καλὰς κρατῇν.
 Οὕτω γινώσκων, γνώμων ἁψευδεστάτῃ.
 Ἀλλ' οἱ τελλῶναι, χ' ἀλιεῖς, ἥξουσ' μοι
 Εὐαγγελισαί, καὶ πένιτες ἐν λόγῳ,
 Κόζμοι σαγηνεύσαντες βυτελεῖ λόγῳ.
- 195 Καὶ τὸς σοφὰς λαβόντες εἶστο δικτύων,
 Ως ἂν π' θαῦμα μείζον ἢ τὸ τ' λόγῳ.
 Καὶ γὰρ παρὰ χεῖρον τὸ π' τοῖς πολλοῖς λέγειν.
 Πρὸς ἑς βραχὺς μοι ἐ σαφὴς ἄγαν λόγος.
 Δός μοι τὸ πρὸν τ' ἀποτόλων ἐνός,
- 200 Ἀ' χαλκὸν εἶναι, πῆραν ὅτε ἐξημεδύον,
 Ἀ' ραβδὸν, ἡμίγυμνον, ὡς δ' ἀσάνδαλον,
 Ε' φήμερον, πλυστῶντα ἐλπίδας μόνας,
 Μηδ' εὐπεροσγήρρον τιν' εἰς δόξαν λόγῳ,

Τῷ

orationem Gregorii xxi x adire licet, qua eos gravissime perstrinxit.

177. Ἀρχαῖος φρονεῖν] οἱ ἀρχαῖοι, veteres, simpliciore; unde illud; *Homo antiqua virtute ἐν σφίλε*.

180. Ἡ' ἐπισκοπὴ] Rectius, quod pro varia lectione, ἡ ἐπισκοπὴ: quemadmodum & Leuncavius legisse videtur.

182. Ἀλλὰ μὴ τὸν ἔρχατον] Maximum hic tangit improbe sibi suffectum; in quem post pluribus & vehementius invehitur, quem versu 550 ὁμοῦ μαθητὴν καὶ διδασκαλὸν δοκεῖν dicit. Erat enim tum temporis adhuc Catechumenus, quum per factionem Episcopus crearetur:

Acciditque ei licet dissimillimo, quod Ambrosio Mediolanensi, qui & ipse Catechumenus adhuc Episcopus factus fuit, non eodem tamen eventu.

184. Ἐν ζάλη γλωσσαλγίας] De qua carm. in suos versus:

Πολλὰς ὁρῶν γραφὰς ἐν τῷ νῦν βίῳ
 Λόγος ἀμείψας, καὶ ριπίδας ευκόλως,
 Καὶ πλείστον ἐκλεῖσθαι ἐν πόνοις χρόνον
 Ὡς κέρδος ἔδωκε, ἡ κενὴ γλωσσαλγία.

Libanium hic notari puto.

185. Τῶν μεγίστων] Constantinopolis & Antiochia: ubi tum temporis gravissimæ erant contentiones, animorumque concertationes de successore Meletii. Vide Argumentum alterum.

186. Κίε-

- Episcoporum? Non enim tam simplices nos esse convenit;
 Ut rem tantam non recte aestimemus.
 Etiam si admodum mihi cara sint humilia.
 180 Nam Episcopatus non est res mala. Esse
 Omuino aliquem oportet. Verum ego de præstantissimis
 Primum eligo, vel saltem non postremum:
 Siquidem aliquid mea valere debet ratio, (tium,
 Præsertim hoc tempore, in hac tempestate linguarum prurien-
 185 Maximarumque civitatum ac cœtuum procella:
 Quæ civitates si retineantur in tranquillitate secura, magno
 id ipsum cum fructu sit:
 Sin autem, majus detrimentum percipitur.
 Quapropter eligendi tibi sunt boni ac præclari.
 Nam vix fiet, ut aliquis mediocrium sit in numero,
 190 Etiam si vehementer in hoc incumbat, ut bonos superet.
 Hæc sententia est judicii minime depravati.
 Verumenimvero publicani & piscatores Euangelistarum in
 Doctrinæque inopes mihi proferentur, (numero,
 Qui mundum universum oratione simplici tamquam everri-
 culo quodam complexi sint,
 195 Et retibus suis sapientissimos doctissimosque ceperint:
 Ut eo majus scilicet per doctrinam Christianam prodigium e-
 Nimirum hoc plerique vulgo in ore habent. (deretur.
 Ad quos dissertatione quadam brevi, ac perquam dilucida
 utemur.
 Exhibet tu mihi fidem alicujus ex Apostolorum numero:
 200 Ostende quendam, qui numos nullos habeat, qui peram al-
 ligatam non gestet,
 Baculo careat, seminudus sit, sandaliis non utatur,
 In diem vivat, sola spe dives & opulentus sit,
 Affabilitatem, comitatemque fugiat in loquendo,

Ne

186. Κερδος πλείον] Formula laudantis pro-
 bantisque: id est, tanto melius: ut alibi, κέρ-
 δος ἰσχυρόν.

191. Γνώμων] qui stilus horas indicat in
 solario.

192. Ἀλλ' οἱ τελευτῶν] Τέτο πρόχειρον τοῖς
 πολλοῖς εἰς ἀπελογίαν τῆς ἀμυδιᾶς, ut ait Orat.

XXVII.

194. Σαγηνεύσας] Carm. LXI:

Οἱ κόσμον γλυκερῶς δεῖ δόσαντο σαγηνεύσας,

Οὔτε λόγοις κρατερῶς πεποιδότες, &c.

197. Πολλοῖς λόγοις] Al. λόγοις.

200. Ἀχλὺς ἱνα] ex instituto Magistri,
 Matthæi x, vers. 9 & seqq. Non potest autem
 elegantior Franciscanorum severioris ordinis
 descriptio dari. Permite peram & baculum,
 Cynicos exprimi dixeris.

203. Μὴδ' ἐνπροσέγγον] Lucæ x, 4.

205. Πρὸς λόγους ἀλλάθης] Τῶν ἔξω scilicet.

Atqui his ipse operam dederat, ut Carm. I:

Τῶν

- Τῷ μὴ δοκεῖν θωπεῖαν ἰσχύειν πλέον,
 205 Μηδ' ἀρχολεῖσθαι παρὲς λόγους ἀλλοτρίους.
 Τῶτων τίς ἔστω, καὶ πᾶν πάντα δέξομαι,
 Ἀφροδῆτον, αἰσχρὸν, δυσγενῆ, βονλάτιον.
 Οὐ γὰρ τὸ πῶς κάλυμμα τ' μοχθηρίας.
 Τῶτων τίς εἴης, καὶ ἀλιεύοις βασιλεύσας,
 210 Ἐπεὶ δὲ δάσσοι μὲν σε ἀγγέλων χοροῖς.
 Ἐν ἧν τι δὸς μοι, μὴ κατ' ἡμέρας δαιμόνων;
 Μὴ λεπτοὺς ἐξέλοις, μὴ νεκρὸν τάφος;
 Μελῶν τε πῆξιν μὴ λάβοι παρειμυῖον;
 Θεὸς τὰ κάμνοντι χεῖρα, καὶ σῆτω ἰσότης.
 215 Οὕτω με πείσεις τῷ λόγῳ κατὰ φρονεῖν.
 Εἰ δ' ἐκ δυοῖν σοι τῷ ἑνὸς συσκευιδύς,
 Ἐπαυετὸς τε, καὶ κατηγορευιδύς,
 Τὸ μὲν λογίζῃ, τὸ δὲ πῶς ἀπὸ τρέχεις ἐκάν,
 Κλέπτεις κακῶς ὅπως τ' ὁμοίωσιν σφόδρα.
 220 Ματθαῖον ἰὼν πελάνης, ἀλλὰ τίμιον.
 Οὐχ' ὡς πελάνης, ὡς δὲ πνευμαλὶον γέμων.
 Πέτρῳ μαθητῶν ἄκρῳ, ἀλλὰ πέτρῳ ἰὼν,
 Οὐχ' ὡς σαγηνεύς, ἀλλ' ὅτι ζήλῳ πλέως.
 Πείθῃ με τιμᾶν καὶ τὸ δίκτυον ὁ τρόπος.
 225 Σὺ δ' ἐκλέπτου, καὶν τι τ' σεμνῶν Φέρης.

Τῷ

Τῶν λόγων οἱ ἔρωτες ἱμεῖς
 Θεομῶς τις εἴη· καὶ ἡ ἐξήγησις λόγους
 Διδόναι βοηθῶν τῶν νόμων τοῖς γνησίοις.
 Ὡς μὴ ἐπαυροῖν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ ἐν.
 Quam tamen eruditionem, ut Carm. 11 ait,
 Περὶ αὐτὸν διὰ τὴν Χρυσῶν προπαύειν ἔθηκεν.
 quod & Carm. LXI ad Nemesium repetit. Mo-
 dum autem carmine tertio jambico p. 193 in-
 dicat:

Καὶ τῶν μαθητῶν τῶν παρ' Ἑλλήσι λόγων
 Ὡς πῶς δικαστὴς ἔνομον ψῆφον φέρων,
 Ὡς πῶς ἀπὸ τῶν νόμων τῶν ἀπὸ τῶν νόμων,
 Τῇ τῶν ἀληθῶν δεσφύων παρρησίᾳ.
 Τῇ παιδείᾳ τε τῶν γραμμάτων θεωρίᾳ.
 Καὶ ἡ δικαιοσύνη, τῇ σοφίᾳ τῇ πνευματικῇ,
 Ἀναδύνει εἶναι, ἐκ τῆς τ' ἀφ' ἑαυτῆς,
 Διὰ τὴν αὐτὴν τῆς κατὰ παιδείας.
 potest & simpliciter accipi de sermonibus alio-
 rum, quibus vacare non oportet, aut aures
 suas dedere: eis dicens λόγῳ vero exponi, ut
 eandem consequare facundia.

208. Τῆς μοχθηρίας] μοχθηρία hic infelici-

tatem sordesque humilium natalium, & opifi-
 ciorum significat. Huc quadrant illa Juve-
 nalis:

Malo pater tibi sit Therfites, dummodo
 tu sis
 Æacida similis, Vulcanique arma capeffas,
 Quam te Therfite similem producat A-
 chilles.

Boni igitur mores, & emendata vita, dede-
 cus natalium, & humilis conditionis sordes
 corrigunt, & fulgore suo obruant, ac obte-
 gunt. Ita enim hic versus explicandus est.
 Sic Noster Carm. LII:

Κεῖσθαι ἀρετῶν ἰόντα κακῶν γένος, ἢ κακῶν
 Ἐμμενῶν ἐν γένει· καὶ ῥόδον ἐκ τραχείας
 Ἐξέλασθαι φυτοῖο, ῥόδον μὲν ἐκείνῳ ἀπὸ γαῖης
 Ἡλῆτος ἀκαθ' ἀπαλῆς, τῇ πυρὸς ἀχλὺς εἶναι.

ut illic legendum videtur. Infra v. 224:

Πείθει με τιμᾶν καὶ τὸ δίκτυον ὁ τρόπος.

209. Ἀλιεύοις βασιλεύσας] non potuit quid-
 quam aptius venustiusque in eos dici, qui
 se inani gloria cum piscatoribus Apostolis com-
 para-

Ne plus efficere adsentando, quam docendo videatur:

205 Qui denique doctrinis externis & alienis discendis non sit occupatus,

Horum, inquam, si mihi monstres aliquem, nihil non admittam, concedamque: (bilis, bubulcus.

Tametsi linguæ nostræ non sit gnarus, tametsi deformis, igno-
Nam probitas ac mores rusticitatis imperitiæque velamen-
tum sunt;

Si horum de numero sis, etiamsi vel ranas piscari consueveris,
210 Nihilominus in angelorum cœtus te aggregabimus.

Itaque da unum aliquod mihi. Num malis a geniis obsessos re-
purgas?

Num lepra infectum mundare potes? num mortuum de sepulcro educatum vitæ restituere?

Num per te consequi potest, cui dissoluta membra sunt, ut
rursus consolidetur?

Impone manum ægrotanti, ac finem morbus habeat.

215 Sic nimirum mihi persuadebis, ut omnem doctrinam asperner.
At si de duobus compositis

Uno laudabili, altero vituperabili,

Quod laudem meretur, commemoras, quod vituperationem,
libenter silentio præteris,

Subdole fraudulenterque comparisonem hanc instituis.

220 Matthæus erat publicanus, sed venerabilis:

Non ut publicanus, sed ut spiritu plenus.

Petrus Apostolorum Princeps erat, sed Ecclesiæ petra:
Non ut piscator, sed ut fervoris scatens.

Ut ipsa quoque retia venerer, probitas facit.

225 At te averfor, etiamsi quid habeas honestæ speciei;

Quod

parabant. Nam & ranæ in palati delicias hamis capiuntur, & reticulis: estque hoc puerorum aut rusticorum munus, qui piscatorum capropter affectare nomen non aulint.

210. Αγγέλων χοροίς] ἄγγελοι hic Apostoli sunt Evangelii nuntii & præcones.

211. Μη καδύρης] num potis es miracula illa præstare, quibus Apostoli illi, quos incul- to & vulgari sermone usos imitari te dicis, excellere?

217. Επαίνετῃ] miracula faciendi potestatis. Ibid. Κατηγόρησός] in comiti, tenuisque sermonis, infantiae in dicendo.

222. Πέρσος] Hi duo versus a codice Leun- clavii abfuisse videntur. Quare eos e nostro addidimus.

225. Κεν τι τῶν σιμνῶν φέρει] Pallium nig- rum. Etenim decipit frons prima multos. Ca- pitur scilicet populus exteriore sanctitatis specie, vestitu, & gestibus blandiente. Τα σιμνά igitur illa sunt, quæ gravitatem habent, aut præ se ferunt, præsertim religionis. Sic Oratorium in solitariis Egyptiorum Monacho- rum mansionibus σιμνέιον appellatum, apud Eusebium & Niceph. Callistum in Hist. Ec- clesiast.

Τῶτ' ὅτ' ἢ πάγῃ τε, καὶ τὸ θήραρον.

Γραφεὺς τις ἐμὶ τὰς καλὰς μιμήδην

Μορφὰς ἐν ἄλλοις καὶ σὺν ὁμοίμασιν μόνοις.

Ἡ' πᾶν τὸ καλὸν γράφειν, ἢ τὸ πᾶν πάρεσ.

230 Κἀκείνῳ δ' εἶπέ, πῶς ἀποιδιώτεις καλεῖς,

Τοῖσ' τοι ἂν λόγοι τε, καὶ συγγραμμάτα,

Ὡς κέμονοι νοῆσαι καὶ μικρὸν λάθῃ,

Οἱ τοῖς λόγοις ἀνοθεν ἐντεθεσμένοι;

Εἰς ἃς λόγος ποσὺτ' αὐτὸς καὶ πόνος,

235 Ὡς μὲν πᾶν πάντα τυγχάνειν ποιημάτων,

Γλώσσης τε πάσης, καὶ φρενὸς εὐμαθεύεας,

Καρπὸν Φερέσης, ὕψος ἐξηγήσεων.

Πόθεν βασιλεῖς, καὶ πόλεις, καὶ συλλόγους,

Κατηγορῶντας, διδάσκοντας ἐν λόγοις,

240 Πρὸ βηματῶν τε, καὶ θεάτροις ἐν μέσοις,

Σοφῆς, νομικῆς, ἑλλευας ὠφρυνιδίς,

Δημηγορῶντας, διδομῶντας καίρια,

Εὔπειθον, ἐξήλεγχον ἐν παρρησίᾳ,

Εἰ μὴ λόγος μετέχον, ὅ σὺ μὴ δίδως;

245 Ἰσως ἂν εἴπῃς, ἐν ῥοῇ τὸ πνεύματι,

Λέγων ἀληθῶς· ἀλλὰ τὸν τευθεν σκόπη.

Σοὶ δ' ἔμετετι πνεύματι; καὶ μὲν φρονεῖς

Τῶτ' αὖ

226. Τῶτ' ἐστὶν ἡ πάγῃ] simulatio scilicet illa gravitatis, sanctitatisque, qua vulgus circumveniri solet.

227. Γραφεὺς τις ἐμὶ] qualis ille Horatianus epist. de Arte Poët. ad Pisones:

*Amylium circa ludum faber imus et ungues
Exprimes, et molles imitabitur are capillos,
Infelix operum summa: quia ponere totum
Nesciet. Hunc ego me, si quid componere
curem, &c.*

forte tamen melius hic legas: γραφεὺς τις εἰς
ὁ τὰς καλὰς &c.

228. Ἐν ἄλλοις] ludit hic, faceteque hypocritas illos perstringit, qui infantiam suam exemplo defendebant Apostolorum. Πίτορι-
bus igitur illos comparat, vitia tantum corporis exteriora penicillo exprimere gnaris, cuiusmodi sunt vitiligo & lepra, quæ cutem firmis inarant, albisque squammulis obducunt: (& hanc speciem exteriorem ironice pulchram appellat;) ceterum purum, integrumque, & vere pulchrum corpus exhibere non valentibus.

232. Μικρὸν λάθος] τὸ λάθος hic est, quod in maxima rerum graviorum copia velut leviculum aliud agentes effugit: quod humana parum cavet natura, ut est apud Horatium: vel quod etiam sponte veluti minutum negligitur: ὥσπερ ἐν τοῖς ἀγῶνι πλάστοις ἐνὶ τῇ χειρὶ παροληγμῆνον, ut Longinus meus ait sect. xxxiii. Et tamen, inquit noster, hæc minutia nobis assatim sudoris exprimunt, qui jam a prima adolescentia studiis innutriti sumus sacrarum istarum commentationum ac sermonum. Quid igitur αὐθιμοὶ doctores, heri magistri, hodie discipuli, illos adhuc æditiſſimæ sapientiæ magistros Apostolos, velut imperitos eloquii, ad velandam inscitiam & balbutiem vestram in exemplum afferre sustinetis?

234. Λόγος ποσὺτ' αὐτὸς] vilis ille, &c., ut vos vultis, τὸν ἰδιώτην ἔργος ὁρᾶν sermo tantum nobis exhibet negotii, tantum exprimit commentationum, ac interpretationum, ut omnia his ferme referta scateant. Mox lego: Ὡς πάντα πληρὴ τυχεῖ,

238. Πά-

- Quod aliud nihil est, quam decipula, meræque pedicæ.
 Sum pictor, qui pulchras formas in exprimenda
 Vitilagine, vel rimis imitari potest.
 Quin tu potius pulchritudinem totam exprimis, vel pror-
 fus artem pingendi omittis. (doctrinæ voces,
 230 Etiam hoc mihi declarato, qui fiat, ut tu rudes & imperitos
 Quorum tot exstant libri atque scripta,
 De quibus vel exiguum quiddam, quod abditum sit, nos
 quoque vix intelligere magno labore possumus,
 Ceteroqui doctrinis a prima ætate innutriti?
 Quos quidem in libros tantum commentamur & scribimus,
 235 Ut lucubrationibus omnia plena sint,
 Quæ omnibus in linguis, & ab omnibus intelligentia mentis
 acriore præditis (sint elaboratæ.
 Quæ fructum peculiarem habet, enarrationum sublimitatem,
 Qui factum, ut reges, civitates, cætus hominum,
 Accusatores suos, magna dicendi facultate valentes,
 240 Ante tribunalia, & mediis in theatris,
 Homines item sapientes, legum peritos, Græcos supercilia
 insigniter attollentes, (ferendo,
 Concionando, commodeque & opportune doctrinam pro-
 Persuaserint, summaque docendi libertate convicerint:
 Nisi fateamur eos doctrina præditos fuisse? quod tu tamen
 haudquaquam vis concedere.
 245 Fortasse dices, id factum auxilio, nutuque S. Spiritus.
 Vere dices: at mihi deinceps hoc considera,
 Num tu S. Spiritus non es particeps? Atqui maxime

Hoc

238. Πόθεν βασιλείς] Agrippam & Beroni-
 cen hic videtur denotare; sicut & cetera omnia
 ex Apostoli Pauli historia petita videntur,
 ut de civitate, Iconio, Act. xiv: de concilio
 Pharif. & Sadducæor. Act. xxiii: item de
 Tertullo Oratore c. xxiv, de tribunali Gallio-
 nis c. xviii, de theatro Ephefiorum, c. xix,
 de Philosophis, & Arcopago Athen. cap. xvii.

241. Ἑλλήνας ἀφροσύμους] Secularis scien-
 tiæ & eloquentiæ fastu turgidos. Inprimis hic
 Stoicos notat, qui Paulum Athenis tamquam
 nugatorem una cum Epicureis explodebant,
 deridebantque, Actor. xvii, 18. Nota vero
 Stoicorum arrogantia est, alios omnes Philo-
 sophos præ se contemnentium: quos rursus

egregie deridet in Satyris Horatius, multoque
 etiam facetissime Cicero in orat. pro Muræna
 c. xxix, & seqq. De *supercilio* vero Philosophico,
 quippe re pervulgatissima, nil est, quod addam
 amplius; ne & illos offendam, quos ἰπὸν ἰδὼ κα-
 τὰ βλέποντας, τὰς δὲ ὀφθαλμοὺς ἰπὸν τῆς
 κορυφῆς, καταπύλομαι, ut Alexis ait apud A-
 thenæum l. vi.

242. Δημηγορεῦντας] Interpres & hoc, & se-
 quens vocabulum nominativo casu legisse vi-
 detur, δημηγορεῖντες, εὐσεμῶντες. Nec id mihi
 displicet. Noli tamen quidquam contra co-
 dicis fidem immutare.

245. Ἐν ᾧ] alii, ἐν ᾧ. Utrumque defendi
 potest, sed illud tamen alibi etiam usurpat.

D 2

251. Κῆ

- Τῷ τῷ μάλιστα· πᾶς φθονεὺς ἐν τῷ λόγῳ
 τοῖς τῷτον ἐκζητῶσιν; ἀλλ' ἥτοι μάτῳ
 250 Δίδως σὺ τῷ τῇ φύσιν τῷ πνεύματι,
 καὶ τοῖς δικαίοις, τῷ μὲν, ἐμπνέειν τὸν λόγον,
 τοῖς δ' ἐμπνέειν, ἢ πεφύκασιν σοφοί.
 οὕτως ἀφύκτως ἐνδὲν τοῖς σοῖς λόγοις,
 ὧ ταῦτα λαλῶν σύγε παρῶν, καὶ μόνον,
 255 Ἀ' μὴ λαλεῖς κρείσσον, ἀλλ' ἐνδὸν μύθει.
 Ἀφῶνον οἶδα πνεῦμα τῷ ἐκπύον.
 καὶ τῷ σιγᾷν κρείσσον, ἢ λαλεῖν κακῶς.
 τῶν μὲν λόγοις τίω γλῶσσαν, ὧ θεῷ λόγε,
 ὅσοι λαλῶσιν ἐνδικῶς, τῷ δὲ καὶ βάρῃ,
 260 ὅσοι φασὶν ἀσπίδων συείγματα,
 πέμπουσιν τ' ἰὸν ἐνδὸν ἀδελφοκτόνον.
 οὐτῶ μὲν ἐν σὺ· τίς δ' ἀπαιδεύει λόγον;
 Ἀλλ' ἔστιν ἄν; ὡς δὲ τ' ἀληθὲς ἔχει,
 φρονεῖν τ' ἀμεινον, συντόμως ἐγὼ φράσω.
 265 Ἦσαν πολ', ἦσαν θυμαθεῖς, εἰπὲς πινες,
 οὐκ θυμαθεῖς δὲ τὸν εὐαρεπὴ πάντες λόγον.
 ἔχει γὰρ ἔπος· διττὸς ἡμῖν πᾶς λόγος,
 λέξεις τε, καὶ νόμος· αἱ μὲν, οἷον ἐκτοθεν
 ἐδιδίχα, ὁ δ' ἐνδὸν σῶμα ἡμφιεζόμενον.
 270 καὶ τοῖς μὲν ἄμφω καλὰ, τοῖς δὲ γάτερον,
 ἢ ἀιχρὸν αὐτοῖς, ὡς μάθησις, ἢ φύσις.
 ἡμῖν δὲ, τῷ μὲν ἐκτὸς ὁ πολὺς λόγος,
 ὅπως ποτ' ἔχει, τῷ δ' ἔσω λίαν πολὺς.
 ἐν νῷ γὰρ ἔστιν ἡμῖν ἡ σωτηρία,
 275 Πλὴν ἐκλαλῶμεν τε, καὶ δηλωμένῳ.

Πηγῆς

251. καὶ δικαίοις] Interpres Apostolos vertit. Mox pro ἢ πεφύκασιν legit, ἢ πεφ. vel necesse est, futearis eos fuisse doctos. Alias, si ἢ rectius videbitur, vertendum: unde docti, sive sapientes fuisse visi sunt.

255. Ἀ' μὴ λαλεῖς] calumnias, scilicet, quibus sanctissimos viros impetis, quum eos inficitiae arguis, qua ipse plenus es: qui, ut puteris sapere, celum vituperas.

256. Ἀφῶνον οἶδα πνεῦμα] respicit hic ad illum, cui Christus ejecto malo spiritu loquelam reddidit, Matth. ix. 32. 33.

260. Ἀσπίδων συείγματα] venena lingua-

rum maledicarum mortifera. Maximum hic notat, de quo Carm. ad invidios:

Τὸ πλῆρες ἰὸν θυμῶν, τὸ τῷ φθόνῳ

Διόνοντι καὶ φελοῦδες ἐργασίαν,

ut & Episcopos ceteros sibi invidentes, de quorum calumniis saepius queritur.

265. Ἦσαν ποτ' ἦσαν] ut, ἦσαν ποτ', ἦσαν ἀλλήλοισι Μιλήσιοι.

Ibid. Εὐμαθεῖς] fuere olim cum Propheetae, tum Apostoli, si qui umquam alii, eruditi, & omni doctrina sacra imbuti; at non omnes eadem facundia praediti; non omnes illa eloquen-

- Hoc ipso te effers. Cur igitur illis doctrinam invides,
 Qui eam inquirunt? Enimvero vel frustra
 250 Tu naturæ id ipsum spiritus tribuis,
 Quod ipse quidem doctrinam Apostolis inspiraverit,
 Apostoli vero inspiratam acceperint: vel necesse est fatearis,
 eos fuisse doctos.
 Sic inevitabiliter per tuasmet rationes implicaris,
 Qui alacriter hæc, & sola quidem garrire potes,
 255 Quæ potius non efferres, sed intra te contineres.
 Agnosco equidem spiritum mutum, verum adversariorum.
 Quem tacere præstat, quam male loqui.
 At enim illorum solve linguam, ô Dei fermo,
 Qui iusta rectaque proferunt: horum autem linguam obstrue
 gravatam pondere nimio,
 260 Quicumque sibilos aspidum edunt,
 Et per eos immittunt virus, quo fratres suos perimunt.
 Atque hæc quidem est sententia tua. Et quo pacto queat aliter
 Loqui homo rudis ac imperitus? Ut autem vere se res habeat,
 Et qui rectius sentiendum sit, equidem breviter exponam.
 265 Erant, si umquam alias, olim quidem erant ingeniosi homines,
 Non tamen omnes in eloquentia conveniente ac præclara.
 Sic enim res comparata est. Duplex est omnis oratio:
 Nam & verba continet, & mentem: quorum illa quidem
 sunt velut externus
 Amictus quidam; hæc vero internum est aliquid, simile cor-
 pori, quod amictu vestitur.
 270 Et his quidem ambo vel bona, vel mala sunt: illis alterutrum,
 Pro ratione naturæ, aut institutionis.
 Nos externa non magni facimus,
 Quocumque tandem modo affecta sint: internum vero quod
 est, magnopere amplectimur.
 Nam in mente nobis sita salus est:
 275 Ita tamen, ut ea per sermonem efferatur, & indicetur.

Quæ-

eloquentia seculari, qua censentur oratores,
 pariter exornati.

267. Διττός ἡμῖν ὁ λόγος] προφορικὸς καὶ
 ἐνδιάθετος.

269. Ἐξήμα] ita fere Cicero, & Quinti-
 lianus. Sic Synesius de Providentia mentem ver-
 bis amiciri ait, ut corpus vestimentis.

271. Ἡ ἀίχρὸν αὐτοῦ] lege, Ἐς ἀίχρὸν αὐτοῦ.

272. Τῷ μὲν ἐκτός] λόγος τῷ προφορικῷ, ora-
 tionis, non αὐτοῦ magna apud nos est cura: at
 τῷ ἑσῷ, τῷ ἐνδιάθετῳ, longe alia ratio est. Men-
 tem enim, seu sapientiam, maximi facimus.

275. Πλὴν ἐκκαλεσθῆναι] Scire tuum nihil est,
 nisi te scire hoc sciat alter.

D 3

276. Πη-

- Πηγῆς τί κέρδιον ἔστιν ἐμπεφραγμένους;
 τί δ' ἡλιακῆς ἀκτίνων, ἢ κρύπτης νέφους;
 Τοιούτων ὅτι νῆς σφοδρὸς σιγῶν ἔχει,
 Οἷον ῥόδου τὸ χέλλον· εἰ κάλυξ σκέπη,
 280 Οὐκ εὐπρεπὲς τὸ περὶ τὸν· ἐκφαίνει δ', ὅταν
 Αὔραις βαλεῖται τὸ τόκον θαλερίση.
 Εἰ δ' ἢ τὸ χέλλον ἐσκεπαζμένον,
 Οὐδ' ἂν πῆ ἦρ' ἦν χάρις ἔτι τιμῆς.
 Οὐδὲν πλέον ζητῶμεν, ὥς ἔγω λαλεῖν,
 285 Ὡς οἱ δοκῶσιν βέλτερές τε ἔτι λόγῳ.
 Εἰ δ' ἔν, παύσει τις ἐκείνων ἐμφάσεως.
 Αὐγῆς ποτὶ πᾶσι καὶ μέγ' ἔστι τῆς οἷας λαβεῖν.
 Εἰ μὲν γὰρ ἔδεν εἰσιν οἱ γεγραμμένοι
 Λόγοι, τοσούτων πᾶσι ἐπαζόμενον ἡρόνον;
 290 Ἡ πᾶσι θαλάσσης ψάμμον ἡλίβην μάτῳ,
 Νύκτας συνάπλων ἡμέρας ὅτι τοῖς πόνοις,
 Ὡς ἂν πῆ ἔλθοι εἰς γε βυτίδας λόγῳ;
 Εἰ δ' εἰσιν, ὡσπερ εἰσιν, οὐ γεγραμμένοι,
 Μὴ δῶς ἀρχήνας τῶν δικαίων τὰς πόνας·
 295 Πέζενέ μοι τί λέξιν, ἀγροικοσύνη.
 Οὐδὲν διοίσου· οἶδα καὶ βαίνειν καί πο.
 Λιτὴν τεράπεζα πολλάκις μοι φιλήσας
 Τῆς ὀφιοποιῶν χερσὶν ἐξησχημένης.
 Εὐδὴς δ' ὁμοίως· ὥς δὲ χέλλον εὐπρεπὲς,
 300 Οὐχ' ὁ γράφει χεῖρες, ἢ φύσις δ' ἔχει.
 Ὅ νῆς ἀνείτω, καὶ τοδ' ἡμῖν δεκτέον.
 Οὐδὲν τὸ κομψόν, τοῖς γέλοις δάσσομεν.
 Μὴ μοι τὰ Σέξτε, μηδὲ Πύρρωνος πλέκε,

Χρύ-

276. Πηγῆς τί κέρδος] Vid. Senecam Epist. vi. Theophyl. Simocatus huiusmodi homines agricolis comparat, agros ubere frugum copia florentes possidentibus, sed qui nihil metant. Habet & nonnulla in hanc sententiam Stobaeus p. 225, & Theognis v. 767.

281. Οὐατὲρ] quum in calathum funditur orbis, & tota rubentium foliorum panditur ambitione, ut ait D. Hieron. ad Pammachium.

285. Ὅσοι δοκῶσιν] emendandum judicavi, ὥς οἱ δοκῶσιν.

286. Εὐφάσεις] id est, praesta tu mihi modo illorum, quam praeteris, illuminandi animi

divinam facultatem, qua velut caelestes radios mentibus nostris immittunt. Vide notata ad Carm. v. 8.

290. Θαλάσσης ψάμμον] v. Adagiographos.

294. Μὴ δῶς ἀρχήνας] i. ne ita despicias eorum scripta, & contempnas, ut quasi pulvere & situ digna videantur: sicut illa, quae neglecta araneorum telis oppleri solent. Notum illud: Nam tui Catulli Plenus sacculus est araneorum.

295. Πέζενέ] utere humi serpente stilo; non exigo a te sublimem elatamque facundiam.

Ibid. Ἀγροικοσύνη] Cassiodorus l. i. variat. in

- Quænam utilitas est fontis obstructi?
 Quæ radii solaris, a nube si tegatur?
 Tale scilicet quiddam est, mens silentio tecta,
 Quale rosa, cujus venustatem folliculus
 280 Non admodum elegans occultat: profert autem jucundissi-
 mam adspectu pulchritudinem suam,
 Quum foetus ejus auris adaperius oculis intuendus exponitur.
 Quod si venustas ejus semper tecta maneret,
 Nulla veris amœni esset gratia.
 Nihil requirimus amplius, quam ut eorum more loquere,
 285 Qui simplices in doctrina videntur esse.
 Saltem exhibe nobis illorum radios:
 Nam cupio splendoris tui partem aliquam consequi.
 Quod si libri scripti nihil sunt,
 Quamobrem mihi tam diuturno tempore sum passus illudi?
 290 Cur absque fructu maris arenam numeravi?
 Quum quidem noctes in laborando cum diebus jungerem,
 Ut saltem in ipsis rugis doctrinam aliquam adipiscerem.
 Sin recte præclareque scripti sunt, ut sunt,
 Noli tam egregios sanctorum virorum labores araneis dare.
 295 Quod orationem attinet, pedes esto; rusticoque dicendi ge-
 nere & imperito utitor. (novi.
 Nequaquam idcirco dissidebimus. Etiam ipse me demittere
 Tenuis mensa sæpenumero mihi gratior est ea,
 Quæ cupediariis manibus est instructa.
 Idem de veste judico. Sic & pulchritudo insignis ac decens est,
 300 Non quam pingunt manus, sed quæ ipsa est a natura profecta.
 Mentem quis habeat: & satisfaciet nobis.
 Nihil argutum, & elegans requirimus: potius id concedimus
 aliis hac in parte studiosis.
 Noli mihi Sexti ac Pyrrhonis more tuas orationes necere:

Valcat

in Præfat. Dictio semper agrestis est, quæ aut
 sensibus electis per moram non comitur, aut ver-
 borum minime proprietatibus explicatur.

299. Καλλὸς ἐν περὶ τοῦ καλ-
 λος ἐν περὶ τοῦ. Cicero in perf. Oratore, c. xxiii:
 Fucati medicamenta candoris & ruboris omnia
 repellentur, elegantia modo & munditia remane-
 bit. Plura videsis apud Quintilianum & Au-
 ctorem Dial. de causis corr. eloq.

301. Ὁ ὅς ἀείρω] mens asurgat: hæc al-

ta, hæc sapientia exulta sit, non exteriore
 verborum specie exornata: & hoc nobis suffi-
 ciet. Interpres vertit, mentem quis habeat; ac si
 legisset, ὁ ὅς παρὶς: vel potius, ὁ ὅς ἀν' ἑαυ.

303. Μὴ μοι τὰ διζῆς] gravissima est Gre-
 gorii nostri querela orat. in Athanasium de iis,
 qui obscuras illas subtiliter disputandi artes in
 ecclesiam invehebant. Hic, inquit, ὅτε κημα-
 σε τὰ ἡμῶν, καὶ καλῶς ἐχρῆν· ἡνίκα τὸ μὴ
 ὁρᾶν τὸ τοῦ καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν τῆς οὐλο-
 γίας.

- Χρύσιππο[⊙] ἔρριψ', μακρὰν δ' Σταγειρίτης.
 305 Μηδὲ Πλάτων[⊙] τέργε τ' ὀυγλωπίαν.
 Ρίπον τὸ χάλλ[⊙], ὧν τὰ δόγματ' ἀποτρέφῃ.
 Εὐφιλοσόφῃ τῇ ὑπελεία τῶ λόγῳ.
 Ἡμῖν ἀρέσκεις, καὶ ἀπαιδύτως λαλῆς.
 Δίδαξον ἡμᾶς ὡς θέλεις, διδάσκει δέ,
 310 Τίς ἡ τελέα μοι, πῶς ἐνίξεται θεός,
 Καὶ τέμνεται αὐθις, ἐν σέβας, φύσις μία,
 Μονὰς, τελέα τε, ἀγγέλων δὲ τίς φύσις,
 Κόσμος τε διασῶ, καὶ παρηγοίας ἐδίδκας,
 Καὶ πολλὰ μὴ δίκαια τοῖς πλείστοις δοκῇ.
 315 Ψυχῆς τε, σώματος τε τίς λογός, νόμων
 Πρώτης τε, δευτέρας τε, σάρκωσις δὲ τίς
 Τῶ καὶ νοητῶν πλείστον ἐξετηκότ[⊙];
 Καὶ τῶν ἀνίστων μῆξις εἰς δόξαν μίαν;
 Νέκρωσις εἰς ἐγέρσιν, ἔθανός παλιν,
 320 Ἀνάστασις δέ, καὶ κρίσις τίν[⊙] λόγῳ;
 Ἡ τίς δικαίους, τίς δ' ἀμαρτωλοῖς βί[⊙],
 Πῶς ῥεῖ τὰ πάντα, φάσκε μοι, πῶς δ' ἵσταται;
 Εἴ σοί τι τῶν ἐτρανώτη πιθύματα,
 Τὸ σύμπαν, εἴτε καὶ μέσως, εἴτ' ἐνδεῶς,
 325 Ὅσον κεχάρηχ' ἡ καθαρισις σῆς φρενός.
 Μὴ με τερήσης· εἰ δὲ πάντῃ τυφλὸς εἶ,

Τί

γίας, καὶ ἔντεχρον ἐδὲ παράδοξον εἶχεν εἰς τὰς θείας
 αὐλὰς· ἀλλὰ ταυτὸν ἡν ψαφίς τε παίζειν, τὴν
 ὅψιν κλειπτέταις τῶ τάχει τῆς μεταθέσεως, ἢ
 κατορχέσθαι τῶν θεατῶν παισίοις καὶ ἀνδραγύ-
 νοις λυγίσμασι, καὶ ποῖο θεῶ λέγειν τι καὶ ἀκέραιον
 καινότερον, καὶ ἀπείρητον. Τὸ δὲ ἀπλὸν τε καὶ ἐν-
 ῥηθὲς τῶ λόγῳ εὐσεβεία συνομιλεῖτο· ἀφ' ἧ δὲ Σέξ-
 τοι καὶ Πύρρωνες, καὶ ἡ ἀντίθετος γλώσσα ὡς πῶς τι
 νόσημα θεῶν καὶ κακῆς ταῖς ἐκκλησίαις ἡμῶν
 ἐισιφθάρη, καὶ ἡ φλυαρία παιδευσις ἔδοξε, &c.
 αὐ, τίς ἱερμίας ὁδύνηται τὴν ἡμετέραν σύλυσιν
 καὶ σκοτομίαν;

Ibid. Σέξτε] Empirici, qui Pyrrhonias no-
 bis reliquit Hypotheses, Pyrrhonis πλοκάς
 continentes.

307. Εὐφιλοσόφῃ] non vidit vim vocis
 interpres. Verte igitur: Pondera rerum trade
 tenui licet sermone: id est, tracta mihi res alta
 speculatione peruestigandas, cujusmodi sunt
 præcipua & obscurissima Theologiæ, seu Phi-
 losophiæ sacre, mysteria; sive ea, quæ post-
 paulo memorat, dogmata.

308 Ἡμῖν ἀρέσκεις] egregia in hanc sen-
 tentiam epistola Senecæ est lxxv: ubi inter
 cetera: Non mehercules jejuna esse & arida volo,
 quæ de rebus tam magnis dicuntur. Neque enim
 ingenio Philosophia renuntiat: multum tamen
 opera impendi verbis non oportet. Non delectent
 verba nostra, sed profint. Si tamen contingere
 eloquentia non sollicito potest, aut si parata est,
 aut parvo constet, adsit, & res pulcherrimas
 prosequatur.

310. Τίς ἡ τελέα μοι] cujus defensione con-
 tra Arium & Apollinaristas unice & jure se no-
 ster jactat: qua de re multa carm. i, de vita
 sua: & passim ad fastidium usque. Hic enim,
 uti dixi, est nostri Ciceronis consulatus. Vide-
 tur autem Gregorius ostendere hic velle, quan-
 tum inter illum, quem hic tangit, Maximum,
 atque ipsum interfit discriminis, quum ille
 nihil, ipse præclara illa Arcanorum de Deo &c.
 Carmina & Orationes ediderit.

311. Καὶ τέμνεται αὐθις] durissima, fateor,
 hæc

- Valeat Chrysippus. Longe abs te Stagirensem illum ablegato.
 305 Noli facundia Platonis studiosus esse.
 Rejice venustatem orationis eorum, a quorum decretis ac doctrinis abhorres.
 Saltem mihi diligenter in doctrina simplici versare.
 Magnopere nobis acceptus es, etiam si rudi & impolito genere sermonis utaris.
 Doce nos, ut voles, modo doceas,
 310 Quæ mea sit Trinitas: quo pacto Deus uniatur, (natura,
 Ac rursus distinguatur; quippe qui unum sit numen, unaque Trinitas & Vnitas. Quæ natura sit angelorum:
 Mundique duplicis: quæ justæ providentiæ ratio; (re.
 Tamen si multa non iusta, nec æqua plerisque videantur eveni-
 315 Quæ item sit animi, corporisque ratio: quæ legum,
 Primæ, secundæque: quid ejus incarnatio,
 Qui omnes intellectiles res plurimum superat,
 Et quid inæqualium naturarum in unam gloriam mistio?
 Mors ad resurrectionem, rursusque cælum;
 320 Quæ resurrectionis & iudicii ratio?
 Quæ futura sit iustorum; quæ peccatorum vita: (sint?
 Qui fluxa sint omnia, declarato mihi, & ubi tandem statuta
 Quod si quid horum a spiritu perspicue tibi patefactum est,
 Sive adeo totum, sive mediocriter, sive infra ipsam quoque
 mediocritatem;
 325 Quantum videlicet mentis tuæ purgatio capere potuit;
 Noli me quidquam celare. Sin es omnino cæcus,

Quam-

hæc mihi visa de Deo loquendi formula. At-
 tamen sic & alibi, ut Carm. Jamb. xxix. 111:

Οἱ τὸν Δῖόν μιν τὸν μέγαν
 Οὐκ ἐδικαίως τομαίῃς
 Τίμνεσιν· οἱ μοι τὴν μίαν
 Πάντων ὑπερβολὴν
 Ἄνω τιθέντες, καὶ μέσσην,
 Κάτω τε τὸ τρίτον.
 Τίμνεσι δ' εἰς Δῖόν μιν, καὶ
 Οἷον μέγαν βροτῶν
 Ἄνω τιθέντες, ὡς ἄνω
 Ἀδάμ πεπλοκότε.

& carm. in Apollinarium:

Ὅ τοις τίμνεσι τὴν Διότητα δυσφορῶν
 Οὐδ' ἢ σὺ τίμνης τῷ Δεῦ το σὺνθετον;

quam pauci de Deo Deo digna loquuntur!

312. Ἀγγέλων δὲ τίς φύσις] vide carmen
 Arcanor. vi.

313. Κόσμος τε διαθε] v. Arcanorum Car-
 men iv.

Ibid. Προνοίας οὐδὲν] vid. Carmen Arcan.
 v. & Jambicor. ii.

314. Καὶ πολλὰ μὴ δίκαια.] sic Carm.
 Jamb. ii.

Ἡμῖν δ' ἄγει μὲν εἰς Δῖόν, τὸ πᾶν τὸδε
 Σοφῶς ἐλίσσων καὶ πλέκων, εἰς ἃν δέλη,
 Τοῖς αὐτὸς αὐτῇ νύμμοις τε καὶ λόγοις,
 Καὶ μὴ τὰ πάντα διέλωις ἐξέφειν δοκῇ.
 Πολλὰ γὰρ μὴν κἀμνεσι τῶν σοφωτάτων, &c.

315. Ψυχῆς] vide Carm. vii.

Ibid. Νόμων] vide Carmen viii.

316. Σάρακωσις] de qua carmen est Jambic.
 cum adversus Apollinarium, p. 247.

321. Ἡ τίς δικαίσις] vid. Carm. Jamb. xix.

326. Μέμνε σερήσεις] melius, σερήσεις.

E

327. Τῶ

Τί χειραγωγῆς μὴ βλέπων, ὦ τῷ σκότεις

Τῷ μὴ βλέποντι ἡρωμένων διδασχάλας,

Ὡς εἰς βόθρον πέσῃ ἀγνοία, ἅμα!

330 Ὅυτοι μὲν ἔσῃ· οἱ δὲ, ἃ ἦσαν κακόν.

Αἴγνοια γὰρ κακόν μὲν, ἀλλ' ἦσαν κακόν.

Τί δ' ἂν πῶς εἴποι καὶ κακῶν μεμνημένῳ;

Εἰσὶν γὰρ, εἰσὶν ἀγλιώτεροί πινες,

Δύστην, ἀπευκτοὶ τῷ βίᾳ κυβούματᾳ,

335 Τῷ πῖνι ἀμφιδέξιοι, καιρῶν νόμους,

Οὐ τῶς θεῶν σέβοντες, εὐεῖποι λόγων

Παλιρρόδυντες, ἢ κλάδων μετὰ κλίσεις,

Ὡπτες γυναικῶν, τερπνὰ δηλητήρια,

Μικροῖς λέοντες, πῶς κρατᾷσι δ' αὖ κύνες,

340 Πάσης τραπέζης ἐυφυεῖς ἰχνεύμονες,

Οὐρας

327. Τί χειραγωγῆς] Notum adagium, *caecus caecum ducit*. Matth. xxiii. 16.

328. Τῷ μὴ βλέποντι] al. βλέποντι διδασχάλας.

331. Αἴγνοια] & hunc versum e nostro Codice addidimus, quem Leunclavius in suo desideravit.

334. Τῷ βίᾳ κυβούματᾳ] Tesserarum in hac vita jactus: qui perquam varii & inconstantes sunt, ὡς τὸ εὐεργον, non secus ac fortuna domina. Martialis in Apophoretis: *Cum steteris nullus vultu tibi talis eodem*. Carm. vi:

Οἱ δ' ἄλλοι πεισῶσιν ἰοικότες ἔνθα καὶ ἔνθα
Πίσῃσιν, πεισῶν τε κυλίσμασι τέφρ' ἔχουσιν.
At orat. xxxiii. κυεῖς αἱ λογὶ ἀπόπες καὶ
ῥαδῆδες appellat hereticos volubili lingua
disertos, ut hi sententiis mutabiles: quam vo-
cem pro κυεῖσας interpretes non recte acceperunt.
Κυεῖσας enim est, qui se in caput praecipitem
dat, ut delphines in mari solent. Vid. infr. v. 396.

335. Τῷ πῖνι ἀμφιδέξιοι] ἀμφιδέξιοι sunt, qui utraque manu aequè bene ac celeriter utuntur. Dicuntur & ancipites in sententia, consiliis, & vita. Gregorius hic de Episcopis illis loquitur, qui inter Arianos & Catholicos medii, utrique parti pro temporum ratione se venditabant. Carm. de vita sua Chamæleontes illos appellat.

Χυμαιλιόταν, καὶ τρόπον πολυπόδων,
Πολλὰς τιθέντες τοῖς λόγοις αἰετὸς ἡρώας.
& ἀμφιδέξας, ubi de Nicena fidei professione:
Ταύτην ἑαυτῶν ἀληθεῖς ἐπιφροσύναις
Τῶν ἀμφιδέξων ἀδελφῶν θεολογῶν,
Ὅτι ταῦτα δεξιᾶς, οἷς χαίρει κρατὶ.

Μίστοι γὰρ ὄντες· ἀχρηστοὶ δ', εἰ μίστοι
Καὶ μὴ προδίδως κλησὶς ἐναντίας.

Ibid. Καιρῶν νόμους, &c.] temporarii, qui, quo fortuna vultum vertit, inclinant. Sic Carm. ix:

Πολλοὶ γὰρ καιροῖσιν ἐπιβρότον ἦτορ ἔχουσιν.
& Carm. de vita sua Episcopus dicentes inducit:
Δαίμονες καιροῖς τε καὶ λαῶν πόθοις.
Αἰεὶ δίδοντες τὸ πνέοντι τὸ σκαφῶ.

item ibid.

Δεῖλα καιρῶ γὰρ φασὶ τὰ πάντα.

Vide & Carm. xii.

336. Εὐεῖποι λόγων] hoc nomine etiam & hi, & ipsi audientes orat. xxxi. insigniuntur, ubi ita de his loquitur. Σήμερον σύνθετοι καὶ ἀμωδοῦς, ὡς ἔτα φέρων ἡμᾶς οἱ ἀγόντες· ἄνθρωποι ἀντίθετοι καὶ ἀντιδοῦς, ἐὰν ἀντιπνέω τὸ πνέον· μετὰ τῆς ἐχθρῆς καὶ τῆς φιλίας καὶ τὰ ὀνόματα. καὶ τὸ δεινότερον, ἐκ ἀντιπνέοντα τοῖς αὐτοῖς χράμμοι τῶν ἐναντίων ἀνταρτίας, ἐδὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν βεβηκαρῶν, ἄλλοτε ἄλλως ποιήσης ἡμᾶς τῆς φιλονεικίας, εὐεῖπων μετὰ βολῆς τινος, ἢ ἀμωπώτιδος.

Ibid. Εὐεῖποι λόγων] notum in inconstantes adagium. De Euripo nostro Carm. i. i:

Εὐεῖποι δ' ἂν ὅπως θρασὺν πόρον, ἐδὲ
ἐπιφροσύναν

Περδὼν ἀλὸς κληῖδα, παλιούτοισι φείδους
Μαινόμενον· πόντῳ δὲ ρέει, καὶ ρέει δὲ
ἀνείσιν.

Ὡκιστὸς δ' ἂν ἔλκετ' ἀπὸ χροῶς, εἴτ' ἐπὶ
χρῆστον

Ἐρχετ' ἐπεγορεύουσι μεταίσταν ραδίσιον.

337. Κλάδων μετὰ κλίσεις] i. qui tam facile ab omni fortuna, quam rami a ventis, moventur

Quamobrem alios quasi manu ducis, ipse nihil cernens? ô
infignem caliginem

Illorum, qui nihil videntes opera tua seu doctoris utuntur,
Ut simul utrique cadant in foveam ignorationis! (sunt.

330 Sic quorundam scilicet comparatæ res sunt. Alii minus malum
Ignorantia namque malum quidem est, sed minus malum est.
Quid autem dicat aliquis, si malorum mentionem faciat?

Sunt enim, sunt infeliciores quidam

Misera & abominanda vitæ ludibria, (porum,

335 Quod fidem attinet, in utramque partem parati, colentes tem-
Non Dei leges, Euripi doctrinæ,

Hinc inde fluctuantes; ramorum flexus,

Adulatores, dulcia mulierum venena,

Parvis leones, at rerum potentibus canes,

340 Cujuslibet mensæ ingeniosi pervestigatores:

Poten-

ventur. Carm. x:

Κληρόδοτοι καιροῖσι, δόντες πολυκαρπῶσι
ἀήταις.

338. Ὡς πρὸς ἡναικάδην] nulla hisce facili-
& paratior ad inflammandam Ecclesiam mate-
ries, jam ipsis Apostolis notata, & graviter
perstricta. Ita Simon magus hæresin condidit
Helena meretricis adjutus auxilio. Nicolaus
Antiochenus, omnium immunditiarum reper-
ter, choros duxit femineos. Marcion Romam
præmisit mulierem, qua decipiendos sibi animos
præpararet. Apelles Philomenen suarum comitem
habuit doctrinarum. Montanus immundi spiri-
tus prædicator, multas ecclesias per Priscam &
Maximillam, nobiles & opulentas feminas,
primum auro corripuit, deinde hæresi polluit.
Arius, ut orbem deciperet, sororem principis
ante decepit. Donatus per Africam, ut infeli-
ces quoque siccitibus pollueret aquis, Lucilla
opibus adjutus est. In Hispania Agape Elpi-
dium, mulier virum, cæcum cæca duxit in fo-
veam: successoremque sui Priscillianum habuit
Zoroastris Magi studiosissimum, & ex Mago E-
piscopum: cui juncta Galla non gente, sed no-
mine, germanum huc illucque currentem al-
terius & vicina hæreses reliquit heredem. D.
Hieron. adversus Pelagianos: ubi in hanc sen-
tentiam plura. Et, ne vetera atque obsoleta
arcesamus, habuit, habetque hoc seculum
homines complures hoc sibi adjumento fa-
mam, opes, voluptates, & quid non? pa-
rantes. Quare jam non miror alterum sexum
alicubi tantopere amari; nam ab illa ætate

ignem quidem, quem οἱ βασιλικοὶ inter In-
credibilia Palæphati referunt, at non hæreses
metuas. Alia Jesuitarum ratio est, qui virtue
sua & pietate ad exemplum Jesu, Lucæ
v 111, 5, non Marias tantum Magdalenas, &
Susannas, & de familia Herodis fervorum,
libertorumve uxores, sed ipsas Principes ac
Reginas ad se alliciunt, ex iisque sectatrices
suas faciunt: non opum, non hereditatum, non
tacitarum voluptatum, non luxuriæ, non ex-
piscandorum per ipsas e maritis arcanorum
causâ, ut maleferiati adversarii ex invidia
jactitant, sed confirmandæ, tuendæ, augen-
dæ religionis Catholicæ causâ. Non tangit
tam sanctos homines tam indigna societate ac
nomine Jesu, quo præter omnes Christianos,
sicut & omni virtutum splendore, effulgent,
vitiis adeo abjectorum contagio: supra
omne convicium, supra omnem maledicentiam
eorum integritas est. Et hinc apparentium illis
semper matronarum in Collegiorum atriiis fre-
quentissima statio, in hoc signo carnis & mundi
illecebras, & Diaboli fraudes facile vincuntium.
O terque quaterque beati, beatæque!

Ibid. Τερπνὰ δηλητήρια] adulatores, qui,
ut simia prolem, quos complectuntur, necant.

339. Μικροὶς λέοντες] Carm. xi:

Ὡς πρὸς ἐρμηνείαν χιτῶναυλοι, χιτῶναυλοῖς
λέοντες.

340. Ἰχνεύμονες] Hesychius: ἰχνεύμων, οἱ
ὄν ἰχνεύμονες λεγέμενοι. Aliud est ichneumon,
animalculum Egyptiacum Crocodilo inimicis-
simum, ejusque somnos explorans. Hic sunt
cœni.

E 2

- Ούρας κρατάντων ἐκλείοντες, ὃ σοφῶν.
 Τὸ πρὸς χεῖν πιμῶντες, ὃ τὸ συμφέρον,
 ὧς ἀν κακὰς ποιῶσι καὶ τὰς πλησίον.
 Εἴπω πὶ τέτων καὶ σοφόν, κελεύετε;
 345 Ὃς μὲν τις εὐγένειαν, ὃς δ' εὐγλωτίαν,
 Πλῆτόν τις ἄλλῃ, ὃς δὲ κομπάζει γένῃ,
 Οἱ δ' οὐκ ἔχοντες, ἔξ ὅτ' ἀδέξασί π,
 Παιῖσιν αὐτὰς γνωρίμας πονηρίαν.
 Σοφὸν δὲ καὶ π. ὃ γ' εἰδότες λόγων
 350 Γλῶσσαν ἔδησαν τῷ λαλιτέραν ὁμῶς.
 Εἰ δ' ἴω τις ὀφθαλμῶν καὶ χερῶν ἔλεις,
 Καὶ πῶτ' ἀν ἡμῶν ἐξεκόφατ', ὦ σοφοί.
 Ταῦτ' ὃ προδὴλῃ ὕβρις; ὃ βλάβῃ σαφῆς;
 Τέτων ἀνέξελαι τις; ὦ μυστηρίων!
 355 Ἡδὴ χεδόν τι τ' ὅλης οἰκονομίας
 Οἶαν λαβόντες ἐκ θεῶν σωτηρίαν,
 ὧς σφόδρα χράμεθ' ἀναξίοις τοῖς πρεσβυτέροις!
 Βοήσομ' ὃ ψυδῇ μὲν, ὃ χ' ἡδιστα δὲ.
 Σκηνὴ τις, ὅμοι, παίζεται' ὠρεπετέρεα.
 360 Νῦν τὰ πρεσβυτεία, τὰ πρεσβυτεία δ' ὕπερον.

Αἰσχρὸν

ccenipetæ, laudiceni, ccenarum venatores, &c.

341. Οὐρας κρατάντων] ejusmodi multa apud veteres de pseudophilosophis querela est. Solus sufficere queat ad hoste cognoscendos Lucianus, qui eos elegantissime suis depingit coloribus.

342. Τὸ πρὸς χεῖν] id est, verba secunda, auremque juvenia, loquentes. Quare Carm. x de se ipso ait:

Οὐδὲ μὲν εἰς πρόεδρος εἶναι ἱεροῖς ἐνὶ χώροις &c.

Φεύγετο μὲν ἔσσι τερπνὰ, τὰ πνεύματος ἔκτοθι ἰνέας,

ὧς κεν εἴμι προφρων, φίλτρον ἔχων πλόνων.

348. Γνωρίμας πονηρίας] ut ille, qui Dianæ templum incendit: & Italus ille Marchio, quem nullius rei magis poenituit, quam quod divertentes ad se Rom. Imperatorem & Pontificem non de turri, quam ad perlustrandam civitatem conscenderant, præcipitasset: nullum enim celebrius umquam factum fore.

350. Γλῶσσαν ἔδησαν] erepta scilicet facultate populum docendi. Sic Carm. LXIV:

Ἦντι τόδ', ὡς Βασίλειος ἐς ἑταῖον, ὡς ποσειδάων,

Γρηγόριος δ' ἐπὶ γῆς, χεῖλσι δεικνύων.

pro λόγον, λόγων restitui.

Ibid. Τῶν λαλιτέρων] non hic in malam, sed in bonam partem sumitur, de iis, qui non loquentiores, sed eloquentiores sunt.

353. Ταῦτ' ὃ προδὴλως] sic & præfat. in Carmina sua:

Ταῦτ' ὃ προδὴλως ψεύδεις ἐχὼ διπλῆς;

355. Ἡδὴ χεδόν τι] versio Leunclavii hic minus bene se habet. Corrige: Quam vero jam tantum non universo terrarum orbe optabilem a Deo salutem acceperimus: veræ nempe fidei, quæ nunc passim sub Theodosio Imperat. restituta est, Ariana impietate profligata, quæ sub Constantio & Valente totum fere orbem terrarum infecerat, & occuparat.

357. ὧς σφόδρα] in quos supra totum carmen a Gregorio scriptum undecimum diximus.

Ibid. Ἀναξίοις] Oratione XXI, quæ Athanasii laudes complectitur, καὶ τοὺς illos & παρ' ἡμεῖς ἱερείας appellat, καὶ τὴν ἐκκλησίαν.

705

Potentum fores, non doctorum hominum terentes:
Quod gratum est aliis habentes in pretio, non quod utile,
Quo malos etiam proximos suos afficiant.

Vultis aliquid de his belle sapienterque proferam?

- 345 Nobilitatem alius, alius facundiam,
Alius opes, alius suum genus jactitat. (possint,
Nonnulli, quum nihil habeant, quamobrem aliquid esse videri
Ipsa sibi improbitate nomen famamque conciliant.
Etiam illud argute factum ab ipsis: quum doctrinæ rudes &
expertes essent,

- 350 Linguam meam vinculis quibusdam constrinxerunt, quod
loquacioribus evenire solet. (nibusque meis

Quod si qua fuisset vobis, viri sapientissimi, cum oculis ma-
Contentio; etiam illa mihi ademisteris membra.

Non hæc manifesta est injuria, petulantiaque?

Num quis hæc æquo ferat animo? ô pietatis mysterium,

- 355 Quod jam prope per orbem universum est propagatum,
Quali a Deo salute accepta,
Quam indignos antistites habemus! (dissima auditur.
Elatiore voce dicam non falsa quidem, sed quæ non jucun-
Scenæ cujusdam, ut arbitror, præstantioris instant ludi.

- 360 Nunc larvas, deinceps ipsas facies intuebimur.

Pudet

τας ἀναξίους, οἱ μὴδὲν τῇ ἱερᾷ προεστει-
κότας, μὴδὲ τὰ καλὰ προτυλαίωσαντες, οὐκ
τε μαθητὰ καὶ διδάσκαλοι τῆς εὐσεβείας ἀν-
δείκνυνται, καὶ πρὶν καθαρῶς καθύρσει. Χθὲς
ἱερόσουλαι, καὶ σήμερον ἱερεῖς. Χθὲς τῶν ἁγίων ἕξω,
καὶ μυσταγωγοὶ σήμερον παλαῖοι τὴν καίαν, καὶ
ῥήδοι τὴν εὐσεβείαν. ὃ ἔργον χάριτος ἀνθρώπι-
νης, ἢ τῆς τοῦ πνεύματος. δι' ὅταν πάντα διελέ-
θωσι βιαζόμενοι, τελευτᾶν τυραννῶσι καὶ τὴν
εὐσεβείαν ὣν ἔχ' ὁ τρόπος τὸν βαλμῶν, ὁ βαδμῶς
δὲ τὸν τρόπος πιστεύει, παρὰ πολὺ τῆς ταξίως
ἐναλλαξιομένης. οἱ πλείους ὑπὲρ ἑαυτῶν, ἢ τῶν
τῷ καὶ ἀνομιμῶν τῆς εὐσεβείας ὀφείλous, καὶ
πάντας τῶν δὴ τὸ ἔτιον ἀμαρτάνουσι, ἢ τῷ δι-
δατὶ συγγνώμης αἰμῆτα συγγνώσκοντες, ὡς αὐ-
μῆτε ἀνομιμῶντο κακία, ἀλλὰ καὶ διδάσκοντο,
ἢ τῇ περὶ τῆς ἀρχῆς τὰ ἑαυτῶν συκαλύπ-
τοντες. Id est: adulteros, & institios Presu-
les, eoque munere, quod profitentur, indignos:
qui, cum nihil prius ad sacerdotium attulerint,
nullas erumnas virtutis causa pertulerint, di-
scipuli simul magistrique pietatis creantur, aliof-
que ante purgant, quam ipsi purgati fuerint.

Heri sacrilegi, hodie sacerdotes: heri profani,
hodie sacrorum antistites: veteres vitio, pietate
rudes & recentes; (quod gratia ac favoris hu-
mani, non spiritus opus est) qui quum cetera
omnia violenter perasserint, ad extremum
ipsam quoque pietatem tyrannide premunt: quo-
rum non mores dignitati, sed dignitas moribus
fidem adstruit, ordine admodum præpostero: qui
denique plura pro suis, quam pro populi peccatis
sacrificia debent, ac prorsus duorum alterum
peccant, vel quia venia ipsi opus habent, ultra
modum alius ignoscentes, ut sic vitium non modo
reprimatur, sed etiam doceatur: vel quia im-
perii acerbitate peccata sua obtegunt. Eosdem
orat. xxix in init. Ἀνθρωπῶνες σοφῶς vocat,
καὶ χειροτονίας ἱερολογεῖ, εἰς ἀρχὴν τὸ διδάσκαι
μῶν πρὸς τὸ εἶναι σοφοῖς. Quod ipsum & hoc
Carmine ait.

358. Βοήσομ'] & hic versus ex iis est, quos
Leunclavius non vidit.

360. Νῦν τὰ πρόσωπα] sic Carm. LXIII.
de feminis ambitiosius comitis,

Ὡς περὶ πρόσωπων, καὶ πρόσωπα φέρει.

E 3

362. Ταχα

- Αἰσχρὸν μὲν εἶπαι, ὡς ἔχει Φεάσω δ' ὅμως.
 Ταχύντες εἶναι τῷ καλῷ διδάσκαλοι,
 Κακῶν ἀπάντων ἐξ μὲν ἐργαστήριον.
 Σιγῇ βοῶντες, καὶ δὲ δοκῶμεν μὴ λέγειν.
 365 Πρόεδρος ἡ κακία, πονεῖται μὲν εἰς.
 Κακὸν γίνεσθαι, τὸ το συνθροῦν,
 Καὶ λῶον· ἡ δὲ περὶ τῆς ἱστορίας νόμος.
 Μόλις γὰρ ἂν τις ἐν βίᾳ διδάσκαλῶν
 Νεύσειεν εἰς τὸ κρείσσον· εἰ δ' ἔχοι τύπῳ
 370 Μοχθηρὸν, ἢ λῶ, ῥῆς κτ' ἀρῶν τρέχων.
 Τὸ δ' αἶλλον, βολαῖς μὲν ἡλίας Φασί
 Κεῖνεν νεοτῶν ὅψιν ἀετὶν παυσίφως.
 Εἰς ὧν νότον μὲν, καὶ τὸ μὴ, γινώσκου.
 375 Ἡμεῖς δὲ πάντας ῥαδίως κατὰ τὸν νόμον,
 Εἰ μὲν μόνον θέλῃσι, λαῶν πρὸς αὐτάς,
 Οὐδὲν σκοπῶντες τῶν νέων, ἢ τῶν παλαιῶν,
 Οὐ φράζω, ἢ λόγον τιν', ἢ συνῆσαν,
 Οὐδ' ὅσον ἤχον γνωρίσαι νομίζου.
 380 Οὐδὲ γρόνθον πύρῳσιν ἐνδεδομένους,
 Ἀλλ' αὐτοῖς φανέντας ἀξίους γρόνων.

Εἰ γὰρ

362. Ταχύντες εἶναι] Carm. xi:
 Ὑμῶς δ' εἰσορᾶν τίς ἐναντίον οἰδμεν ἄνθρωποι.
 Καὶ τὸ μὲν οὐκ ἀπὸ ὑμετέρης κακότητος.

Carm. de vita sua in initio:

Λαῶν προδόντες, τῷ καλῷ διδάσκαλοι,
 Ψυχῆς τρέφειν λαχόντες ἐνδὲν τροφῇ,
 Αὐτοὶ δὲ λιμώττοντες· ἰατροὶ πατρῶν,
 Νικητοὶ βερούσας ἀφ' ὧν νοσημασι.
 Τρέφον ὁδῶν τῶν ἐπικερμῶν ἴσως,
 Ἀς ἐπὶ ὁδῶν ἔχουσιν, ὅλ' αἰδουκασιν.
 Οἷς μὲν ἐπὶ τῷ δόγμα στυγερῶτατον
 Σαυτοῦ, διδάσκαλος τ' ἐνδοχότατον.

& in Tetrastichis;

Ὑμῶν λέγω μάλιστα τοῖς τῷ βήματι,
 Ὁ δὲ θαλμῶν εἶναι μὴ σκότος πεπλημένον,
 Μὴ καὶ πρόδοντες τῷ καλῷ φαινόμενα.
 Εἰ γὰρ τὸ φῶς τοῦτο, τὸ σκότος πόσον;

ubi τὸ ὑμῶν λέγω formula est aliud agentes ex-
 citandi, ut animus ad ea, quæ dicuntur, ad-
 vertant. Sic Lucianus in Philopatri: Σοὶ λέ-
 γω, ὁ καλὸς Κερτία, ἐκ αἰετῆς ἐπὶ τῷ βήματι τὸ
 πολλά, &c. Ovidius in Epist. Acontii ad Cy-
 dippem:

Alterius thalamo, tibi nos, tibi dicimus, exi.

& in Priapejis:

Heus, inquit, tibi dicimus, Cinade.

363. Κακῶν ἀπάντων] Quis enim vereatur
 scelus, cuius in suggestu gremii complice videt?
 Incassum personam fictæ severitatis inducit, cum
 avarus pecuniam ambitum dissuadet; cum legibus
 parendum censet injustus. Calliodorus Variar.
 l. i. ep. iv.

364. Σιγῇ βοῶντες] tale illud Ciceronis in
 Q. Cæciliam, c. vi: etiamsi taceant, satis
 dicunt. Nostro Carm. iii fucata facies Μαχ-
 λουσις ἦλθεν τε, καὶ ἡ λαλίοντες ἔλθουσι.

365. Πρόεδρος ἡ κακία] Verte: Improbitas
 jam pontificiam sedem obtinet: vel, malitia jam
 præsidet. Vid. infra vers. 642. & seqq. ubi istius-
 modi submitti Episcopos ait a Diabolo, quo
 facilius ecclesiam evertat.

366. Κακὸν γίνεσθαι] Forte rectius, κακοὶ
 γίνεσθαι: τὸτο &c. Ita certe interpretes legit.
 Carm. xi:

Εἰς νόμος ἐστὶ, κακίαν ἔχειν πλῆν.

368. Μόλις γὰρ ἂν τις] ita & Socrates, ni fal-
 lor, ad Laidem apud Ælianum. Scilicet,
 ---- facilis descensus Averni est.

At revocare gradum, superasque evadere
 ad auras,

Hoc opus, hic labor est.

Ergo

Pudet me quidem dicere, quo pacto res nostræ comparatæ
sint, sed canam tamen.

Quum ordinati, constitutique simus virtutis doctores,
Omnium malorum officina sumus.

Tacite clamamus, etiam si non videamur loqui: (piat.

365 Sceleratum habemus antistitem: nemo boni quid laboris susci-
Mali evadite. Hoc maxime compendiarium est, (tur.

Et optimum. Nimirum ipsum antistitis factum pro lege duci-

Etenim vix aliquis omni a doctoribus adhibita vi

Propendet ad meliora. Quod si autem formam & exem-
plum habeat

370 Improbum, captus est: similis est rivo per declivia currenti.
Cujus rei causa est quædam hujusmodi. Proditum est literis,
aquilam (solis sic explorare,

Singulari quadam industria pullorum suorum oculos ad radios

Ut per eos fetum genuinum ac spurium mox agnoscat:

Quorum alterius patrem se fatetur, alterum de nido suo de-
turbat.

375 Nos vero cunctos facili motu adducti collocamus

In antistitem folia, modo ipsi velint:

Nequaquam recentium, aut priscorum, vel actiones

Considerantes, vel doctrinam, vel conversationem:

Immo ne sonum quidem numismatis exploramus.

380 Non eos antistites facimus, qui aliquo temporis spatio fue-
rint examinati:

Sed qui suomet judicio digni videntur.

At

Ergo recte noster paulo ante;

Ποτέτω μηδὲ εἰς.

369. Εἰ δ' ἔχοι τόπον] sic Carm. x Episco-
pi dicuntur

Παντοῖς κακίας δὲ ἄλλος, ἀλλὰ τόπος.

Terent. Andria: Quod si magister accedat ad
eam rem improbus, animus agrotus parvo mo-
mento huc illuc impellitur.

370. Ρ' ἔε κατὰ πρᾶν] Carm. xi:

Τεῖα μὲν ἡγήτηρες, ἐδ' ἐσπεται ἰγυῖ δι' λαός.

Πρόφρονες δὲ κακίην καὶ ἡγήτηρες ἀνέθεν.

Ut enim Synesius ait de Provid. Κακία μὲν ἀν-
τοδιδακτον, ἀρίτη δὲ συνποίη κατὰ ταύ. Vid. infra
v. 721. Sophocles:

Ταχέϊα περὶ τῶν κακῶν ὁδοιπορεῖ.

371. Βολαῖς μιν] Carm. lxi:

Οἱ δ' αἰτοὶ τίκτες, καὶ δὲ φίλεις, ποσάδες.

Tertullianus de Anima cap. viii: Solem noctuæ
nesciunt oculis: aquila ita sustinet, ut nato-
rum suorum generositatem de pupillarum audacia
judicent: alioqui non educabunt, ut degenerem,
quam solus radius averterit. Vid. & Scholiasten
Homer. Iλ. p.

377. Τῶν πάλαι] οἱ πάλαι hic non prisce sunt,
sed qui jam diu fuere Catholici Christiani.

379. Οὐδ' ὅσον ἔχον] ut exploratoribus
monetæ moris est. Sic Persius in Sat. de fidelia:

---- sonat vitium percussa maligne.

380. Πύρωσιν] examen auri per ignem, κα-
θαυρῶν καὶ χρᾶναισιν, ut ait Carmine vi i. Tem-
pus autem morum explorator est. Non enim diu
latet simulatio. Da un picciol pertugio, ut ajunt
Itali, si vede giorno. Noster infra inter varia:

Πύρωσις οἶμω τέτο, καὶ τίρω.

383. Χέ-

- Εἰ γὰρ πᾶς ἱζμεν, ὡς τ' ἐξελεσμένον
 Χείρω τίθησιν ὡς τὰ πολλ' ἐξουσία,
 Τίς ἂν παροβόλοιτ' ὅθ' φρονῶν, ὃν ἀγνοεῖ;
 385 Καὶ εἰ ποσὸν τιμῇ ἐμὴν ἔργον μόνῳ
 Ψυχῇ κυβερνᾷ ἐν βίᾳ τεκυμνίας,
 Πῶς παντὶ δώσεις ἀνέχνας λαῶν πόσας;
 Πλεῖν, ἢ καταδύσαι πᾶσι σκέρδιον ἀσέδῳ ἔχεις;
 Πόθεν λίθοι μὲν δυσπόρευτοι τῇ καλῶν;
 390 Καὶ γῆς ἀρώματ' ἐκ πόσας παντὸς φέρειν;
 Ἰπποῦ δ' ὁ μὲν κλέπτει ἐν μέσῳ πολὺς.
 Τὸν δ' ἐλγὴν τρέφουσιν οἰκοὶ πλυσίαν.
 Οὐδὲ παρὰ δὲ ραδίως διείσκειαι,
 Μηδὲν πονηθεὶς, παροφάτος τιμῇ ἀξίαν.
 395 Ὡς τ' ταχέως τῇ πρόπαν μετὰ φρονῆς!
 Πιστῶν κυλίματα, (ἐν κύβοις πᾶσι τῷ θεῷ)
 Ἡ καμικὸν παροφάτος, ἀθρόως τετὸν
 Τῶν ἐτελεσμάτων τε καὶ μικρῶν ἐν,
 Πέφικεν ἡμῖν ἔτι δὲ δισεβῆς νέος.
 400 Πολλὴ τις ὄντας ἢ χάρις τῷ πνεύματι,
 Εἴγ' ἐν παροφάτοις καὶ Σαβλὸς ὁ φίλῳ.
 Χθὲς ἡδὲ μίμων καὶ θεάτρων ἐν μέσῳ,
 (τὰ δ' ἐκ θεάτρων ἄλλῳ ἐξελάττω)
 Νῦν αὐτὸς ἡμῖν ἢ ξένη θεωρία.
 405 Πρώτῳ φίλιππῳ, καὶ θεῷ πέμπτον κόνη,

Ως

383. Χείρω τίθησιν] Honores enim mutant mores. Sic in tetrastichis:

Καὶ γὰρ κακὸς καλῶν, ἐκὶ τῶν κάτω.

Τὸς δὲ, ἢ καὶ ὑψώσιν, πῶς ὅπως μέγα.

387. Πλεῖν ἢ καταδύσαι.] Interpres, πλεῖν ἐκ καταδύσαι, legit. Sed & defendi vulgata potest, ut sit interrogationis nota post τῶν; & tum vertendum: Navigarene, an demergi navem mavis? Navis de ecclesia, item de rep. usitatum est. Sic apud Horat.

O navis, referent te in mare venti, &c. Sed altera lectio potior est.

390. Καὶ γῆς.] Non omnis fert omnia tellus.

India mittit ebur, molles sua tura Sabaei.

394. Μηδὲν πονηθεὶς.] in Maximum hæc dicta sunt, qui rerum erat divinarum imperitissimus. Sic Orat. 1: ἡμῶν τῶν αὐτῶν ἀλλων, ὅσοι μηδὲν τῶν πολλῶν ὄντες βελτίους, μέγα

μὲν ἔν, εἰ καὶ μὴ πολλὰ χεῖρας, ἀνίστοις χεῖρας, ὅ δὲ λίγισται, καὶ ἡμῶν τοῖς ψυχαῖς, τοῖς ἀγνατάτοις ἑαυτοῦ ἐπειταγχοῖ, καὶ πρὸν αἰετοῖς γινώσκων προσιόντων τοῖς ἱεροῖς, μεταποιούντων τῷ βωμῶν, δολιχόντων τε, καὶ ὡθέντων παρὰ τὴν ἀγίαν τρέψαν, ὡς περὶ ἐκ ἀρετῆς τύπον, ἀλλ' ἀφορμὴν βίᾳ τὴν ταύτην εἶναι νομίζοντες.

396. Πιστῶν κυλίματα.] Vide not. ad vers.

334. Interpres hic legit ἢ κύβοι, vel κύβων, pro ἐν κύβῳ; minus recte, prava deceptus distinctione. Non nego vero talos a tessaris diversos esse. Sic enim Sophocles apud Eustath. in Homer. Il. κ': Καὶ πιστὰ πεντάγρομμυ, καὶ κύβων βολαί. E quibus duobus locis talorum figura pentagonos & volubilis cognoscitur. Victoriā, seu Venerem quinto die natam in Fortunitis p. 205 & 206 ostendimus: quæ & cap. 11 de numero quinario confuli poterunt. Suetonius

- At enim si scimus plerumque fieri, ut antistitem delectum
Potestas ipsa pejorem efficiat:
Quis mentis compos eligere velit eum, quem ignorat?
385 Et si tam magni res laboris est, tantum animam
Meam in decumanis illis vitæ fluctibus gubernare,
Quo pacto committas, ut tam numerosi populi cervices
cuius subicias?
Nisi forte tibi studio est naviculam velle mergere.
Qui sit, ut magni quidem pretii gemmæ difficulter conquiri
390 Et non cujusvis loci sit aromata ferre, (possint,
Ut equorum item malorum magna sit copia,
Quum generosos tantum domus locupletum alant:
Antistes vero facili momento reperitur,
Qui nihil antea præstiterit, & novitius ad dignitatem accedat?
395 O subitam morum mutationem!
Res divinæ modo sunt jactus alearum, cuborumque.
Si larva comica subito imponatur
Alicui de hominum genere vilissimo,
Statim ille nobis prodit recens factus homo religiosus.
400 Magna profecto gratia spiritus est,
Si jucundissimus ille Saulus vatium in numero sit.
Heri mimorum & spectaculorum in medio versabaris;
Et quæ post spectacula perpetraveris, alius inquirat:
Nunc ipse nobis spectaculum quoddam novum & inusitatum
exhibes. (excitatum mittebas,
405 Nuper equorum perquam studiosus eras, & Deo pulverem
Ut

tonius in Augusto, c. lxxi: Talis enim ja-
ctatus, ut quisque canem, aut senionem miserat,
in singulos calculos singulos denarios in medium
conferebant, quos tollebat universos, qui Vene-
rem jecerat. Ita enim illic legendum, pro talos,
puto. Plura videlicet apud Demetrium in Paralip.
ad Rosin. l. v, c. 1. ubi obiter senarius veteris
Poëta a Suida allatus levi correctiuncula emen-
dandus est, legendumque:

Μίδας ὁ ἐν κύβοισιν ἐυελώτατος, pro ἐυ-
ελώτατος.

Id est, Optimus ad jaciendum, vel in jactu
felicissimus: non autem consultor optimus, ut
illic versum legitur. Plura Cæli Rhodiginus,
Hadrianus Junius in Animadversion. Alexan-
der ab Alexandro, alique suppeditant.

397. Ἡ κωμικὸν] interpres, ἐκ κωμικὸν πρ.

ἀδ. τὰ δὲ.

401. Εἰς ἐν προφ.] Sic Carm. x:

Θαύμα μὲν ἔδ' Σαῦλ, χάριτος ξένος,
ἀλλ' ὑποφύτης.

403. Τὰ δ' ἐν διατρῶν] suspiciosissima est
hæc per speciem ignoscendi tacendique accu-
satio. Fortean Maximi commercium illud
cum feminis innuit, de quo in Jambicis ad
eundem:

Ὡς σὺ εἰ κύκλος, αἷς ἐννεχῆς μουσικόν,
Ὅταν ῥίωσιν ὡς Ζεφύρος κατὰ πτερῶν
Ἀνέγεις περὶ αἷας ἀμύνεις ἀπλωμένων.

Quæ & ipsa allegorica sunt.

404. Ἡ ξένη θεωρία] malim, εἰ ξένη θεω-
ρία.

405. Καὶ θεῶν τίμπων] non potuit acerbius
quidquam dici, nec urbanius.

F

407. Πίπ-

- Ὡς ἄλλοι θύχας, ἢ νύχμας' ὄψεσθαι.
 Τὸ δ' αἶψον, πίπῃαν τις ἄρματιλάτης,
 Ἡ' τις πὰ δεύτερ' ἵπτωι ἐν δρόμοις φέρον·
 Ἰππῶν δ' αἶψ' σοι κῆφ' ἀντιπέτο,
 410 Ὡς ἐκ φρενῶν πεσόντι ἢ μεμνόντι.
 Νῦν θύγαλός τις, καὶ βλέπων αἰδῶ μόνῳ,
 Πλὴν εἰ λαθὼν παρὰ τῶνδε χεῖρας δαίμοις,
 Ὡς λοξὸς οἶμα πτόβῃ ἐκφυγὼν βίαν
 Χειρὸς καθευδύσσαν εἰς ταυτὸν τρέχῃ.
 415 Χθές ῥητορεύων πᾶς δίκας ἀπιμπόλεις,
 Στρέφον ἄνω τε καὶ κείτω πᾶ τῶν νόμων,
 Ἐξ ὧν ἀπώλεις, ὅς ἔσωζεν ἡ δίκη,
 Σταθμῇ δικαίῳ χρώμεν τῶ πλείονι.
 Νῦν μοι δικαίης, καὶ Δανιὴλ τις ἀθρόως.
 420 Χθές μοι δικάζων σὺν ξίφει γυμνασθῶν
 Τὸ βῆμα' ἐποίεις ἔννομον λιτήριον,
 Κλέπων, τυραννῶν, ἢ παρὰ πάντων τῶν νόμων.
 Ὡς ἡμέρος μοι σήμερον! ὅδ' ἐδῆται τις
 Οὕτως ἀμείβῃ ῥαδίως, ὥς σὺ τρέπον.
 425 Χθές ἐν χορευταῖς ἐσφρέξ' ἡλυδρείας,
 Γάμων δὲ κήρυξ ἦδ' αὖ λυδαῖς ἐν μέσας,
 Ὡδὰς λυγίζων, καὶ ποτοῖς γαυράμεν.
 Νῦν σωφρονιστὴς παρθένων ἢ συζύγων.
 Ὡς σε τὸ καλὸν ὑποπτον ἐκ τῶ πλεῖν τρέπεις!
 430 Σίμων μάγ' ἄλλος, σήμερον Πέτρ' Σίμων.

Φδ

407. Πίπῃαν τις] Ex Homero noster hac sumfisse videtur, ubi ludos in funere Patrocli factos describit.

410. Ὡς ἐκ φρενῶν] non secus atque auriga e curru. Qui Pythii Apollinis afflantur aura, mente excidunt. Huic equorum auram noster comparat, quæ illum mente, ut aurigam curru, excussit.

411. Νῦν ἐσταλός] habitu, vultuque in modestiam composito.

Ibid. Βλέπων αἰδῶ μόνῳ] κάτω νύαν. Apud Aristanetum lib. i epist. xix: Ἐκπλήττομαι, ἢ τῶν θεῶν, πᾶς ἀθροῦς πάντα μετασέληται ἢ γυνή. ubi inter cetera argumenta matronalis verecundiae, νύαν τε κάτω. Oculi vero pudoris indices & sedes sunt: ut in notis ad Longinum fusius ostendam. Contra ὀφθαλμοὶ σοφῶν

ῥήμοι καὶ περὶ φερόμενοι, καὶ μανικὸν βλέποντες a nostro in Juliano arguuntur, invectiva II.

412. Πλὴν εἰ λαθὼν] Naturam expellas furca, tamen usque recurret. Venusta vero est illa naturæ, cui vis facta, cum ramo comparatio. Sic Carm. 17:

Ὡς τε φυτὸν παλάμῃσι μετὰ κέρμενος κομμέντος, Ἐν ῥῶσσι πεσόντων ἐμπάλλει εἰς κακίην.

418. Σταθμῇ δικαίῳ] ironice. Longinus περὶ ὕψους sect. ult. Οἱ γὰρ ἐπὶ κρίσει ῥῆν τις δικασθεὶς ἢ αὖ ἐπὶ τῶν δικαίων καὶ καλῶν ἐλευθερός, καὶ ὕψους ἀν' αὐτοῦ ἡδύτατος. Interpres hæc non cepit. Corrige igitur versionem, & reponere: Ἀμύσσει, seu regula, iusti usus plus danti manu, pro δικαίῳ, legendum est δικαίῳ.

426. Γάμων τε κήρυξ] al. κήρυξ. Quod quid sit, nescio. Per præconem vero in Græcia apud

- Ut alius quispiam preces, aut cogitationes religiosas.
Ejus autem causa mutationis hæc est: forte cadebat auriga
Vel equus in cursu victus: (quidam,
Aër autem equorum levis te reverberabat,
410 Tamquam mente captum, & furore correptum.
Nunc itaque compositis es moribus, & tantum verecundiam
vultu præ te fers,
Nisi forte clam ad mores pristinos recurras,
Tamquam ramus incurvus, qui vim manus
Dirigentis effugiens pristinam ad formam redit.
415 Heri oratoris munere fungens jus fasque venale habebas:
Leges fusque deque volvens,
Quibus eos perdebas, quos justitia salvos esse volebat;
Æqua lance illorum in causis utens, qui plus largiebantur.
Nunc autem subito iudex & Daniel alter factus es.
420 Heri gladio nudato pro tribunali sedens (cum,
Id ipsum faciebas esse legitimum quasi quendam latrocinii lo-
Dum cleperes, tyrannidem ac vim usurpares, præsertim in
leges ipsas. (quidem
At quam hodie mihi mitis ac mansuetus es! Ne vestimentum
Tam facile mutare quis queat, ut tu mores mutas.
425 Heri temet inflectebas inter effeminatos tripudiatōres
Nuptiarumque eras præco inter lascivas Lydias,
Cantilenas quasdam flexili volubiliq̃ voce concinens, &
in comotationibus superbiens.
Nunc tam virginum, quam in conjugio degentium modera-
tor es, ad modestiam eos continentiamque revocans.
Quam tua virtus ex moribus suspecta est?
430 Heri Simon magus eras, hodie Simon Petrus.

Heu

apud Rhodios novam nuptiam in thalamum vocatam, deductamque, e Plutarcho discimus in Problem. v. Brisson. de nuptiis. Lydia femine tibicines sunt, in nuptiis & festis adhiberi solitæ.

427. Ωδὴς] fescenninos, carmina obscena nuptiarum, αἰσώματα αἰσώδη, καὶ μέλη θηλόνο-
τα καὶ ἀδίας τόνον, ut ait Carm. 111 Jamb. qui-
bus, ut hic, & αὐλὸς jungit, & χοροὶ ποσειδῶν
βακχυμάτων.

Ibid. Ωδὴς, λυγίζων] verbum hoc turpem
quandam & inhonestam in cantu gestuque

mollitiem significat. Sic & orat. xxi ἀν-
θρώπων λυγίζματα appellat p. 380, τὸ σπεί-
τον καὶ κατεργασμένον τῆς διολογίας καὶ ἑ-
ταίχου, quo auditores falli solent, non secus ac
spectatores ψήφοις decipiuntur τῇ ὅψιν κλεπ-
τάσαις τῷ τάχει τῆς μεταθέσεως. Ita & Carm.
111 Jamb.

Ἄλλο δ' ἐκείνων ἴδιος ἀβλιώτερον
τῶν ἀφένων τὴν δόξαν ἐξοργισμένον,
Μελὸν λυγίζμοις συντακκόντες φάσιν.
ita enim illic legendum pro λυγίζμοις: ut li-
quet ex epist. xliiii ad Gregor. Nyssenum.

- Φῶς τῷ πᾶσι! Φῶς, ἀντ' ἀλώπεκ^Θ λέων.
 Σὺ δ' εἰπέ μοι, βέλτε, καὶ περὶ κλοῦ^Θ φόρων,
 Ἡ καὶ τρατὲ πιν' ἐκλελοιπὸς ἄξιον,
 Πόθεν πένης ὢν, εἴθ' ὑπερβαλὼν Κύρον,
 435 Τὸν Μῆδον, ἢ τὸ Κροῖσον, ἢ Μίδαν πόροις,
 Πλήρη τ' οἶκον δακρύων κεκτημέν^Θ,
 Μετῆλθες εἰς τὸ βῆμα, καὶ κρατεῖς θρόνον,
 Εὔπειρα πάντα συλλαβῶν ἔχεις βία,
 Τέλ^Θ, τυραννῶν καὶ θεῶν μυστήρια,
 440 Οἷς ἔδδ' ἑαρεῖν περὶ βέλειπεν ἐχέλι^Θ ἴσως
 Τῶς μὴ λίαν πορρωθεν ἡντρεπιδύσας,
 Τὸ λαιτρὸν, ἢ καθαροῖς, ἐξήμειψέ σε;
 Μῆνον· φανήτω καὶ πῶ σοι φθονήσῃ;
 Εἰ μὲν τὸ κέρδ^Θ· τῷ χρόνῳ πῶ δὲς μόνον.
 445 Αἰτῶ σε μικρὰν τῷ πῶς περὶ ζῆλον.
 Εἰ δὲ καθαρεῖς σήμερον δάρα θεῶν
 Βρύεις τ' αὐτὸν βόρβορον ἐκ ῥαθυμίας,
 Πηγῆς μύσης, ἢ βρύει πᾶ πλὴν κακῆ,
 (Ἡ γὰρ πλύσις καθάρσις ἐ πάντως τρόπῳ,
 450 Τῶν δ' ἐκφυέντων ἐκ τρόπῳ βλαστημάτων)
 Σαφῶς τὸδ' ἴδι, πένθιμ^Θ ἢ σωτηρία.
 Ὅσῳ τὸ πλὴν μὲν, δεξιὰ γὰρ ἐλπίδες.
 Νῦν δ' ἔδδ' ἑσθ^Θ. Ἐν χεῖρ^Θ ἐνός θεῶν.
 Εἴτω δὲ μὴ κακὸς πῶς· δεξιὰ τὸδ' αἶ.
 455 Καὶ κερὸν ἂν φέρῃ μὲν, ὅς τυπῶς πάλαι
 Τῶς πλὴν λεανθεῖς, τῶς καλὰς μετῆλθα φῶ.
 Γενεῖ Ζαχαῖ^Θ· τοῖς μὲν ἡδικομένοις
 Μὴ πλεῖον, αὐτὸ τὸ κεφάλαιον, εἰ δοκεῖ,

Μόνον

431. Ἀντ' ἀλώπεκος] i. pro humili & abjecto adulate infolens & superbus, minaxque dominus, v. Adag. sic Carm. x:

Οὐδὲ δόρην βασιλῆος ἔχων βελαιροῦ λέοντος
 Κεύθει κερδὸν ἡνδοθὶ δολοτυνη.

in praefatione autem in sua Carmina:

Πύθκος ἡμῶν ἀπείρας, νῦν δ' αὖ λέων.

432. Πρώτορος φέρων] φορολόγος. Esaias cap. iv: Λαὸς μὲν, οἱ πρῶτορες ὑμῶν καλαμῶνται ὑμᾶς. Vid. supra φορολόγος.

436. Δακρύων] id est, spoliis, & bonis, quae vi doloque, multis cum possidentium lacrymis in domum tuam congestisti.

437. Εἰς τὸ βῆμα] id est, unde nobis tam subito episcopus ades, quide suggestu populo praecpta recte vivendi tradas

442. Ἡ καθαρσις] al. ἡ, vel ἡ.

444. Εἰ μὲν τὸ κέρδος] non recte hoc vertit Leunclavius. Rectius: valde id mihi placet. Id est, me sic juveris: nam, quae dicis, mihi grata sunt. Sic infra v. 502: Εἰ μὲν τὸ κέρδος πειθέτω μόνον λέγων.

445. Τῷ πῶς] alii τῷ χρόνῳ. Sicut & interpret.

446. Ἐκ ῥαθυμίας] per segnitiam. Neglexerat hoc addere Leunclavius.

453. Εἰ

- Heu nimiam celeritatem, heu! pro vulpecula leo prodisti.
 Velim autem mihi dicas, vir optime, qui tributorum exactor
 Vel aliquam in exercitu dignitatem reliquisti, (eras,
 Qui factum sit, ut, quum pauper esses initio, deinde tam
 factus opulentus, ut superares Cyrum
 435 Illum Medum natione, vel Cræsum, vel Midam divitiis.
 Domum totam lacrymis refertam possidens,
 Ad suggestum transieris, & folium occuparis,
 Omniaque per vim complexus obtineas,
 Ad extremum etiam in Dei mysteria tyrannidem exercens;
 440 Quæ ne adspicere quidem audacter oportebat eos,
 Qui non diuturno prius tempore forent præparati?
 At lavacrum, & lustratio te immutavit?
 Opperire nonnihil. Re illud declarato. Non invidebimus.
 Meo consecutus es hoc cum commodo. Saltem aliquid tem-
 pori concede.
 445 Breve scilicet abs te spatium temporis postulo.
 Quod si repurgatus hodie per Dei gratiam
 Scates eodem socordiae cæno, *ob ignaviam*
 Manente fonte, de quo priora vitia scaturiebant,
 (Nam ablutio non prorsus est indolis ipsius lustratio,
 450 Sed eorum germinum, quæ ex eo nascuntur)
 Scito salutem tuam luctuosam esse.
 Quippe prius superabat adhuc spes bona:
 Quæ hoc modo amittitur, unicum solius Dei donum.
 At vero, ais, satis est aliquem malum non esse.
 455 Hac ratione te ceu ceram amplectemur, quæ, pristinis figuris
 Non elegantibus molliendo deletis, alias accepit.
 Fac Zachæus sis, ac fraude quidem per se circumventis
 Non amplius quam sortem ipsam, siquidem ita visum fuerit,
 Resti-

453. *Εν χάριτι*] id est, non bis datur, repetiturve baptismus, quo priora peccata abluuntur. Veteres in hos satis severi fuerunt, qui post baptismum in idem peccatorum cœnum revolverentur. Vide vers. 493, & seqq. Quare nonnulli baptismum in ultimum vitæ diem protrahere conati, ut sic puri mundique a peccatis morerentur. Vid. D. Chrysostomum homil. *Εἰς τὸ ἐκείνης*, nostrum Orat. XL, Augustini Confess. &c. Imo etiam nescientes nec sentientes in morbis baptizati, ut est apud D. Au-

gustin. l. IV. Confess. De quo & canon existit Concilii Laodicensi c. 11. Hi vero, qui in morbis baptizabantur, ad Presbyterium non admittebantur, juxta canonem LVII Concilii Neocaesariensis.

455. *ὁ τύπος πάλαι*] rectius, *ὅς τύπος πάλαι*, & mox, *μετεργασθῆναι*, pro *μετεργασθῆναι*.

457. *Γινε Ζαχαρίας*] Lucæ XIX, 8.

458. *τὸ κεφάλαιον*] id ipsum, quod eripuisti: ipsam saltem sine fœnore summam, seu sortem restitue.

- Μόνον κατέχεις· ἔ γ' Φέρεις τὸ ἔ νόμος.
 460 Τοῖς δ' αὖ πένησιν εἰσένειλ'· ὅσον θέλεις.
 Καὶ τότε Χερσὶν ἐπάσεις ἀξίως,
 Εἰ δ' ἔνδον ὄντων σκύλαν, ἰὺ μικρὰ δὲς
 Πένησιν, οἷ' τυγχάνειν ἐλευθεροῦ,
 Τὸ θεῖον ἡμῖν πέπρατ', εἰ θέμις λέγειν.
 465 Πῶς γ' δίκαιον, τίω βλάβει μὲν τίω ἐμὴ
 Ἄλυτον εἶναι, σοὶ δὲ τὸ χάρι(μ) ἔχων
 Τὸ μὴ δίκαις δῶναι σε τῷ τολμημάπον;
 Ἐχῆς χάρι(μ)α; τῷ δ' ἀλλοτριῶν γενεῶ
 Πόρρωθεν· ἔτως ἢ καθαροῖς παντελῆς.
 470 Εἰ δ', ἥνικ' ἦδα ἔ' χαρί(μ)αί(μ)α μίσοι,
 Εἶχες τὰ μὴ σοί, μηδὲ πάντ' ἐξεπλύνεις,
 Οὐκ ἔστιν ἐξῆς, παντὶ δ' οἴομαι σαφές.
 Ζήτῃ χάρι(μ)α· νῦν γ' οἶδ' ὀφειλέτιν.
 Καὶν ὁ θεὸς σε λίαν ὑψηλὸν φέρῃ.
 475 Ὡς ἡδικοῦκα μὲν γ', ἔχ' ἂν πῶς αἰοῦμαι,
 Τὸ λυτὸν ἐξάλειψ· ὥστε παντελῶς
 Σαυτὸν καθαίροις· ἀλλὰ νυνὶ μὴ γελῶ,
 Ἄλλως καθαίρων αὐτὸς ἐσπλωμένον.
 Εἰ μὴ μόνω σοι τὰ τοιαῦτα θεὸς γέρας,
 480 Ὡς ἂν γράφῃ χεῖρ βασιλέως πρὸς χεῖρ,
 Τὸ καὶ ποροσπαινεῖσθαι σε τὸ τυραννίδον.
 Εἶδ' ἔδδ' τὸ λυτὸν ἐκκαθαίρει παντελῶς
 Τὰς, ὥσπερ εἶπον, τὴν χεῖρ δεδεμένους,
 (Θεὸν γ' ἐπὶ ἔδδ' εἰς σοφίζεσθαι,
 485 Τὸν συνδέοντα καὶ σοφὸς σοφωτέροις.)
 Τίς ἂν καθῆται τῷ μὲν χεῖρ κακῶν
 Τὰς αὐτοῖς ἐλθροῦσιν ἐλὺς βλάβη,

Καὶ

459. Οὐ γ' Φέρεις] ut secundum legem quadruplum restituas. Mox malim, καὶ τότε συν.

462. Σκύλαν] al. σύλαν, id est, pignori-
bus, quæ pro fenore sumisti.

464. Τὸ θεῖον ἡμῖν πέπρατ'.] vertere malim:
omnis de Deo, ejusque justitia, spes nobis abiit.
Actum est de Divina justitia.

466. Ἐχων] id est, τοσούτοις ἔχων, ὥστε σε
μὴ δῶναι δίκαις. Pro σοὶ al. σὶ. Minus bene.

468. Ἐχῆς χάρι(μ)α] Ἐχῆς hic legit inter-
pres. χάρι(μ)α hic pro baptismi gratia & ef-

ficacia ponitur. Quam & gentiles affectarunt,
suos quoque baptizantes, ut est apud D. Au-
gustinum l. vi, c. v, de Baptismo contra Do-
natistas.

474. Ο' θεός] Urbanus Papa in epist. de
rerum communione: Quod autem sedes Epi-
scoporum in ecclesiis excelsa constituta & prepa-
rata invenimur in throno, speculationem &
potestatem judicandi, & solvendi atque ligandi
a Domino sibi datam materiem docent.

486. Τίς ἂν καθῆται] Origenes sane iis, qui
regene-

Restituas: (quando, quod lege præscriptum est, ferre non potes)

- 460 Verum pauperibus, quantum omnino vis, afferas.
Hoc modo Christum egregie convivio excipies.
Quod si spoliis domi repositis, exili beneficentia
In pauperes exercita, consequutum te putas, ut sis immunis
a crimine designato, (qui fas est.
Nimirum ipso numine ad quæstum abuteris, si quidem ita lo-
- 465 Nam quo pacto æquum sit, meam quidem noxam
Indissolubilem esse, tuam vero gratiam hoc juris habere,
Ne multeris propter facinora perpetrata?
Habeas scilicet Dei gratiam. Verum fac longe alienis a bonis
Ab sis: sic tua lustratio perfecta erit omnibus numeris.
- 470 Quod si eo tempore, quo Dei gratiam consequeraris,
Facultates non tuas possidebas, non etiam integre ablutus es.
Nam, quod porro restat, quo minus efferam, metu præpe-
dior, quamquam id nemini non esse perspicuum arbitror.
Gratiam quærito. Animadverto te debitorem esse,
Tametsi thronus admodum te in sublime ferat.
- 475 Nimirum, quæ improbe & injuste commisimus, per lava-
crum abolentur,
Non, sicubi jam halucinamur. Quapropter integre
Te purga: neve committas, ut irridearis,
Quali qui alios purget, ipse maculis pollutus sit.
Nisi forte tu solus hoc a Deo peculiare munus habes,
- 480 Instar eorum privilegiorum, quæ ad gratificandum alicui
manu Imperatoria subscribuntur:
Ut præter ipsam tyrannidem, qua pœnas omnes respuis,
etiam laudem merearis.
Sin ne lavacrum quidem omnino purgat eos,
Qui gratiam sic acceperunt, ut dixi:
(Nam Deum argutis suis nemo circumscribere potest,
- 485 Qui quidem versutos & ingeniosos etiam modis argutioribus
constringit, & capit)
Quis quæso post absterlionem vitiorum lustret eos,
Qui rursus in cœni se profunditatem demergunt?

Qui-

regenerati iterum ad peccata pristina prola-
buntur, Baptismum non aquam salutis, sed

496. Τῷ φιλοζήτῳ πνεύματι. Vide notas ad
vers. xi.

497. Πλάτ

- Καὶ τὸ ἄνωθεν εἰκόνῃ τιλὸν ἄξιαν
 Καθυδρίσαντας ἐρπετῶν ἢ θηρίων
 490 Μορφαῖς, ἀφ' ὧν ποίμεθα, ζηλωμένων,
 Πλάτης γὰρ ἄλλῃ ὁ πέπῳ καθίσταται,
 ὃν ἔργον ἐκείψαι τε καὶ πόρῳ βαλεῖν.
 Οὐδὲν γὰρ ἔστι δεύτερον καθάρσιον.
 Ἀπαξ γεγέννημί· εἴτ' ἀνεπλάσθην θεῷ.
 495 Τυχόν τι ἄλλῃ ὑπερον πλασθίσομαι
 Πλάσιν, καταρθεῖς τῷ φιλοτρόπῳ πυρί.
 Νῦν δ' ἔδην οἶδα φάρμακον, πλὴν δακρύων,
 Ἐξ ὧν συνέλωσις μὲν ἐγχεῖται μόλις,
 Οὐλαὶ δ' ὅμως μύσσω, ὡς ἐμὸς λόγῳ,
 500 Τῶν πρὶν κακίων τραυμάτων κατήγροι.
 Εἰ δ' ἔστιν, ὅστις καὶ πλεον θάρρει θεῷ,
 Ἐμὸν τὸ κέρδος· περὶ τὸ μόνον λέγων.
 Εἴποι τίχ' ἂν τις, ὡς ὀπισκόπων χέρες,
 Τότ' ἐν μέσῳ κήρυγμα, λατρὲς τις χείρας,
 505 Ἄς τ' ἐκβοῶντο, ὡς ἀνάξιοι, μέσας
 Φωνάς, διδόντες τιλὸν καθάρσιν τῇ κλίσει,
 Καὶ τῷ τυραννίσαι δίδον πνεύματι,
 Κρίσει δικαίων καὶ σοφῶν ὀπισκόπων.
 Οὐς θάπτον οἶμα τῶ μύσσω τι λαμβάνειν,
 510 Ἡ τ' ἐαυτῶν λαμβανέτην προσηνέμεν.
 Ρᾶον κακῶ γὰρ ἢ καλῶ μεταστία.
 Γνώσῃ δ' ἐκείθεν, ὡς ἀληθεύς λόγος.
 Κρέας γὰρ εἰ ψεύσειεν ἡγιασμένον
 Ποτὶς, Μιχαῖας Φησὶν, ἢ βρωτὶς τινός,
 515 Οὐκ ἂν ποτ' ἀγνίσκειν, ἢ ψαῦσαν τύχοι.

497. Πλὴν δακρύων] Tertullianus de Pœnitentia, c. vi: Peccator ante veniam deslere se debet, quia tempus pœnitentia idem quod periculi & timoris. Absolutionem tamen Confessio præcedebat: quam sequebatur conscientia purgatio sacrificio & manu sacerdotis, ut est apud D. Cyprianum de lapsis.

503. Ὀπισκόπων χέρες] impositio manuum in veteri ecclesia triplex erat, Ordinationis scilicet & Benedictionis, quæ duplex. Ad hanc enim referenda, quæ baptizatis impertiebatur: ut & lapsis ac pœnitentibus, interveniente oratione. v. Cyprianum de lapsis, Hieron. adversus Lu-

ferianos, Nicephor. Callist. l. vi cap. 11 Hist. Eccl. Isidorum lib. vi, 19 itemque Balduinum ad Optatum Milevitanum p. 92, ac Justellum ad Canones Eccles. Univ. & Concil. Afric. At hic de ordinatione, seu consecratione Episcopi sermo est. Κλίσις est genuflexio. Genibus enim flexis hanc accipiebant: non secus ac οἱ καποπίπτοντες. Τὸ τυραννίσαν πνεῦμα est invicta vi animos movens spiritus. Ironia hic.

504. Τότ' ἐν μέσῳ κήρυγμα] hoc scilicet, quod in ante ordinationem Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorumque, &c. in ecclesia fieri solebat. Nemo enim ex hiis ante ordina-

Εκ

- Quique cælestis imaginis dignitatem
 Per scelus deformant, ac in reptilium, belluarumve
 490 Figuras commutant, quas quidem æmulando qualitates
 easdem consequimur?
 Etenim affectus noster alius quidam quasi formator nostri est:
 Quem abjicere, ac longe ablegare, magni res est laboris.
 Nulla namque restat altera lustratio.
 Semel procreatus sum; deinde instauratus Deo.
 495 Fortassis alio quodam modo deinceps fingar
 Per mitem ac benignum ignem, sive explorationem lustratus.
 Nunc aliud remedium, extra lacrymas, nullum plane scio.
 Quibus quidem lacrymis vix obducta vulnera consenescent.
 Nam cicatrices de mea quidem sententia nihilominus remanent,
 (trices.
 500 Pessimorum vulnerum, quibus adfecti prius eramus, accusa-
 Quod si quis est, qui majus etiam aliquid sibi de Deo pollicetur,
 Equidem hoc ipsum in lucro ponam. Tantum id oratione
 sua mihi persuadeat.
 Fortasse dixerit quispiam, Antistitum manus,
 Et denuntiationem, quæ fit ad omnes, aliam quandam esse
 lavacri gratiam:
 505 Itemque voces illas, quas nos indigni proclamamus,
 Quum ipsa inclinatione purgationem largimur,
 Etiam spiritui scilicet, qui tyrannidem exercuit,
 De judicio sanctorum & sapientum antistitum.
 Quos equidem arbitror potius piaculi participes fieri,
 510 Quam sui splendoris puritatisque aliquid cum aliis commu-
 nicare.
 Facilius enim mali quam boni participes reddimur.
 Quam autem sit hæc vera oratio, licebit hinc animadvertas,
 Si caro consecrata & sanctificata rem aliquam (vates
 Poculentam aut esculentam attigerit, negat omnino Michæas
 515 Ab ea sanctificari ac lustrari, quod attingitur.

Quum

dinabatur, quam a quovis ex populo scita-
 tum esset, ecquis, quod objiceret, inveniret.
 Postea illud præconio publico in ecclesia fa-
 ctum. v. Canones Eccles. Universalis.

Ibid. *Ἀντὶ τῆς χάριτος*] id est, gratia quæ-
 dam, quæ sit ad instar baptismi: beneficium,
 quod lavacro baptismi conferri queat, quippe

peccatorum ablutionem præstans.

505. *Ὡς ἀνδρείου*] formula ejus, qui ordi-
 nabatur, præ modestia hacce dignitate indi-
 gnum se fatentis. Quare rectius verteris: *quas*
tum pronuntiamus, indignos nos esse profi-
tescentes.

512. *Κεῖνος ὁρῶ*] al. *κεῖνος γὰρ.*

G

528. O

- Εκ τῆς δ' ἀνάγκης ἀγνὰ κοινωθήσεαι.
 Ταῦτ' ἐν ὁ γὰρ Παῦλ' ὁ πεπενημένος,
 Ἐν οἷς τυποὶ Τιμόθεον ἐξ ἑπιτολῆς,
 Νόμον πίησι, μὴ παρ' αἵματι πᾶς χάρις
 520 Ἀγεῖν ἐπ' ἄλλον, μηδὲ κοινῶς τρόπον.
 Ἀρεσκὴν γὰρ ἡμῖν Φόρτον οἰκείων χακῶν.
 Ἐγὼ δὲ λατρὸν, εἰ δοκεῖ, καὶ τὸ τοῦ σοῦ.
 Τίς ἐγὼ αὐτὰ τὸν τρόπον, ἡρόντι δίχα
 Δεικνύει, ὡς ἐμὴν καὶ βαλὼν χάρις,
 525 Ἀλλ' οὐκ ἑπιτολῆς, ὡς βαρὺ τις ἐκ πάσας
 Ἡ λαμψέτης, ἥς καὶ τὸ καλὸν ἐκπλυτον;
 Ἐγὼ δὲ καὶ τῆς ἡ καίταρσι παντελῆς.
 Οὐ βαθμὸς ἡμεῖς σε· ἄγγελον βλέπω.
 Τῆς δ' ἐν ὁ πῶς, καὶ σέβων ἐμὰς νόμους,
 530 Δώσθι παρ' ἡμῶν, οὐδὲν τῶ δογματι.
 Οὐ δ' ἐκπὸς ἑδὲν οἶδε, πλεῖν οὐδοξίας,
 Οὐρον πῆμας τὸ καλὸν τὸ πίστεως.
 Ὡς τῆς μὲν αὐτὸς μηδὲ ἐν λογίζεαι,
 Τῶν σῶν δὲ πικρὸς ἱσταί κατήρηται.
 535 Πῶς τῶν, εἰπέ, πείσιν δόξαν λαβεῖν
 Ἀλλ' ἡ, παρ' ἡμῶν δὲ δόξαν τῶ ὡρὶν βίῃ,
 Πῶς γλώσσῃ ἐμφραξομένη, ἡ πῶν λόγους;
 Περιφρονεῖν γὰρ ἑδὲ τῶν ἐμῶν νόμων,
 Οἱ πάντες ξέροντες ὡς ἀγαθὰ π
 540 Τὸν παρ' ἡμῶν, ὡς μὴ τι τὸ λαὸν λάβῃ.
 Καὶ τῶν ἀφῆσω· τίς χάρις δόξῃ κατὰ τῶν
 Πάντες τεθήρασι σ'· ἑδ' ὁ μῶμος ἀπεται.
 Εὐθὺς μέν· Ἡλίαν σὺ τῶ σέμνῳ λόγῳ.
 Πῶς ὦν ἀπειρὸς καμάτης ἀνὰ κατήρη
 545 Τῶν ἐκπνευστῶν τε, καὶ ποιευστῶν

Πολ-

528. Οὐ βαθμὸς] gradus ille Episcopalis dignitas est: ἄγγελος autem angelicæ puritatis hominem hic significat.

531. Οὐ ἐκπὸς] Hæreticus, vel gentilis, qui extra ecclesiam.

538. Ἐμῶν νόμων] ut supra v. 529, σέβων ἐμὰς νόμους· νόμος hic disciplinam, & institutum vitæ, a Gregorio sibi suisque præscriptum significat. Alias &c de religione Gregorii, seu vera de sacris sententia accipi possit. Arianorum, aliorumque pravis dogmatibus opposita, qui hic extranei, sive ἐκπνευστῶν nominan-

tur, ut antea Gentiles, & Judæi non credentes in Jesum Christum.

540. Ὡς μὴ τι τὸ λαὸν λάβῃ] rectius vertetur, ne quid habeat de plebe, scilicet vitii: verum ut sit quam emendatissimus, & absolutissimus. Interpres, & al. βλαβή. Non male.

541. Τὴν χάριν δόξῃ κατὰ τῶν] interpres legit, σὺν χάριτι, δόξῃ κατὰ τῶν.

542. Ἀπεται] malim ἀπῆται.

545. Τῶν ἐκπνευστῶν] non hæc ad τὸ ἀνὰ, ut interpres fecit, sed ad τὸ ἀνωθεν referenda sunt. Repone: Quomodo igitur superiora, id est Episcoporum.

Quum e diverso, si quid impuri contigerit, omnino pollutio-
nis particeps fiat.

Hæc quia Paulo homini divino persuasissima erant,
Idcirco Timotheum per epistolam formans, & instruens,
Legem fert, ne promte, vel expedite,

520 Alii manus imponat, neve committat, ut alienorum ipse
morum particeps fiat.

Etenim sufficere nobis propriorum malorum onus.

Verum enimvero sit hoc etiam tibi lavacrum, siquidem ita
videtur. (potest,

At quis certi quiddam polliceri de indole ac moribus alicujus
Abique temporis aliquo spatio, quod ostendat baptismi gra-
tiam ima quoque absterfisse;

525 Nec tantum in superficie splendorem quendam esse,
Velut haustum ex herba quapiam colorem? quippe talis
splendoris elegantia & venustas facile elui potest.

Sed enim esto, prorsus esse te ablutum per hoc, ac purgatum.
Cur non enim gradus ipse te immutaverit? Angelum equi-
dem video.

Sentit itidem de te, quicumque fidelis est, measque leges colit:

530 Largietur illud tibi, doctrinæ cedens.

At extraneus quispiam nequit bonitatem fidei nostræ

Aliter definire, ac metiri, quam honestate famæ.

Ac sua quidem facinora prorsus non computat,

Tuorum vero acerbus est inculcator. (opinionem

535 Quo pacto persuadebimus huic, quæso, ut aliam de nobis
Admittat, præter illam, quam ex nostra antea acti temporis
vita concepit? (verbis?

Qui linguam ejus obstruamus, quibus obsecro rationibus &
Nam aliorum de nobis opinionem omnino negligere leges
meæ vetant, (stitem poliunt,

Quæ quidem ab omni parte quasi quoddam simulacrum anti-

540 Ne quid sit, quod populo detrimentum adferat.

Ceterum hoc quoque concedam, ac tua quidem gratia, te
videlicet magna in existimatione apud extraneos esse. (re.

Admirantur te scilicet. Ne Momus quidem ipse audet te tange-
Ipsam Eliam honestate famæ te superare demus.

Qui sit, ut homo rudis & imperitus supra illa sedas,

545 Quæ à multis elaborata sunt, & expetita?

- Πολλοῖς · τέθηπάγ', εἶγε σοὶ ποτ' ἔμωσαν.
 Τὸ γὰρ φρόνημα ἐδὲν κτὴν μαθεῖν ἔα,
 Πάθον τὰ μὴ παροτρύνει βραδύως ἔχειν.
 Ἀλλ' ἔχει τὸτο· ἀλλ' ἐκείνο πῶς φύγῃς,
 550 Ὁμῶς μαθητὴς καὶ διδάσκαλος δοκεῖν,
 Θήροντα θήγων, ὡς ὀδόντες τῶν συνῶν,
 Δέον διδάσκειν ἐκμαθόντα τὴν νόμον.
 Τίς ἢ τοσαύτη σύλχυσίς τῷ πράγματι;
 Πόθεν τὸ δόγμα εὖωνον ἔπει γίγνεται;
 555 Πύκτις κτὴν ἐδείξ, ὅστις ἐπὶ πρὶν χρεα
 Πραβόλλειτ', ἐδ' ἐσκέψαι' εὐχαιρον γαστρί.
 Οὐδὲ γαστρίως μήπω τῷ πόδε παρορμησάσας.
 Αἰλῶς δὲ τίς ποτ' εὐφρογῶν αὐτημερὸν
 Τέτμηκεν, ἐξήκτισεν, ἠγωνίστατο;
 560 Γεραφῶς δὲ τίς ποτ' ἄκρῳ ἠκόσθη ποτὲ,
 Μὴ πολλὰ μίξας χρωμάτων μορφώματα;
 Εἰρητόρευσεν δ', ἢ νόσος τίς ἤλασε,
 Πρὸ πλείονων λόγων τε, καὶ νοσημάτων;
 Μικρὰ γὰρ ἂν ἦσαν αἱ τέχναι τιμήματα,
 565 Εἰ τῷ θέλειν ὡς ἔχει τὸ κτὰ ὅσα μόνον.
 Τὸν δὲ παρόντα δεῖ κελευσθῆναι μόνον,
 Εἶναι χαλόντα καὶ γὰρ τὸν παλαιότατον.
 Καὶ τὸτ' ἐκείνο, πράξις ὅστις ἡ φύσις.
 Χειρὸς κελεύει, καὶ κτίσις παρίσταται.
 570 Καὶ τὸτο σιγῶ· πῶς δὲ σὺ βλέπων καί πο
 Τῶτον μένοντα τῷ θεῷ ὡς ἀπείκω,
 Ὑψαυχευεῖς τε, καὶ θρόνων τεργεῖς κρατός,

Ἀλλ'

scopi, sedeas sede eorum rudis et imperitus, quae
 a multis &c. Et mox: Namque animi tui elatio,
 ut quidquam discas, vetas: Indoctos autem
 hos Episcopos c. x. νήδας ἐργάνων, & νολαμ-
 πίας vocat.

550. Ὁμῶς μαθητὴς] Sic vers. 640:

ἴσως μαθητὴς ἔστω, ὁ νῦν διδάσκαλος.

Satyricus magis id expressit Carm. de vita sua:

Ἐπίσκοποι, νῦν μακρόντες τὸν θεόν.

Διδάσκαλοι χεῖς, καὶ μαθηταὶ σήμερον.

Τελεστοί, καὶ τέλειοι διότιον.

552. Δέον διδάσκειν] ille enim praeceptor
 optimus est, qui ea prius bene didicit, quae
 alium docturus est, ut est apud Platonem in

primo Alcibiade. Et recte Aristoteles lib. i
 Oeconom. c. vi: Οὐ γὰρ εἰόντε μὴ καλῶς ἑαυτοὺς
 κύνειν καλῶς μινεῖται.

553. Τίς ἢ τοσαύτη] Synesius de Insomniis
 extremo: Ὁλως δὲ εἶδον ἐπαίει μοι δοκεῖ τῷ
 τῆς μελέτης οἰσματος, ὅτι φασὶ δι' ἄλλο σπευδά-
 ζεσθαι. Οἱ δὲ τὴν ὁδὸν σκευὴν τέλος ἠγνῆται, καὶ
 τὴν ὁδὸν, εἰς ὃν δὲ βαδίζειν, ἠγάπησαν. Τὴν γὰρ
 μελέτην ἀγῶνα πεποιήται. Nolite in Maximum:

----- ὦ καιρὸς φορῶς!

Ὅστις μύκτης ἀδρόως ἀνατρεῖται

Σοφὴς, εὐχαγῆς, εὐγενὴς, ἐπισκόπος,

Μηδὲν προμοχθήσαντας εἰς μόνον καλῶ.

& mox:

Κυρίως.

- Abs te quidem expetita umquam esse, mirum mihi fuerit.
 Nam animi elatio & arrogantia ne quidem permittit, ut ali-
 quid discatur, (non habent.
 Facile persuadens hominibus, ut ea se habere credant, quæ
 Num locum hoc in te non habet? Quinam igitur evitabis,
 550 Ut ne simul discipulus ac magister esse videaris,
 Acuentem acuens, quemadmodum dentes suum facere solent?
 Nam tum demum docere debebas, ubi doctrinæ leges per-
 didicisses.
 Qui sit, obsecro, ut in hac parte tanta sit confusio? (sit?
 Qui sit, ut doctrina tam vili pretio redimi, compararique pos-
 555 Pugil nullus est, qui non antea manum (xerit.
 Adversariis objecerit, nec standi commodam rationem dispe-
 Non stadii cursor ullus, qui antea pedes suos non exercuerit.
 Nemo item mentis compos eodem die laborem exercitationis
 Suscepit, eundem absolvit, ac decertavit.
 560 Quem umquam pictorem exstitisse summum accepimus,
 Qui non varias colorum formas prius miscuerit?
 Num quis oratoriam professus est, num morbos abegit prius,
 Quam vel orationes plures habuisset, vel morbos inspexisset?
 Nimirum artes non magni essent pretii,
 565 Si earum comparatio sola in voluntate sita foret.
 At vero in antistite satis est, si saltem jubeatur
 Esse subito bonus, virtuteque præditus.
 Quod quidem est illud, quod proverbio fertur, dictum factum.
 Christus imperat, & creatura statim producit.
 570 Verum hoc quoque silentio prætereo. Quo autem pacto fit,
 ut tu conspicies
 Adstitem aliquem Dei manenentem inferiore gradu, (tas?
 Nihilominus cervicem attollas, & foliorum potestatem expe-

Cur

Κυρίως τὴν μὴ μαθὼν τοῦ ἐνὶ τῷ
 Πτεροῦ Φιρίδω πρὸς νύκτα μεταστῆναι.
 Ἀρχὴ τὸ βέλτερον, ὅθεν καὶ τὸ εἶναι.
 Fusius hæc multo exsequitur pag. 21 & 22. Orat.
 1: ubi eos severe simul & vere ob crassam re-
 rum sacrarum ignorantiam castigat, actandem
 subiecit: ἔχ' ἔγω κ' ἔφην τῷτο καὶ πεπατημένον
 πρῶτα, ὥστε διέλθω δὲ μόνον καὶ εἶναι σοφόν.
 555. Πόκτης μὲν ἐδείξ] Plutarchus in Perseo:
 Θιμῶν δ' ἐκ ἑστίν, ὅτε τὸν μὴ βάλλοντα κατιν-
 τοχέειν, ὅτε τὸν μὴ μόνον κοῦτεν, ὅθ' ὅλως τὸν
 ἀπερῆκτον ὑπονοεῖται.

556. Εὐκαιρὸν γὰρ] v. Fabrum de re Ath-
 letica, alia est γὰρ νυχθημεριος verl. 578, cu-
 jusmodi nostro & γὰρ πάντοτε alicubi voca-
 tur: quum nempe in vigiliis noctes diebus
 continuantur, præcipue in basilicis martyrum,
 uti illo seculo sollempne, teste Hieron. adv. Vi-
 giliantium. Quæ Latinis Statio dicta.
 558. Ἀλλὰ δὲ τίς] Lapsus hic est interpres.
 Muta, & lege: Aut quis mentis umquam com-
 pos eodem tibi die secuit, expolivit, decer-
 tavit?

G 3

574. Μὴ

- Α'λλ' ἔχ' Φείσσεις, ὅδ' ὅπιπρέμεις θρόνοις,
 Μὴ βῆς ἐλαύνης κρείσσονας βοηλάτας;
 575 Σκόπη γ' ἔπας, εἰ χολή σοι καὶ βλέπειν.
 Οὐτ' χαμῆνης, καὶ κόνει βεβρωμένη,
 Καὶ σάρκας ἐξετηξεν ἀργυρναίς,
 Ψαλμαδίας τε, καὶ γαστρί νυχθημέραι,
 Καὶ νῦν πρὸς ὑψ' ἐκ πάχους ἐκδημίαις.
 580 (Τί γ' πάφους δὲν εἰσφέρειν τ' χθὲν ὄλον,
 Σκώληξί τ' εἶναι δαφιλετέραν τροφίῳ,
 Γενῶντα, καὶ τρέφοντα τῆς γεννωιδύας;)
 Καὶ δακρύων ἔζηξε πηγαῖς τῆς ἀσπίδας,
 Εἴ περ πν' εἶχε καὶ βραχὺν ῥαντίσματος,
 585 Οἷς βάλλεθ' ὅστις καὶ σφόδρ' ἀπὸ πηλῶ βίβας,
 Τύποις τε σαρκῶν ἐσφραγίζεται τιμίαις
 Ἐσκληρότων θυγῇ τε, καὶ πολλοῖς πόνοις,
 (Οἷς ἡ παλαιὰ γυνὴς ἐτρέφασέ με
 Εἰς γλυκὺ τραφέντα καὶ πηλὴν μιντέρα)
 590 Ρίγη τε, πένη, καὶ φρονὶς ῥακάμασι,
 Ποθῶν λαβεῖν ἔνδυμα τίῳ ἀφθαρσίαν.
 Καὶ γαστρός ὕβριν ὀνδρεῖ κατ' ὕβρισε
 Τροφῇ, τὸ θήσκειν μιμνήσκου καθ' ἡμέραν.
 Τροφὴν γ' οἶδεν ἀγέλων ἀπλὴν Θεόν.
 595 Οὐδ' ἔπειτα νῦν, ἢ δ' ὅτε ζάπλ' ἔην,
 Α'λλ' ἐκβολὴν ἐστέρξε, καὶ κῆρ πλῆ,

Ρίφας

574. Μὴ βῆς ἐλαύνης] v. Adag.

575. Οὐτ' χαμῆνης] non potest sui obli-
 visci vir optimus, at nimium φίλαυτος, &
 hisce, quæ commemorare passim non cessat,
 (ut olim Tullius in consulatu suo partum depul-
 sæ exstinctæque Catilinariæ conjurationis decus)
 gloriolæ ac jactantiæ instrumentis nimis ἐπη-
 μένος, sic Carm. xi:

Ο' δ' ἄλκιμος ἄλλον ἐλαύνει,
 Πολλάκι τὸν ἄριστον ἐνδρώσαντα θρόνοις,
 Γηραιὸν, σάρκας τετρομένον, ὑποφείτην,
 Κόσμον ἀτιμάζοντα, διὰ μέγα μίσθον ἐχούτα,
 Καὶ νέκυν ἐλπίσιν, θυπόλον ἐσθλὸν ἀνακτος.
 Conferatur & Carm. v, ubi plura. Neque illic
 hanc gloriam suam immunem Divinæ fuisse
 animadversionis diffidetur, additque:

Αἶν' ἀγνωρίῃσιν, ἀναξ, κοτεῖς μεγάλῃσιν.
 576. Οὐτ' χαμῆνης] hic locum habet in
 Gregorio nostro illud Senecæ l. v. controversi.

xxx: Loquax est virtus; nec ostendit se tan-
 tum, sed ingerit.

576. Κόνει βεβρωμένη] sic Carm. iv:

Εὐνὴ μοι σῶμας ἐστὶ· τὰ φήματα σάρκος ἐρυμνός,
 Καὶ κόνις ἐν δαπιδῷ δάκρυσι δινομένη.

579. Ἐκ πάχους] e mole corporis: corpus
 enim mentem degravat, ut ait in distichis
 Janibicis:

Νῦν λειπὸν ὅλος ἐκδιώκει γαστέρος.
 ergo omnis sanctorum cura fuit, ut corpus ex-
 tenuarent. Sic Carm. lxx:

Κόσμησιν σάρκα παχέας ἐν εἰδίσι πᾶσιν ἄριστον
 Εὐχαῖς, ησθείαις, φροντίσιν, ἀργυρναίαις.
 siquidem, ut ibidem ait,

Τὰς παχέας σάρκας, καὶ γαστέρα ὅλον ἔχουσαν,
 Ἡ λειπὴ καρτεῖν εἰσόδος ἢ δύναται.

Quo & fabula spectat Horatiana de mustela.

583. Καὶ δακρύων] hinc adeo acriter Episco-
 pos objurgat Carm. de vita sua, qui ἐκλαύσει
 τὴν

- Curnon trepidas, & ad ipsos thronos exhorreſcis,
 Metuens, ne boves agas te bubulco præſtantes?
 575 Sic enim mecum rem conſiderato, ſiquidem etiam videndi
 tibi otium eſt.
 Alius humi cubans, & eroſus a pulvere,
 Carnes tabefecit vigiliis,
 Pſalmorum concentibus, in ſtatione noctem diemque durante:
 Denique mentis extra molem corporis ad ea, quæ fuſum
 ſunt, peregrinationibus.
 580 (Non enim committendum putat, ut molem hanc terrenam
 totam in ſepulcra inferat,
 Nec vermibus cibum largiorem præbeat,
 Quos & gignat ipſe, & ortos ex ſe nutriat.)
 Idem lacrymarum fontibus maculas ſuas abſterſit,
 Siquam vel exiguam habebat adſperſam ſibi, (ſapiens.
 585 Quemadmodum vitæ hujus cæno reſpergitur quivis etiam
 Præterea notis in carne pulcherrimis obſignatus eſt,
 Quæ per preces, multosque labores, ac moleſtias, in ipſo exa-
 (Quibus olim facta illa deguſtatio me adſiſxit, (ruit,
 Ad terram tendentem, abjectam humilemque matrem)
 590 Per frigus item, per famem, per viles & laceras veſtes,
 Dum immortalitatis veſtem conſequi cupit.
 Etiam carnis petulantiam ciborum inopia compeſcuit,
 Quotidie cibum unum petens, nimirum mortem.
 Scit enim unicum eſſe cibum angelorum ſimplicem, Deum.
 595 Alius nunc quidem pauper eſt, verum aliquando erat, quum
 divitiis abundaret.
 Nimirum malebat exonerationem quaſi navis fieri, ut levius
 & expeditius navigaret;

Ab-

τὰς φῶν κακὰ,

Καὶ ταῦτα χροὺς δακρύων· ὃ καὶ ἔστιν,
 Ἀδαντος ἐκλάλησις ἀνθρωπίνων.

586. Τύποις τε σαρκῶν] credo genuum
 callo. Sic de Afella Hieronymus in ejus lauda-
 tione, genua ejus præ orandi aſſiduitate callo
 obducta fuiſſe refert. Niſi forte catenæ illius
 ferreæ impreſſa carni veſtigia ſignificare volue-
 rit, de qua v 604.

588. Ἡ παλαιὰ γνῶσις] al. χιῶσις. Minus
 bene: guſtationem enim pomi in Paradifo in-
 nuit: unde nobis laborum omnium origo,
 niſi potius ita explicandum videatur, quomodo

guſtus jam olim ab adoleſcentia mihi cognitus
 me conſecit. Mox pro τῶν μωτηγ, alii τα-
 πεινὴν μωτηγ pretulerunt.

590. Ποδῶν] ita in vetere libro legebatur:
 pro quo ποδῶν ſubſtituerim.

593. Τὸ θῆκεν] non recte hic ſe habet
 interpretatio. Corrige:

Et carnis petulantiam inopia contudit cibi.
 Quotidie mortem emulatus abſtinentia.

596. Εὐβολὴν ἔτιρε] ut navigantes ſolent,
 quum tempeſtatibus jaſtantur. Alibi:

Μηδὲν πειρασὸν· εἰδὼς πᾶν ῥιψὲς βάρος
 Βίε ματαιῇ, καὶ πικρὴν τῶν ἐνδύων.

597. P.

- Πίψας πένησιν, ἔβυθῶ, τὸ Φορτίον.
 Οὐτ' Φυγῶν πόλεις τε καὶ δῆμα κρύττες,
 Καὶ πλὴν ζάλευ, ἢ πάντα πέν μέσωι σπέρφ,
 600 Τῆ νῦ τὸ κάλλ' τῷ Θεῷ συνήρμοσε,
 Μόν' τὰ θεῖα καὶ μόνω κοινέμεν.
 Οὐτ' τὸ καλὸν σῶμα, (πᾶς γὰρ ἔκαλον
 Τὸ τῷ ἀείτων;) μαργάροις συνέκλεισε
 Δεσμῶσι σιδηροῖς, λατρίῳ κοσμήματι,
 605 Σφίγγας ἑαυτὴν ἔδεν ἡδονηκότα,
 Ὡς μή ποθ' ὑβρίσειεν ὧν ἐλεύθερος.
 Καὶ συνδέαν αἰδοῖσιν αὐτῶν τὸ πλάνην.
 Τέτρω τὸ πνεῦμ' ἔτηξε γραμματῶν βάθῃ
 Λύσαντα πολλῶν ἐσφραγισμένων φρεσίν.
 610 Τοιαῦτα κάλλι καὶ σὺ μοι φράζειν τὰ σά.
 Οἶκ', γυνὴ σφραγῶσα, τεκνίων ὁδὸς,
 Κτήτις, κελυφαί, περικλυτές, βοά, δίχτυ,
 Ἀπαντα μετὰ φροντίδων καὶ περιστάσεων.
 Τραπέζα φλεγμαίνουσα τῷ ἐδωδύμων,
 615 Ταῖς ὑποποιῶν καὶ κεραιμάτων πλοκαῖς,
 Γῆς καὶ θαλάσσης καρποφορέντων ἐντέροις,
 (Ἐξ ὧν ὁ νοῦς βαπτίζεται, ἐδ' ἔχει πλάτ'),
 Μύροις, γέλωσι, ψαλμάτων συναυλίαις,
 Οἷς κυμβάλων δαῖ καὶ ποδὸς ψαλμμάτων.
 620 Ἄλλα δὲ λύσας ἐμπλεοὶ τῆς συμφύτης,
 Νοσοῦντες, οἰδαίνοντες, ἑστλῶμένοι
 Γυναῖξιν, ἄρ' ἢ νυμφίοι, τὸ μέτερον,
 Οὐπω λύσαντες πατάδας γαμπλίας,
 Ἡ καὶ πόθοις συζῶντες ἀζύγοις ἐπὶ,

Περί

597. Πίψας πένησιν, ἔβυθῶ] tacite Philo-
 sophum Cratetem, vel alium, ut quidam vo-
 lunt, carpere videtur, qui opes in mare abiecit,
 demergere illas, quam ab iis demergere malle
 dictitantem. Potuisset enim in egenos multo
 illas sapientius distribuere. Carm. xviii: ubi
 de Cratete:

Φασὶν τὸν αὐτὸν, ὡς τινες δ' ἄλλοι τινα,
 τῶν φιλοσοφούντων ἐξ ἰσῶ φρονήματος δεσ.
 v. Carm. p. 208.

604. Δεσμῶσι σιδηροῖς] Tantum religio po-
 tuuit suadere malorum. Carm. xlvii, de mo-
 nachis quibusdam:

Οἱ δὲ σιδηρέσιν ἀλυκτοπέδις μοχέουσι,
 Τήκοντες κακίην σὺν χροῖ τηκομένη.

607. Αἰδοῖσιν αὐτῶν] lege, αἰδοῖσιν αὐτῶν
 πλάνην. Mox pro ἔτηξε interpretes legit ἔδειξε.
 Sed nec ita sequentia se bene habent. Malim:
 ἔδειξε γραμμάτων βάθῃ λύσαντι πολλῶν ἐσφρα-
 γισμένων φρεσίν, ultima in ἐσφραγισμένων produ-
 cta ob sequentes consonantes. Quod si cui τὸ
 ἔτηξε magis arriserit, pro τῶν, τῶν reponen-
 dum erit.

611. Γυνὴ σφραγῶσα] Episcopis enim tunc
 temporis uxores habere licitum erat. Hac &
 liberis exceptis, nulla verior Episcoporum hu-
 jus

Abjecto illo in pauperes onere, non in profundum mare.
Et ea tempestate, quæ in medio rerum humanarum cursu
omnia volvit, & agitat,

- 600 Pulchritudinem mentis suæ Deo applicuit,
Solutus cum solo res divinas tractans.
Alius pulchrum corpus suum; (& qui non pulchrum sit
Præstantissimorum hominum corpus?) unionibus inclusit, &
Ferreisque vinculis, ornamento clandestino, (constrinxit,
605 Semet illigavit facinore nullo designato,
Ut ne umquam solutus ac liber insolenter se gereret,
Constringens nimirum sensus in se ipso, qui a natura sunt er-
ronei ac vagabundi.
Alii spiritus literæ profunditates commonstravit,
Solvens & aperiens ea, quæ multorum mentibus obsignata
sunt & occulta. (rato.
610 Talia sunt horum ornamenta. Nunc tu mihi tua commemo-
Nimirum ea sunt domus, uxor lasciviens, liberorum actiones;
Facultates, operarum præfecti, exactores, clamores, supplicia,
Cuncta curarum negotiorumque plena;
Mensa cibis celebribus abundans,
615 Cupediariorum ac temperaturarum argutiis,
Quæ maris ac terræ fructus intestinis afferunt,
(Quibus ipsa mens sic demergitur, ut latitudinem, spatiumve
se explicandi non habeat)
Abundans item unguentis, risu, cantilenarum concentibus,
Qui & cymbala, & strepitus pedum saltantium requirunt.
620 Alii furore insito nativoque pleni,
Morbo nullo laborantes, nitida cute conspicui,
Recens facti sponsi, &, ut moderate quid dicam,
Nondum apertis nuptialibus thalamis,
Vel etiam suis cum amoribus innuptis adhuc viventes,

Prius-

jus seculi dari possit descriptio, quam quæ hic
exhibetur.

612. Κατευσαι] proprie in navibus hi, qui
remiges celeusmate ad opus excitabant.

619. Ἄλλοι δὲ λύσσης] non cepit hæc Leun-
clavius. Λύσση hic est libidinis æstus, ἢν λύσση-
σι οἱ ἱρῶμανεῖς. Sic Phocylides:

Πολλοὶ γὰρ λύσσησιν πρὸς ἄρσενά μιν ἔρωτος.

Noster c. LXIII:

Ὅπως αἱ λύσση βορβορὸς ἐστὶ νέαν.

Vertendum fuerat:

Alii immato libidinis æstro conciti,

Æsjuantes, iurgentes, perperato & nitido
corpore,

Ut mulieribus placeant, sufficiantve, re-
cens sponsi, &, ne quid nimis,

Nondum apertis &c.

sic Carm. xi:

Ἀρτίγαμοι, ζέοντες, ἔτι χυδαῖοις ἔλκον,

Καὶ κλίπῃ φυσικοῦ πυρός, φαιεσιν ἔχοντες

Ἡερῇ φιλοτητᾷ, ὅτ' ἀμφαδὴν ἀλινδοῖ.

H

618. Πα-

- 625 Πρὶν ἢ παρειᾶν ἀνδρῶν κοσμήματα
Θεξίν καλύψῃ, παντελῶς ξεπχνούσι,
Νέοι τὸ σῶμα, τὸ τρόπον νεώτεροι,
(Ἡ καὶ παλαιῶν ἡμερῶν, πλήρεις κακῶν)
Ἐπεὶ τ' ἀσάρκων εἰσὶ τέκνων ὀροσάται,
630 Ἀ πνεῦμα τίκτη σαρκὸς ἐξελώμενον.
Τιμᾶν πάθῃ μαθόντες, οἷς πεπνύθασι,
Συνήγροισιν σφῶν ἐν κακοῖς ἀλλοτείοις,
Διδόντες ὥστε λαμβάνουσ' ἐξοσίαν.
Οὕτω μὲν ἔπος· καὶ τὰς ἂν καὶ βελτίους
635 Αὐτῶν γενόμενοι καλύσονται τοῖς θεόνοις.
Τὸ γὰρ κρατεῖν τ' ἀφρονα ποιεῖ χείρονα,
Ὁ δ' ἐκκρατῆς ἔθηκεν ἡμιωμένῳ,
Κάτω νενεγκῶς, πρὸς θεὸν μόνον βλέπων,
Στέργων μαθητὴ χάραν, ἢ μὴδ' ἀξιῶ
640 Ἰσως μαθητῆς ἔστω ὁ νῦν διδάσκαλος.
Εἴπερ τὸ κρατεῖν ἢ τότ' αὖ γινώσκεις.
Τοιαῦτ' ἐν ἡμῖν ἰσχύειν τ' βάσκανον;
Οὕτω σοφίζετ' εὐτόχους πονηρίας,
Ὅταν δῆμόν πιν', ἢ πόλιν πληῖξαι θέλῃ,
645 Πρὸς οἷς ἐκείτης πειραταί, καὶ σιωτομοι
Νόμον δίδωσι πονηρίας τ' ὀροσάτῃ.
Ἐπειτα χαλκὸς χρυσὸν ἡμιφειμένῳ,
Ἡ καὶ χαμαλέονι ἐκτασις χροῶς,
Πάγων, κατηφὲς ἦτορ, αὐχένῳ κλάσις,
650 Φωνὴ βραχεῖα, πῖσις ἐκνευμένῳ,
Ναθεὸν βάδιζμα, πάντα, πλὴν φρενὸς, σοφὸς,

Τὸ

628. Παλαιῶν ἡμερῶν] obscurius est τὸ antiquorum dierum. Malim:

Quin potius nequitia senes, scelerum pleni.
631. Τιμᾶν πάθῃ] D. Hieronymus adv. Joh. Hieros. Natura hominum prona est ad clementiam: ὅτι in alieno peccato sui quisque miseretur.

640. Τὸν βάσκανον] Diabolum.

649. Πάγων] non pictor elegantius hypocrisiam descripsit. Αὐχένῳ κλάσις opponitur ὑψυχίνει φρονήματι. Nimis tamen affectata hominum erat effeminatorum, ut est apud Dionem Chrysost. de Regno & Tyrannide: item Clementem Alex. Paedagog. l. i. c. xi. Eſaias c. i. c. 16, de filiabus Jerusalem: Καὶ ἵπο-

ρεύθησαν ὑψυχὸν τρεχέλα. Noster Carm. l. ix;

Ἐσὼ σοὶ πάγων τε βαθεὺς, καὶ σακκίνος ἰσθός.

Κ' αὐχέν' ἐπιθερῶν δόξματα καὶ τίδει.
& paulo ante:

Ὡς εὐχίδας, ὡς νεάνισκός, καὶ ὡχρὸς καὶ ὑπόδῃσος.

Αὐχινὸς τε κόμην, φειδύμενός τε μόνον;

Καὶ ζώνης διὰ τὸ χιτῶνος, ἥτε μίλαινα

Διπλοῖς εὐτάκτως ἔλκετ' ἐς ἀστρογάλας.

650. Πῖσις ἐκνευμένῳ] Puto hic aliquid latere vitii. Series enim efficit ad severitatem exterioris habitus aliud quid requirit. Forte, χιτῶν ἰσος.

651. Ναθεὸν βάδιζμα] compositus scilicet incessus ad gravitatem. Vocat hoc κατὰ νόμον φάσ.

- 625 Priusquam genas ornamento virili, nimirum
 Pilis, vestitas habeant, omnino prima lanugine,
 Corpore juvenes, moribus & affectibus juniores,
 (Vel etiam antiquorum dierum, vitiis referti)
 Præfetti scilicet ac antistites sunt liberum carne non procrea-
- 630 Quos spiritus absque commercio carnis gignit. (torum,
 Quum affectiones illas animi habere didicerint in honore,
 quibus antea laborabant,
 Alienis in vitiis suimet ipsorum patroni, (sumant.
 Concedentes peccandi licentiam aliis, itidem ut ipsi eam sibi
 Et horum quidem hujusmodi est ratio. Quod si forte se
 ipsos vincere,
- 635 Meliusque se gerere velint, per ipsa folia impediuntur.
 Nam imperium atque potestas ex homine stulto pejorem
 efficit. (pers,
 Interim continentia præditus aliquis stat omnis honoris ex-
 Vultu demisso, Deum solum intuens,
 Discipuli locum boni consulens & amplectens, cui fortasse
 ne par quidem est
- 640 Ille discipulus, qui modo doctoris sibi munus usurpat;
 Siquidem antistitis potestas ex loco non pendet.
 Tantumne virium in nobis invidum illum habere?
 Nimirum ita nos argute circumscribit malitia sua successu
 non carente,
 Quum populum aliquem, vel urbem vexare cogitat.
- 645 Quem quidem præter conatum singulorum animos tentat,
 & legem (bitatis constituens.
 Compendiariam, brevemque fert, nimirum antistitem impro-
 Tum vero cernimus deinceps æs auro vestitum,
 Vel coloris in chamæleonte mutationem,
 Barbam, mores tristes, cervicis inflexionem,
- 650 Vocem pertenuem, hominem fidelem habitu ornatuque tan-
 tum expressum, ac repræsentatum, (cepta mente:
 Incessu lentum, rebus in omnibus sapientia præditum, ex-

Quæ

Quæ βαδίζειν Libanius p. 570. Petronio appel-
 latur *incessus arte compositus*. Videbis de hoc
 Clem. Alexandrinum p. 253, Athenæum l.
 xii p. 525, A. Gellium l. ix, cap. xi, Bo-
 chartum in Phalegol. iv, c. xix. Aristænetus
 lib. i, epist. xix, τὴν βαδίζειν dixit,

ubi & inter illa modestiæ specimina βαδίζειν
 ἐν ἡμετέροις φωνῇ. Contra apud Apulejum lib.
 ii Miles. Speciosus & immeditatus *incessus* lau-
 datur. Nam modestus *incessus*, & vultus com-
 positus indicia bene educati hominis sunt: cu-
 jus ideo magna apud Græcos cura fuit, ut plu-
 ribus

H 2

- Τὸ φῶτον ἐν φάτοις τε τῷ νυνὶ καλῶν,
 Εἴδ' ὃ τὸ σέπλον, ἢ Σαμεὴλ διπλοῖς,
 Σκίμπας ταπεινός, ἔδ' ὅλως δεσμύμενον,
 655 Τὰ πρὸς κάρμιν παρθέναν κοσμηματὶ
 Λίνω περιφύσαν τε καὶ σακκύνειον,
 Τὰ πρόθεν ευχῆς σύμβολα προσκείμενα.
 Πῶς μὴ πὶ ῥήξω ῥῆμα τῷ ἐμοὶ ξένων;
 Οὐκ ἂν διναίμην μὴ πὶ καὶ θυμῷ φέρειν
 660 Κίβευμ' ὅππῃ, ἢ τρυφῷ, ἢ τὰς τέχας.
 Τί καὶ πᾶ μὴ σὰ, καὶ τὰ σὰ ζητῆς ἔχει;
 Χωρὶς τὰ Μυστῶν καὶ Φρυγῶν οὐσίματα.
 Χωρὶς τὰ Μερρᾶς καὶ Σιλωὰμ ρεύματα.
 Τὰ μὲν γὰρ ἔδε γυναικῶν, τῷ δὲ καὶ νόστοι
 665 Ἡρώων πρῶτον ἀγγελῶν κινεμένων.
 Διπλῶν φυτβαῖς ἀμπελῶνα, διασὰ δὲ
 Σπειρεῖς· τὸ δ' ἔνδυμ' ἐν δυὼν ὑφαζιμένον.
 Τὰ δ' ἔχ' ὁμοζυγῆτα συζυγῇ πίθεις·
 Ἀπιγύρευσ' δ', εἴπωρ οἶδα, τῷ νόμῳ
 670 Τὸ πλεκτόν, ἐκκλίανθι τ' διασὸν τρώων.
 Ἀλλὰς γυναικῶν κόσμος, ἄλλ' ἄρρενων.
 Ἄλλο κολοῖν ὑψέ, ἄλλο δ' αἰετῶν.
 Αἰχρὸν μεγάλων μίμησις ἐν μικροῖς λίαν.

Μικρο-

ribus docet Casaubonus ad Athen. p. 55. qui & variis vocabulis corruptum & lascivum incessum notaverunt. Unde apud Athenæum lib. xiv, p. 643. Καλλασίδας βαίνειν, & lib. xv, p. 685, κοσμοσάνδυλα βαίνειν. Apud Heliodorum in Æthiopis βλακῶδες, ἀσπρὸν βαίνειν: de quo & Suidas in ἀσπρὸν βαίνειν respici poterit, item Hesychius in σαλακανίσαι, & σαλῶσαι. Ita enim appellabant ἀσπρῶς καὶ μετὰ τρυφῆς βαδίζον. Sic & Iesaias filias Sion castigat τοῖς ποσὶν ἀμαπαῖζουσας, cap. lvi, 16.

653. Εἴδ' ὃ] Εἰπωμίδα, superhumeralē, palliolum ex auri filis intextis Hyacinthi, cocci, & purpura subtegmini, & stamini byssino mira pulchritudinis, in modum caracallarum sine cucullis: Hieronymus de veste Sacerdotali. Versum præcedentem huc potius referendum puto, quam ad antecedentem vocem sapientie. Quare verterim: Quodque in his, quæ nunc pulchra habentur, primum est, Ephod venerandum &c. Id est Episcopalis dignitatis insignia, quæ nunc omnium animis oculisque pulcher-

rimarum videntur. Διπλοῖς autem Samuelis memoratur i Reg. ii, 19, ubi mater ejus Anna διπλοῖδα μικρὴν ipsi fecisse dicitur: quod ipsi genus indumenti perpetuum fuit, sic ut ex eo facile a Saulo Samuel agnosceretur, quia erat διπλοῖδα ἀναδεδυμένη, i Reg. c. xxviii, v. 14.

654. Σκίμπας] interpres σκίμπων legit, vertens Scipionem. Quod miror; nil enim minus hic convenit respectu alligationis. Melius, sellam humilem, necdum totam vestitam seu revinctam: nisi quis grabatum maluerit: hunc enim Attici σκίμπεδα appellabant.

655. Περιφύσαν] interpres κοσμήματα λίαν περιφύσαν τε καὶ σακκύνειον, legit. Margini codicis adscriptum erat pro varia lectione, al. κοσμήματα. Malim tamen retinere quod in nostro Codice est, κοσμηματι, & pro λίνῳ legere λινῶν, αλινῆς: estque lineum reticulum, quo virgines capillos colligebant; κόσμητος, vel ὑπλόκιον, vel τριχασπῖον: de quibus consulendi Suidas, Hesychius, Pollux. Lucretio Annulem, redimiculum. Homero πλατὴ ἀνα-

δίσκου

Quæ quidem sapientia princeps est inter prima mundi bona bonum.

Cernimus & venerandam Ephodum, & Samuelis diploïdem, Scipionem humilem, prorsus non alligatum;

655 Capitis ornamenta virginibus peculiaria
Valde constringentem, & in morem sacci componentem, ut turgida sint: (expofita.

Ab anteriori parte notas, ac signa precationis hominum oculis Quopacto non proferam verbum mihi ceteroquin insolens? Equidem id non possum, nedum iræ ludibrium ferre.

660 Tu vel deliciis illis, vel comis abstineto.
Cur & tua quæ sunt, & quæ tua non sunt, habere defideras? Separati sunt Myforum ac Phrygum limites.
Diverfa Merrhæ Siloæque fluenta.

Nam illa gustatus respuebat, hæc etiam morbos ipsos
665 Superabant, posteaquam primum ab Angelo movebantur.
Duplicem conferis vineam: duplicem
Sementem facis: veste duplici de materia contexta uteris.
Non copulanda sub jugum unum conjungis.

Lege, si nescis, interdictum hoc erat textum,
670 Ut quæ morum diverforum connexiones haud ferret.
Alius mulierum cultus est, alius virorum.
Alia graculorum sublimitas, & aquilarum alia.
Turpis est magnorum in parvis admodum imitatio.

Parum

διCυν. Dereipsa D. Hieron. l. i i ad v. Jovinian.
Coma in occipitium frontemque tornantur.

658. Πᾶς μὴ τι ῥῆμα] sic Carm. xi:
Φθίγχομαι ἐκ ἐθέλων μὲρ, ἀτὰρ λόγον ἔκ-
τοδε ῥῆμα

Ψυχῆς, αἷς ὅτε κύμα βιῶμενον ἔκταθι λάθρῃ
Πνεύματι, καὶ σπράγγας ὑποτρέχον, ἐκ
ἐπίπληα

Καὶ χλαῖνι, καὶ πᾶσι διεκπίπτει διὰ πίδαοι
Ῥηνυμίδης αἰδώς ἀνὰ σῶμα: τοῖα πεπονθα.

660. Ἡ τρυφήν] τρυφή hic mihi fictam illam
modestix speciem, vel etiam nigram tunicam
significare videtur, cui Maximus, quem hic
tacite perstringi e capillis liquet prolixioribus,
ἐνδιδρυπῖστο. Non enim coma istiusmodi
Philosopho conveniebat Christiano: unde &
Carm. i. ea ipsi ablata dicitur, cum ad sedem
Constantinopolitanam aspiraret. Sic infra
v. 686:

Ῥῆζω τὸ φαῖν πρὸς ὀφθαλμῶν χιτῶνος, &c.

Καὶ ὃ ἐν τέτοις ποτὶ τρυφᾷ.

662. Χωρὶς τὰ] usus est noster hoc adagio
& alibi, ubi & auctorem ejus Alemaconem ci-
tat. Ita enim Carm. xviii, p. 209:

Χωρὶς τὰ Μηδῶν καὶ Λυδῶν ἐρίCματα,
Ἀλκμαῖονος δὲ τις τὸδ' εἰπῶσι ποτὶ.

ubi τὰ Μυσῶν restituendum interpres quoque
vidit, qui Μυφας vertit, sed in voce Λυδῶν
nihil mutavit. Item pag. 20 Carm. i:

Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ἐρίCματα.

unde & ibidem Φρυγῶν pro Λυδῶν reponendum
videtur. Item p. 249, Prefat. in Carmina sua:

Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ἐρίCματα.

Χωρὶς κολοῖν καὶ τῶν ὑψώματα.

663. Τὰ Μερῶς] Μερῶς, Mara, fonsaque
amaræ, Exod. xv, 23.

666. Δικλῆν φυτ.] Vid. Deuteron. xxiii,
9, 10, 11.

672. Ἄλλο κολοῖν] Vid. Adag.

673. Διχρὸν μεγάλων ῥίμ.] Sic &

- Μικροπρεπὲς γάρ· οἱ Φαρχῶ Φαρμακοὶ
 675 Σαφῶς σε πειθέτωσαν ἰγορέμνητοι.
 Ἀλλ' εἴπῃς εἶναι τῷ σοφῶν ἐπαύδακας,
 Μὴ μοι μόνῳ ἢ ῥάβδον εἰς ὄφιν τρέπῃ.
 Ζητῶ τὰ πάντα, καὶ εἶναι τὴν μέγαν Ἀάραν·
 Εἰ δ' οἰetéταξαι σὺν μάχοις Αἰγυπτίων,
 680 Εἰ καλὸν, ἐξάσκησον εὐθείας ὄλον.
 Οὐδεὶς φθόνῳ σοὶ ἢ καλῆς μιμήσεως.
 Εἰ Φαῦλον, ἐκπὸς ἤθι· Φείσῃ τῶν ἐρῶν.
 Ἐμὸν γὰρ ἴδῃ, καὶ ὑποκρίνη σοφῶς.
 Ἀποτερεῖς με καὶ σὺ τὴν μίαν ἀμνάδα.
 685 Μοιχεύει τὸ χῆμα· τίς Νάθαν φέρεται;
 Ῥήξω τὸ φαῖον περὶ θραμῶν χιτάνιον,
 Εἰ πα λαβοῖμίμῃ· καὶ γὰρ ἐν τέτοις ποτὲ
 Τρυφᾶτε, ὥσπερ βρώματων ἐν χέροισιν,
 ὅταν πάθῃτε πληζμονῶν ἐν πικροῖς.
 690 Ῥήξον πῖ καὶ σὺ τῶν ἐμῶν, ἀντὶ λάβῃ,
 Τῶν μαλθακωτέρων τε καὶ νόθων ἐμοῖ.
 Τέτων τί ἀν γένοιτο ἐνδικώτερον;
 Ἐγὼ λάβαν πᾶ λυγρῇ· πᾶπίσημα δὲ
 Τῷ πολλὰ μοχθήσαντες ὅτι ποιμέντες,
 695 Νυξίν παγνέμεν, ἡλίῳ κεκαυμένῃ.
 Αἰχρῶν μὲν ἐν αἰχρίῳ ἢ τρώσῃ πλάσις.
 Ὅμως φύλασσε, καὶ μ' ἐπαυέντιω ἔχεις.
 Νῦν δ' οἷόν ἐστι τῷ π, καὶ τὰ προφάρες;
 Ἀρ' ὅτι καὶ παῖξαι τι τερπνῶν πλάσματι
 700 Σπασθῆς μετὰ ξύ; καὶ γέλως ἐν δακρυοῖς.
 Γαλλῶ καθίξῃ μῦθῳ εἶσω παταδῶ.
 Νύμφη γὰρ εἶχε, νυμφικῶς ἐταλμῶν.
 Ἐδνα, κρόποι, γέλωτες· ὡς λαμπερὸς γάμος.

H' δ'

Inops, potentem dum vult imitari, perit,
 apud Phædrum lib. i de rana bovis imitari cupiente magnitudinem.

680. *Εὐθείας ὄλον*] al. *ἐνθεος ὄλον*. Quod forsitan rectius. Sic infra v. 753:

Ἄνα φανέντα εὐθείας κινήματα.

682. *Ἐκπὸς ἤθι*] *extra cancellos confiste*. Id est, ne tibi Episcopalem dignitatem arroges. *Φείσῃ τῶν ἐμῶν*, id est, *ἐκπὸς ἡμετέροιο*, Carm. xi, ubi de cancellis his ab impudenti-

bus hominibus, passim sacram sedem invadentibus, perruptis ac violatis fufius agit.

684. *Ἀποσπείρες με*] 11 Reg. xii, 3. 5.

685. *Τὸ φαῖον*] nigro enim pallio Philosophi Christiani uti sunt: ita & monachi nigra subucula vestiti, apud D. Hieron. adv. Jovinian. l. ii.

694. *Ποιμῶν*] Jacobi, Genes. xxxi, 40.

696. *Αἰχρῶν ἐν αἰχρί*] malorum pessima est hypocrisis. Vid. Juven. in impudicos Philoſophos.

697. Ο·

Parum enim hoc decet, ac ineptum est. Venefici hoc tibi
Pharaonis

675 Persuadeant; de quibus in historia sacra perscriptum legimus.
Quod si umquam sapiens ut esses, operam dedisti,
Noli solam mihi virgam in serpentem convertere.
Desidero abs te, ut per omnia sis magnus ille Aharon.

Quod si magorum Ægyptiorum in numero & collegio es,
680 Siquidem recte facis, totus in eo studio velut adflatus a nu-
mine temet exerceto. (debet)

(Nec enim quisquam invidere tibi præclaram imitationem
Sin male; subsistas extra nos, & a meis abstineto.

Nam mea scito esse, tametsi aliud argute simules.

Nimirum tu quoque me unico spoliis agno. (indicabit?)

685 Adulterio quasi quodam vitiatur habitus. Quis hoc Nathan
Equidem accurrens fuscum illud palliolum tibi discerpam,
Si te prehendero. Nam ea quoque nonnunquam
Pro deliciis quasi quibusdam usurpatis, quemadmodum in-
terdum cibus vilioribus vescimini.

Quum magno coemtorum pretio satietas vos cepit.

690 Vicissim tu mea discerpito, si quid deprehenderis
Aliquanto mollius, ac minime mihi germanum, ac conveniens.
Quid hisce statui possit æquius?

Tu, qui Laban es, albos habeto foetus: maculosi vero

Pastoris illius sunto, qui magnos labores exantlarit,

695 Noctu a frigore læsus, interdiu a sole adustus.
Enimvero rerum omnium, quæ turpes sunt, turpissima est
in moribus simulatio.

Nihilominus hoc tibi servato: me laudatorem habes.

At qualenam hoc est? & cui consimile? (licet!

Num obsecro jucundo quodam figmento in re seria ludere

700 Licet vero. Etiam risus in lacrymis.

Felem in thalamo nuptiali fabula collocat

Tamquam sponsam, cultu sponsalicio exornatam.

*Munera sponsalitia, plausus, risus, omnia aderant ut in
splendidis nuptiis.*

Ea

697. Ὅμως φύλασιν.] sc. τὴν τρέψαν πλάσιν.
Persiste in illa simulatione, ut, si non caste,
saltem caute.

698. Καὶ τῶν προφιδῶν.] interpres legit,
καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν. rectius illud τῶν

699. Ἀὖτις] sic Carm. XXII:

Πρὸς ταῦτα καὶ τι μυθολογῆσαι σοὶ θέλω,
Εἰ δὲ τι πείζῃς ἐν μέσῳ τῶν συμφορῶν;

703. Ἐδὴ, κροτοί, &c.] versus hic Leun-
clavio aut præteritus, aut non lectus est.

Ibid.

- Η' δ' ὡς ἴδεν μὺν ἀγαπᾷχρή' ἐν τῷ μέσῳ,
 705 Νύμφη μὲν ἰὼ, γαλῆ δέ· τῷ Φανένῃ γ' ἔ
 Ε'πιδραμῦσα δειπνον εἶχεν, ἔ γάμον.
 Τοῖσ' ὅστις πᾶς νόθος διδάσκαλος.
 Τὸ γ' πεφυκὸς ἔ ταχέως μεθίσταται.
 Ἀλλ' εὐστροφὸς τις ἔστω ἐν τοῖς πρέσβυσι,
 710 ὃν οὐδ' ἐπαινεῖς, οὐτελὴς τε παρὰ τῆς,
 Τείνων παλαιῶν καὶ νέων κινήματων.
 Ο' δ' εὐσεβὴς μὲν, χρησίμος δ' αὐτῷ μόνῳ.
 Τίς ταῦτα φησὶν; ὡς λίαν χαλκώτερος!
 Οὐδεὶς γὰρ ὅστις, ὅστις αὐτῷ ζῇ μόνῳ.
 715 Οὐτ' ἐν χαλῶν τις, ἔτε μὲν τῷ χερσίων.
 Ἀλλ' ὡς ἔστω, ἔ τῷ τύχῃ ἀνάσσει, ἀνὴρ
 Εὐαδίας μετέχεν, ἢ δυσωδίας,
 Οὐτὼ πύχιστα τοῖς πέλας πινύμεθα,
 Καλοῖς μὲν ἦτον, τοῖς χακοῖς δέ καὶ λίαν.
 720 Μᾶλλον γ' ὁρίμνητον ἢ πονηρία.
 Εἰ δ' ἔστω ἡμῖν καὶ παρὰ τῶν ἄν τῶν τύχῃ,
 Εἰ μὲν καλὸς καὶ πονηρίας πλέως,
 Τῷτ' ἐστ' ὅ καὶ νῦν, ῥάμονον ἀρχὴν τῶν ξύλων.
 Εἰ δέ καλὸς, αὐτὸς ἐν τῷ πυρὸς
 725 Ἡ γὰρ μὲν πορεύεται ἰσχυρὰ μέγας
 Πρὸς τὸ ἅπαντες ἀποδομεν γὰρ ἐλπίδῃ,
 Καὶ μὴ κυκλῶν τις, μὴδ' ἀγροῦν ὡς τῶν τύχῃ,
 Πρωτεύς σοφιστὴς εἰς κλοπὰς μορφωμάτων.
 Ἡ καὶ Μελάμωτος, ἢ τις ἄλλος ἀσπίς,
 730 Πᾶσιν τοῖς πάντεσσι βελόνης τυπόμενῃ
 Πρὸς τὸ ἀπάντων ἀγρόαν κατὰ τὴν φύσιν.

Πᾶς

Ibid. Γέλως:] nil enim nūptiis hilarius.
 Sed hic Pescenninos intelligi putem, de qui-
 bus D. Cyprianus de habitu Virginum: *Quas-
 dam non pudeat nubentibus interesse. Et inter il-
 lam lascivientium libertatem sermonum collo-
 quia incesta miscere:* &c.

708. Τὸ γ' πεφυκός:] *Naturam expellas fur-
 ca, tamen usque recurret.*

710. Εὐτελής τε παρὰ τῆς.] al. εὐτολής, & ita
 interpres: vertit enim, *legis*. Malim tamen al-
 teram retinere lectionem, & exponere: *Et
 omnibus numeris absolutus praesul.* Non enim
 de pio illo altero dubitari poterat, quin & ipse

*legis defensor foret. Sequens item versus mi-
 nus feliciter expressus est. Repone: veterum
 simul & novorum animi motuum peritus.* Pro
 κινήματων, al. κινήματα legunt, minus recte.
 Id est, novit hic artes tractandi animos homi-
 num, prout hoc vel illo modo se habent, aut
 moventur, tam Catholicorum & veterum,
 quam Arianorum & Apollinaristarum, qui
 recentiores. Infra v. 759:

Τοῖς τὰ δ' ἐντελέσει.

v. 753:

Εὐθείως κινήμασι.

712. Ο' δ' εὐσεβὴς μὲν] sc. Gregorius no-
 ster,

- Ea vero, quum murem in medio procurrentem vidisset,
 705 Sponfa quidem erat, sed felis. Nam in murem conspectum
 Irruens cœnam minime nuptialem sumsit.
 Tales sunt omnes Doctores spurii & adulterini.
 Nam quod a natura nobis adhæret, non facile mutatur.
 At enim is, quem tu non laudas, cum agilitate magna versatur
 710 In negotiis, & legis antistes est,
 Veterum recentiumque motus vestigans atque terens.
 Hic vero tuus religiosus ac pius, sed sibi soli utilis.
 Quis hæc ait? Quam is est improbus!
 Nam nemo est, qui soli sibi vivat,
 715 Neque bonus neque malus.
 Sed quemadmodum hic aër ejus, quod forte attraxit,
 Vel fragrantiam, vel foetorem acquirit, (ximi nostri,
 Sic nos etiam quam celerrime tales evadimus, quales sunt pro-
 Ac boni quidem rarius, mali vero ut plurimum.
 720 Quippe procliviores ad imitationem mali sumus.
 Quod si nunc antistitem habeamus,
 Si pessimus sit ac improbitatis plenus, (rum potiri.
 Nimirum hoc est, quod dicitur, Rhamnum imperio ligno-
 Sin optimus, rursus populus Israëliticus
 725 Præcedente columna ignis iter facit (tendimus.
 Ad terram in expectatione positam, ad quam omnes con-
 Etiam si non sit quispiam in circulis, & foro multum diuque
 versatus:
 Vel Proteus ille furtim varias in formas sese convertens:
 Vel Melampus, vel quis alius instabilis,
 730 Quamvis in figuram se facile conformans
 Ab subitam rerum omnium conversionem.

Quo

ster, quem ut nimis præfractum & severum
 ferre non poterant.

716. Ἀλλ' ὅσπερ ἔτος] sic Orat. 1: Οὐ γὰρ
 ἔτος ἔτι δις τοσοῦτ' βαφῆς μεταλαμβάνει φθινοῦ
 ἔφασκεν, ἔτι δυσωδίας, ἢ τῷ ἐναντίῳ, τὸ πλεονάζει
 σαι, ἔτι νοσίων τις ἔτος ἐκκόλλεται ἀναχέεται εἰς
 τὸν αἶρα, καὶ διὰ τὸ αἶρος ὁμοίει τοῖς ζώοις ἀν-
 τρώποις, ὃ δὲ λοιμὸς ἐστὶν καὶ οὐνομάζεται, εἰς φι-
 λῆν τάχιστα τῆς τῷ προσηύχοντος κακίας ἀναπιμ-
 πλασθῆναι τὸ ὑπὸ κακίᾳ.

718. Οὕτω τάχιστα] τὸ ποιούμεθα ἀ ποιῶ hic
 derivatur, id est, eadem qualitate imbui,
 similem reddo, efformo, effingo. Inprimis
 hoc in aëre locum obtinet.

720. Μᾶλλον γὰρ ἐν μέρει.] Vid. Juv. Sat. xiv,
 & Plutarchum de audiendis poetis, & in Alci-
 biade p. 350, Hieronymum ad Lætam, &c.

726. Κυκλῶν] rectius κυκλῶν. Et ita inter-
 pres legit.

729. Μελάμπους] qui & ipse in varias se
 figuras mutare noverat, ut in fabulis est. Vid.
 Schol. Hom. Odys. l. x. & ο, Schol. Theocrit.
 eid. γ. Herodot. l. ii, Plin. l. vii, 33, &c.

730. Πᾶσι τὰ πάντα]
 Χαμαιλίστοισιν καὶ πολυπόδων τρόπον
 Πολλὰς τιτίντες τοῖς λόγοις αἰεὶ χροῶς,
 ut ait Carm. de vita sua.

I

736. Τῇ

- Πῶς ἔν' ἀχρηστον, εἰπέ μοι, τῆν χαλῆς,
 Πρὸς ὃν βλέποντες βελτίους νοούμεθ' ἂν;
 Ἡ' πῶς ἀειστον περὶ σάτιν καὶ δεξιόν,
 735 Πρὸς ὃν βλέπων σὺ τὰς ἐμὰς ἀφ' ἡβύς;
 Τὸ τοι περὶ σάτιν καὶ περὶ σάτιν τοῖς σοφοῖς.
 Τὸ δ' οὐ γινέσθαι μάλιστα πιθανότατον.
 Εὐκλείνῃ εἰς ὡς σε φίλῳ, ἔτ' δ' ἐγώ.
 Ἡ' καὶ γε φέων ἀειστος ἔστί σοι δοκεῖ,
 740 Οὐχ' ὅς γε φέων κινέμεθ' ἀπλοῖς χρέμασι,
 Ζευξίς τις, ἢ Πολύκλειτος, ἢ τις Εὐφράννης,
 Ἀλλ' ὅς γε μὲν ἀνιηραῖς τε καὶ πανταχότοις
 Βαφῆς ἀμορφα σώμα' ἐξεργάζεθ';
 Ὡς Καλλίμαχος καὶ Κάλαις ἦσθι, ὡς δοκῶ,
 745 Μόγισ γε φέωντες εἰκόνας τῶν εἰκότων.
 Τοις τὸς ὅτι πᾶς ἀνὴρ πολύτροπος.
 Ταῦτ' ἔν' ὁρᾷν ἔκαμνες θύρεῖν ποιεῖν;
 Ὡς μικρὸν ἐξωδάκας· ἐκαλύπτουσι.
 Ὡς περ λογιστὴν ἐκκόπτεις τὴν περὶ σάτιν.
 750 Κόσμων μέλ' σοι, μειζόνων δ' ἐμοὶ λόγος.
 Ἐν ἔργῳ ὅτιν' ἔ' ἱερέως, καὶ μόνον,
 Ψυχὰς καθαίρειν ἐν βίᾳ τε καὶ λόγῳ,
 Ἀἷω φανέντα σιγήσις κινήμασι,
 Γαλιλὼν, ὑφίεν τε, πᾶς θείας μόνως
 755 Ἀκτιδῶντες ἐμφάσεις τυπόμενον,
 Ὡς περ κατόπτηρον ἐνδοθεν μορφόμενον,
 Ἀγνῆς τε πέμπειν περὶ φρεσὶς ὑπὲρ τέκνων,
 Ἐὼς ἂν αὐτὰς περὶ φρεσὶν καθάρσιον.
 Τὰ δ' ἄλλα ἀφείδω τοῖς πᾶσι σὺν τελετέροις.

Οὕτως

736. Τότοι περὶ σάτιν] erravit hic Leunclavius.
 emenda: Nimia est insolens garrulitas etiam
 sapientibus odiosa est: ingenua autem et pudens
 oratio maxime ad persuadendum appositae est.
 Vide infra vers. 764. & seqq.

738. Ὡς σε φέων] ita v. c. interpres vertit,
 quasi ὡς σε φέων legisset: verum tum quartus
 pes pro jambo spondeus est. Forte fuit; ἐκείνος
 ἐπὶ, ὡς σε φέων. 1. Sic ille, qualem eum predicat.

743. Ἀμορφα] anima carentia, quae cor-
 poris forma est & vita, qua destituuntur εἰκότες
 τῶν εἰκότων.

744. Καλλίμαχος καὶ Κάλαις] Vid. Plin.
 Hist. nat. ubi fuit de pictoribus.

746. Πολύτροπος] Protei instar mutabilis,
 numquam idem, Chamaeleon passim colores
 mutans, πᾶσιν τὰ πάντα ῥαδίως τυπόμενος,
 ut paulo ante dixit.

748. Εἰκαλύπτουσι] quod solebant ii facere,
 qui pudore afficiebantur. Sic Socrates caput in
 Convivio apud Platonem pallio contexit de a-
 more verba facturum. Et hinc velatum semper
 caput Pudicitiae in nummis & marmoribus:
 idemque novis nuptis flammeo obnuptum.
 Contra apud Platonem γυμνῇ τῇ κεφαλῇ aliquid
 agere, vel dicere, citra pudorem significat.
 Ideoque & Honori sacra facientes capite aper-
 to crant.

- Quo pacto igitur inutilem vocas illum, dic mihi,
 Quem intuentes meliores fieri possumus?
 Vel qui præstantissimum ac industrium antistitem,
 735 In quem tu intuens meos despui?
 Esto scilicet; multi sapientibus adversentur:
 Quod generosum est, lubenter obsequitur, ac fidem eis habet.
 Tu quidem ille sis, qualis mens tua: ego autem hic ero.
 Num præstantissimus tibi pictor videtur esse,
 740 Non qui res vivas simplicibus exprimit coloribus,
 Ut Zeuxis quidam, vel Polycletus, vel Euphranor:
 Sed qui floridis & apricis coloribus
 Efficit informia quædam corpora, (& Calais,
 Quorum erunt in numero mea quidem sententia Callimachus
 745 Vix imagines imaginum pingentes?
 Talis est omnis homo versutus.
 Hoc igitur respiciens in reperiendo pastore laborabas?
 Parum certe studii impendisti. Me quidem pudet.
 Antistitemne putabas rationarium esse?
 750 Stercora tibi curæ sunt. Meo iudicio unum est maximum
 Sacerdotis, & quidem solum, opus,
 Nimirum animos vita doctrinaque purgare,
 Divinis homines motibus fursum ferendo:
 Utque sedatus sit, & fursum erectam mentem habeat, &
 solos in se divinos radios
 755 Absque maculis habeat expressos,
 Tamquam speculum intus conformatum:
 Ac sanctas pro liberis suis oblationes mittat Deo,
 Donec eos efficiat divinam oblationem. (possunt.
 Cetera missa faciat, ac relinquat iis, qui ea rectius tractare
 Sic

toerant, teste Plutarcho in Quæst. Rom. quia honor nemini pudorem incutit.

749. Ὅσπερ λογιστὴν] id est, qui tantum curam gereret reddituum ecclesiæ. Cujusmodi homines astutos & vafros esse oportet, & ut supra v. 708, ἐντρέφεις ἐν τοῖς πρῶτοις. Opum enim ecclesiæ, pecuniarum, donorum, vasorum, reddituum, &c. λογιστὴς τοῖς γράμμασι τῶν προσεστώτων, ἢ ταμιεὶς τῆς ἐκκλησίας, continebatur, atque annotabatur. Quibus vero eorum cura committebatur ab episcopo, λογιστὴς dicebatur: ut liquet e Carm. 1. p. 24.

753. Ἀνὰ φανίτῃ] id est, apud superos,

cum Deo versantem, sive cælestia tractantem & cogitantem. Non vidit hic interpretes, quantum potuit. Patet id e Carm. xviii:

Ἐν ἔργῳ αὐτῇ φυσικὸν τε καὶ μόνον,
 Ἀνὰ φανίτῃ, καὶ συνάσπεται θεῷ,
 Αἰεὶ τε πάντῃ πρὸς τὸ συγγυὲς βλέπειν.

Vid. infra vers. 803.

755. Ἐμφάσεις] Vid. notas ad Carm. v. 8.

757. Πρὸς φάρμα] oblationes, sacrificia precum, pro populo, qui τέκνα Episcopi. Πρὸς φάρμα de sacrificio missæ dicitur. Sic noster Carm. 1:

Οὐδ' ὅσον λατρείαν μίαν θεῷ προσενέκῃ.

vid. & in operibus p. 495.

- 760 Οὕτως ἂν ἡμῖν ἀσφαλὲς ἔχοι βίβη.
 Εἴπει δέ σοι μέγιστον ἡ παρρησία,
 Εἴτω μὲν· ὅδ' ἐμοίγε φαίνεται βραχὺ,
 Εἰ σὺν λόγῳ τε χρώμεθα, καὶ μελέως.
 Ὅμως ἀκυσσον, ὡς ἔχῃ· τῷ γὰρ σοφῷ
- 765 Πλέον τὸ σιγᾶν, ἢ τὸ σὺν ἀειπρέχειν.
 Καὶ σὺ μὲν ὅτι καὶ τὸ θάρσος ὡς θέρσος.
 Τῷ δ' εὐγένεια καὶ τὸ συντελεῖν λόγον.
 Εἴ περ δὲ χαρὶς ἐμπέσοι παρρησίας,
 Ὁψὲ μαχητῶν τ' ἐργῶν, καὶ πηλίκῃ
- 770 Εἴ τι καπορθῶν, τῆνικαῦτα γνωρίσεις.
 Γνώσῃ, τί κέκαψ, καὶ τί βρυχάται λείων,
 Ὅταν τὸ μὲν σὺν ἐκπύλῃ ἀνθρώπων,
 Κάμπιοντος εἰς γῆν τῷ κακῷ συνειδότης.
 Ὅδ' ὦν ἄληπτος λαμβάνηται ῥαδίως.
- 775 Τρόπος γὰρ ὅδ' ἐν πηλίκῳ περὶ πᾶσι.
 Οὕτως ἔλαπτον καὶ τὰ δ' ὅ τειβῶν ἔχῃ,
 Ὅμως δὲ λαμπερὸς ἐν μέσοις κατ' ἐξέχῃ,
 Ἀλλοτρίαν τε ἀπέχει ἐκκαρπύμενος,
 Περιφρονᾷ ἅπαντας ὡς ἀμβλώματα.
- 780 Τόσῳτον, ὅσον αὐτὸς ἀειφρονήτερος.
 Ἐν τῷ τ' ἔχων φεῦδα λυμπερὴν τὴν πόλιν,
 Εἴ πο' ὦ σε δεῖ καὶ μάλλον ὀλλυθῆαι κακῶς.
 Πλείους γὰρ ἔγωγε δημουργεῖς τῶν κακῶν.
 Κάνθων δὲ τίς ποτ' ἀσικῶν ἄλλῃ πλέον
- 785 Κάνθωντος ἐξήτισεν ἀγροίκῃς φέρειν;
 Ἀλλ' ἐστὶν ὥστερ' ὅτι, καὶ οἰκῇ πόλιν.
 Τί ταῦτα; πῶς μὴ ταῦτα συμπεράτῃ κακοῖς;

Παῖς

764. Τῷ γὰρ σοφῷ] unde noster c. lrv:

Χείριστι θῆκα θυρίδα· τὸ δ' αἴτιον, ὥστε μάθειμι.

Μύθῳ μέγα φέρει, παντὸς ἐπικρατῶν.

765. Ἡ τὸ σὺν ἀειπρέχειν] Id est, inani volubilitate verborum huc illuc evagari. Sic Platoni ἡ ἀειπρέχεσθαι ἱταυρία, vulgaris amicitia est, epist. vii.

766. Σὺ μὲν γὰρ] al. καὶ σὺ μὲν ἐστὶ, &c. Sic Carm. xv:

Ὁ γὰρ δὲ, θάρσος πρὸς τὰ μὴ τολμητῆα quare rectius verteris:

Tibi namque confidentia pro fiducia est.

θάρσος enim in bonis fiducia, θάρσος in malis rebus audacia est. Vid. & orat. iv. p. 113. & Schol. Homer. l. l. i.

767. Τῷ δ' εὐγένεια] verte: huic autem ingenua verecundia videtur sermonis quandoque finem facere.

770. Εἴ τι καπορθῶν] melius interpretabere, si reponas:

Et quantum infacundia certamine pravaleat, tum demum senties.

Alias infra v. 791, οἱ καλοῦντες βίον, pii homines, probique, qui omnes virtutis partes implent.

771. Γνώσῃ, τί κέκαψ] sic Carm. xlii:

Παῖς

- 760 Sic vita nostra secure transigetur.
Quia vero tu maximum quiddam esse putas libertatem oris,
Esto fane: ne mihi quidem exiguum quid esse videtur,
Siquidem ea cum ratione, ac moderate utamur.
Et tamen audi, quo pacto se res habeat: sapientis viri
- 765 Silentium majus quiddam est, quam longæ ambages tuæ.
Tibi confidentia & temeritas idem sunt. (nem abrumperet.
Ille vero generosum ac nobile quid ducit etiam posse oratio-
Quod si tempus incidat, quo sit oris utendum libertate,
Proh! quam insignem præliatorem esse cernes eum, qui ce-
teroqui mitis est? (possit.
- 770 Animadvertes id temporis, quis sit, qui egregie hoc præstare
Quid simiæ adulantis cauda, quid leonis sit rugitus, cognosces.
Quum medius homuncio exspuetur,
In terram se demittente mala conscientia;
Et quum invictus ille facile capietur.
- 775 Nihil hoc esse verisimilius puta. (succumbit.
Sic nimirum etiam hac in parte veterator indagatorque tuus ille
Et tamen inter alios insignis sedet
Aliena mensa fruens,
Omnesque tantopere velut abortus præ se contemnens,
- 780 Quantopere ipsum contemni, ac nihili fieri oportebat.
Unum illud, quo se jactitet, habet: urbem splendidam scilicet.
Qua ipsa de causa magis tibi pereundum erit.
Nam hoc modo plures improbos efficit.
Et quis umquam, obsecro, urbanus asinus majoris fieri voluit,
- 785 Quam rure degens quispiam?
Nimirum asinus est asinus, etiamsi in urbe habitet.
Quid de his dicam? Qui fieri possit, ut non hæc pro im-
probis faciant?

Qui

Παύσαι λόγῳ μέγας κίρκωτος φέρων.
772. Όταν τὸ μέγαν] Leunclavius male
legit τὸ μέγαν, vertitque, medium. Nec cetera
valent: quare corrige:

Quum humana illa tua concidet atque
despuetur loquentia,

Deficiente illam in terram mala conscientia.
At meus hic sermo, nulli conscientia mor-
sui obnoxius, facile accipietur.

Probitate oratoris nil ad persuadendum
efficacius est.

Oratorem itaque virum bonum esse debere

multis Quintilianus ostendit in Instit. Orat. Ci-
cero de Orat. l. 11, c. 43: Valet igitur multum ad
vincendum, probari mores, insinuat, & facta,
& vitam eorum, qui agent causas. Et post pau-
lo: Tantum efficitur sensu quodam ac ratione di-
cendi, ut quasi mores oratoris effingat oratio.

778. Ἀλλοτρίαν τρεπίζαν] alieni carpens.
Episcopatus fructus. Τρεπίζα enim hic de Epi-
scopali sacra mensa accipitur; & hæc pro Episco-
pato: estque signum pro re signata. Sic Carm. xi:
Οὐκ ἐστὶν ἀλλοτρίαν τρεπίζαν, & τρεπί-
ζαν, & τρεπίζαν.

l. 3.

768. Ed.

- Πῶς δ' εὐδρομεῖσι μὴ σαφὲς ὄλιαθ' ἦν;
 Πάχχοι γὰρ π' ἢ σοφοὶ τῶν ἑ σοφῶν,
 790 Ὅταν κακοῖς μὲν θύρῃ τὰ πρᾶγματ' αἶ,
 Λυπερὸν δ' ἔχωσιν οἱ κατ' ἐρῶντες βίον.
 Ἡ' τὸτ' ἀειπον, ὥσπερ ἐν ζάλῃ τινί
 Πάντα φρεσὶ μὲν μικρὸν ἐκκλινάντα τι,
 Πάντων ἄνω τε ἢ κατώ δονεμένων,
 795 Ἐν ἀφ' αὐαίᾳ τὰς βραχέας ἡμέρας
 Θέσται, τὸ γῆρας δ' ἐν καλῇ γῆσιν τέλει.
 Θρόνος μὲν ἐν ἔχοιτε, ἢ τυραννίδας
 Ὑμεῖς, ἐπεὶ καὶ πρῶτα ταῦτ' ὑμῖν δοκεῖ.
 Χαίροιτε, ὑβρίζοιτε, παρειαρχίης
 800 Κληροδοτε· κῶμος ὑμῖν εἰκέτω μέγας.
 Τόπως ἀμείβοι' ἐκ τόπων, τὰς μὲν κατώ
 Βάλλοιτε, τὰς δ' ὑψέτε· ταῦτ' ὑμῖν φίλα.
 Χαρεῖτ'· ἐγὼ δὲ συτραφῆσομαι θεῷ,
 Ὡς ζῶ, πνέωτε, ἢ πρὸς ὃν βλέπω μόνον,
 805 Ὡς πρὸν γενέσθαι μ' ἢ τεκῆσ' ὑπέχετο,
 Ὡς κίνδυνοί τε συνήσαν, ἢ νυκτῶν χάρις.
 Τύττω τε θύσω νῆ κατὰ κινήματα,
 Ὡς γὰρ ἐφικτὸν, πρὸς λαλῶν μόνον μόνον.
 Ταῦτα πρὸς ὑμᾶς τὰς κακὰς ὑπερκαλῶν,
 810 Οἷς εἰ πρὸς ἀχρεῖ, θύρην, ὃν ζητεῖ, λόγος.
 Τὰ δ' ἀλλὰ ἐκείθεν, ὦ φίλοι, λελέξεταί.
 Πλὴν ἐξιτήμιόν τιν' εἰ δοκεῖ λόγον,
 Βραχὺν μὲν ἀλλὰ χρησίμους, δέξασθε με

Ως

788. Εὐδρομεῖσι] possit & disjunctim legi, *εὐδρομεῖσι*; vertendum vero, *probus ac recto virtutis tramite decurrentibus*. Sequitur enim, *πάχχοι γὰρ τι &c.* Sic noster alibi:

Τὰ μὲν δὲ μίχελι τῶν εὐδρομῶν ἡμῶν ὁ λόγος.

799. Χαίροιτε] Carm. xiv:

Ὡς πάλιν ἱερῆς· ἐγὼ θάνατον· ὡς καὶ ἀλειτουργοῖς,

Γέροντες, ἐκείτω φερίζετε, ὡς το πάρος.

801. Τόπως ἀμείβοι' i. e. per me vobis licet Episcopatus mutare, & ex una in aliam urbem transire; licet id mihi vitio verteritis, νόμος ἐξέφοντες, ut Carm. i, ait, τὰς πάλιν τῶν ἐκκοταί, veluti Canonibus prohibitum: non ego tam severe vobiscum agam, quum hæc leges jam exoleverint. Antherus Episc. Rom. ad fratres per Baticam & Tholofanā provincias

Episcopos: De mutatione vero Episcoporum, unde sanctam sedem Apostolicam consulere voluistis, scitote, eam communi utilitate atque necessitate fieri licere, sed non libitu cujusquam aut dominatione. Exemplum Petri, Eusebii, Felicis. Non enim mutat sedem, qui non mutat mentem; nec mutat civitatem, qui non sua sponte, sed consilio & electione aliorum mutatur. Nam sicut Episcopi habent potestatem ordinare regulariter Episcopos, & reliquos sacerdotes: sic quoties utilitas, aut necessitas exposcerit, supradicto modo & mutare, & inthronizare potestatem habent.

801. Τὸς μὲν κατώ] ut me, & Paulinum. Extollite vero Nectarium, & Flavianum.

803. Ἐγὼ δὲ συτραφ.] Carm. de vita sua:

--- Χα---

- Qui non prosperitate rerum fruentibus certa perniciēs sit?
 Accidit etenim quiddam sapientibus etiam viris ab ipsorum
 persona alienum,
 790 Quum improbis secundæ res sunt,
 Et virtutem colentes tristem agunt vitam.
 Num igitur optimum fuerit, ut quis tamquam in tempestate
 Omnia pervertente paulum deflectens,
 Dum cuncta fursum deorsum agitantur,
 795 Paucos vitæ dies in tuto collocet,
 Ac senectutem in tranquillo statuatur?
 Quamobrem & vos solia retinete vobis, & tyrannides,
 Quando illa vobis prima videntur esse.
 Valete; insolentes estote: Patriarchatus (cedat.
 800 Per fortes inter vos distribuite. Magnus hic mundus vobis
 De locis aliis in alia migrate: hos dejicite,
 Illos attollite. Nimirum hæc jucunda vobis sunt.
 Pergite. Ego me ad Deum convertam,
 Cui vivo & spiro, ad quem solum respicio: (cederetur
 805 Cui me mater mea promisit ac devovit, priusquam in lucem
 Cui me tam pericula, quam benigna insomnia conjunxerunt.
 Ei mentis meæ puros motus consecrabo,
 Quantum ejus fieri poterit, solus cum solo colloquens.
 Hæc ad vos improbos pro bonis dicta sunt: (rebat.
 810 Quod si cui sunt ea molesta, reperit oratio nostra, quem quæ-
 Cetera vobis, amici, altera in vita dicentur.
 Unum tamen quiddam, si videtur, a nobis accipite,
 Velut in discessu a vobis nostro prolatum, breve illud quidem,
 Veluti

— Χάρις πολλὴ φίλοις.
 Οὗτοι δὲ δάκρυά μοι τοῖς ἄνω σαφῶς
 Πάντων ὑπερβύσαντα τῶν πλανημάτων
 item:
 Ζητῶ τιν' οἰκτῆν ἐκ κακῶν ἱερμῖαν,
 Οὐ μοι τὸ δεῖον γὰρ μοῖρα ζητῶμενον.
 Ἐλπίς τε κῆρυξ τῶν ἄνω γραττοφῶς.
 809. ὦ περὶ γυνῖδαι] Carm. i, de matre:
 Αὐτὴ παῖδά παῖδος ἄφρονος γόνον
 Ἰδεῖν ἐν οἴκῳ, περὶ μὲν ἐν ποταμῷ φίλον,
 Θεῶν προσωμίλῃσι, καὶ δέσται πόνου
 Τυχέϊν. Ἐπεὶ δ' ἦν δυσκαθέκτος τὴν φρένα,
 Δάρον δίδουσι, ὅστις ἤξει λαβεῖν.
 806. ὡ κίνδυνοι] tempestatis scilicet, ut fu-
 se eodem carmine primo exponit.

Ibid. Καὶ νύκταν χρέας] Carm. iv.
 Καὶ περὶ μοι κλέος οἷσι παρὶς αὐτοῦ ὄνειρος,
 Ἐλκων ῥηίδας ἐς πόνον ἀφροδῆς.
 Δοκίμῃ μοι δοκίσκον ἐν ἡμέρῃσι ἀργυφίαισι
 Στεφάπλεον παρθενικῇ πλοῦσιον ἰσάμε-
 ναι, &c.
 Vid. & Carm. xii.
 809. Ταῦτα παρὰ γυνῖδαι] ad Presbyteros hæc
 dicuntur, de quibus fuse agit Carm. jamb.
 xxiii:
 Οἱ δ' ἔ' λυδῶν θυ(μῶν)εῖς,
 Ἀλλ' ἐκφανεῖς ἀγῶν.
 Ἐρυθρῶντις, εἰ κακοῖς
 Δοκεῖν ἰσχυρεῖς, &c.
 810. Οἷς εἰ τις] al. ὡς τ' ὅστις.

- Ως οἱ πατέρας λαμβάνοντες ἐν τέλει
 815 Φώντας, ὀπισκίψεις τε μνήμης ἀξίας.
 Μεθ' ἃς λόγος τίς ἔχέτ' ἐξακέσται,
 Ωτ' καὶ πλέον μέναισιν ἐν βάθει Φρενός.
 Ἄλλον τιν' εἰ λάβοιτε Γρηγόριον, Φίλοι,
 820 Φείδοιθε μάλλον· εἰ δὲ μὴ, τὸ δεύτερον,
 Εἴητε καλοὶ καὶ καθαροὶ τοῖς πλησίον,
 Ὑμῖν τε αὐτοῖς οἱ τέως ὁμόφρονες,
 Εὖς κρατεῖσθε τοῖς ἴσοις παθήμασιν.
 Ἦν τ' αὐτὸς ἐσώδαζον εἰρηνίῳ, αἰεὶ
 Σπέρνοιτ' ἀφέντες τὰς ἰδίας ἀρρώτιας,
 825 Ὡς ὃν τὸ κοινὸν ἐκταράσσετ' ἀθλίως.
 Καὶ γὰρ παρήσω τὸ μὲν, εἴτε πῖ πλέον
 Ἄλλων Φρονέων, εἴτε μ' ὁ μακρὸς χρόνος
 Ποιεῖ τραχυὴν τε, καὶ τὰ πλείω δύτροπον.
 Εἴτ' ἔν πεπληγὼς ἐκ μέτης τ' ἔν μόνος,
 830 Μέτη τετραδάσσει τὰς δαίνεας οἴοντα.
 Νομίζεσθ' ὡς βύλας· πλὴν μέμνησθέ με,
 Τὰ πολλὰ μεχθήσαντι· ἐν φίλων τρέποις,
 Καλὸν δ' ἔχοντος τ' λογιζμὸν παρὰ πάντων,
 Τὸτ' ἐκλύον με τῶν χακῶν γῆρας τόδε.
 835 Οὕτω τάχ' ἂν μοι τῶν φίλων ἀπείσαιτό τις,
 Πάλιν θανάσις, ἢ φθόνος συνέχευται.

818. Ἄλλον τιν'] scriptum hoc carmen, antequam Nestarius ei successor esset designatus. Sic & alibi, pag. 251 operum, part. II :

Ἄν ἄλλον εὐρηγ' ἂντ' ἐμῷ, τιμώσατε
 Τὸ σέπλον ἡμῶν πνεύματι τῷ συνηγόρῳ·

823. Ἦν τ' αὐτός] quare Carm. LVII :

Τίς δὲ μέτρον κρυόντα τ' ἐλαδενέων ἱερῶν
 Στήσει, τὰς Φιλίης εἰς ἂν ὄργαν προσημά-
 χους;

Τὸ μὲν ἐμοὶ πάθος ἦεν, ἐπεὶ θεὸς ᾤδε κει-
 λυέαι, &c.

Exsequitur autem id fufius Carm. de vita sua, quum in Paulini caussa, post Meletii mortem, Episcopi mirifice inter se contenderent, aliumque alii contra Gregorii sententiam Antiochie Episcopum substituerent. Vid. & Carm. xii

ad Constantinopolitanos sacerdotes; ubi, quod neutri se parti vel orientalium, vel occidenta-
 lium adungere voluisset, per invidiam fede sua se expulsum queritur.

825. Ὡς ὃν τὸ κοινὸν] de eorum dissidiis orbem terrarum incenditibus, Carm. ix agens ait:

Χαίρετέ μοι ἱερεῖς ἐπ' ἀλλήλοισιν ἰόντες.
 Χαίρετε προσέδε τυφε, χαίρε πόλις μεγάλη.

& Carm. x:

Ὡς οἱ μὲν θάκων ἱερῶν παρὰ δὴραν ἔχοντες
 Ἀντία κυμαίνοντες, ἐπ' αὐτοῖσι κακοῖσι
 Βαλλόμενοι, βάλλοντες, ἀτερεῖς εἰσὶ μα-
 χηταί,

Εἰρήνην βοῶντες, ἐφ' αἵμασι κυδιῶντες.

Vid. & Carm. xii.

829. Εἴτ'

Εἰς

- Veluti paternas voces & admonitiones
 815 Memoria dignas extremum excipientes,
 Secundum quas ab eis amplius nihil auditur:
 Quo ipso fit, ut eo firmius ima in mente hæreant.
 Si alium quendam Gregorium, amici, acceperitis,
 Videte, magis ut illi parcatis. Sin autem, restat alterum,
 820 Ut vos erga proximos & vosmet invicem recte geratis:
 Qui eatenus concordēs esse consuevistis,
 Quatenus iisdem affectionibus indulgetis.
 Præterea pacem, cuius ego studiosus fui,
 Semper diligite, condonantes alter alteri suas infirmitates:
 825 Per quas resp. misere perturbatur.
 Itidem ego, quod in me peccatum est, remittam: sive plus
 Aliis sapimus, sive me grandis ætas
 Asperum ac morosum in plerisque facit:
 Sive solus adeo mente læsus ex temulentia
 830 Vos homines abstemios ab ebrietate vexatos arbitror.
 Vos quidem de hoc, ut vultis, statuite: mei tamen estote
 memores,
 Qui amicorum in moribus molestias multas exhausti,
 Et patronam egregiam habeo nimirum rationem,
 Ac senectutem hanc, quæ de malis me liberat.
 835 Sic fortassis amicorum quispiam mecum in gratiam redierit;
 Sepulta lucta, quam invidia comitatur.

829. Εἰτ' ἐν πεπληγῶς] Familiare hoc non ebriis modo, ut sobrii sibi ipsi videantur, aliosque vino madidos & bene potos existiment, sed & ictero laborantibus: qui quum ipsi flavo colore suffusi sint, ceteros omnes eodem infectos videre sibi videntur. Unde Varro apud Nonium petita ab his similitudine ait: *Nam ut arquatū & quæ lutea non sunt, & quæ sunt, lutea videntur: sic insani & sani, & furiosi videntur esse insani.*

836. Πάλης θανόντος] extincto jam de sede Constantinop. dissidio, quæ invidiæ materia fuerat: seu potius civiliter jam mortuo vestro, cui invadebatis, Gregorio. Sic Carm. i.

Μίαν χρεοῦν νεκρότητ' ἔχει θεία.

nisi illic ἔχει potius legendum. Sed & alibi sæpius se quasi mortuum deplorat. Idem eleganter se Carm. XLVIII inter ἀτάφους νεκρούς numerat, ubi Julianum tributorum descriptorem, ut sibi parcat, rogat. Ceterum Carm. ad inimicos itidem ait:

Οἱ συνθῆται, τίθηκα τῷ φθόνῳ λόγῳ.
 Εἴω λῆξει, καὶ δώσει φθόνῳ τ' ἡμέρ.
 Ἐχθροὶ, φίλοι, ἀπῆλθεν· ἐνφηνήσατε.
 Νῦν δ' ἔπειτ' εἰμὶ τῆς μάχης μεταίχμιον.

Attamen Carm. in invidos ne sic quidem invidiam in se cessare queritur:

Πᾶσι θανόντι καὶ φθόνος συντίθασθαι.
 Πρὸς ᾧ τὸ τένον ἡ μάχη· τὸ δ' ἐν ποδῶν
 Οὐτ' ἀντιπάλαι, καὶ τιτμήντ' ἀφ' ἑνός.
 Ἐγὼ δὲ καὶ τίθηκα, καὶ βασταίνομαι.

Eis ἑμαυτὸν λόγος.

- Λέγῃσιν οἱ μισῶντες, (ὡς δ' ἐμοὶ δοκεῖ,
Λέγῃσιν ὃ δίκαια.
Πῶς γὰρ δίκαιον τὰς φίλῃς ὠφελοῦν;
Ὡς μὴ θεὸν λέγοιμι,
5 Ωτ' ὡρεῖσθε κεῖται πάντα, καὶ γνώσκῃσθε,
Σαφῶς ὅζῳ βλέποιν.)
Α'λλ' ἐν λέγουσι τὰ φθόνῳ νικῶμενοι,
(Φθόνῳ παθῶν δίκαια,
Τήκοι τὰς ἔχοντας, ὥσπερ ἄξιον.)
10 Τί γὰρ, ἀγῆ, λέγουσι;
Λέγουσιν, ὡς αὐτοὶ μετ' ἐνδοξαίμονα
(Καὶ γὰρ δοκῶσι τῶν)
Κωνσταντίνου βαλόντες ἐκ τῶν ἀγαθῶν
Α'ποφύωσαι· βύγε.
15 Βαρὺς γὰρ αὐτοῖς, καὶ θρόνος ἡμῶν γέμων,
Τέμων ὁδὸς ἀτρέπης,
Εἴθ' ἂν πατράων καὶ νόμων ἀφ' ὧν ὁδοῦς,

Εἴπερ

Eis ἑμαυτὸν] Adscriptum erat Viennensi Codici, Terto mētrōn ἀδιάφορον ἐστίν: in quo, ut & in Florentino Bibliothecae Mediceae altero (duos enim illic cum Viennensi apographo contuli) versus hi omnes perpetua serie ad instar solutae orationis decurrebant. Verum in altero Florentino ita, uti hic illos exhibemus, distincti erant; sic ut singuli versus Jambici senarii suum sibi Anacreonteum habuerint subjectum. Quare ἀλέφορον potius, id est diversi generis, quam ἀδιάφορον hoc metrum dicendum videtur. Ceterum scriptum est hoc carmen Arianzi, extremo ferme Gregorii vitae tempore, quum illic contabescente sensim corpore soli divino cultui quod reliquum erat vitae consecraret, omnibus semet aliis negotiis exuens. Estque Apologeticum adversus obtrectatores, qui eum criminari non desinebant, quod, quum enixe rogaretur, Nazianzi Episcopatum admittere recusaret: superbiae hoc ejus assignantes, quippe cui haec ad Constantinopolitanam sedem comparata nimis vilis, nec se digna, infraque sua merita esse videretur. Respondet igitur tam prave consilia factaque sua interpretantibus, reddiditque hic eorundem rationem.

5. ὃ πρέσβε] Philemon:
Ὁ γὰρ θεὸς βλέπει σε πλησίον παρὼν,
Ὁς ἐργῶν δικαίους ἠδὲ καὶ ἀδίκους.
Tertullianus de Penit. c. vi: *Quantasque tenebras superstruxeris, Deus lumen est.*
8. Φθόνῳ παθῶν δίκαιον] Incertus in Anthologia l. i, c. lxxxiii:
Ὁ φθόνος ἐστὶ κακίῃσιν, ἔχει δὲ τι καλὸν ἐν αὐτῷ,
Τήκει γὰρ φθονῶν ὀνείματα καὶ καρδίην.
Plufcula in eandem sententiam habet D. Augustinus, Serm. lxxxiii de tempore; sive qui eorum sermonum alius auctor est. Noster orat. xxvii: ὡς ἀπέλοιτο ἐξ ἀνθρώπων ὁ φθόνος, ἡ δαπάνη τῶν ἐχόντων, ὁ τῶν πασχόντων ἰός, τὸ μόνον τῶν παθῶν ἀδικώτατον τε αἷμα καὶ δικαιοτάτον: τὸ γὰρ, ὅτι πᾶσι διοχλεῖ τοῖς καλοῖς: τὸ δὲ, ὅτι τήκει τὰς ἐχοντας.
9. Τήκοι] itae Florentino Codice restitui pro eo, quod in Viennensi erat, Τήκει γὰρ. Basilii M. de invidia: ὡς περ γὰρ ἰός σίδηρον, ἔταις ὁ φθόνος τὴν ἐχυσαν αὐτὴν ψυχὴν ἀναλίσκει. Et hinc Alexander M. apud Curtium l. viii, c. xii, de Meleagro: *Iram quidem tenuit, sed dixit, invidios homines nihil aliud quam ipsorum tormentum esse.* Aeschylus Agamemnone:
Δυσφρύν

De se ipso. Carm. II.

- D**icunt obtrectatores mei (ut mihi vero videtur,
 Nil æqui bonique dicunt:
 Quid enim iniquius, quam amicos despiciere?
 Ne Deum dicam,
 5 Cui omnia patent, & liquido cognita sunt,
 Acutum cernenti:
 Dicunt tamen invidia victi,
 (Invidia affectionum justissima:
 Tabefacit enim, quos possidet, ut æquum est.)
 10 Quid igitur dicant, audis.
 Dicunt scilicet, se me infelicem
 (Ita enim opinantur)
 Constantini ejicientes ex urbe
 Spoliasse supercilio. Euge.
 15 Gravis enim ipsis & insolentiæ eram plenus,
 Vias secans hætenus non tritas,
 Patrii moris, ac disciplinæ corruptor:

Si

Δύσφρων ἢ ἰὸς καρδίαν προσήγμος
 Ἀχρεὺς διπλάζει τῷ πεπαιγμένῳ νόσῳ,
 Τοῖς τ' αὐτὸς αὐτῆς πημασιν βαρύνεται,
 Καὶ τὸν θυρεῖον ἔλθον εἰσπορῶν τίθει.

13. Βαλέντες] graviter de hac invidorum
 malignitate noster conqueritur extremo Carm.
 de vita sua: ubi eos jactasse refert, se invi-
 tum throno expulisse Gregorium.

Εἷος θιλοντος πάντες ἐκοροήσατε·
 Εἰ μὴ θιλοντος τῷ θρονῷ καὶ τῷ με
 Στερεῖτε κομπάζοντες, οἷς ἀπα(ρ)ήρῃ·
 Εἰ δ' ἔθιλοντες, ἐντρέψετε τοῖς κακοῖς,
 Χθὲς ἐθροονίσαι, καὶ δῶκετε σήμερον.

14. Αἰωφρύνων] elegantissimum hoc ver-
 bum est: id est, ajunt se me de superbiæ
 quasi fastigio, non secus ac de fede Constan-
 tinopolitana dejecisse. Habuimus supra non-
 nulla de supercilioso fastu. Supercilia nempe
 sedes superbiæ, ut est apud Plinium in Hist.
 nat. Superbia, inquit l. xi, c. xxxvii, ali-
 ubi conceptaculum, sed hic sedem habet. In
 corde nascitur: huc subit, hinc pender. Nihil
 altius, abruptiusque invenit in corpore, ubi so-
 litaria esset. Quoniam vero omnis fere digni-
 tas nonnihil habet fastus, & inprimis, quæ
 minimum debebat, sacra, ideo Carm. xv ait:
 ὁ δὲ θεός, ὀφρὺς ἀνείρων. Et hinc illa in Juno-

nis tutela apud Festum, quæ regnorum & di-
 gnitatum præfex Dea est. Demetrius Phaler.
 apud Diogenem Laertium dixisse fertur, μὴ
 μικρὸν εἶναι μῖρος τὰς ὀφρὺς· ἔλα γὰρ ἐπι(κα)-
 τήσας δύνασθαι τῷ βίῳ.

15. Βαρεὺς ἢ αὐτοῖς.] quia severitatem ejus
 ferre non poterant, ut supra diximus: quam ipsi
 fastum, & confidentiam appellabant, qui glo-
 riæ Gregorii invidebant. Hinc epist. 18 ad Bo-
 sporium: Οὐκ ἐστὶ βαρεὺς ὑμῖν ἔσται Γεννητέος ὁ βα-
 ρύς· ubi male alii ἔβαρὺς legendum existimant.

Ibid. Ἡμῶν γέμων] Flor. i. ἡμῶν πλέως,
 quod ab interprete. Sic post paulo: καὶ πνύ-
 ματος γέμωντες.

16. Τίμων ὁδὸς ἀτελείας] Ita & Lucretius
 meus lib 1:

Avia Pieridum peragro loca nullius ante
 Trita solo.

& eum imitatus Virgilius l. i 11 Georg.

----- Fuvat ire jugis, qua nulla priorum
 Castaliam molli devertitur orbita clivo.

Quod ad nostrum vero attinet, hunc ea de
 causa καινόδοξον invidentes ejus gloriæ Episco-
 pi appellabant, ut ipse ait Carm. de vita sua,
 quod ab eo doceretur doctrina fidei, ἡ τελευτός

Εἰς τὴν συνήγαν τὴν σιβα(ρ)μῶν φύσιν,
 Ἡς ἦν παρ' ἡ Νίκαια φερτοῖς ἑλόν.

K 2

Nig

- Εἴπερ νόμος τῇ φαῦλα,
 Πλέττε, τύφτε, θρύψατος, Φιλαρχίας,
 20 Τῶν νυν ὀπικρατύντων.
 Οὕτω γάρ εἰσι τινὲς φρόνησιν ἀθλιοί,
 ὧς ἔλγουν ὀκνησιν,
 Ἀ καὶ λεγόντων ἐξαλύπεισθ' ὑπὸ ἀρέπων
 Ἀλλων ἀπεχθαιρόντων.
 25 Οὕτω πὶ τυφλὸν ὅστιν ἡ μοχθηρία,
 Καὶ τὸ φροεῖν βλάβηται.
 Οὔτοι μὲν ἐν ἔρροιεν ἐκ μέσας λόγας.
 Οὐδὲν πρὸς ἡμῶς ταῦτα,
 Οὐδ' οἱ κακῶς λέγοντες, [εἰ καὶ] δεξίως.
 30 Πείποσιν ὡς δέλυσιν.
 Γλώττης γὰρ ὅστιν ὅστιν ὀφροφώτερον.
 Λέγει πὶ καὶ πρὸς ἡμῶν.
 Πολλοὶ πᾶς οἱ λέγοντες ἀκρίβετερον,
 ὧς ἀφθόνως λέγοντες.
 35 Ἀ δ' οἷον εἰπὼν τινὲς πινὼν γήσιν βλάβειν,
 Τὰ δ' ὅστιν εἰπεῖν κρείσσον.

Πολύς

Nisi potius, uti arbitror, hæc ad vitæ ejus rationem ab aliorum Episcoporum victu discrepantem referenda sunt. De qua infra ad v. 22.

19. Φιλαρχίας] ita in Epistola LV ad Procopium; ubi de Synodis agens ait: Ἐγὼ μὲν ὅτι εἰ δὲ τὰ ληθῆς γράφειν, ὥς πάντα συλλογῶν φεῦγεῖν ἐπισκόπων, ὅτι μηδεμιᾶς συνόδου τέλος εἶδον χρησάν, μηδὲ λῦσιν κακῶν μᾶλλον ἐρηκνίας, ἢ προσθήκην. Αἱ γὰρ φιλονεικίαι, καὶ φιλαρχίαι λόγῳ κρείττονες. Egregiam vero laudem! Nil tamen verius. Legantur acta, imprimis Concilii Ephesini secundi.

22. ὧς ἔλγουν] nimirum ἀγροίκον ipsum esse, nec scire vivere, aut tueri dignitatem suam; verum potius eam dehonestare nimis vili cultu. Quare orat. trigesima secunda ad hunc eos modum perstringit: Τάχα δ' ἂν καὶ ταῦτα ἡμῶν ἀνείδισαν· καὶ ἡ ἀνείδικασιν· τὸ δὲ τῆς τροπικῆς φιλοτιμίας, τὸ δὲ ἰδιώτης ἀδείσμων, αἱ δὲ πείδοι, τὸ δὲ σοφῶν πρὸς τὴν ἐντυγχάνοντα. Ἡ γὰρ ὅτι πρὸς ὑμᾶς ἡμῶν, καὶ ὑπάρχοντες ἡ ἀμύλλα, καὶ ἐρετῆ γὰρ τῆς εὐδοκίμου τῆς, εἰ μὴ ἔχουσιν, ὅποι τὰ ἑαυτῶν ὀφύσιν. Καὶ δὲ πᾶσι δίδωκεν μὲν ἡμῶν τὴν γαστέρα κατατερυφᾶσι τῶν πτωχικῶν, ὡς δὲ εἰς τὰ πᾶσι δὲ κερῶν τοῖς ἀναγκαιοῖς, καὶ τῶν θυσιῶν κατεργαζομένων.

ἵπποις δὲ φέρονται τρυφεροῖς, καὶ δέφρων ὑπερβαίνειν· οὐδὲ ἀεὶ λαμπρῶς, προπομπικῶς αἰτεῖ, καὶ ἀεὶ πομπικῶς αἰτεῖ, καὶ πάντας ὑποχωρεῖν ἡμῶν ἀσπίδα θηρίοις, καὶ ἀεὶ αἰτεῖν, ἢ καὶ πᾶσι δίδωκεν εἶναι δηλῶς ἐπερχομένων. Εἰ ταῦτα δυνάμει γίγνεται, παρελθόντες, χαρίζασθε μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην. Ἄλλον προσεσάτε τὸν ἀρίστον τοῖς πολλοῖς· ἐμοὶ δὲ τὴν ἐρημίαν, καὶ τὴν ἀγροικίαν δότε, καὶ τὸν δῖον, ὃ μόνον, καὶ ἀπὸ τῆς εὐτελείας ἀρίστον. Et hæc quidem nimis in publicum utilia sunt, quam ut Græce tantum legantur. Subjiciam igitur latinam Billii versionem, ut & Græca ignorantes non nihil hinc capiant emolumenti: Quin hæc quoque fortasse nobis exprobraverint, (jam enim exprobrarunt) quod nec mensa lauta & opipara, nec magnifica veste utimur, nec splendide in publicum prodimus, nec ad eos, a quibus convenimur, gravitatem & fastum adhibemus. Nesciebam scilicet nobis cum consiliis, & prefectis, clarissimisque belli ducibus, qui tot opibus, copiisque circumstantur, ut, quo sua projiciant, non habeant, emulationem & certamen esse: illudque oportere, ut & nobis, pauperum bonis, ad luxum & delicias abutentibus, venter undique comprimitur, & necessaria in res superfluas effundantur, atque altaria

εἰς

- Si vitiosa disciplinæ merentur nomen,
Quum divitiæ, fastus, deliciæ, ambitio
20 Eorum, qui nunc sunt, dominantur, ac prævaleant.
Adeo enim infelici mente sunt,
Ut ea dicere non vereantur,
Quæ si qui alii dicerent inimicorum,
Audientes decebat erubescere.
25 Adeo scilicet cæca est improbitas,
Ut & ipsam mentem lædat.
At hi valeant, abeantque in rem malam.
Nil enim ista ad nos:
Ut nec illi, qui male de nobis loquuntur, licet non absurde.
30 Loquantur, ut volent.
Lingua enim nil est flexibilis.
Dicat illa & adversum nos aliquid.
At multi sunt, qui exactius veriusque de his sentiunt;
Quippe qui absque invidia loquuntur.
35 Quæ vero regerens illorum sistere posse noxam putem,
Ea dicere præstiterit. Faci-

ipsa ructibus nostris contaminentur. Nesciebam nos equis insignibus & lascivis ferri, sellisque & curribus magnifice attolli, ac cum fastu & pompa deduci, velutque blanda manu demulceri oportere; atque omnes nobis, perinde ac beluis de via decedere, & in utramque via partem scindi ac distrahi: aut etiam tantam præemittum turbam esse, ut procul conspicuus ingressus noster sit. Si hac gravia vobis & acerba fuerunt, praterierunt: hanc injuriam mihi condonate: Antistitem alium, qui multitudini placeat, create. Mibi autem solitudinem & rusticitatem date, ac Deum, cui soli etiam per tenuem victum cultumque placebimus. Ita & orat. xxvi i victum suum frugalem, & vestitum tenuem, secessusque ac solitudinis captationem dolori iis fuisse indicat: ubi & Gabonitis eos pejores esse dicit: quippe quos ἐδὲ εἰς ξυλοφόρας καὶ ὑδροφόρας τὸ πνῦμα τὸ ἅγιον προσέχευετο, μίχρως ἂν προσίωσι τοῖς ἱεροῖς μετὰ τοιούτων τῶ βίῃ καὶ τῷ λόγῳ ἐν μόνῳ.

23. Εἰς καλὸν ἰσθαι. Habuimus superius hoc verbum: nonnullaque de capitis in pudore velatione attulimus: quam & novis nuptis olim usitatam fuisse notum est: cujusmodi Pylches Apulejanæ apud Sponium in Miscellaneis exstat exemplum. Velo quinetiam noctis usi in concubitu nuptiali Lacedæmonii, non vestis

tantum. Arabica vero femina faciem ita totam tegunt, inquit Tertullianus de velandis Virginitibus c. 17, ut uno oculo liberato contentæ sint dimidiam frui lucem, quam totam faciem prostituere. Nec alia etiam nunc vitæ ratio atque institutum apud eosdem Arabes atque Turcas, Persas, ceterosque orientis ferme omnes populos est, mulierumque facies velo tectæ, solis oculis ad prospectum liberis. Videbis & Pausaniam l. iii de Penelope, & Aristotelem lib. ii Rhet. c. xvi.

27. Εἴρομαι ἐκ μέσσης λόγῳ] pro εἰς κόσμον. Sic Carm de vita sua:

Οὗτοι μὲν ἔν ἐροῖεν ἐκ μέσσης λόγῳ,

Εἰ μὴ σέβοιεν ὡς ἐν ἀνδρωπαύδιον.

29. Οὐδ' οἱ κακῶς λέγοντες] in Viennensi Codice statim post hæc verba sequebatur: Ἀδ' οἷον' ἑπὶ τῶν, &c. At in utroque Florentino erat: Οὐδ' οἱ διζήως ρέιτωσαν ὡς ἑλέυσιν, cum quatuor sequentibus versiculis. Quare quum carmen hic claudicaret, subjeci de meo ἡ καὶ, addidique illud διζήως e Florentinis Codicibus. Recte, an secus, tui, lector, erit arbitrii.

31. Γλώττης ᾗ] sic de occasione in Carmi de vita sua:

Καίρῳ ᾗ ἔδιν' ἔστιν εὐστροφώτερον.

rursus ibidem de lingua:

Γλώσσης δὲ λῶσσι καὶ πολύστροφος πλοκαῖ.

- Πολὺς γὰρ ὅστιν εἰς τὸ χεῖρον δρόμῳ,
 Κἄν μηδὲν κινῆναι.
 Λέγουν, ὡς ἄδραν μὲν ἡσῶμαι θρόνων,
 40 ὧς τῷ, ἀφ' ὧν κατῆλθον.
 Τὸ δ' αὖ πένητας, καὶ πένες ἀφ' ἑπύω,
 Τὰ σφῶν σαφῶς λέγοντες.
 Οἷ γ' πέπονθε, τὸτο καὶ τις οἶεται.
 Ἀλλ' ὅτε ἐγὼ πέπονθα.
 45 Τοῖς μὲν προσήχθην, τῷ δ' ἀπήχθην ἐχ' ἐκὼν,
 Οὐπω θεῶν τυπῆντες.
 Τοῖς μὲν προσήγαγέ με δῆμῳ, ποιμένες,
 Καὶ γλῶσσαν αὐτῶν πνεῦμα.
 Λαὸν γ' ἐξελὼν ἄγχιον καταρτίσαι
 50 Σπερρῶν βίῳ, λόγῳ τε,
 Πολλὰς καμύνας δογματῶν κατὰδρομαῖς,
 ὧς καὶ μίστῳ κλύδων.
 Τοῖς δ' ἐπ' ἀποσπῆσαι ἢ λύσις ἔστω σῶμα
 Καθ' ἡμέραν θνήσκον.
 55 Ἡμῶν καλοὶ τε κἀγαθοί, (τίς ἀντερῆς;)
 Καὶ πνεύματι γέμοντες,
 Ὅν ἦν φρόν, καιροῖς τε συρρίπτεσθαι
 Κακοῖς κακῶς βλέπουσιν.
 Ὑψίστην θ' ἑδραῖα λαὸν ποιμνίζοντες
 60 Τὸ πρῶτον ἐπ' αὐτῶν.

Αἰ.

37. Πολὺς γὰρ.] ita priore Carm. v. 370:

Ἐξ κατὰ φρονῆς τρέχων.

Plutarch. in vita Artaxerxis: Λαία γὰρ τις ἡ
 παρὰ, καὶ κατὰ τὴν ἐπὶ τὸ βελόμενον· βέλων-
 ται δὲ οἱ πλείστοι τὰ φαῦλα δι' ἀπειρίαν τῶν κα-
 λῶν, καὶ ἀγνοίαν.

39. Λέγουν] objiciebant scilicet, uti dixi-
 mus, adversarii & invidi Gregorio superbiam,
 quod ecclesiam dignitate inferiorem Constan-
 tinopolitana contemneret: hujus enim curam
 eum quidem admisisse, verum patriæ Nazian-
 zi antistitem esse nolle, dicentes.

43. Οἷ καὶ πέπονθε] Florentinus alter. Οἷ
 γ' πέπονθε, ταῦτα καὶ τις οἶται. Unde admisi
 illud γ', quod magis convenire videbatur. Si
 quis & ταῦτα malit, quam τὸτο, A quoque
 pro Οἷ reponat, oportet. Sed hæc leviuscula
 sunt. Noster orat. xxviii: Πάντα ἂν οἱ τεχνι-
 κοὶ περὶ ἄλλων τὰ ἑαυτῶν τὰ μὴ παροιστῶν,

τά δὲ ἵπποι. Et orat. xxvii: ὅτι τοῖς ἄλλο-
 τοῖς κενόμεθα πάθει.

46] Τυπῆντος] τυπῆν hic est animum men-
 temque dirigere, formare, & agenda inspira-
 re. Alibi pro designare, vel jubere, usus est,
 ut in Carm.

Αἷ τοῖς πότοις τυπῆν,

Ὅσοι φιλεῖν ὕδριν.

48. Γλῶσσαν αὐτῶν πνεῦμα] eloquio scilicet
 pollentem. Sic in Carm. de vita sua:

Ἐπιμύην ἡμᾶς ἡ χάρις τῷ πνεύματι,

Λαὸς βοῶντες, καὶ λόγῳ συλλήπτους.

Ὡς ἂν καταλύσῃμι εὐσεβεῖ ῥῳῇ

Ἐνδοξῶν καὶ χλοαζέσας ἔτι,

Τροφῇ τ' ἐλαίῳ συσκευαθῇ λυχνίᾳ τὸ φῶς.

De eloquentia sua Carm. i. Jamb. ait glorians:

Φωνὴν ἔχω· πόλις σὺ, καὶ λαμπρὸς θρόνος.

Ἰσχυρὴ γλῶσσαν· ὦ καλῶς τυραννίδος!

Λαμπροὶ λυχνίος λυχνίας ὑπερτίθεις,

Ὅλην

Facilis enim est in pejus, ac prona decursio,
Etiam si nemo propellat. (posse,

Ajunt hi boni viri, ut excelsos accipiam thronos, induci me

40 Ut hunc, unde dejectus sum:

Pauperes autem, & tenues despuere.

Meum scilicet animum ex suo aestimantes.

Ut enim quisque affectus est, ita & alium affectum existimat.

Sed alia mihi animi sententia est.

45 Illos quidem admisi, hos vero repudiavi, at non volens;

Verum ut me præformabat Deus.

Illis me adjunxit populus, pastores,

Et linguam meam exposcens spiritus.

Plebem namque oportebat horridam componi

50 Severa constantique & vita, & sermone,

Quæ multis quassa opinionum tempestatibus,

Ut navis mediis jactabatur fluctibus.

His autem me negavit tabes corporis

In dies tantum non morientis singulos.

55 Eramus strenui, bonique; (quis enim negaverit?)

Et spiritu, animisque pleni:

Neque, ut nunc contemti, temporumque pessimorum

Abjecti videmur pessime malitia.

Nec plebem video celfo pastori subditam

60 Numerosior nunc esse, quam sub me fuit.

Sed

Ὅλη καταστροφή τοι τὴν οἰκὸν ἔρη.
Vide & infra Carmen de Anastasia.

49. Ἀγέρον] tumultibus & vexationibus Arianorum atque Apollinariistarum exasperatum, efferatumque: veletiam incultum, longaue negligentia horridum; ut apud Horatium

Neglectis urenda filix inmalescit agris.

58. Στρίψ βίω] Carm. de vita sua: ubi hac de re agit:

— Ἐδόξαμεν ᾧ ἐν θεῷ τινὲς
Εἶναι βίω τε καὶ λόγῳ τῶν γνωσμένων.
Καὶ πᾶς αἰὶ ζωῶντος ἄγροικον βίον.

51. Πολλὰ καὶ καμνόντα] eodem loco:

Θαυῶσα τ' οἰκτρὸν ἐξ ὑπέρβιας μέρας

Εἶχ' τι μικρὸν ζωτικὴς σπέρμα πνοῆς, &c.
ubi deinde Apollinariistarum, ceterorumque sectas memorat. Vide sis hac de re orationem xxvii.

43. Τοῖς δ' ἐπὶ προέγγαγε] Nazianzenæ ecclesiæ, cui præesse refugit ob corporis imbecil-

litatem, eique Eulalium Episcopum dedit; Arianzi ipse quietam vitam degens, & curis negotiisque omnibus humanis longum vale dicens.

54. Καθ' ἡμέραν] sic orat. xxxi: Τί δι' ἡμέρας ὑμῶν διὰ, καὶ ἀνδρῶν, καὶ καθ' ἡμέραν, ὡς ἐπ' αὐτῶν, ἀποθήσκοντος τὴν ἡμετέραν, ἢ τῆς σώματι μένον, ἀλλὰ καὶ ταῖς φροντίσιν;

55. Ἡ μὲν] rectius ἡρῶ, & mox pro Οὐκ ὦν, ὅν ὦν. Nec deterret me mutatio numeri, quæ mihi in initio nonnullam in percipienda auctoris sententia facessivit molestiam.

58. Οὐδὲ καλῶς] ita v. c. sed locus corruptus est: nec video, qui commode restitui possit, nisi legamus, κακοῖς κακῶς βλήτουςιν.

59. Ὑψιτέρως ποιρῶς] Nectarii, qui mihi in Constantinopolitana sede successit: cujus ego hac in vinea non majorem adhuc video, copiosiorēque vindemiam, quam sub me cultore fuit.

61. Χεῖ-

- Α'Μ' οὐκ ἐμόνγε, πλὴν ὅσα χεῖρσ' χερὸς,
 Ωτ' ἢ τὸ θάρρειν εἶχον.
 Οὐκ ἠγνόειν Ἰωάν, ὅς γε λόγον
 Ε'φευγεν, ἀλλ' ἐλήφθη
 65 Κλύδωνι, κλήρω, θηλείῳ, γαστρί, βερέσῃ.
 Ε'ξ ὧν ὁ κήρυξ κήρυξ.
 Α'Μ' εἶχον ὥς τις ὧν ἐλευθερῶ
 Θρόνων τε, κινδυνῶν τε.
 Τὸν νῦν δὲ πυκνὸς εἰς θεῶν κοινωνίαν
 70 Ε'σπευδον, ἡσύχαζον.
 Ε'πεὶ δ' ἅπαντες, ὥς νεκρῶ δυσωδία
 Γύπες, κατέτρεχάν με,
 Καὶ λαὸν ἐσπάρταστον θύωνος τομαῖς.
 Πᾶς ἠγάγες με, Χειτὲ,
 75 Ζωῆς χαλινὲ τ' ἐμῆς, καὶ καρδίας;
 (Σὺν γὰρ τὸδ' ἔστιν ἔργον.)
 Ως Λάζαρόν με τετραήμερον τάφω
 Ε'ξηγαγες βοήσας.
 Α'νίσταμ'· οἱ δ' ἐπῆξαν· ἀλλὰ, Χειτὲ με,
 80 Καὶ σάρακα τιῷδε πῆζον,
 Ἦν σίγη κέχρημ', ὦ Φέρων ζωῷ ἐμῷ
 Πᾶσαν γ' ἔδωκα δῶρον.
 Καὶ λάκκον ἔκτισ' ἀγγείων θηρῶν μέσος.
 Εἰ δ' ἐκταῖς λέοντας
 85 Ε'φραξε χεῖράν, [τὸν δ' ἔσωσε Δανιήλ,
 Καὶ νῦν λέοντες· σῶζε.
 (Τί λοιπὸν, ἢ σφὰς τῆς κακῆς περικυπεῖν;
 Ἠτήμεθ', ὦ κλέκτοι.)
 Τῆς μὲν κατέκρηταις οἰδίκαις πτωχείαις,
 90 Καὶ πῖς χαλῶν ὀργῆς π,
 (Τὴν ἄκρατον γὰρ χεῖρα πῖς σε δέξει),
 Πέρισιν μᾶς οἰνοίαις;)

Τῆς

61. Χεῖρσι χερὸς] in Florentino altero fuit, χεῖρσι χερὸς. Nil hic intelligo: puto tamen restitui debere, πλὴν ὅσα ἔχρησεν θεός: nisi quantum mihi concessit, et indulget Deus.

65. Θηλείῳ, γαστρί] malim θηλείῳ γαστρί· βοήσας hic ejectionem in littus significat.

66. Ε'ξ ὧν ὁ κήρυξ κήρυξ] sic ferme Herodo-

tus Euterpe, c. XLIX: ποιῶσι, τὰ ποιῶσι.

69. Τὸν νῦν δὲ πυκνὸς] in Florentino utroque fuit, τὸν νῦν δ' ἐπύκνω. Quod rectius videretur, nisi in sequentibus deesset copula. Forte fuit, Τὸν νῦν δὲ πυκνῶν. Sic in Jambicis: Πυκνῶν αἰεὶ λόγοις τε καὶ νοήμασιν.

71. Νεκρῶ δυσωδία] Florentini: δυσωδίας· lege,

Sed hoc meum non est decus, verum, qui ita voluit, Dei.

In quo tum & meam collocaram fiduciam.

Non ego Jonæ ignorabam historiam, qui jussu Dei

Effugere volens deprensus

65 Tempestate est, sorte, ceti ventre, & in terram ejectione;

Et hinc nolens volens factus præco est.

Alia mea ratio erat, qui liber eram,

Esseque volui, thronis, & periculis:

Quique firmata mente ad numinis consortium

70 Festinabam, quietemque captabam.

Postquam vero omnes, ad instar vulturum,

Me velut fœtens cadaver circumstetere,

Populumque Dei facilibus pro lubitu lacerarunt scissuris,

Quo pacto me traxisti, Christe,

75 Qui vitæ meæ, pectorisque frenum es?

(Tuum enim hoc opus est)

Ut olim quatruiduanum Lazarum sepulcro

Vocatu me tuo eduxisti.

Refurgo ego: illi obstupescunt. Verum tu domine,

80 Quælo & hoc confirma corpusculum,

Quod tibi fero acceptum: cui & offerens vitam meam dicavi,

Omnemque dono dedi.

Vixi & in fovea immanes inter feras.

Quare si tuæ umquam manus

85 Extensio leonum continuit ora, & *Danielem servavit*:

En & nunc leones adsunt. His eripe me:

(Quid reliquum, quam ut seipsi circumspectent mali?

Victi sumus, o mortalium postremissimi.)

Et quosdam quidem justis coerceas pœnis,

90 Alios vero laxata nonnihil ira tua

(Quis enim non temperatam tuam ferat manum?

Quis unius sectionem nutus?)

Per-

lege, *δυσώδιος*. Vultures odorem cadaverum
e longinquo sentiunt. Vulgatissimum est ve-
terum dictum, *si vultures, cadaver expecta*.
Ita ergo circumsteterunt, & aggredi Grego-
rium voluerunt adversarii, ut vultures cada-
vera solent. Innuvit autem morbum suum,
quæ occasionem Episcopis Ægyptiis præ-
buit, ut Maximum clanculum Episcopum

Anastasiæ crearent, & Gregorium expellere
conati sint.

84. *Εφ' ὧς χερῶν*] corrupta sunt hæc, de-
ficitque pars versus, quam supplevi de meo,
mutato *χερῶν* in *χειρῶν*, ut sibi pes constaret.

89. *Κατέργης*] al. *κατέργης*. Reposui *κα-
τέργης*.

92. *Πείσιν*] al. *τρίσιν*. neutrum sat placet,
uti

L

Τὴς δ' ἐκφοβοίης, τὴς δὲ δοξάζοις, ἀναξ,
Ὅσοι δοξάζουσί σε.

95 Ἀ' μιν', ἄμυνε πῖς φίλοις. Τεθνήκαμεν.

Ε' πικροπὴν ποίησον

Τῶν πρὸς σὲ χεῖρας εἰδόντων αἶρεν μόνον.

Γελάσιν οἱ κήκιστοι

Τὴν σὴν πρῶνοιαν, ἣ δὲ κρηγῆσεαθ' ἴσως

100 Δοκῶσι τῷ Φυσσῶσθαι.

Τὸ μικρὸν αὖξοις ποίμνιον, καὶ ποιμνία,

Τὸν μικρὸν ἐκ μεγίστου.

Σὺ δ' ἂν θέλοντι καὶ μικρὰ πάλιν μέγας

Τοῖς σοῖς θρόνοις γενοίμην.

uti nec τὸ κρείσσιν, quod aliis forte occurrere, & arridere possit.

104. Τοῖς σοῖς θρόνοις] in cælis, ubi mihi in Sanctorum concilio sedes parata est. Sic

Πρὸς τὴς Φθονῶντας.

Ε' ξ' ἔ θεῶν πρὸς ἡλθον ἐκλιπὼν βίον,
Πολλαῖς προσέμην καὶ κακοῖς τεκνυμίας.

Ἀνὴρ πνέει γὰρ ὁ Φθόνος, πόρρω θεῶν
Βαλεῖν θέλων με, καὶ λαβεῖν ὁμόσκοτον.

5 Πόθεν φίλοι μοι δυσωδέεις, καλοὶ κακοί;

Εἴν εἰσι πάντες, ἐξ ἴσθ' ὁρῶντες κακῶς.

Πόθεν λόγον ποσῶτον ἐκδημιον φέρων

Πόλιν ποσαύτη, καὶ τί πλεῖον κερδάναι,

Ἦν οἶδα πρῶτῳ τῷ ἀφ' ἡλίας βολῶν.

10 Ὡς δὲ νόσωτε, καὶ κακοῖς ὠδυσσάμεναι.

Πύρωσις οἶμην τῶτο, καὶ τέρω μόνον

Δόξης τύχοιμι Χρυσῆς σῆς ἢ ἀφθόνης.

Ἄλλο

Πολλαῖς προσέμην] rectius est, quod in duobus legitur Florentinis, προσέμην; id est, versor, circumagor; unde & προσέλοι, procellæ, fluctus, tempestates, quibus naves in alto jactantur. Sic orat. xxi: Ὅσα ἐν μέσῳ περὶ φέρεται προσέοντά τε καὶ προσέμηναι. Et Carm. v Jamb.

Τί δὲ προσέμην ταῖς βίαις τεκνυμίας;
8. Τὸ πλεον] correxi, reposuique τί πλεον.

9. Εἴφ' ἡλίας] Florentini ambo εἴφ' ἡλίας,

quod & melius. i. e. urbium orientalium. Ita & Sophocles in Ajace, Αἴφ' ἡλίας βολῶν, i. a solis ortu. Constantinopolis autem Romæ, quæ Occidentis caput, opponitur. Alias & legi possit, εἴφ' ἡλίας βολῶν.

11. Πύρωσις] ignis purgans, ut ille fornacis, quo metalla ab immunditiis expurgantur: Respicit hic autem πῦρ illud φιλόσοφον, uti hoc appellat Carm. Jambico xix. p. 178 operum; de quo & ad carmen primum nonnihil dictum est. Eo enim peccata post mortem exuri

Perterrefacias: istos vero extollito, domine,
Qui te laudibus celebrant.

95 Tuere, tuere te amantes. Viximus, actum est.

Dignare cura tua, & adspice,
Qui ad te solum porrigere norunt manus.

Rident nequissimi illi
Tuam providentiam, neque sane iudicium se subituros

100 Tuum umquam putant præ fastu.

Parvulum tuum augeto gregem, simul & pastorem,
Parvulum nunc illum ex maximo.

Te vero cum volente e parvulo rursus magnus
Tuis fiam cœlestibus in foliis.

Carm. I. Jambico:

Νῦν ταῦτα· μικρὸν ὕστερον καὶ οἱ θεοὶ,

Πρώτων τε, δευτέρων τε τάξις ἕπομαι.

In Invidos. Carm. III.

EX quo relicta vita ad Deum me contuli,
Per multis jactor & gravibus procellis.

Adversum spirat invidia, procul a numine
Pellere satagens, suas ut rapiat in tenebras.

5 Unde mihi quæso mutati amici, bonique evasere improbi?
Idem sane omnes sunt, pariter malefici.

Unde hunc tantum è longinquo sermonem fero
Tantam ad urbem, quidve inde plus facio lucri,
Qua nulla prior sub radiis exstat solis?

10 Urgeor morbo, simul & adstitibus malis.

Hæc mihi puto examinis fornax. Euge. Tantummodo
Tua carente invidia me bea, Christe, gloria.

Aliud.

exuri Patrum nonnulli veteris ecclesiæ crediderunt. Sic apud Tertullianum legimus de Anima cap. ult. creditam animam aliquid pensare penes inferos, salva resurrectionis plenitudine, per carnem quoque: qui & eodem libro c. LV, & de Resurrect. c. XLIII nullas nisi martyrum animas statim post mortem in paradisum devehî affirmat. Quod sine dubio e S. Brigittæ revelationibus accepit. Contra ea Origenes, ubi agit de Engastrimytho, id nos eximium præ V. T. patribus habere ait, quod

nullis onerati peccatis recta in cælum transgredi simus. Adeatur & D. Augustinus l. XIII de Civ. D. c. VIII. Noster vero priorem sententiam amplexus fuit; & unde & c. xxx Jambico eodem alludens ait:

Εγὼ μὲν οἶδα τῇ νόσῳ περιέμπεσθαι.

12. Τῆς ἀφθονίας] simpliciter hic, & prout prima vocis est significatio, accipitur, opponiturque invidiosæ sedî Constantinopolitanæ. Alias plerumque copiam, abundantiamque indicat.

L 2

Kxj

Α'λλο.

Τεῖας, σὰς με· καὶ πάλιν καλῶ, τρεῖς.
 Σὲ γὰρ προσφαίνων ἡμπολησάμην Φθόνον·
 Λαὸς, νόμοι, τραπέζα, βήματα, θρόνοι,
 Λόγοι τ' ἀληθῶν δοξμάτων συνηγόροι.
 5 Πᾶς ταῦτα, καὶ τί ταῦτα; καὶ πῶθεν ῥέων
 Ταῖς τῶ θεῷ με τῶ κρατὶς πνεύματι
 Ροαῖς, ξένον τε λαὸν ἐντρέφων καλῶς,
 Ἐπειτὰ σάρκας ἐνθακείς ἀγλήμασι
 Πολλοῖς ἀπὴλθον; ὦ σκοποὶ, κροτήτατε.
 10 Τέθνηχ' ὃ τ' ἄρδαν, οἱ τε πείνοντες λόγον
 Εἰ μὲν τι τέτταν ἀνιδώσεις, Χεῖτέ με,
 Μεγ' ἀνιδόεις· εἰ δὲ μὴ, καὶ τῷ χρείς.

Καὶ πάλιν καλῶ] utut ringerentur adversarii, se numquam non Triadem prædicaturum indicat. Sic & Carm. i Jambico ad S. S. divinitatem negantes:

Τὸ πνεῦμα (ἡκούσθ) ὡς θεὸς, πάλιν λέγω.
 2. Ἡμπολησάμην] in margine prioris Florentini legebatur, προσεκτεσάμην. Quod ab interprete est: id est, lucrifeci, contraxi mihi invidiam.

3. Τραπέζα] mensa sacra; quam & ἄν-

λον fuisse oratione xx Gregorius exponit. Carm. Jamb. x:

Εἰ γὰρ τραπέζης μουσικῆς ὡρεσάτης, &c.
 & Carm. Jamb. xiii:

Οἱ συνθῆται με θυρωροὶς ἐχθρῶν πίεσθαι,
 Οὐδὲ τραπέζαν μουσικὴν δεδοικότες.

7. Ροαῖς] ut Carm. i. Πνεύματος ῥοή. Alibi, ῥεύμα πνεύματος appellat. Ζείας λαὸς hic est populus Constantinopolitanus, Gregorio peregrinus, nec patrius, ut plebs erat, sive

Α'λλο.

Φθέγῃσθε ἅπαντες· θυδρομεῖτε τοῖς λόγοις.
 Στροφὰς πλέκοιτε· ἰσχύοιτ' ἀραχνίοις
 Δεζμεῖν πᾶ κῆρυθα, καὶ πεπλανώμενα.
 Βροντᾶτε βύρσαν· ἀτραπὰς ἐλλυχνίς
 5 Πέμποιτ'· ἐγὼ ἔδησα καὶ πάντῃ λόγον
 Κόρον λάβοιτε, ὦ σκοποὶ, καὶ σὺ Φθόνα.
 Ἐνδον λαλήσω, νῦν θεῷ μυστηρίοις

Γερίφων

Φθέγῃσθε ἅπαντες] capistrum ori suo impositum, præreptamque docendi publice facultatem Gregorius gravissime tulit, & Carm. i. tum & in illis, quæ de Anastasie templo composuit, acerbis questibus deplorat. Ergo nunc in adversarios suos, qui ipsum malis artibus ad Episcopatus abdicationem compulerant, Satyrice invehitur, eosque ad præstandum, quod ipsi eripuerant, populum do-

cendi munus provocat.

4. Βροντᾶτε βύρσαν] facetum sane hoc. Inflatæ pelles, & vesicæ, si capitibus, ut fit, inter ludendum a pueris incutiantur, bombum edunt: sed ad vera tonitrua ejusdem efficaciam, atque araneorum texta sunt catenis ferreis comparata. Memini tamen apud Oppianum me legisse de leonum per inflatos utres venatione: quam sane voluptatis venatoriam cupiditas

Aliud. Carm. IV.

TRinitas, serva me obsecro. Iterumque clamo, Trinitas.
Nam te dum prædio, invidiam memet implico.

Plebs, leges, mensa, suggestus, throni,
Et veri præco dogmatis sermo testis est.

5 Qui hoc? & quid hoc? aut unde fluens
Dei mei pollentis, rivo spiritus,
Populumque pulchre nutriens extraneum,
Postilla dlurimis tabefactum corpus aufero
Laboribus? vos speculores, plaudite.

10 Et qui rigavit periit, & qui irrigati sunt.
Quod si quid horum, Christe, reddes præmium,
Da grande quid: sin minus, & hoc gratum erit.

ecclesia Nazianzi Quomodo vero illum elo-
quii sui lacte ac melle nutritur, supra vidi-
mus.

9. Ὁ σκοποὶ] multum sane discriminis est
inter σκοπὸς & ἐπισκόπους. Ergo pravos illos &
inimicos sibi Episcopos acerbo hoc convitio
noster perstringit, quippe qui omnia ejus dicta
factaque specularentur, & indagarent. Sic &
Carm. sequenti:

Καὶ οὐκ ἀκούει, ὃ σκοποὶ, καὶ σὺ, Φθόνε.

10. Τιδὸς &c.] hinc & Φθόνε Episcopos

illos appellat, c. primo, ut illic indicavimus;
passimque se νεκρὸν dicit, & cum mortuis com-
parat, ut paulo ante Carm. 11: ubi eosdem E-
piscopos vulturibus confert ad cadaveris fœ-
torem advolantibus.

12. Καὶ τῶν χάρις] id est, καὶ ταῦτα εἶρεται.
Ero & his contentus: & hæc mihi grata erunt,
quæcunque dederis, utut tenuia, & infra vo-
tum. Malim tamen in singulari legere, καὶ τῇ
χάρι.

Aliud. Carm. V.

LOquimini omnes: felici vester feratur sermo cursu.

Nectite strophas: sit vestrum araneorum telis,
Quidquid leve est, & vagabundum, innectere.

Tonate pellibus, & lucernarum fulmina

5 Jaculamini: ego namque omnino obseravi vocem.

Satiare vosmet, ὃ speculatores, tuque invidia.

Intus loquar; Deique mentem mysteriis

Con-

dis non inviderim. Ceterum de Salmoeni in-
vento, & devolutis in scena tonitribus, alias di-
cendi locus erit. Par fulminum Lucernalium
ratio est, atque æque extimescenda. Græco-
rum vetus adagium est: ἀσφαλὸς μορμολύττωται,
de iis, qui inani percellebantur metu, item
ἀσφαλὶ ἐν πυλῳ, de fulmine vano & imbe-
cilli

7. Ἐίδον λαλήσω] προλαλήσω ἱμανυῶ-

Alludit ad vetus illud de Aspendio Citharista
dictum, qui omnia intus canere dicebatur: de
quo Cicero l. 1 in Verrem c. xx: Atque etiam
illum Aspendium Citharistam, de quo sæpe au-
distis id, quod est Græcis hominibus in prover-
bio, quem omnia intus canere dicebant, sustu-
lit. Apud nostrum epist. 1 ad Celsentium hi-
rundines cygnis obijciunt, αὐτὸν καὶ ἀδελφὸν, ὡς δὲ
ἐν σφίσι αὐτοῖς.

L 3

8. Πλά-

Γράφων, σπίλων τε καὶ πλάνων αἰδιόσεων,
Σμήξας ἔσσηρον τῷ λόγῳ πωδότησιν.

10 Ἐὼς τελείας ἐμφάσεις εἴσω λάβῃ·

Καὶ ταῦτα σῆς γεύματ'· Εἰ δὲ μὴ θέλεις

Πολλοῖς λαλεῖν με, Νῦν μέγας, πὶ λῆθ' δεῖσται;

8. Πλάνων αἰδιόσεων] Sic orat. i, & xxix ait: Οὐδὲν γὰρ μοι δοκεῖ τοῦτον, οἷον μυσταὶ τὰς αἰδιόσεις, ἔξω σαρκὸς καὶ κόσμου γινώσκον, μηδὲν τῶν ἀνθρωπίνων προσπαθόμενον, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη, ἑαυτῷ προσλαλῶντα καὶ τῷ θεῷ, ζῆν ὡς τὰ ὁράματα, καὶ αἰετὰς θείας ἐμφάσεις καθαρὰς ἐν ἑαυτῷ φέρειν, ἀμύγῃς τῶν κατωχαρακτῆρων καὶ πλανημάτων, οἷον ἑσπέρων ἀκηλίδων τῶν θεῶν, καὶ τῶν θεῶν ἐμφάσεις hic sunt illuminationes, seu infusiones cognitionis divinae, quibus menti mysteria divina patefiunt: ipse post paulo ἀπαυγάσματα vocat. Fufius hoc explicat orat. xxxiv, ubi de cognitione Dei ita loquitur: Εὐρήσει δὲ Θεὸν (ὅτι ποτε μὴ ἐς τὴν φύσιν καὶ τὴν ἐστίαν) ὡς ἐμὸς λόγος, ἐπειδὴ τὸ θεοειδὲς τέτο καὶ θεῖον, (λίγω δὲ τὸν ἡμέτερον νῦν τε καὶ λόγον) τῷ οἰκείῳ προσ-

μύγῃ, καὶ ἡ εἰκὼν ἀνέλθῃ πρὸς τὸ ἀρχέτυπον, ἢ νῦν ἔχει τὴν ἴφεισιν· καὶ τέτο εἶναι μοι δοκεῖ τὸ παντοφίλοσφρον, ἐπιγνώσκειν ποτε ἡμᾶς, ὅσον ἰσχυρῶς. Τὸ δὲ τὸν εἶναι βαρύνει τις ἀπορροή πάντων τῶν εἰς ἡμᾶς φθάνον, καὶ οἷον μεγάλῃ φαντὸς μικρὴν ἀπαύγαζεν, ὥς καὶ εἰς ἐγὼν θεῖον, ἢ ἐγνακίῳ μεμαρτύρηται, τοσῶτον ἔγνω, ὅσον ἄλλῃ μὴ τὸ ἴσον ἐλλαμφθέντος φανῆναι φωτοειδέστερος. Et aliquanto post de Apostolo Paulo ait: διὸ καὶ πᾶσαν τὴν κατὰ γνώσιν εἶδεν ὡς τὰ ἑσπέρων, καὶ τὰ αἰνίσματα τίθεται, ὥς ἐν μικροῖς τῆς ἀληθείας ἰσχυρὴν ὑδαλμασιν. Et mox: πᾶσα μὴ ἐν ἀλήθεια, καὶ πᾶς λόγος δυσέκμαρτος τε καὶ δυσδιάρητος, καὶ οἷον ὄργανον μικρῇ μεγάλῃ δημογενήσῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ τῇ τῶν ὁρίων γνώσιν ὑπερέχοντες, καὶ τοῖς νοητοῖς προσβαλλόντες μὴ τῶν αἰδιόσεων, ἢ ἐκ αὐτοῦ αἰδιό-

Ἄλλο.

Ὁ μ' ἐθ' ἁμαρτίας εἶλεν, ἔτε τις νόμος
Τέκνων, πόνων τε τῆς ἐμῆς διέπασε·

Τελὸς τὸ δ' οἶδεν, ἡὺ ἐκέρυξα πόλιν,
Σπυτήρ' ἀνάψας τ' πρὶν ἐκκεχυμένον·

5 Φθόνῳ δὲ, καὶ γλώσσῃ ἐδύσαν οἱ σοφοί.

Τί γ' μάταια, καί περ ἐκκοιλιώδῃ

Νόσῳ βαρεῖα, τόσον ἤγειρας κλέει;

Οὐκ οἶδ', ὅσον νῦν τῆς ἀπαιδύτων κρείττει;

Οἷς συγγενὲς θεός τε καὶ μοχθηρία·

10 Χορεύετ', ὑδρομεῖτε, δυσσεβὲς ἅπας.

Βάλλοιτε, ποξεύοιτε μὴ πεφραγμένους.

Σιγὴν βαθεῖα, Γρηγόρειον πορρωτάτω.

Ἄλλο.

Φθόνος δὲ] in Florentino priore erat:

Φθόνος δὲ σὴν καὶ γλώσσῃ ἐδύσαν, καὶ σοφοί.
Malim:

Φθόνος δὲ γλώσσῃ ἐμὴν ἔδυσεν, καὶ σοφοί.
nisi quis potius legendum putarit:

Φθόνος δὲ γλώσσῃ μὴ ἔδυσεν οἱ σοφοί.
invidia vero hæc orta a gloria, quam Gregorio lapidatio, de qua mox, contulerat. Hinc Carm Jamb. primo:

Ἀγῶσι βασκαίνουσι, καὶ λίθοις ἐρωῖς.

6. Ἐσποκτο[μῆτος] elegans hæc translatio est. Morbi namque corporis & animæ lumen obnubilant, & homines luci publicæ subtrahunt. Alias ipsum per se corpus σκότῳ συνειζυμμένον Gregorio dicitur orat. xxix, cui opponitur τὸ τῆς ψυχῆς φωτεινός.

7. Τόσον ἡγεῖρας κλέος] πρὸς τὸ λαμπρὸν ὁ φθόνος βιάζεται, ut est apud Apollodorum Comi-

Conscribillabo, maculisque, & vagis sensibus
Deterfis repurgatum obvertam rationi speculum,

10 Donec perfectas recipiat intus imagines.

Et hæ silentii literæ sunt. At si tu nolis,

Multis me loqui, Mens magna, quid faciendum est?

σεων, ὅφ' ἂν περιφρονέμεθα, καὶ πληροῦμεθα. Hæc eo lubentius adscripsi, quo minus a plerisque hominibus ipsam etiam ad cognoscendum Deum viam cognitam esse video, quam noster alibi erudite & vere exponit: nimirum, πρὸ πάντων διὰ καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα κεκαθαγμένον ἔχειν· μὴ καθαροῦ ἢ ἀπιδόαι καθαροῦ, τυχόν ἐδὲ εὐφραδίας. Et hoc ex Platone. Illa Purgatio vero ab igne proficiscitur amoris divini, vitia animi & corporis exurente. Plura adderem, ni crabrones metuerem. Notissima vero Ægyptiorum, aliorumque omnium sacerdotum, sunt instituta, qui sacris & mysteriis initiari cupientes variis modis, atque ritibus a vitæ labibus repurgabant. Sic inter cetera σώφρονι εὐδελιχῶς διαίτη, καὶ βρωμάτων πολλῶν, καὶ ἀφροδισίων ἀποχραῖς

καλυψάσαι τὸ ἀκόλαστον, καὶ φιλήδονον ἀνδραπ-
τες καὶ τῆρας ἐν ἱεροῖς λειτουργίας ὑποδύμεν suos
Isis assuefecit, quorum finis erat ἡ τῆ πρώτης,
καὶ κυρίας, καὶ νεότης γνώσις, ut est apud Plu-
tarchum de Iside & Osir. in initio.

9 Προσέσομαι] Florentinus prior, ὡς προσέσομαι.

10. Εἰμῶσεις] simulacra, imagines:

Quandoquidem speculum quocumque ob-
vertimus, omnis

Res tibi respondent simili forma atque
figura:

ut est apud Lucret. l. 1v. Sic & Plutarchus
εἰμῶσεις & εἰδῶλα ἀλλάμπυσαν εἰκόνα Apol-
linis commendat commentariolo de El apud
Delphos.

Aliud. Carm. VI.

Nec me peccatum rapuit, nec ulla lex
A liberis, ac laboribus avulsit meis.

Hoc novit conscia Trinitas, quam prædicavi populo,
Scintillam ante absconsam rursus exfuscitans.

5 Invidia hinc: & lingua alligata ab sapientibus.

Quid enim, stulte, licet obnubilatus insuper
Morbo difficili, tantum excitasti splendorem nominis?

Ergo ignorabas, quæ nunc potestas ignorantium?

Cognata quibus confidentia est & improbitas.

10 Exsultate: feliciter agite. Quin omnis impius

In me lapides, in me sagittas inermum mittite.

Altum jam hic silentium est. Gregorius abest longissime.

Aliud.

Comicum. Sic & Pindarus Pyth. Ode xi:
φθονοῖσι δ' ἀμύνονταί ἄρα, εἴτις ἄκρον ἔλει-
ασυχνίαν δὲ νειμύμενος ἀνάν ὕδρον ἀπέφυγεν. Ita
enim illic legendum, pro ἔλῳν, ἡσυχίᾳ τε νε-
μῶν. &c.

9. Οἷς συγγινῆς] prior Florentinus, ὃ συ-
γγινῆς, ut ad τὸ κοῦτος referatur: quod tamen
minus probō.

11. Βάλλετε] Vid. not. ad Carmen pri-
mum de lapidatione, v. 31. & Carm. Jamb.

xiii:

Ἀλλοῖς ἰδὲ χθὲν, ὡς τις ἀλλοῦ ἀλλοῖσι.

12. Γρηγορεῖται παῖματάτω] sic alibi ad eof-
dem, p. 251:

Οἱ συνύπαι, τίθηκα τῷ φθόνῳ νόμις.

Εἷα λῆξει, καὶ δύσει, φθόνῳ τ' ἱμῆς.

Εχθροὶ, φίλοι, ἀπὸ λθόν· εὐφημῶσατε.

ita enim illic legendum, pro ἐχθροῖς, φί-
λοις. Sicut & superius contra vulgat. edit. p. 73.
edidimus.

Δ'ιτι-

Ἄλλο.

- Μ**ετῆλθον, ἦλθον, ἔρχομαι· μίξις μ' ἔχει
 Τρόμος, χαεῖς τε· τέρμον ἐτάζω βάθους,
 Μήτι λησώσω, Χεῖτε μιν· πλὺν ἔρχομαι
 Ζάον διαχθέν ἐν βίῳ, μάλιστα δὴ
 5 Ἐχθροῖς, Φίλοις τε, σιωπῆταις, ἀνιστάταις.
 Τὰς σὰς πεσεῖν εἰς χεῖρας αἰρετώτερον,
 Ἡ' τῇδε μοχθεῖν τοῖς Φθόνος παλαίμασι.
 Τὰν μὲν καλῶν γὰρ ὅδ' ἐλπίζειν ἔχω.
 Τοῖς δ' αὖ κακίοις συνθανεῖν κέρδι μέρη;
 10 Χαίροιτε, γαστρίζοιτε, τοῖς ἐνυπνίοις
 Μεγαφρονεῖτε· μικρὰ γὰρ χεῖρετε.
 Κἀγὼ μετέχον τῷ πλάτῃ· ἀλλ' οἴχομαι.

Ανιστάται] Arianis, & Apollinaristis, quos, ut supra ostensum, habuit infestissimos. Nisi potius de Episcopis invidis & adversantibus accipiendum est, quia mox de invidiæ παλαίμασιν agit.

10. Γαστρίζοιτε] χεῖρετάζετε. Diximus ali-

bi, Gregorium valdequam in cibis abstinentem fuisse, & solo pane cum sale pro obsonio contentum. Hæc vita tam austera non placuit Episcopis aliis: & hinc iræ. Noster vero Carm.

ad animam suam Anacreonteo:

Θελεῖς φαγεῖν; ἔχ' ἄρτον.

Ἄλλο.

- Τ**εῖχη, πυλῶνες, κλεῖθρα συνκλείοιτέ με·
 Μήτις παρελθὼν ἢ λόγῳ Φῶς, ἢ βίῳ,
 Κλέψῃ λατάν τι τῷ ἐμῷ κειμηλίῳ,
 Ἡ' καὶ τύραννός ἀρπάζῃ βίαν χερός.
 5 Θεὸς τὸ θησαυρίσμα· καὶ θεὸς φόβος,
 Ἐλπίς τε καφρίζουσα πᾶς ἀκηδίας.
 Αἱ πολλὰ πολλὰ δὴ με καὶ παρ' ἀξίαν
 Δεδήχασάν τε, καὶ σωζάξουσιν πλέον,
 Ἡ' μὴ σὺ τοῖς κέρκασιν ἡρεμεῖν Φερίσσης.
 10 Καίπερ δὲ πάχων δεινὰ, καὶ δεινὰν πέτρα,
 Τῷ δ' ἐν δέδοικα, μὴ τι τοῖς πολλοῖς κακοῖς
 Χείρων γενσίμην· καὶ τὸ γὰρ βλάπτει Φερίνας.

Πρὸς

Τὰς ἀκηδίας] Florentinus prior, ἀηδίας. | συσι, minus bene.

8. Σπαράξουσι] Flor. alter, σπαράξουσι.

9. Κέρκασιν] simiis, quippe qui gestibus, vestitu,

Aliud. Carm. VII.

- A**ccessi, veni, venio. Pavor me simul
Tenet & gaudium. Profunda exploro pectoris,
Ecquid tibi debeam, mi Christe. Attamen venio
Vexatum in vita animal, sed maxime ab
5 Inimicis, amicis, collegis, adversariis.
In tuas incidisse manus quanto satius,
Quam hisce invidiæ conflictari cum præstigiis
Bonæ certe nil mihi jam superest spei.
At pessimis hisce commori voluptas fiet maxima.
10 Valete, ventri servite, & vanis somniis
Age intumescite. Sed breve erit hoc vobis gaudium.
Et ego erroris hujus quondam fui particeps. Sed abeo.

Εἴχ' ἄλφιν, εἰ παρῆν.

Ἄλεις δὲ σοὶ τὸ πῆμα.

Καὶ θυμὸν ἢ μετῴμην, &c.

ubi & aquam illi, cui aliquando nonnihil aceti admixtum ad potum concedit. His sane deliciiis nemo sibi Phylconis cognomen metuat.

Ibid. Τοῖς οὐπνίοις] Vana & inani specie exteriore, seu dignitatis, seu vitæ, & morum: qui videri mavultis, quam esse boni, atque ita insomnia potius quam rem veram representatis. Τὸ δὲ δοκεῖν, inquit noster orat. xxvii, ὅδ' ἐν πρὸς ἡμῶς, ὥσπερ ἐδὲ ὄναρ ἀλλότριον.

Aliud. Carm. VIII.

- V**os muri, portæ, claustra, vos me concludite.
Ne quis subrepens vel sermo furax, vel vita,
Mei quid mihi thesauri clam furripiat,
Aut vi tyrannus aperta auferat.
5 Deus meus thesaurus est, & Dei timor,
Et spes, meas mihi levans molestias,
Quæ me immerentem non parum jam plurimæ
Et morficarunt, & lacerabunt amplius:
Ni tu quietem simiis dehinc imperes.
10 Quamquam & gravia patiens, & plusquam gravia,
Id unum metuo, multis ne pejor fiam malis.
Superingesta namque sibi mala mentem solent lædere.

Ad

vestitu, & exteriori specie Episcopos referrent, quum revera nil minus essent.

p. 178 operum:

Πεπονηθὲς δὲ νῦν πλεῖστα, καὶ δεινῶν πόνων.

10. Καίπερ δὲ πάλαν.] sic in lamentatione

M

πὸ 5 ᾧ,

Πρὸς τὸ Ἀναστασίας λαόν.

- Ποθῶ, ποθῶ σε, Φίλιτατ', ὅκ' ἀγνήσομαι.
 Ποθῶ λόγων γέννημα τῷ ἐμῷ τέκνῳ,
 Ἀναστασίας ὧ λαὸ ἐμοὶ Φίλης,
 Ἡ τὴν πάλαι θάνατον ἐν νεκροῖς λόγοις
 5 Πίστην παλαιὰν ἐξανέστησεν νέοις.
 Ὄθεν παρελθὼν ἐμὸς ὡς ἀπὸ τῆς λόγῳ
 Πάσας κατέχευε φωτὶ τὰς ἐκκλησίας.
 Τίς σε πᾶν καλῶν, τίς θρόνος ἐμὸς ἔχει;
 Πῶς ἐμ' ἀπέκλυε; Ζῶσι δ' οἱ παῖδες, πάτερ;
 10 Σοὶ δόξα, καὶ πᾶσι τῶν χεῖρον συμπτώσι.
 Ὅπως κολάζεις τὴν ἐμὴν παρρησίαν,
 Τίς ἐκβοήσῃ γνησίως τὸ σὸν, Τειάς.

Ποθῶ, ποθῶ σε] Carmen hoc desiderium Gregorii testatur, quo templum, seu potius populum Anastasiae, a se velut conditum, prosequatur. Atque id quidem tantum fuit, ut non modo interdum, sed & noctu menti ejus obversaretur. Ergo egregium nostrum existat Carmen ix de infomnio, quo in eo templo sibi versatus fuisse videbatur, & sacris ibidem operatus, sermonem ad populum habuisset, &c. Verba ejus extrema sunt:

Γρηγορίου γὰρ ἔστιν Ἀναστασίῳ ποθέοντος, Τὴν ποτὲ μιν φθοιρὰν νόμισεν ἀδελφίην. Sic & in orat. xxxii ita illam valedicens compellat: Ἀναστασία μοι τῆς εὐσεβείας ἐπαύνημι.

ἐν τῷ τὸν λόγον ἡμῶν ἐξανέστησας ἔτι καταφρονέμενον, τὸ τῆς κοινῆς νίκης χαράζον, ἢ Σηλωμ, ἐν ἡ πρώτον τὴν σκηνὴν ἐπέλαμιν, τισι ἀποκοντα ἔτη παρ' ἐφορμῇ ἐν τῇ ἐρημίᾳ, καὶ πλανημένην. σὺ τε ὁ μέγας καὶ ἕως καὶ ἀπείροτος, ἡ νῆα κληρονομία, τὸ νῦν μέγας εἶναι ὡς τὴν λόγῳ λαόν, ὅς ἱσθῶς προτίον ἄντα Γερουσιαστικῶν ποιήκαμεν, &c. Vide & Cedrenum de hoc templo in Historiar. Compendio.

2. Τῶν ἐμῶν τέκνων] aut egregie ego fallor, aut legendum est τέκος: ut sit, ὁ λαὸς τέκος τῆς Ἀναστασίας, & γέννημα τῶν λόγων.

4. Ἐν νεκροῖς λόγοις] mortalibus, seu potius mortiferis Arianorum doctrinis, qui sub

Ἄλλο.

Σιὼν ὁδοὶ πενθεῖσι, τὸ νόμος λάτρεω
 Λαὸν ποθεῖσαι ἡμέρας ἑορταίῃς.
 Πενθεῖ δ' ἐγὼ γε λαὸν ἔχ' ὀρώμενον
 Ἐμὸς ῥέοντα πρὸς λόγους ὡς λὺ ὅτε
 Κωνσταντίνος πόλις τε, καὶ ξένων ὅσον
 Ἐνδημον, οἷς ἤτρεπεν ἡ φίλη Τειάς.
 Καὶ νῦν ἐγὼ μὲν ὡς λέων βρυχώμενος
 Μακρὰ φρονέω. Τῶν δ' ἐμῶν τέκνων τυχὼν
 Ἄλλοι χαίρειν τῶσι, πειραστοῖς λόγοις

Συναρ-

Ἡ μὲν ἑορταίῃς] Florentinus alter: ἡμέρας ἑορταίῃς. Earum vero caput, seu κεφάλαιον erat μνήμη Θεῶ, ut alibi loquitur.

4. Ὡς ἡν ὅτι] Ut accurrebat aliquando. Florentinus.

Ad Plebem Anastasīæ. Carm. IX.

- T**E desidero, carissima, non diffitebor, te desidero:
 Desidero te natorum ex me sermonum suboles,
 O dilectæ mihi plebs Anastasīæ:
 Quæ mortuis jamdudum sermonibus commortuam
 5 Antiquam resuscitavit novis fidem:
 Unde mea velut scintilla prodiens oratio
 Ecclesias implevit omnes lumine.
 Quis tuam speciem, quis meas sedes tenet?
 Quid ego ita orbus liberis? vivitne proles, pater?
 10 Tibi sit gloria, etiam si quid acciderit tristius.
 Fortasse proterviam in loquendo punis meam.
 Quis digne fatis tuum, ô Trinitas, consilium prædicet?

Valente totam ferme occupaverant Constanti-
nopolin.7. Φωτισάς] prætuli, quod in duobus erat
Florentinis, Φωτὶ τὰς.11. Ἰσως καλῶς] potest & aliter per in-
terrogationem accipi; ita ut vertendum sit: *An*
fortasse, quod tanto cum fervore doctrinam
Triadis defenderim, me plebs? utitur enim
noster hoc modo voce παρρησίας. Sic Carm.
de vita sua:

Ταῦτ' οἶδ' ἡ τοιᾶς τε, καὶ τὸ σὺν λίθοις
 Κρυψίμα λαμπρὸν τῆς ἐμῆς παρρησίας,
 ὃ καὶ μὴ ἔθηκε τοῖς κακοῖς ἐπιφθονον.

De hac autem sua παρρησία Carm. Jamb.

xviii ait:

Εγὼ γὰρ, ὡς μὲν ἔχον εὖ
 Ζεῖν πόλει πᾶσας
 Λόγῳ πισόντι σύμμαχον
 Γλώσσαν φέρον ἔμην,
 Ἄλλας λέγοντας αἰνέσαι.
 Πολλοὶ λήγουσι δὲ,
 Ζεῖναι, φίλοι τε πίστεως
 Ἐμοὶ σέβας μίαιας·
 Οὐδὲν γὰρ ἔτινος ἔπειτα
 Ὅλην ἐρεῖς γῆν,
 Ὡς πνεύματος, παρρησίας
 Οἷς βοῶμαι, &c.

Aliud. Carm. X.

- L**Ugent Sionis viæ, legis cultorem tuæ
 Festis diebus desiderantes populum.
 Et ipse lugeo non jam populum conspici
 Meos ad sermones confluentem, ut olim solebat
 5 Constantinopolis, & quidquid exterum
 Illic agitabat, quibus amica allucebat Trinitas.
 At nunc ego ut leo rugiens
 Magnopere ingemisco: & meam forsan prolem
 Insultant alii, sermoneque illam probabili

Ab-

rentinus prior, ὡς ἦν τότε.

7. Ὡς λέων βρυχώμενος] alter Flor. βρυχί-

μασι: qui tamen in margine habebat, ut
 Viennensis in contextu, βρυχώμενος.

M 2

10. Συ-

- 10 Συναρπάσαντες· εἰ γὰρ ἔλθοι μοι δένειον,
 Δὶς πρὶν, Τριὰς, σὸν, καὶ βρυχισαίμην πάλιν
 Ἐν σοι, ταῖχ' αὖ π' ἦρες εἴξειαν πάλιν.

10. Συναρπάσαντες] Flor. prior, συναρ-
 πάζοντες.

Ibid. Εἰ γὰρ ἔλθοι μοι δένειος.] Sic Carm.
 Jamb. primo:

Ἄλλο.

- Δὶς, οἶδα τὸτο, Φεῦ! δὶς ἐπὶ ἐνὶ ζυγῷ,
 Εἰ μὲν δικαίως, πρὸς δέχοιθ' ὑμᾶς θεός,
 Εἰ δ' ἔ' δικαίως, πρὸς δέχοιθ' ὅμως θεός.
 Οὐδὲν γὰρ ὑμῶν ἔδδ' ὡς κατέξομαι.
 5 Πλὴν ἐκλέλοιπα, καὶ ποθῶ λύσιν χακῶν.
 Τῶν μὲν παρόντων εἰμὶ πάντων ἐμπλεως,
 Πλῆτ' αὖ, πεινίας, χαρμονῶν, ἔ' χαρμονῶν,
 Δόξης, ἀπμίας τε, δυμῶν, Φίλων.
 Τῶν δ' ἔ' παρόντων εὐχομαι πᾶσαν λαβεῖν.
 10 Πέρας λόγος πολὺν δέ, καὶ δέχ' λόγος.
 Εἰ μὲν εἰμι, Χειρὲς μὲς, τίς ἡ πλάσις;
 Εἰ πρὸς σοι, πῶς ποσοῖς ἐλαύνομαι;

Δὶς οἶδα] Carm. Jam. xxxiii:
 Δὶς ἐμπέταίμην. τὸτο καὶ
 Παθὼν ἐπίσταμαι.
 Εἰπὶς τι καὶ μοι τὸ φρονεῖν
 Μήτις ἐν δ' ἐν.

Sic & Epist. xv ad Bosporium Coloniz Episcopum:
 Δὶς ἡδὲ τὸτο ἐπὶ ἐνὶ ζυγῷ παρ' ὑμῶν,
 καὶ ἡπάτημα· οἶδας, ὃ λέγω· καὶ εἰ μὲν δι-
 καίως, ἐφραγθεὶς κύριος ὑμῶν ὁ ζυγὸς ἐννοῦδας;

εἰ δὲ ἀδίκως, συζητήσῃ κύριος. Iterata hæc fal-
 lacia Episcoporum fuit, qui per speciem ami-
 citiæ ipsū secundo fefellerunt; primum Con-
 stantinopoli: dein Nazianzi, quum Eulaliū
 illic Episcopum constituere vellet, quem ipsi
 probare videbantur, revera autem omni arte
 repellabant: λόγος μὲν ὅντις αὐτῶν φίλοις, inquit,
 ψιφεύει τῆς ἐμῆς, ὡς ἀρρεπὲς τε καὶ φίλος, Εἰ-
 πὶς τινες λόγος. Ἐγὼ δὲ ὅτε νενουκότες, λέγειν

Ἐπίκλησις δι' ἡρώων.

- Κλῦθι πάτερ Χειρὲς πανεπίσκοπε τῶνδε λιτῶν
 Ἡμετέρων. μολπὴν δὲ χαρίζο σα θεράποντι
 Θεασεσίην. Ζαθέλω γὰρ ἐς ἀτραπὴν ἵχν' ἐλαύνωντι
 Οὐτ' αὖ, ὅς αὐτογένεθλον ἐνὶ ζωῆς θεὸν ἔγνω,
 5 Καὶ Χειρὸν θητοῖσιν ἀλεξίχακον βασιλῆα.
 Ὡς ποτ' ἐποικείρας μερόπων γένος ἀνὰ παθόντων
 Πατρὸς ἡμῶν ἐννοήσῃ ἐκὼν ἡλλάξατο μορφήν.
 Γείτονα δὲ θητοῦ θεὸς ἀφθίον, εἰς ὅκε πάντας

Ταρτα-

Ἐπίκλησις] Carmen instar præfationis est,
 præfigendum, seu præmittendum syn-

tagmati Carminum Heroicorum, pag. xxxi
 operum: cujulinodi est illud e senariis con-
 stans

- 10 Abreptam auferunt. Redeat sed si robur mihi
Ut ante, Trinitas, tuum, & in te denuo rugiam,
Brevi ut hinc rursus recedant, faxo, feræ.

Λάμπτοιμι λυχρός λυχρίας ὑπερβυθίς,
Ὅλην κατασφραπίζοιμι τὴν οὐκ ἐμὴν.

παλιν Flor. 1. habebat μέγα; & mox pro ει-
ξείαν, Flor. alter εἰξείαν.

11. Βρυχθισαίμην] alii, βρυχθισομαι. pro

Aliud. Carm. XI.

- B**Is, non latet me, fucus est factus mihi:
Si jure, admittat vos, velim, audiatque Deus:
Sin autem inique, sic quoque audiat tamen.
Neque enim vel sic vobis quidquam imprecabor mali.
5 At malis fractus malorum finem expeto.
Omnium quippe rerum sum satur præsentium,
Census, inopiæ, gaudii, molestiæ,
Famæ, dedecoris, hostium, & chari gregis.
Jam capere gustum cupio rerum absentium.
10 Audacter istud eloquar, & audias, rogo:
Si, Christe, nil sum, quæ tua est hæc fictio?
Sin charus ipse sum tibi, cur tantis premor malis?

τὸς ἐκ ἐμὸν. Apollinariæ scilicet Nazianze-
nam plebem infestabant, & callidis sermoni-
bus in suam pertrahebant opinionem, seu hæ-
resin: sic ut Episcopus quoque in Cappadocia
passim crearent. Quibus Gregorius se oppo-
suit, eorumque conatus per Cledonium e-
vertit.

Ibid. Εἰς τὴν ἑλπίδα] πλεονάζειν in lucta est,
quum pes subtrahitur, & ita adversarius in

terram dejicitur. Qua de re vid. Fabrum de Re
Athletica, & Mercurialem de arte Gymna-
stica.

3. Προ[δύχοι θ' ὁμοῦ θεός.] deerat vox ul-
tima in codice Viennensi, deestque in editio-
ne Lambecii, qui hoc ipsum carmen in Biblio-
theca Cæsarea publici juris fecit. Ego, quod con-
jectura hæc certa esset, addendam existimavi.

5. Παῖς] al. ζῆν.

Invocatio, Carmine Heroïco. Carm. XII.

- A**Udi, Pater Christi, qui cuncta inspicis, hæc meas preces,
Et famulo tuo tantum indulge
Divinum. Ad sacram namque semitam vestigia dirigit
Ille, qui ex se genitum in vivis cognovit Deum,
5 Christumque mortalibus averruncum malorum regem:
Qui generis aliquando misertus humani gravia passi
Volente volens patre mutavit formam,
Factusque est Deus immortalis mortalis homo, donec omnes

stans p. CCXLVIII, quod Jambica ducere
oportuerat.

3. Εἰλαύνων] malim ἐλαύνω, scil. poeta.

8. Γένονα] manifestum mendum. Repo-
ne igitur γένετο, pro ἐγένετο.

M 3

Tar-

γ' μὲν

Ταρταρέων μογόντας ὕφ' αἵματι λύσας δεξιῶν.

- 10 Δεῦρ' ἴθι νῦν ἱερῆς καὶ ἀκηραστὸς Σὺν βίβλῃ
Ψυχῇ σὺν ἀπίταλλε θεοπνεύτοισι οὐκ μύθοις.
Ἐνθα γὰρ ἀθήσεις ἀληθείης θεράποντας
Ζωὴν ἀγέλειοντας ἔω' ἑρανομήκει Φωνῇ.

Προσευχὴ ἡρώϊκή.

- Σοὶ χεῖρις, ὦ πάντων βασιλεῦ, πάντων δὲ ποιητά.
Οὐρανὸς ἐπλήσθη δόξης σεο, πᾶσά τε γαῖα
Σῆς σοφίης. Θεὸς ἡὸς ὁ σὸς λόγος ἐκίχσε πάντα.
Σὸν ἅγιον πνεῦμα ζωὴν πάντεσσι χορηγεῖ.
5 Ἰλίοις κόσμῳ θεία Γεῖα· Ἰλαθὶ δ' ἡμῖν,
Υἱὲ Θεῦ καὶ πνεῦμα, καὶ ἀνθρώπων καὶ σάρκα,
Ὅσας ὅπλ' εταυροῖο μόρον τέτληκας ὅπισθ' αἶν,
Οἷα βροτῶν· τριτάτῃ δὲ πύλας λίπες αἰδονῶν,
Οἷα θεός· θανάτῳ γὰρ ἔλυσας δεξιὸν ἀναγῆς,
10 Καὶ βροτῇ γενεῇ φύσιν ὅσας, οἷα καὶ ὕμνων
Ζῶεν ἡμάχα πάντα, σὲ δ' ἄμβροτον αἰὲν αἰδεῖν.

Τ^{μυθρ} corrige, ἡμᾶς. Nam ὕμνων hic ni- | cat, ἄμμοις autem nos. Sed hic Doricæ Dia-
hili est. ὕμμοις Aeol. & Dor. vos signifi- | lecto nullus locus est.

Προσευχὴ 2/3 ἡρώϊκῃ.

- Σοὶ χεῖρις, ὦ πάντων βασιλεῦ, πάντων δὲ ποιητά.
Σοὶ χεῖρις. ὅς τὰ νοητὰ λόγῳ, ταῦθ' ὁρατὰ κελεύσῃ
Στήσας ἔπειν ἑόντα, καὶ ἐξ ἀφανῶς κατέδειξας.
Σὸν θρόνον ἀμφιέπασσιν ἀκήρατοι ὕμνητῆρες,
5 Ἐνθεν μυριάδες, καὶ χιλιάδες πάλιν ἔνθεν,
Ἀγγελικῆς στρατῆς πυρόεις χορὸς, ἄφθιτοι δρεχν
Λαοὶ παρωτόκων, καὶ λαμποδίων χορὸς ἄφρων·
Πνεύματ' αἰσπεσίων ἀνδρῶν, ψυχαὶ τε δικαίων,
Πάντες ὁμηγερέες, καὶ σὸν θρόνον ἀμφιέποντες,
10 Γηθοσύνην τε, Φόβῳ τε, δικαίως αἰδέσθαι
Ὑμνον ἀνυμνεῖοντες ἀκήρατον, ἢ καὶ ἄπαυστον·
Σοὶ χεῖρις, ὦ πάντων βασιλεῦ, πάντων δὲ ποιητά·
Οὗτος ἀκήρατος ὕμνος ἔω' ἑρανόιο χοροῖο.
Ναὶ λίπημι καὶ γὰρ, πάτερ ἄφθιτε, καὶ γόνυ κέμπω
15 Ἡμετέρης κραδῆς, πάτερ ἄμβροτε, καὶ νότον ἔνδον
Πρηνὴς σε παρῆρθε· χάρις δὲ μοι ἐς χθόνα ἰβύξ

Λισσά.

- Tartareis sub sanguine gementes exsolveret vinculis.
 10 Huc adesto nunc, & sacro puroque ex Codice
 Animum tuum fagina sermonibus divinis.
 Hic enim veritatis licet cernere ministros
 Cælesti vitam voce nuntiantes.

Precatio, Carmine Heroïco. Carm. XIII.

- T**ibi gratiæ, ô Rex omnium, omniumque conditor.
 Cælum omne tua gloria plenum est, plena omnis terra
 Tua sapientia. Deus filius, tuum verbum, cuncta creavit:
 Tuusque sanctus Spiritus vitam cunctis subministrat.
 5 Propitia sis mundo divina Trinitas. Sis & propitius nobis,
 O fili Dei secundum spiritum, & hominis secundum carnem,
 Qui in cruce mortem subire sustinuisti
 Qua mortalis: tertio vero die portas liquisti Acherontis,
 Qua Deus. Mortis enim solvisti resurgens vincula:
 10 Mortalique generi naturam contulisti, qua & nos
 Æternum viveremus, teque immortalem immortaliter ca-
 neremus.

Precatio, Carmine Heroïco. Carm. XIV.

- T**ibi gratiæ, ô Rex cunctorum, conditorque cunctorum
 Tibi gratiæ, qui cognoscenda mente, visibiliaque, jussu,
 Cum ante non essent, ut essent fecisti, & ex obscuro in lu-
 cem edidisti.
 Tuum circumstant thronum immortales tuæ laudis cantores.
 5 Hinc millia multa, & inde rursus millia multa,
 Igneus Angelicæ militiæ chorus, perennis ab initio
 Populus primogenitorum, lucentiumque chorus astrorum:
 Virorum etiam Divinorum spiritus, animæque iustorum,
 Confertim simul omnes thronum tuum circumstipantes,
 10 Lætitiæ, pavoreque perpetuum te canunt,
 Perennem accinentes hymnum, & incessabilem,
 Tibi gratiæ, ô rex cunctorum, cunctorumque conditor.
 Hic est perpetuus ille in choro cælesti cantus.
 Sed & ego tibi supplico, pater æterne, & genu flecto
 15 Mei cordis, pater immortalis: mensque intus
 Ad pedes tibi accidit; vultus autem in terram demittitur

Te

Λιοσομδία· κείμην δ' ἰκέτης, καὶ δάκρυα χέω.

Οὐδὲ γὰρ ἄξιός εἰμι πρὸς ἑταρὸν ἀντία λεύσσειν.

Ἀλλὰ σὺ μ' οἰκείροισι, ἐλέες πάτερ, ἴλασθαι ἔοισι

20 Σὺ κινυρά θερράποντι· Σάς δέ με χεῖρα πένυσας

Ἐξ ὀνύχων θανάτοιο, νόηματα πάντα καθήρας.

Μὴ μ' ἀπογυμνώσης σὺ πινύμαλθαι, ἀλλ' ἐπὶ μαῖνον

Χθὲ μὲν καὶ θάστος ἐπὶ γήθεσιν ἐμοῖσιν·

Ὅφρα σε καὶ κραδίη, καὶ χεῖλεσι καλὸν αἰέσω.

25 Ὅσπερ ἐμῷ γενετῇ, σὺ θερράποντι παρέστης,

Δὸς καὶ ἐμοὶ καθαρὸν βίον, καθαρὸν τε τελευτήν,

Ἐλπίδιόν τε τυχεῖν ἀγαθῶν, ἔλεον τε, χάριν τε·

Πάντα δ' ἀμαλδύνει, ὅσα ἤλιτον ἐκ νεότηθαι,

Ὡς ἀγαθὸς βασιλεὺς· ὅτι σοὶ χεῖρας ἡμᾶτα πάντα.

30 Σοὶ χεῖρας ἡμᾶτα πάντα, καὶ εἰς αἰῶνας ἀπάντας.

28. Ἀμαλδύνει] malim, ἑταρὸν ἀντία, ὅσοι ἤλιτον. & paulo ante, γενετῇ, ὡς σὺ.

Ἐξομολόγησις καὶ δοξολογία δι' ἡρωϊκῆς καὶ ἐλεγείων.

Δόξα θεῷ τῷ πατρὶ, καὶ υἱῷ παρθενοῦ.

Δόξα παιδυφῆμα πινύμαλθαι παναγίῳ.

Ἡ Τριὰς εἰς θεὸς ἔστιν, ὃς ἐκπσε, πλησέ τε πάντα,

Οὐρανὸν ἑρμῶν, γαῖαν ὀπτιχθονίων.

5 Πόντον, καὶ ποταμούς, καὶ πηγὰς πλησεν οὐδράων,

Πάντα ζωονῶν πινύμαλθαι ἐξ ἰδῆς.

Ὅφρα σοφὸν κτίστην πάντα κτίσις ὑμνήσῃ,

Τῷ ζῇ, τῷ τε μύειν, αἴτιον ὄντα μόνον.

Ἡ λογικὴ δὲ μαλίστα φύσις ἀφ' παντὸς αἰέσις

10 Ὡς βασιλεῖα μέγαν, ὡς ἀγαθὸν πατέρα,

Πινύμαλθαι, καὶ ψυχῇ, καὶ γλώττῃ, καὶ ἀφρονείᾳ,

Δὸς καὶ ἐμοὶ καθαρὰς δοξολογεῖν σε, πάτερ.

Ως βασιλεῖα] videtur hoc nostro familia- | alias ὡς βασιλεῖα scribi, legive potuerit.
re fuisse, ut & addito & produceret

Υἱὸν ἑσπερινός.

Σὲ νῦν θιλογῶμεν,

Χεῖτέ μιν, λόγῳ θεῷ,

Φῶς ἐκ φωτὸς ἀνάρχῳ,

Καὶ πινύμαλθαι ἀνάρχῳ,

5 Τριττὸν φωτὸς εἰς μίαν

Δόξαν ἀθροισμῶν.

Ὡς ἔλυσας τὸ σκότος,

Ὡς ὑπέστησας τὸ φῶς,

Φωτὸς ἀνάρχῳ] Florentinus Codex habe- | præferendum visum.
bat φωτὸς εἰς μίαν: quod absque dubio

- Te prece adeunti. Procumbo supplex, & fundo lacrymas:
Nec enim dignus sum, ut in cælum oculos attollam.
At tu miserere mei, pater misericordiæ, & esto propitius
- 20 Quæstibus te invocanti servo tuo. Eripe me quæso extensa
manu
E mortis unguibus, cunctis animi mei perpurgatis sensibus.
Ne me tuo priva spiritu; quin potius amplius
Infunde robur, fiduciamque, pectoribus meis.
Ut te & corde & labiis rite canam,
- 25 Non secus ac patri meo, tuo famulo, adfuisti.
Da mihi & sancte vivere, & sancte mori.
Da spei potiri bonæ, da misericordiæ, da gratiæ.
Cuncta vero mea a prima juventute delicta dele
Ut pius rex. Nam in omne tibi debetur ævum gratia.
- 30 In omne sit tibi ævum gratia, & in seculorum secula.

Confessio & Gratiarum actio, Carmine Elegiaco.

Carm. XV.

- G**Loria Deo Patri, & filio Regi maximo:
Gloria Spiritui maxime benedicto, sanctissimo.
Trinitas unus Deus est, qui cuncta creavit, implevitque,
Cælitibus cælum, terramque terrestribus;
- 5 Et mare, & fluvios, fontesque referat aquatilibus.
Cuncta vivificans proprii spiritus efficacia.
Ut omnis creatura conditorem suum laudibus prosequeretur,
Qui & vitæ, & constantiæ, unicus ipsis auctor est.
Maxime vero ratione prædita natura omni eum laudet tempo-
Ut magnum regem, ut patrem benignum, (re,
Et spiritu, & anima, & lingua, menteque.
Da, Pater, & mihi, ut & corde, & ore puro tuas
laudes canam.

Hymnus Vespertinus. Carm. XVI.

- T**E nunc celebramus, 5 Trino lumine in unam
Christe mi, verbum Dei, Coëunte gloriam:
Lumen de lumine æterno, Qui tenebras solvisti,
Ut Spiritus ab æterno, Qui lucem produxisti,
N Ut

9. Ἰν' ἐν φωτὶ πάντα κτίσῃς, 30 Φθάσωμεν εἰς ἡμέραν,
 10 Καὶ τ' ἀγαθὸν ὕλην, ἡμέραν τ' μὴ νυκτὶ
 Στήσῃς μορφῶν εἰς κόσμον, Τῇ τρυγῇ λυομένην.
 Καὶ τ' νῦν δυκοσμίαν. Σὺ μὲν βάλοις ἐλαφρόν,
 Ὅς νῦν ἐφώπασας ἀνθρώπων, ὕπνον ἐμοῖς βλεφάροισι,
 Λόγῳ τε καὶ σοφίᾳ, 35 Ὡς μὴ γλῶσσαν ὑμνωδῶν
 15 Λαμψρότητι τ' αἶνῳ, Ἐπὶ πολὺ νεκρῶσθαι.
 Καὶ κάθῳ θεῖς εἰκόνα. Μητ' ἀντίφωνον ἀγγέλων
 Ἰνα φωτὶ βλέπῃς φῶς, Πλάσμα σὸν ἡσυχαίνει.
 Καὶ γένῃ φῶς ὅλος. Σὺν σοὶ δὲ κοίτη θυσέβεις
 Σὺ φωτῆσιν ἑρανόων, 40 Ἐννοίας ἐταζέτω,
 20 Κατηύγασας ποικίλοις. Μήδ' ἐν τῷ εὐπαρεῶν
 Σὺ νύκτα καὶ ἡμέραν, ἡμέραν νύξ ἐλεγξῇ.
 Ἀλλήλαις εἰκεῖν ἡπίως, Μηδὲ παίγνια νυκτὸς
 Ἐταξας, νόμον πμῶν, Ἐνύπνια θροείτω.
 Ἀδελφότητι καὶ Φιλίας. 45 Νῆς δὲ καὶ σέματι δίχα
 25 Καὶ πῇ μὲν ἔπαυσας κόπας, Σοὶ, θεε, προσλαλεῖτω,
 Τῆς πολυμήτρους σαρκός. Τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ,
 Τῇ δ' ἡγεῖας εἰς ἔργον, Καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι.
 Καὶ πράξεις τὰς σοὶ Φίλας. Ὡς πμῇ, θεῖα, κρατῇ,
 Ἰνα ὁ σκότος φυχόντες 50 Εἰς τὰς αἰῶνας. ἀμην.

9. Πάντα κτίσῃ] ita Viennensis: Florentinus autem, in cū φωτὶ κτίσῃς τὰ πάντα. τὸ κτίσῃς pro κτίσῃ admisi: nec displicent cetera.

13. Καὶ γένῃ φῶς ὅλος] Oratione quadragesima hominem tertium lumen esse dicit post Divinum & angelicum: ubi & hominem φῶς appellari docet Διὰ τὴν τὴν ἐν ἡμῶν λόγον δυνάμειν. Mox autem subjicit: Οἶδα καὶ ἄλλο

φῶς, ὃ τὸ ἀρχαῖον ἡλλάθῃ σκότος, &c. Ubi plura lumina recenset, legis Adamo data, item Israelitis; & quod in facie Moysis erat, &c. Tandem & baptismi, quo illuminantur baptizati. Verum hic lumen est perfectionis divinae, quo homo totus deterfis peccatricibus maculis, & vitiorum innatorum tenebris discuffis, ita illustratur, ut aliis etiam praelu-

Εὐδία.

Εἰ σοὶ μὲν ἡρεμῶμεν, ὦ θεῖς λόγε,
 Μένοντες οἶκοι, σοὶ δ' ἀνάπομον οχολῶν.
 Σὴ μὲν καθεδέξα, σὴ δ' ἔγερσις, καὶ γαῖσις.
 Σὴ δ' αὖ πορεία. σοὶς δὲ καὶ νῦν ρεύμασιν
 5 Εὐθυπορέμεν. ἀλλὰ μοί πν' ἀγγέλων
 Πέμπτοις ὁδηγὸν δεξιὸν ὡς αἰνῶν.

Παμπε:] mutavi in πῆμποις. & mox τιμῶν in τιμῶναι, sententia id exigente: ut & τρεῖς in τρεῖς.

11. Εὐθυπορέμεν] lege, εὐθυπορέμεν, Diaboli. In enim semper.

Οἷς

- Ut cuncta in luce conderes, 30 Festinaremus ad diem;
 10 Et mobilem materiam Diem, quam nulla tristior
 In mundi hanc speciem si- Nox umquam solvere pote-
 steres, (nem: rit.
 Et hunc concinnum in ordi- Infunde sed tu palpebris
 Qui mentem humanam illu- Levem somnum meis:
 minasti 35 Ut ne laudatrix lingua
 Ratione & sapientia; Longo sopore taceat,
 15 Splendoris superi & inferi Nec angelorum vox tibi
 Imaginem eum constituens. Quiescat responsoria.
 Ut lumen lumine cerneret, Simul tibi lectulus pias
 Et totus lumen evaderet. 40 Cogitationes deferat.
 Tu cælum luminibus Nec amplius nox fordium
 20 Illustre fecisti variis. Diem coarguat.
 Tu noctis & diei Neque noctis me ludibria
 Placidas vicissitudines Vana perturbent somnia.
 Jussisti, legem statuens 45 Sed mens & absque corpore
 Fraternitatis mutuæ. Tecum, Deus, loquatur,
 25 Illa modum laboribus Et Patre, & Filio,
 Posuisti carnis variæ: Et Spiritu Sancto:
 Hac excitasti illam ad opus, Cui sit honos, gloria, &
 Et amica tibi negotia: potentia
 Ut declinatis tenebris 50 In omne sæculum, amen.

cere luculenter possit. Distinguendum vero inter φῶς, lumen, a φῶ, luceo, & φῶς, homo, a φῶ, loquor.

24. Αἰδολόγησι] Florent. αἰδολόγησι. Quod rectius.

25. Καὶ τὸ μὴ ἑπαυσας κόπων, τὸ δ' ἡγε-
 ρας] Flor.

Καὶ τῇ μὴ ἑπαυσας κόπων

Τῆς πολυμήχθου σαρκός,

τῇ δ' ἡγεῖρας εἰς ἔργον.

Quæ lectio illa altera multis partibus præstat.

38. Ἡσυχάζει] Flor. ἡσυχάζει. Mox pro var. lectione εὐσεβείας in margine Codicis Vienn. habebatur pro εὐσεβείας: quod & admisi. Sic & ibidem ἐξετάζεται legebatur pro ἐταζέται. Nec non post paullo δορεῖται pro δρεείται.

Carmen Itinerarium. Carm. XVI.

IN te quiescimus, o Dei Verbum,
 Domi manentes. Tibi acceptum referimus otium.
 Tua est confessio: tua exsurrectio, & statio:
 Tua rursus est profectio. Tuo & nunc numine
 5 Iter ingredimur. At mihi aliquem angelum
 Mitte ducem, benivolum custodem,

N 2

Qui

- Ὅς με γύλω πυρός τε καὶ νέφους ἄγροι,
 Τέμνοι δὲ πότον, ρεῖθρα δ' ἰσάνη λόγῳ,
 Τρέφοι δ' ἄνωθεν καὶ κατωθεν πλοσίως.
- 10 Σπαιρὸς δὲ χερσὶν ἐκτυπώμεν Θ' θραύσῃ
 Εἴθε κατεργαίῃ· μηδ' εἰ ἡμέρα μέση
 Καύσων φλέγει με, μηδὲ νύξ Φόβον Φέροι.
 Τὴν δὲ τραχείαν καὶ προσαιτη μοι τείβον
 Λείαν πιθεῖν, ὑπορόν τε σὺ λάτρη.
- 15 Ὡς πολλάκις με καὶ τὸ πρὶν χεὶρ σκέπων
 Γῆς καὶ θαλάσσης ἐξέωσας κινδύνων,
 Νόσων τε δεινῶν, δυσμενῶν τε τραγμάτων.
 Ὡς δεξιὰς ἀπαύτα, καὶ κατ' ἐλπίδας,
 Πράξαντες, αἰσιὸν τε τ' ὁδὸν τέλῃ
- 20 Εὐρόντες, αὖθις παρὸς φίλους καὶ συγγενεῖς
 Παλινδραμῶμεν, ἀσμένιοισιν ἀσμενοὶ
 Φανέντες οἴκοι, καὶ πόνων πεπωμένοι.
 Σὲ προσκυνῶμεν, τ' πλθυταίας ὁδὸν
 Χρήζοντες θυμένους τε, καὶ ῥάγης τυχεῖν.

semper sensit sancta mater Ecclesia. Quare
 noliter Investiva priore in Julianum appari-
 tione illum Dæmonis perterritum munisse
 se signo crucis refert. Tum vero ἔχυσεν ἡ σφρα-
 γίς, ἡτλήσται οἱ δαίμονες, λύσεται οἱ φόβοι· εἴτα
 τίς ἀναπνεῖ τὰ κακὰ, θρασύνεται πάλιν, αὖθις
 ὄρμη, καὶ οἱ αὐτοὶ φόβοι, καὶ ἡ σφραγίς πάλιν,
 καὶ ἱερμῶντες οἱ δαίμονες, καὶ ἡ μύστις ἐν ἀποκρίσει,
 &c. Et hinc in templis, ubi non modo tam
 multiplicia, frequentiaque crucis signacula

Εἰς τὸ πονηρόν.

- Ἀρπασσον, ἄρπασσον, ἀφθιτέ με
 Χειρὸς ἀπ' ἀλλοτείνης.
- Μηδ' ἐργοῖς μογέοιμι κακοῖς, 10 Εἴμπεδῃ, ὕμνοπόλῃ,
 Καὶ Φαραώ με πρυχοῖ,
 5 Μηδὲ με δεριαλῇ κατέχει,
 Χεῖρ, σὸς ἀντίπαλῃ,
 Εἰς Βαβυλῶνα τ' ἄγροι κραναῇ
- Ἀγασσι τειρόμενον.
 Εἰν νηῷ δὲ μένομι τεῷ
 Εἴμπεδῃ, ὕμνοπόλῃ,
 Μηδὲ μέ τις πυρὸς Σοδόμων
 Οὐβρῇ ὑπερθε βάλοι,
 Χεῖρ δ' ὀπισθεῖσιν κρατερῇ
 Πήματ' πάντ' ἐλάων.

Φαραώ] Pharaon hic spiritualis est, uti & appellet, cum tam facilis ad eam sit adi-
 mox Babylon: quam miror cur καραναή tus.

Εἰς τὸ νόστον.

ἮΝ, ἦν, ὅτ' ἦνθ'· ἀλλὰ νῦν εἰμ' ἀχλὺς.
 Οὔτε πρὶν ἦσθ' ἦν, ὅτε νῦν κατεσάλην.

Αἰθεῖν,

- Qui me columna ignis & nubis ducat,
 Et mare dividat, & flumina verbo sistat;
 Uberrimque me cibo calite & infero nutriat.
- 10 Crux manibus signata audaciam
 Inimici abarceat: nec medio me die
 Sirius urat, neque nox terrorem adferat.
 Asperam & difficilem mihi viam
 Planam faciat, facilemque tuo famulo.
- 15 Ut jam ante persæpe me dextra tegens
 Terra marique periculis eripuisti,
 Morbisque gravibus, & rebus difficilibus.
 Quo feliciter omnibus & pro spe
 Peractis negotiis prosperum viæ finem
- 20 Inveniamus, & ad amicos ac cognatos salvi
 Revertamur, cupidi cupidos
 Domi revisentes, jam laborum liberi.
 Te prece supplici quæsumus, ut viam ultimam
 Paratam liceat facilemque nancisci.

fiunt, sed & ἡ ἀναισθησία ὅσως quotidie. Sed omnia tuta, omnia sacrosancta sunt, &
 pluries repetitur, nullus Diabolus, nulla ten- inviolabilia. Vid. Tertullian. de Corona Mil.
 tatio occurrit. Nullus illic expavescendus, ut c. 111. D. Hieron. ad Demetriadem, D. Chry-
 smox c. xviii ait, πυρὸς Σοδόμων ὄμβρος, solum de Cruce, &c.
 igneus Sodomorum imber; ne in Italia quidem.

In Diabolum. Carm. XVIII.

- E**Ripe me, Deus immor- Domitum criminibus.
 talis, eripe me At tua morer in æde,
 Ex aliena manu. (bus: 10 Perpeti te celebrans laude.
 Nec pravis afflicter operi- Neque me igneus desu-
 Pharaon nec me vexet, (sarius per
 5 Aut tuus me, Christe, adver- Sodomorum quatiat imber.
 Manu captum possideat, Manu me sed valida obum-
 Ac Babylonem abducat aspe- brans
 ram Cuncta averrunces mala.

In morbum. Carm. XIX.

Fuit, fuit, quum vigui: at nunc exarui.
 Neque tunc sublatus, neque nunc fractus animo sum!
 N 3 Flo-

Αἰνέειν, ἀπαυθεῖν, ἄλλο. ἔκ' ἄλλ' ὃ δ' ἔχω.

Ἄλλα.

Ἐξ ἰατρῶν πάρειμι τῷ κερδαίνας,

5 Τὸ μήτι, Χειρὲ, σὺ φέρειν ἀνώτερον.

Παρ' ὃ καὶ πάντα, καὶ τὸ Φαρμάκων γένος.

Ἄλλα.

Γδὲ καὶ θερμαί. ἢ κολυμβήθραν ἔχω.

Πῶ δ' ἄγγελός μοι; δῦρο, Φαρμάκοις ὕδωρ.

Εἰδ' ὅν, σὺ σῶτερ εἰπέ, καὶ παρήσομαι.

Ἄλλα.

10 Πέπληγμ', ἔχω πὶ κέντρον εἰς θεῶν φόβον.

Οἶδ' ὅν πεπονθῶς. ἄλλ' ὑπάρχες ἢ νόσον.

Εἰδ' ὃ φίλον σοι. δὲς γὰρ καρτερὰς φέρειν.

Ἄλλα.

Ἐξηπόρημαι, Χεῖρε μὲ. καὶ τί δράστο;

Κριτὴς μὲν εἰ δίκαιος, ἀλλὰ καὶ περὶ.

15 Πῶ σὺ τὸ χρηστὸν; ἢ μόνον λελήσμεθα;

Ἄλλα.

Ἐρρίψεν, ἔρριψεν με συκώφας Σαταίν.

Σὺ δ' ἐνδεδωκας τῷ κακῷ. πῶς αἰτία;

Οὐχὶ πάτησιν σκορπίων ἐλπίζομεν;

Ἄλλα.

Τί πῶτα, Χεῖρε; τὰς κακὰς διοχνοῖμαι,

20 Καὶ τὰς ἀεὶς, ἔκ' ἔχων τῶν κακῶν

Οἱ μὲν γελῶσι. πῶς δ' ὀλόλασ' ἐλπίδες.

Ἄλλα.

Καθ' ἡμέραν θνήσκατε, καὶ λείπω βίον.

Εἰ μὲν διχάως ὡς κακὸς, πῶς χρηστότης;

Εἰ δ' ὃ διχάως, πῶς ποτ' ἐννομεῖται κείσις;

Ἄλλα.

25 Σκοπὸς τέθειμαι πᾶσι, καὶ τοξόδομαι.

Στήτω ποθ' ἡμῖν ὁ Φθόνος; στήτω ποτέ.

Χρόνῳ, νόσῳ, κέκμηκα, πῶς φίλων κακοῖς.

Ἀλλ' ὃ θέλεις; προσέρχομαι. Δίδας χεῖρα.

Ἄλλα.

5. Τὸ μὴ τι] rectius Flor. τὸ μὴ τι. Quam lectionem secutus sum, & expressi in interpretatione.

17. Τὸ κακὸν] Flor. μὲν κακόν.

18. Ἐλπίζομεν] vid. Lucæ cap. x, 19.

28. Προσέρχομαι] Flor. πρὸς σ' ἐρχομαι.

Florere, deflorescere, diversa: ego sed idem sum.

Aliud.

A medicis hoc fero commodi,

- 5 Ut ne quid, Christe, te superius existimem:
Unde & omnia, & medicamentorum efficacia est.

Aliud.

En calidas. piscinam jam quidem habeo:

Sed unde mihi angelus? Huc descende, & aquas tempera.

Sin minus: verbum, Servator, loquere, & restituar.

Aliud.

- 10 Percussus sum. Habeo ad timorem Dei stimulum.
Agnosco beneficium. Sed pelle, quaeso, morbum.
Quod si displicet, fac feram fortiter.

Aliud.

Succumbo malis, Christe, & quid faciam?

Iustus tu quidem iudex es: sed & mitis.

- 15 Ubi tua clementia? an vero soli negligimur?

Aliud.

Dejecit, dejecit me concisum Satan.

Tu vero me illi tradidisti. Quæ ratio?

Numquid non scorpiones calcare speramus?

Aliud.

Quid hoc, Christe? & ad malos erubesco,

- 20 Et ad bonos, nulla cum sit malorum quies.

Et illi quidem rident: at his spes bona periit.

Aliud.

Quotidie morior, & vitam linquo.

Si merito, ut malus, ubi tuâ clementia est?

Sin immerito: ubi tandem iustum tuum est iudicium?

Aliud.

- 25 Scopus omnibus positus sum; sagittis impetor.

Cesset tandem nobis invidia; tandem cesset.

Tempore; morbo deficio, & amicorum malis.

At non vis? Ad te accedo: porrigere manum.

Aliud.

Ἄλλα.

- 30 Ὡλὼλ', ὥλῳλα συμφοραῖς. σοὶ δ' ὄλλυμαι.
Σὺ γὰρ θεὸς μὲν. σὺ ζῶφον λύσις χακῶν
Νεκρὰ πνέοντι μικρὸν, ἢ λυτῶν βίον.

Ἄλλα.

Τί τῇδε μοχθῶ τοῖς χακῶς ἐσφιγμένῳ,
Φθόνῳ πάλαισμα, καὶ γέλωτος πλείουσιν;
Ἄλλοις τὰ λαμπαρὰ τῶν βίῃς, λύσις δ' ἐμοί.

Ἄλλα.

- 35 Καλεῖς, καλεῖς με. προτρέχω· δέδοικα δὲ
Τὸ πῦρ, τὸ χάσμα, τὴν ζέσιν τῶν πλυσίς.
Τίς Ἀβραάμ δάσῃ με πῶς κόλποις Φέρων;

Ἄλλα.

- 40 Ἡ' πολλ' ἀνέτλιυ ὦ βίῃ· τὰ δ' ἐλπομαι.
Εἰ μ' αὐτόθεν λύσεις, οἶτά μοι ταῦδε.
Εἰ δ' ἐκ λύσεις, Φθὺ βίῃς, Φθὺ ἐξόδῃς.

Ἄλλα.

Τί με κρατεῖς, δεσμώτα, τὴν ἐλεύθερον;
Χεῖρὶς καλεῖ με. Κεῖσο τῇδ' ἐρριμμένῳ.
Δέχῃς με, σῶτερ. πλὴν καθαρῶς ἐνδεής.

Ἄλλα.

- 45 Τεῖας λαλείπω, καὶ καταρπίζοι λόγον
Ἄλλ' ὅτις, ὅσπερ ἀξίῳ. θρόνων δ' ἐγὼ
Εἴξω. Θεῶ γὰρ προσλαλῶν καὶ παύσομαι.

34. Τὰ λαμπαρὰ] ab interpretibus sunt illa, quae in Florentino, & in margine Viennensis Codicis pro varia lectione exstant, καλὰ, & τερπνὰ. Mox in Florentino λύσιν pro λύσις legitur: quod perplacet, subintellecto δός.

Id est, de aliis vita frui splendoribus, mihi vero concede abutimur.

43. Πλὴν καθαρῶς ἐνδεής] pro eo in Florentino erat, μὴ πρὸς σὴν εἰκόνα, ne tuam prode imaginem. Verum in margine corre-

Τὴν Θεολόγῃ πρὸς τὸ ἀναπνεῖν αὐτὸν τὰ τελευταῖα ῥηθέντα.

Ἄγγελοι αἰγλήεντες ἀπειρέσιον κατὰ κύκλον
Τελοσφάγες θεότητι, ὃ μὲν σέλας, ἀμφιέποντες,
Γρηγόριον δέξατο' ἀνάξιον, ἀλλ' ἱερῆα.

Δέξατο] ita erat in Viennensi: in Florentino vero δέξατο. Malim, δέξατε, vel δέξαυτε.

Quamquam non ignoro infinitivum apud Graecos saepe pro imperativo poni.

Τ Ε Λ Ο Σ.

Ε'λεγχῃ

Aliud.

Pereo, pereo malis. Tibi sed pereo.

- 30 Tu namque Deus meus. Tu libera ærumnarum caligine
Mortuum, qui vel tenuem, vel mœstum spiritum trahit.

Aliud.

Quid hic laboro constrictus malis,
Invidiæ luctamen, & plurimis ludibrium?
Alii splendorem vitæ optent: at ego abiturum.

Aliud.

- 35 Vocas, vocas me. accurro. Metuo tamen
Ignem, hiatum, ardoremque divitis.
Quis in Abrahami me finum vehens deferet?

Aliud.

Permulta fane in vita pertuli. Alia sed spero,
Quod si me his exsolveris, tolerabilia adhuc sunt.

- 40 Quod si non exsolveris, hei mihi! quæ vita? hei quis exitus!

Aliud.

Quid me retines, Commentariensis, qui liber sum?
Christus me vocat. Isthic abjectus jace.
Recipe me, Servator: sed necdum plene purgatus sum.

Aliud.

Trinitas prædicetur: vices loquendi meas suscipiat

- 45 Alius aliquis, qui dignus videbitur. Sede sed ego
Cedam. Nec sic tamen cum Deo cessabo loqui.

legebatur, ita ut in Codice fuit Viennensi.

44. Τετράς λαλεῖτω] versus hi Carmini sex-
to in MS. subiecti erant; verum quod car-
mina hæc ternis singula versibus constarent,
huc illos referre satius duxi: licet nec hic
commodus iis locus sit. Ceterum Tetra-
-

chis Jambicis Operum p. 156 in MS. præfixum
hoc distichon fuit:

Γρηγορίου πόνος εἰμί. τετρασχήνην δὲ φυ-
λάσσει

Γνώμῃς ποικιλικαῖς, μετρώσων σο-
φίης.

Ultima Theologi verba, quum animam exspiraret.

Carm. XX.

Angeli fulgentes in immenso cœli gyro
Trilucidæ Trinitatis, quod meum jubar est, ministri,
Recipite Gregorium indignum quidem, attamen sacerdotem.

F I N I S.

O

E Y.

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΖΙΓΑΒΗΝΟΥ
ΕΛΕΓΧΟΣ καὶ ΘΡΙΑΜΒΟΣ

Ἡς βλασφημίας καὶ * πολυειδῆς ἰαρέσεως τῶν ὁσίων

Ἡ ΜΑΣΣΑΛΙΑΝΩΝ, τῶν καὶ ὁ ΦΟΥΝΔΑΪΤΩΝ, καὶ ὁ ΒΟΓΟΜΙΛΩΝ καλεσμένων, καὶ ἡ ΕΥΧΙΤΩΝ, καὶ ἡ ΕΝΘΟΥΣΙΑΣΤΩΝ, καὶ ἡ ΕΓΚΡΑΤΗΤΩΝ, καὶ ἡ ΜΑΡΚΙΩΝΙΣΤΩΝ.

Τὸ κυρίως καὶ θεῶν καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀγίων αὐτῶν μαθητῶν καὶ ἀποστόλων καθαρόν ἡμῖν τὸ πιστεῖν ὡς δὲ δὲντ μυστήριον, εἰρηκόως δὲ καὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις πολλὰς ἐλεύ-

1. **Εὐθυμίου**] Vixit hic scriptor ac floruit initio seculi duodecimi, sub Alexio Comneno, qui anno MCMXIII diem suum obiit: ediditque Panopliam adversus haeticos praecipue sui temporis. Congessit aliquam multa huc pertinentia Lambecius in Bibliotheca Caesarea descriptione, qui respici poterit. Est & epistola hujus Euthymii adversus Phundagiagitas, seu Bogomilos, in Caesarea Bibliotheca Cod. 213, & 248, cujus haec est inscriptio: Επιστολὴ Εὐθυμίου Μοναχῆ τῆς ἀδελφότητος μονῆς εὐαγγελιστῶν καὶ τῆς εἰρημῆς μονῆς ὁσίων τῆς αὐτῆς πατρίδος, ἐκλιτεύσας τὰς αἰρέσεις τῶν ἀδιστάτων καὶ ἀσεβῶν πλάνων τῶν τε Φουνδαγιαγίτων, ἡτοι Βογομίλων, καὶ Μασσαλιανῶν λυγομίτων, καὶ τῶν Ἀρμενίων βέλων καὶ βδελυρῶν αἰρέσεων, καὶ τὰς λοιπὰς αἰρέσεις καὶ πάντων βιβλικῶν αἰρέσεων: Epistola Euthymii Monachi Caenobii Illustis, missa Constantinopoli, e praedicto Caenobio ad patriam suam, confutans a Deo alienissimum & impiorum seductorum Phundagiagitarum, qui & Bogomili, & Massaliani appellantur, haereses, nec non profanam & abominabilem Armeniorum haeresin, atque item ceteras id genus alias non minus hisce impias atque execrandas.

2. **Ελεγχος** &c.] Appendix est haec Panopliae Dogmaticae Euthymii Zigabeni, haec tenus quidem, quod sciam, nec Graece nec Latine umquam edita, multas tamen ob causas editu dignissima, qua continentur Anathematismi XIV contra Massalianorum & Bogomilorum haeresin, & Triumphus de eorundem repressione per Imperatorem Alexium Comnenum, cujus jussu Basilus ha-

resiarca, professione quidem medicus, habitu autem monachus, in Hippodromo Constantinopolitano vivus combustus est. Medicum illum fuisse testatur Euthymius in Panoplia his verbis: Βασίλειος ἦν ἔστος ὁ ἰατρός, ἀνὴρ ἐλέθριος, μάλλον καὶ λαιμὸς, καὶ φθορὰς μετὰ, καὶ πάσης κακίας ὄργανος: Hic Basilus medicus erat, seu mortiferus potius, immo pestis ipsa, & perniciiei plenus, omnisque malitiae instrumentum. Monachum Anna Comnena simulasse vestitu ait lib. xv Alexiados p. 487, edit. Gr. Lat. Paris. ubi eum Βασίλειος vocat τὸ ἔνδυμα μοναχῶν. Haec e Lambecio Comm. de Bibliotheca Caesarea lib. I. p. 170 excerptimus: uti & paucula alia, quae suo loco subijciuntur. In alio codice initium hujus Appendixis ita se habebat: ἀπὸ τῆς βλασφημίας, &c.

3. **Ἡς βλασφημίας**] Vox haec abominabilem hic loci significat, & execrandam: sicut & apud Epiphanium βλάσφημων πρῶγμα dicitur, quum feminae in nomen B. V. sacris operantur. Psellus eorum mysteria ἔργια κατὰ πλῆθος καὶ ἐξάγιστα, ὥστε Εὐαδῶν, ὥστε βαρβάρων γῆς γινώσκοντα πᾶσι εἶναι lib. de demonibus, adeoque eadem describere μόνος τῆς τῆς Ἀρχιλοχῆς βδελυρίας ἔργον εἶναι.

4. **Πολυειδῆς**] ob varia, quibus denotatur, nomina, & propagines. Nam & Martyriani, sive Euphemiani his se postea adjunxerunt, quibus prius adhaesit nomen, quod illos in numerum Martyrum referebant, quos Lupicinus dux supplicio affecerat, & exstructis, ubi eos sepeliverant, oratoriis ὑφηναι illic, sive preces & hymnos Deo concinebant: unde Εὐφημιῶν dicti. Sic & Adelphiani

EUTHYMII ZIGABENI VICTORIA & TRIUMPHUS

De impia & multiplici execrabilium

MASSALIANORUM Secta, qui & PHUNDAITÆ & BOGOMILI, nec non EUCHITÆ, ENTHUSIASTÆ, ENCRATITÆ, & MARCIONITÆ appellantur.

Tradidit nobis, Fratres dilectissimi, Dominus Deus ac Servator noster Jesus Christus per sanctos discipulos suos & Apostolos, purum sincerumque fidei mysterium, ac simul præmonuit fore, ut in diebus

phiani ex his orti sunt, ab Adelfio, de quo postpaulo, denominati. Et hinc mox πολυώνυμοι, & παμυριγείς dicuntur. Est & in Cod. 247. bibl. Cæf. Recensio variorum errorum, & capita falsorum dogmatum ejusdem hæreseos Massalianorum, ubi & Lampetiani vocantur. Addit hisce Epiphanius & Satanianos, qui Satanam, ne quid ipsis mali faceret, noceretur, venerabantur: quod & nunc in Africa, Indiaque gentes aliquot barbaræ factitant: sed hi tum meri gentiles fuere, nihilque ipsis cum Christianis commune fuit. Postea tamen omnia confusa nomina, & sectæ, Manichæi, Euchitæ, Sataniani, &c. ut e Psello de Daemonibus liquet, cujus hæc sunt verba: Έχει μὲν τὸ παλαμναῖον τὴν τοῦ δόγματος τῶν Μανιτῶν μανέντων τὰς ἀφορμὰς, ἐκείτην μὲν γὰρ αὐτοῖς αἱ πλείους ἀρχαί, κατὰ πρὸς ἐκ πηγῆς τινος δυσωδὲς ἐρρύησαν. Ἀλλὰ τῶν μὲν ἐπαράτω Μανιτῶν δύο ἐπιτίθησαν τῶν ὄλων ἀρχαί, θεῶν θεῶν, δημιουργῶν τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦργον κακίας, τῶν ἀγαθῶν ἀρχοῦν τῶν ὀνείων τὸν τῆς κακίας ἀρχοῦν τῶν ἐπιγινῶν πλημμελῶς ἀλιτάτοισι. Εὐχίταις δὲ τῶν τοῖς κακοδαίμοσι καὶ ἑτέροις ἀρχαῖς προσελήφθη τρίτη. Πατὴρ ἦν αὐτοῖς, υἱοὶ τε δύο, πρεσβύτερος καὶ νεώτερος αἱ ἀρχαί. Τῶν τῶν μὲν πατρὶ τὰ ὑπερκόσμια μόνον, τῶν δὲ νεωτέρων τῶν υἱῶν τὰ ἐρῶν. Νεώτερος δὲ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐγκοσμίων τὸ κράτος ἀποτίνασθαι, ὃ καὶ μὴδὲν ἐστὶ τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας ἀπολειπομένην, καὶ τὸ, τριχῶς δὲ πάντα διδάσκει. (Vide de Trinitate hac Proclum fulissime agentem libr. in Philosophiam Platoniam.) Ταύτην τὴν σαφῆς ἱστορίαν ὑποδείξας οἱ σαφροὶ τὰς φέμεναι, τὸ μὲν μίχρη ταύτης εἶσιν ἀλλήλοις ὁμύφρονες. τὸ δ' ἐν

τῶν τριῶν ταῖς γνώμαις διδάσκει. οἱ μὲν ἦν τῶν πνεύσιν ἀμφοῖν τῶν υἱῶν τὸ σέας. Καὶ ἦν πρὸς ἀλλήλους διαφύρεται φασὶ νῦν, αἰδῶν ὁμῶς ἀμφοῖν σέας, ὡς ἐκ πατρὸς ἑνός, καὶ ἀλλοτρίων ἐπὶ τῷ μίχρη. οἱ δὲ θάτεροι τῶν νεωτέρων λατρεύουσιν, ὡς τῆς ὑπερκόσμιας ἀρχοῦν, καὶ ἀρχοῦν, τὸν πρεσβύτερον ἐκ ἀτιμαζομένους μὲν, φυλαττομένους δ' αὐτὸν ὡς κακοποιόντα (ita tum temporis loquebantur Graeci pro κακοποιῶν) δυνάμενον. οἱ δὲ χεῖρας αὐτῶν τὴν ἀσέβειαν τῶν μὲν ὑπερκόσμιας ἐπιγινῶν ἐπὶ πᾶσαν, αὐτὸν δὲ μόνον τὸν ἑπὶ τῶν Σατανικῶν (pro Σατανῶν) ἐνεργίζοντα. Ex his satis liquere existimo, errare Psellum, quod Euchitis originem sectæ a Manete repetat: quum hæc sectæ initio longe diversæ fuerint, sed postea in unum confluerint: salva tamen sententiarum, seu dogmatum diversitate.

5. Αἰρέσεις] Prout Epiphanius hanc nobis sectam describit, eadem esse videtur, quæ Zingarorum, uti nunc Italii, vel Ægyptiacorum, & Bohemorum, uti Gallis: vel Echnicorum, & gentilium, quemadmodum Belgis appellantur. Germanis autem Zigainer nominantur. Horum in Transylvania frequens multitudo, imo & sedes est: in Hungaria Pestis e regione Budæ permultos ipse vidi, qui in istis locis sub pellibus habitant. Ortus hujusce hæreseos, & ut ita loquar, dies natalis in Constantii Imperatoris imperii tempora incidit. Hi primum gentiles cum essent, ne nomen quidem Christianorum præ se ferebant: verum post aucta multitudine, & imminente persecutionis ab ipsis Christianis periculo, (qui jam gentilibus potentia & armis superiores lege eos non Christianæ talionis

EXCERPTA

E

CONSTANTINI HARMENOPULI,

Sebasti Nomophylacis,

& Judicis Thessalonicensis,

Libello

De Opinionibus Hæreticorum.

Masaliani Manichæorum erroribus infecti quædam insuper alia magis impura excogitarunt.

Quippe mentem hominum a dæmonibus occupatam dicunt.

Naturam humanam in dæmonum esse consortio: Nec baptismum, nec perceptionem sacramentorum hominem purificare, sed solam ipsis familiarem precationem.

Mala in nobis natura existere.

Sic animam sponſi communionem sentire, quemadmodum viri coitum mulier sentiat.

Crucem abominantur.

Deiparam nullo honore dignantur, neque præcurſorem ac baptistam Joannem, neque sanctos, martyribus exceptis.

Qui volunt, castrantur.

Matrimonia solvunt.

Impune jurant, ac pejerant.

Sectam suam anathematizant.

Hac peste totus infectus Eleutherus ille Paphlago præterea se digna quædam adinvenit; debere Monachum cum duabus cubare mulierculis, unoque anno continenter exacto, posse deinceps impune cognatarum quoque consuetudine citra discrimen uti.

Nomen ipsum Masalianorum, Græcam in Linguam traductum, *Euchitas*, sive precum studiosos, significat. Nam precatio magno est apud ipsos in pretio, quam & in vulgus efferi vetant. Ex re quoque vocantur *Enthusiasta*. Nam dæmonis vi correpti eam sancti spiritus esse opinantur. Quos enim morbus iste invasit, omnem ii manuum laborem, ceu malum, averſantur, & somno plerumque dediti species illas infomniorum vocant *Enthusiasmum*.

Mala dicunt esse natura, & quovis in homine tam spiritum divinum, quam dæmona cohabitare. Patres, qui nascuntur ex Adamo, primo parente generis humani, ut naturam trahere, sic etiam servitutem illam, qua dæmonibus obstringantur: adeoque substantiatum gestare dæmonem, singulis eorum cohabitantem, & potestatem in eos ha-

lionis vicissim opprimebant, eo speciosius, quod a falsâ illos religione ad veram vi, & suppliciis, traducere summa pietas videbatur) Christi nomen, quo tutiores essent, sibi adoptarunt. Vitæ genus sectabantur, quod & nunc Zingaris unitatum. Nihil enim e præcepto Christi, & ad exemplum Apostolorum possidentes, vagique per vicos, stipem petebant; quidquid sibi daretur nominis, *Prophetarum, Christorum, Patriarcharum*, admittentes. Noctu vero absque ullo sexus aut ætatis discrimine promiscue & conjunctim cubabant. Cibum, quum fames, aut alias libido stimulabat, quavis hora sumebant, nullis semet jejuniis macerantes; solis tantum precibus vacantes. Promiscuos autem eorum coitus, ac impudicum flagitiosumque commercium, incomperta sibi esse ait Epiphanius: quin contra eos profiteri solitos, nullam sibi cum mulieribus esse consuetudinem. Sic & *Abelonii*, teste Augustino de Hæres. mares & feminae sub continentie professione simul habitabant, nec uxoris mariti miscebantur, verum puerum & puellam sibi quisque adoptabant, in ejusdem conjunctionis pacto futuros successores. Verum vitam hanc, seu consuetudinem marium & feminarum promiscuam Epiphanius merito damnat: &, quod ego me Labadiæ quondam Amisækædami tale *καὶ νόστιον* instituenti suggestisse memini, segregandas a virorum consortio mulieres censet, ne quam, licet in maxima continentia, scandali præbeant aliis occasionem, seque suamque sectam hoc impudicitie sub pietatis specie latentis nomine immerito traducant, *τὸ τῆς ἀρετῆς πολιτεύουσα*. *Ἀλφ. τῆς ἀνενότιας ἐξουσίαν*, institutam ad virtutem vivendi rationem imprudentia sua infamantes.

Docebant autem hi hæretici, Unum tantum Deum omnipotentem colendum esse; cui & sub dio hymnos canebant, in proſeuchis, sive *ἐκκλησίαις*, ea de causâ convenientes, quas extra urbes, non secus ac Judæi in Actis Apostolorum, ad instar fori, seu porticus, quales nunc mercatorum, ut appellantur, *Bursa* sunt, patente area extruebant. Habuere tamen & ædes in ecclesiarum, seu templorum formam constructas, in quibus multis accensis facibus ac luminibus divino cultui operabantur. Dogmata cetera præcipua a Theodoro I. IV fabular. Hæreticarum, enarrantur: multo vero accuratius a Constantino Harmenopulo, cujus hic Excerpta damus: quibus & Excerpta alia huc facientia e Psello de Dæmonibus subiungimus.

habentem. Ac baptismum quidem illum expellere non posse, vel peccatorum radices evellere: solam eis præscriptam precationem & ejicere dæmonem, & radices ipsas expurgare. Postquam vero perfectiores ex ipsis statum expertem adfectionum consequuti sint, venire super eos Spiritum S. adspectabiliter, & corpus ab impulsu vitiorum adfectuumque liberare: ut amplius deinde nec jejuni corpus premente sit opus, nec doctrina frænum injiciente, quæque non insolenter incedere doceat.

Sanctam Trinitatem oculis se sensibilibus videre dicunt, indeque futura prospicere. Mendicis nihil impertiendum lege quasi lata statuunt, sed sibi duntaxat: quum quidem se spiritu pauperes dicant, quos ipse Dominus beatos prædicaverit.

Vocantur iidem & *Valentiniani*, quod Valentinii & Valentis temporibus hæresis eorum pullulaverit. Appellantur & *Bogomili*.

Hæc Bogomilorum hæresis non multo ante nostram ætatem exorta fuit, pars sectæ Massalianorum, & cum eorum dogmatibus majori ex parte consentiens: excogitatis præterea nonnullis aliis, & aucta peste.

Significat autem *Bogomilus* juxta Mysorum linguam, qui Dei misericordiam imploret. (*Bog* Deus, *Mile* propitius lingua Hænetæ, quæ hodie Windorum, seu Wendorum dicitur, estque Slavonicæ linguæ dialectus.)

Hi veteris & N. T. libros repudiant, una cum expolito in eis Deo: quasi qui per aflatum Satanæ perscripti fuerint, septem duntaxat exceptis, in quorum numero & Evangelium est. Hos ipsos quoque libros falso interpretantur, & sacrilegis & execrandis sensibus ad ea, quæ ipsis videntur, detorquent. Ignominia crucem divinam addiunt, veluti quæ dominum necaverit: itidemque reverentia dignum illud sacrificium divini corporis atque sanguinis, quod quidem inhabitantium templâ dæmonum sacrificium appellant. Nam in omnibus sacris ædibus habitare dæmones ajunt.

Nostrum baptismum Joannis; suum vero Servatoris esse dicunt.

Solam vocant precationem *Pater noster*: ceteras repudiant: Battologiam nominant.

Deiparos dicunt eos, quotquot apud ipsos hoc consecuti sunt, ut Spiritus Sanctus in eis habitet; quasi qui τὸν λόγον, sermonem, in docendo gignant.

Non modo per somnum, sed vigilantes etiam videre se dicunt Patrem ut senem, cui proluxa barba sit admodum: filium ei si-

milem, qui recens lanuginem primam mutet: Sp. Sanctum instar juvenis, cui valde nudæ sint genæ: quod quidem ita fit, decipientibus eos dæmonibus, & inæqualem esse Trinitatem docentibus pro ipsarum formarum diversitate.

EXCERPTA

Ex

PSELLO

De Conviviis nocturnis Euchitarum.

Ἐσπέρως ἢ πρὸς λύχνων ἀφ᾽ ἧς, ὅπου ἡμῶν τὸ σωτήριον ἐξυμνῆται πάντες, εἰς ἀποστενυγμένην δαιμονίων ἀγνωστῆς τῆς παρ' αὐτοῖς οὐσηκρήνης (in codice Gaulmini erat ἐνασκυμνῆνης, forte fuit, ἀνασκυμνῆνης, id est, delectas, exploratas. Possit & εὐ ἡσκημῆνης legi, id est, pulchre ornatas, vel ad hanc rem instructas, & edoctas. Quod autem ille σκαμνῶδες πόρως λέπ' τῇ σκαμνῶδι, quod femineum aliquando sulcum significat, dictas videri vult, in eo frustra est; quum illæ a caveis ludorum nomen acceperint, in quibus prostabant.) κόρας, τὰς τε λύχνους ἀποσθενύσεις, ἵνα μὴ τὸ φῶς τῇ γιγνομένη μύσσει ἔχῃσι μάρτυρα, ταῖς κόραις ἐνασκημνῆσιν, ὅπως αὖ ἐκαστὴ, καὶ ἀδελφῇ, καὶ ἰδίᾳ θυγατρὶ, ἐνδοχῇ οἰσθῇ γὰρ καὶ τῶν χαλκίδων ταῖς δαιμόσιν, εἰ παραλύσαιν τὰς θείας διατάξεις, ἐν οἷς τὰ πᾶσι τῶν ἐκ αἱμάτων ὁμογενῶν γάμων ἀπαγορεύσιν· καὶ τότε μὲν ταῦτε τελέσαντες ἀπακαταίσθη. Τὴν δ' ἐννιάμητον ἀδελφὸν ἀναμεινάντες, ὅτε καιρὸς ἐντελέθῃσιν τὰ ἐκ ἀδελφῆ σπέρματι ἀτέμνεται ἐκγονα, κατὰ ταύτην ἀπατάσιν αὐτῆς. καὶ δὴ τῇ μὲν τὸν τόκον τρίτῃ τὰ θυγῆνα τῶν μητέρων ἀποσπῶντες βρίζη, καὶ θυγατὶ τὰ τέκνα σαρκίᾳ ἐνασκημνῆσιν, τὸ ρυσκόμενον αἷμα φιάλαις λαλαμάνουσιν. αὐτὰ δὲ ἐπὶ πυρὶ βαλόντες ἔτ' ἐμπνέουσι καίουσιν· ἔτα τὴν οὖν τέκνον τῶν φιάλαις αἱματὶ φέροντες, σύνθετον τι βέλυνμα ἐνυλιδέουσιν, τῷ τὰ τέσσερα, καὶ τὰ ποτὰ καθρέειν μολύνειν, καὶ θάπτεσθαι οἱ τῷ μελικράτῳ παραμυγνόντες τὸ θαλάττειον. αὐτοὶ τε τέκνον, καὶ τῶν ἀδελφῶν οἱ τὸ κρυπτόμενον μὴ φανεράσας, συμμείλῃσιν: Id est interprete Morello: Vespere enim, cum lumina accenduntur, quo tempore nos salutarem Domini celebramus passionem, puellis, quas sacrilegis sacris suis initiaverunt, in domum præscriptam deductis, luminibusque relictis, ne lucem execrandi, quod designant, flagitii testem habeant, cum puellis libidinose voluntantur, in quatuorunque tandem, seu foro-

ἐλεύσεσθαι ψευδοπροφήτας καὶ ψευδοχρίστους, καὶ ὡς ἀγγελίαντες ὡρῶς
 ἔχειν ἀπὸ τοῦ τοῦτον, ἀκολούτως δὲ καὶ τῷ θεοκήρυκτι Παύλῳ
 ὡρῶς ὁ Τιμόθεον ἀποστείλαις, ὅτι ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἀποστήσονται τινες ὅ
 πίστεως ὡρῶς ἔχοντες πνεύμασι πλάνοις, καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν
 ὑποκρίσει ψευδολόγων κεκρυπτασμένων τῷ ἰδίῳ συνείδησιν, καλυπνύοντες

γαμεῖν,

rem, seu propriam filiam, quilibet inciderit. Si-
 quidem & hac in re se daemonibus rem gra-
 tiam facere arbitrantur, si leges divinas trans-
 gressi fuerint, in quibus cautum est, ne nuptia
 cum sanguine cognato contrahantur. Et hoc
 quidem sacro tunc peracto domum dimittuntur.
 Novem autem mensium decurso spatio, instan-
 teque tempore, ut infandi factus ex infando
 semine procreati nascentur, eundem in locum
 denuo conveniunt, tertioque post partum die in-
 felices a matribus infantes depellunt, eorum-
 que carunculis novacula circumscissis &
 incis, desluentem sanguinem phialis exci-
 piunt: ipsos autem adhuc spirantes in pyram
 conjectos exurunt. Tum postea eorum cinerem
 cum sanguine phialis contento miscent, phar-
 macumque abominandum componunt, quo ci-
 bos & pocula insciunt, quemadmodum ii, qui
 melicrato venenum inspergunt. Et hac est ipso-
 rum Communio, atque ceterorum, qui de-
 lirentes virus ignorant. Hac autem calumnia
 omnes promiscue aspersi olim fuisse Christia-
 ni. Origenes lib. vi adversus Celsum, p.
 301: Μὴ δὲ ταῦτα παραπλήσιον τι ποιεῖν μοι
 δοκεῖ τοῖς ἀπὸ τὴν πολλὴν τὴν πρὸς χριστιανὸν
 ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς πρὸς τὴν μαθηματικῆς
 εὐδοκίας τὴν χριστιανὸν, ὅτι ἀπὸ τῆς πείρας κα-
 τεύχεται χριστιανὸν ἐξ ἰσχυρῆς σάρκατος παιδίων,
 καὶ μάλιστα τοῖς πρὸς τὰς παρ' αὐτοῖς γυναί-
 κας ἀναδόντων χριστιανὸν: quemadmodum Judaeos
 fecisse scribit p. 293: καὶ δοκεῖ μοι ὡς
 πλῆσιον ἰσχυρῶς πεποιθέναι τοῖς κατὰ τὴν
 ἀρχὴν τῷ χριστιανισμῷ διδασκαλίαις κατακα-
 τὰς διδασκαλίας δυσφημίας τῷ λόγῳ, ὡς ἀπὸ κατα-
 δόσεως παιδίων μετὰ λαμβάνουσιν αὐτῶν τῶν
 σαρκῶν. Καὶ πάλιν, ὅτι οἱ ἀπὸ τῆς λόγῳ τῷ
 τῷ σκότους πράττειν βυβλόμενοι σπένδουσι μὴ
 τὸ φῶς, ἵνα οἱ δὲ τῷ ὡς ἀπὸ τῆς μὴ γνῶσεως
 ἡττις δυσφημία ὡς ἀπὸ τῆς πάλαι μὴ πλεί-
 σον ὅσαν ἐκράτει, πείσσει τὴν ἀποστολικὴν τῷ
 λόγῳ, ὅτι τοῖς τοῖς εἰς χριστιανὸν καὶ νῦν δὲ
 εἰς ἀπατῶν τινὰς, ἀπὸ τῆς πείρας ἀπὸ τῆς τοῖς
 αὐτὰ καὶ εἰς κοινὴν ἀπὸ τῆς λόγῳ ἵκειν
 πρὸς χριστιανὸν. Videturque mihi fecisse idem,
 quod Judaei Christiana doctrina initio, sparsa
 tumore, quod ejus secte homines mactati fue-
 ri vescerentur carnibus, & quod, quoties eis

libeat operam dare occultis libidinis, ex-
 stincto lumine constupret, quam quisque pri-
 mam nactus fuerit: quae falsa & iniqua opi-
 nio dudum valde multos a religione nostra alie-
 nos tenuit, persuasos, tales esse Christianos:
 & ad hoc temporis nonnullos fallit, qui ea de
 causa Christianos ita avergantur, ut ne qui-
 dem simplex colloquium cum homine Christiano
 habere velint. Quare Tertullianus quæstio-
 nem in hanc rem postulat in Apologetico,
 cap. 2: Cum aequè extorquere oporteret, quod-
 cunque falso jactatur, quot quisque jam in-
 fanticidia degustasset, quot incesta contene-
 brasset, qui coci, qui canes affuissent? Vide
 ejusdem scripti caput quoque sept. & octa-
 vum. Plura qui volet, Spencerum adeat in
 not. ad Origenem contra Celsum, & Ouzel-
 lium ad Minutium Felicem.

6. Ἀθεῖον] Athei non tantum illi appel-
 lantur, qui Deum tollunt, aut negant, sed
 & qui absurdo eum cultu offendunt magis,
 & irritant, quam conciliant, & placant. Ita
 Stoici apud Diogenem Laërtium in Zenone
 Citieo: διὰ τὸν εἶνα τὸν ἄθεον statuebant,
 τότε ἐναντίως τῷ θεῷ λατρεύοντες, καὶ τὸν
 ἐξυθενήσαν τῷ θεῷ.

7. Μασσαλιανῶν] in v. c. alicubi Μασσα-
 λιανῶν appellatur, ab Hebraico מָסָא, preca-
 ri. Unde & Turcis precatio Sala dicitur.
 Quare Petavius in notis ad Theodoretum re-
 ctiis eos a Theodoro, aliisque Messalianos
 appellari ait, ad Hebraicæ linguæ formam,
 qua מָסָא οἱ ἐυχόμενοι, sive orantes dicun-
 tur, Esrae cap. vi: reprehenditque suo mo-
 re Scaligerum, qui eos ab Essenis deducebat
 in Trihæresii Elencho, c. xxviii, quoniam
 Essenii Philoni ἱερεῖς vocantur. Gilbertus
 Gaulminus, in notis ad Psellum, Chrono-
 logum ineditum ὡς ἀπὸ τῆς αἰρέσεως citat, qui eos
 ἢ ἀπὸ τῆς εὐχῆς, ἢ ἀπὸ τῆς ἐπωνυμίας χώρης
 τῆς Περσίδος, denominationem traxisse tradit.
 Forte melius, inquit, si Assyriæ dixisset,
 quia Mosal Arabum Geographis Assyria est.
 Tamen prima nebulonum istorum origo Persicæ
 a Manete Persa. Christianismi speciem in-
 duit, & quasi de novo nata est hæc hæresis
 sub Impp. Valentiniano, Valente, & Gratia-
 no,

diebus ultimis multi falsi prophetæ & falsi Christi exurgerent, a quibus nobis summopere cavendum foret. Neque secus Apostolus Paulus in epistola ad Timotheum prædixit, *multos extremis temporibus a fide descensionos, spiritibus auscultantes seductoribus, & doctrinis demonum, sub personis*

nō, uti est apud Theodoretum l. iv, c. x. Hist. Eccles. κατὰ τὸν χρόνον καὶ ἡ τῶν Μασσαλιανῶν ἐκλάσσειν αἵρεσις. Εὐχίτας δὲ τῶν, &c. quæ mox adferentur.

Apud Photium Cod. LII Excerpta exstant e synodo Sidetana contra *Massalianos*, ut illic scribitur, (qui & *Μασσαλιανῶν* ibidem vocantur, & in indiculo hæreticorum D. Augustini ad QuodvultDeum, notante Lambecio, *Massiliani*) sive *Euchitas*, qui & Ἀδελφιανοὶ dicti. Præfedit in ea Amphilocheus Iconii episcopus: adfuerunt autem episcopi xxv: qui & ad Flavianum Antiochiæ episcopum synodicam rerum in synodo gestarum epistolam scripsere. Ubi inter alia *Adelphius* laicus hujus sectæ auctor, & monachus quidam *Sabbas Ἀπόκοπῶ*, sive *Exsestus*, quod ipse se castrasset, cognominatus, memoratur: nec non *Sabbas* alius, *Eustathius*, *Ædesimus*, *Dadoes*, & *Semesones*. Meminit ibidem Photius Synodicæ, præter illam Attici Constantinopolitani Patriarchæ, Sisinnii itidem Const. Patr. epistolæ: in qua notabilis Episcopi Neonis fervor, qui, si quis modo post anathematismum suspensionem illius morbi (id est hæreseos) incureret, ut nulla ejus ratio haberetur, censebat, etiam si milles sese leges penitentium impleretur. Quin & ei consentientem, faventemque, sive episcopus is foret, sive quis alius, eodem fulmine percutiebatur. Sunt & alia ibidem pluscula cognita non indigna: in quibus, quod is, qui *Massalianorum* dogmata continebat liber Ἀσκητικῶς inscriptus fuerit, quodque Archelaus Cæsareæ Cappadocum episcopus viginti quatuor *Anathematismos* præcipuorum doctrinæ hujusce capitum scripserit, maxime animadvertenda sunt. Scripserunt adversus eos Flavianus Antiochiæ Patriarcha, Λητείῳ sive Letoio, Melitinæ in Armenia episc. Atticus Patr. Const. Sisinnius P. C. una cum Theodoro Antioch. sub Theodosio, in Syn. Const. Joannes Patriarcha Antioch. ad Nestorium, Ephesina Syn. 111; Archelaus Cæsareæ Capp. Heraclides Nyssæ, episc. Gerontius Presbyter; ut & Amphilocheus Iconii, τοῖς ὑπ' ἐκείνου παρχαίσις ὑποσημειώσιν ἐντεθεικὸς αὐτῶν τὰς φωνάς, ἰναργῶς δηλώσας τὸ δόγματ' αὐτῶν.

διαφορὰν: Ἀλλ' ἴσως ἡ ἴσα ἰλλορὺν ἑρβὰ ἰνσῑ-
tens; quibus eorum perspicue declaratur opinio-
num differentia.

8. Φουδαϊτῶν] Citata superius est Euthymii hujus Zigabeni in Cæsarea bibliotheca. Epistola adversus Phundagiagitas, ut illic nominatur, & Bongomilos.

9. Βογομίλων] sive, ut vidimus, Βογομίλων. In alio codice Πογομίλοι vocantur.

10. Εὐχίτων] Theodoretus lib. iv. c. x. Hist. Eccles. Εὐχίτας δὲ τῶν προσηγορευομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνῇ τὸν ὄνομα μεταβάλλοντες. *Euchitas* autem eos appellant, qui nomen illud *Massalianorum* *Grace* interpretantur. Psellus de demon. ubi de degustatione excrementorum apud ipsos usitata agit, *Euchitas* & *Gnosticos* ab Episcopis hujus sectæ distinguit, & hæc nomina Auditoribus tantum tribuere videtur. Verba ejus sunt: τοῦτον δὲ μὴν τῆς ἀνομιᾶς αὐτῶν τὸ δόγματ' αὐτῶν εἰ μόνον τοῖς προέωσι τῷ δόγματ' αὐτῶν, εἰς δὲ καὶ τὴν τῶν ἀποστόλων καταρραπτουσι προσηγορίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς Εὐχίτας, καὶ τοῖς Γνωστικῶς. Atque hic quidem *amentia* ipsorum effectus non modo hujusce dogmatis anthesignans communis est, quibus & Apostolorum tribuunt appellationem, verum & *Euchitis*, *Gnostici*que.

11. Ἐνθουσιασῶν] Theodoretus citato loco Hist. Eccles. Ἐχρῶσι δὲ καὶ ἱτίαν προσηγορίαν ἐν τῷ πρῶτῳ γενομένην. Ἐνθουσιασῶν γὰρ καλεῖται δαίμονος τινος ἐνέργειαν εἰσδεχόμενοι, καὶ πνεύματ' ἁγίον παρασίου ταύτην ὑπολαμβάνοντες: Sed & alio nomine denotantur, quod ipsis ab ipsa re impossibile. *Enthusiastæ* enim vocantur; propterea quod demonis cujusdam instinctum atque operationem recipiant, quo afflati Spiritus Sancti se presenti numine agitari existimant. Rationem hujus nomenis *Harmonopolus* clarius exposuit, cui subscribit *Chronologus* ineditus a Gaulmino adductus: Καλεῖται δὲ ἐν τῷ πρῶτῳ ἐνθουσιασῶν. Δαίμονος γὰρ ἐνέργειαν λαβόντες, πνεύματ' ἁγίον ἰσχυρῶς ταύτην ὑπολαμβάνοντες. Ὑπὸ δὲ πολλῶν σφῶς ἐκδοῦντες Ἐνθουσιασµὸν τὰς τῶν ὀνείρων φαντασίας καλεῖται.

12. Ἐγκρασιτῶν] Hæreseos *Encratitarum* primus Auctor *Tatianus* fuit, ut est apud Hist.

γαμῆν, καὶ ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μέγαλην μὲν εὐ-
 ρείας ἕως πρὸς καὶ ἐπεγνωκόσι τῷ ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτίσμα Θεὸς
 καλὸν μὲν εὐχαρείας λαμβανόμενον. ἀγιάζεται γὰρ διὰ λόγον Θεὸς,
 καὶ ὅτι εὐχέται. καὶ πάλιν: Ἐκ τούτων γὰρ εἰσιν οἱ ἐκδύοντες εἰς τὰς
 οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτίζοντες γυναῖκας σεσωρευμένα ὁπιθυμίαις ποι-
 κίλαις, πάντες μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ὁπίγνωσιν ἀληθείας ἐλ-
 θεῖν δυνάμενα. Ταῦτα τῷ σωτῆρι καὶ Θεῷ ἡμῶν θεωρηκτότατα,
 καὶ τῷ ἀποστόλῃ κηρύξαντι, προσέχοντες ἀγαπῆτοι. Κατὰ γὰρ
 τὰς πρῶτας θεωρήσεις ὅτι τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς γενομένων ἡμῶν, ἡ
 πολυάνυμτος ἡ Μαρμαριανῶν, εἶπεν Βορρμίλων, αἰρέσις ἐν πάσῃ πό-
 λει, καὶ χώρα, καὶ ἐπαρχία ὁπιπολάζει ἱερῶν. καὶ οἱ ταύτης εἰσ-
 ηγνῆται καὶ παύονται διὰ φθέρωντες τὰς ἀπλῆστερας τῶν ἀνθρώπων.
 Χρησιανὸς γὰρ αὐτὰς ὀνομάζοντες οἱ μισοῦντες, τῷ εὐφῆμῳ τῷ
 ὀνόματι ἀναμίνυνται τοῖς ὀρθόδοξοις, καὶ ἀγνοῦντες, ὅτι τῷ
 κατὰ τὸν λόγον κρύπτει, ἔκ τῃ παρ' ἡμῶν τιμῶν γραφῶν τὰς ἀρχὰς
 ποιεῖται τὸ κενόφωτος αὐτῶν. καὶ ἐπειδὴν ἐπαρξάμενοι γίνονται διὰ
 τὰς θεωρηματίας, καὶ ἀρξάνται προσέχειν αὐτοῖς οἱ ἀκούοντες, ὅτε
 τὸ ἰὸν ἐξεμῶσι. καὶ ὡς ἡδη συνήεις γενόμενοι τὰ ἐναγῆ τὰ σατα-
 νὰ ἐξερέοντο δόγματα ἃ δὴ καὶ σὺν αὐτοῖς τῷ ἀναθέματι καθυπ-
 ἀγομεν ὡς νόθα καὶ βέβηλα, καὶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀλλό-
 τρια.

Αἰνα-

Hist. Eccl. scriptores, & inprimis Irenæum l. i. Ita autem appellati sunt, quod a matrimo-
 nio, & feminarum consuetudine abstinerent,
 nec non ab animatis. Verum jam ante Ta-
 tianum Saturninus, sive Saturnilus, & Mar-
 cion conjugium damnaverant, corruptionem
 & stuprum illud nominantes: unde &
 Marcionita hic appellantur.

13. Μαρμαριανῶν] a Marcione, ut dixi, hæ-
 resiararcha, cujus in Hystoria Ecclesiastica nomen
 notissimum est: de quo & alibi nonnulla ad-
 notavimus.

14. Ἐντιθέται] Fictum hæc verbum, for-
 matumque a voce ἐντιθέω, quæ inter alia apud
 scriptores ecclesiasticos preces illas significat,
 quibus panis in missa consecratur. Ἐντιθέ-
 σθαι igitur consecrari significat. Sic cibus
 apud Apost. i. Timoth. c. iv, 5, ἀγιάζεσθαι
 dicitur διὰ λόγον Θεοῦ, καὶ ὀντιθέσθαι.

15. Ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς] durabunt illa
 tempora extrema usque ad consummationem
 sæculorum. Scripta vero hæc eorum
 confutatio imperante Alexio Comneno, ut
 jam vidimus. Ceterum sub Valentiniāno & Va-

lente nomen sibi Christianorum primum
 adscivisse videntur, quum antea gentiles
 essent.

16. Οἱ ταύτης εἰσηγῆται] antesignani, seu
 doctores. Neque enim episcopos habuerant,
 ut hæreses alie complures, verum, uti nunc
 Anabaptistæ suos Monitores, ita illi suos ἀρχη-
 γους.

17. Χρησιανὸς γὰρ εὐφῆμ] Ut omnes Hæ-
 retici. Justinus Martyr adv. Marcionem:
 καὶ πάντες οἱ ἀπὸ τέτων ἀρρημένοι, ὡς ἔφαμεν,
 χρησιανοὶ καλεῖνται. ἂν τρόπον καὶ ἡ κοινὴ
 ὄντων δόγμάτων τοῖς φιλοσόφοις τὸ ἐπικαλε-
 μινον ὄνομα τῆς φιλοσοφίας κοινὸν ἐστὶ: Cyn-
 ῆτι καὶ ab his orti, Christiani, uti diximus, ap-
 pellantur; non secus ac in diversis abeuntibus
 sententiis philosophis communis hæc a Philoso-
 phia obtingit appellatio.

18. τῷ κατὰ τὸν λόγον v. quæ ad Gr.
 Naz. Ἀνέκδοτα notavimus.

19. τὰς ἀρχὰς] e verbis Christi scilicet,
 discipulis, ut bona in pauperes distribu-
 erent, & se sequerentur, jubentis, Matth. vi, &
 Joann. vi. Epiphanius cap. iv. Ἐχοι δὲ τὸ
 βλα-

Ἀναθεματισμός α.

Ἰ Πέτρῳ τῷ Ἀρχηγῷ τῆς Μασσαλιανῶν, ἥτοι Ἰ Λυκοπετρίανῶν, καὶ Ἰ Φουνδαϊανῶν, καὶ Βοηρομίλων αἰρέσεως, τῷ Χειρὶν ἑαυτὸν ὀποκαλέσαντι, καὶ μὲν θάνατον ἀναστήσεσθαι ἐπαγγελιαμένῳ, Λυκοπέτρῳ δὲ ὡς τῷτο ἐπονομασθέντι, ὅτι λίθοις δικαίως ὡς πᾶς ἀπίστους αὐτῷ μαθηταίᾳ καταχωθεὶς ὑπέχετο μὲν τρεῖς ἡμέρας τοῖς πονηροῖς αὐτῷ συμμύταις ἀναστήσεσθαι, καὶ πρὸς κατημένους αὐτοῖς τῷ βδελυρῶ αὐτῷ λειψάνῳ μὲν τρεῖς ἡμέρας ὡς λύκος ἐν αὐτῷ δάιμων ἐφάνη τῆς σαρξὶ τῶν λίθων ἐξερχόμενῳ, Ἀνάθεμα.

Ἀναθεματισμός β.

Ἰ Τυχικῷ τῷ τῷτῃ συμμύτῃ, καὶ μαθητῇ, τῷ ὡς ἑτέρας ἰδὺ θείας γεφῶας ὡς φθείραντι, καὶ παρερμηνεύσαντι, κατ' ἐξαιρέτην δὲ ἅπαν τὸ χτ' Μαλθαῖον Εὐαγγέλιον, καὶ πάσας τὰς ὡς τῷ Θεῷ καὶ πατρός, ἐπὶ δὲ καὶ ὡς τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ῥήσεις εἰς τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ πατέρα παρερμηνεύσαντι, καὶ ἔπω τὴν τῷ Θεῷ δόξαν ὡς τῷ τῆς βδελυρίας αὐτῷ αἰρέσεως ἀρχηγὸς μετελκύσαντι, Ἀνάθεμα.

Ἀναθεματισμός γ.

Ἰ Δαδῶν, καὶ Σάββα, καὶ Ἰ Ἀδελφειῶν, καὶ Ἰ Ἑρμῶν, καὶ Συμεῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις.

1. Πέτρῳ] singularis & valde notabilis est hic locus de Petro, sive Lycopetro, hæreticos Massalianorum primo auctore, utpote cuius nec apud S. Epiphanium in Panario omnium hæresium, nec apud Photium in Bibliotheca ipsius codice quinquagesimo secundo, nec apud Harmenopulum in libro de sectis, nec apud alios antiquos, vel recentes auctores, quos de Massalianorum hæresi consului, ulla fit mentio. LAMBECIUS.

2. Λυκοπετρίανῶν] Notabilis locus de Lycopetrianis, & Phundaitis, sive, ut supra legitur, Phundaitis hæreticis. LAMBECIUS.

3. Φουνδαϊανῶν] pro Φουνδαϊανῶν legitur supra in eodem codice Φουνδαϊανῶν. LAMBECIUS.

4. Τυχικῷ] notabilis locus de Tychico, Lyco-Petri hæresiarchæ discipulo, & de Evangelii S. Matthæi per illum falsatione. LAMBECIUS.

5. Δαδῶν] Hujus Dada, & Saba, & Adelphii, & Symeonis fit etiam mentio apud Photium in Bibliotheca ipsius codice 111, ubi agitur de Synodo Sideritana contra Massalianos celebrata. Notandum tamen est, Mas-

salianos ibi vocari & Μασσαλιανούς; & Symeonem perperam ibidem appellari Σημοσιανῶν. LAMBECIUS.

6. Ἀδελφειῶν] Hujus Adelphii meminit Euthymius in Panoplia sua nominatim his verbis: ταύτης ἐγένοντο τῆς αἰρέσεως ἀρχηγοὶ μὲν καὶ ἄλλοι, ἐπὶ δὲ καὶ Ἀδελφοί, ὃν Φλαβιανὸς εἰς τὴν Ἀντιοχείαν μετακαλεσάμενός, &c. Vide etiam Card. Baronii Annal. Eccles. Tom. IV, an. 383, pag. 491. edition. Plantiniana. LAMBECIUS.

Ibid. Δαδῶν καὶ Σάββα &c.] Theodoretus I. IV, c. x, Eccl. Hist. ταύτης ἐγένοντο τῆς αἰρέσεως ἀρχηγοὶ Δαδῶν τε, (qui male Δαδῶν lib. IV, c. xi Hæret. fabb. tam in contextu Græco, quam in versione appellatur) καὶ Σάββας, καὶ Ἀδελφοί, καὶ Ἑρμῶν, καὶ Συμεῶν, καὶ ἄλλοι πρὸς τέτοις, &c. Hæresis autem hujus principes fuerunt Dadoes, & Sabbas, & Adelphius, & Hermas, & Symeones, & alii præterea, &c.

Idem Theodoretus vocem Σάββας lingua Parthæorum, sive Osroenorum, senem significare ait, in Juliano, sive Religiosæ historiæ c. 11; atque id honoris nomen esse.

Ibid.

Anathematismus I.

Petro *Massalianorum*, sive *Lucopetrianorum* (qui & *Phundaitæ*, & *Bogomili* dicti) hæreseos antesignano, qui se ipse Christum appellavit, & post obitum resurrecturum promisit, eaque propter *Lucopetrus* cognominatus fuit, quod, quum summo jure ob infinitas imposturas lapidibus obrutus esset, pessimis symmystis ejus, qui abominabili hujus cadaveri eam, quam post triduum ipsis pollicitus fuerat, resurrectionem expectantes assidebant, malus dæmon lupi specie acervo lapidum egredi visus sit, Anathema.

Anathematismus II.

Tychico ipsius symmystæ & discipulo, qui cum ceteras S. Scripturas corripit, praveque interpretatus est, tum præcipue universum secundum Matthæum Evangelium, quique omnes de Deo patre, atque etiam de Spiritu S. sententias, sive dicta, ad spirituales suum patrem traxit, & explicuit, & hoc pacto Dei gloriam in abominandæ suæ sectæ auctores transtulit, Anathema.

Anathematismus III.

Dadox, & Sabæ, & Adelphio, & Hermæ, & Symconi, ceterisque

Ibid. A'διδελφῶ] sive A'δελφῶ. Existat apud Theodoretum lib. iv Hist. Eccl. c. x, non inutilis narratio, qua arte, & quibus blanditiis Adelphius hic per benivolentiam speciem ab Antiocheno Patriarcha Flaviano circumventus semet ipse, suasque opiniones prodiderit. Operæ pretium mihi videtur eandem hic describere, ut aliis exemplo sit: Φλαβιανὸς δὲ ὁ πολυδρόλῳ τῆς Ἀλίουχίαν Ἀρχιερεὺς ἐν Ἐδίῳ τέ-
τους Ἀλέγειν μαθὼν, τὸν οἰκεῖον τοῖς πελάζου-
σιν ἐγγρημπομένους ἰόν, συμμορεῖαν Μοναχῶν
ὠπετήλας, ἠγάγε τε εἰς τὴν Ἀλίουχίαν, καὶ
τὴν νόσον ἐξαερνεύουσας τοῖς τὸν τρόπον διη-
λεγε. Τότε μὲν ὁ κατ'ἡγόρευε Ἰφὴ συνεφάν.
τεῦν, καὶ τὴν μάρτυρας ψευδίζων. Τὸν δὲ
Ἀδελφίον ἄγαν ὅντα προσβύτην ἡτίως καλέ-
σας, καὶ πλησίον καθιδοῦναι κελεύσας, ἡμῖς,
Ἰφὴ, ὁ πρὸς βύτη, τὸν πλείον βεβαιωκότις βίον
ἀκριβέστερον καὶ τὴν ἀνθρωπείαν ἡμάδορ φέ-
σιν, καὶ τὰ τῶν ἀντιπάλων δαιμόνων ἐγνωρῶν
μηχανήματα, πείρα δὲ καὶ τὴν τῆς χάριτος
ἐδιδάχθημεν χορηγίαν. Οὗτοι δὲ νῆσι ὅντις,
καὶ τότεν ἑδὴν ἀκριβῶς ἐπιστάδωροι, πνευματι-
κωτέρων ἐπακῶσαι λόγων ἢ φέρουσι. Τον μὲν
εἰπέ μοι, ὅπως φατέ καὶ τὸ πνῦμα τὸ εὐαν-
τίον ὑποχωρεῖν, καὶ τῷ παναγίῳ πνῦματι
τὴν χάριν ἐπιφοιτᾷ. Τέτοις ὁ προσβύτης ἐνεί-

ν. τοῖς λόγοις καταδιελχθεὶς ἐξήμισεν ἅπαν-
τα τὸν κεκρυμμένον ἰόν, καὶ Ἰφὴ, Μηδμίαν
μὲν ἐν τῷ θεῷ βαπτίσματα, ἀφίλειαν τοῖς
ἀξιμμένοις γίνεσθαι. μόνον δὲ τὴν σπαδαίαν
εὐχὴν τὸν δαίμονα τὸν ἰνοῖον ἐξελαύνειν. ἔλ-
κειν ὅδ' ἕκαστον τῶν τιθεμένων ἔλεγεν ἐν τῷ
ἀσπύτω, ὡς περ τὴν φύσιν, ὅταν δὲ καὶ
τὴν τῶν δαιμόνων δουλείαν. Τέτοις δὲ ὑπὸ τῆς
σπαδαίας ἐλαυνομένην εὐχὴν, ἐπιφοιτᾷ λοιπὸν
τὸ παναγίον πνῦμα, αἰδομένη καὶ ὁρατῶς τὴν
οἰκίαν παρυσίαν σηματοῖον, τότε σῶμα τῆς
τῶν πατέρων κινήσεως ἐλευθερὸν, καὶ τὴν ψυ-
χὴν τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρας ῥόπης πασιελῶς ἀπαλ-
λάττον, ὡς μικροῖς δίδωται λοιπὸν μὴτε νητείας
πειρῶσης τὸ σῶμα, μὴτε διδασκαλίας χαλι-
νύσης, καὶ βαίνειν ἑυτακτα παιδεύσης. Οὐ
μόνον δὲ ὁ τότε τετυχηκὼς τῶν τῷ σώματι
ἀπαλλάττεται σκερτημάτων, ἀλλὰ καὶ
σαφῶς τὰ μέλλοντα ὡραῖα, καὶ τὴν τριάδα
τὴν θεῖαν τοῖς ὀφθαλμοῖς θεωρεῖ.

Οὕτως ὁ θεὸς Φλαβιανὸς τὴν δυσάδη δι-
ρῶσας πηγὴν, καὶ γυνώσκων παρασκευάσας τὰ
νάματα, ὡς τοῖς δύστροποις Ἰφὴ προσβύτην: πι-
ταλαιωμένῃ ἡμερῶν κακῶν, ἐλίζα σε τὸ σὸν
σῶμα, καὶ ἐκ ἐγώ. τὰ δὲ χεῖρα σε κατα-
μαρτυρήσας σε. ὅλως δὲ ταύτης τῆς νόσου γε-
γνημένης, τῆς μὲν Συρίας ἐξελάθησαν, εἰς δὲ

ἄλλοις, οἱ τὸν ἰὸν τῆς τοιαύτης αἰρέσεως ἐξεμέσαντες, καὶ τοὺς ἀρρο-
κοτέρους τῶν ἀνθρώπων, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ἐξαπατήσαντες,
ὡς τὸ τῆς ἀπολείας κατέσπασαν βάρβαρον, Ἀνάθεμα.

Ἀναθεματισμὸς δ'.

Τοῖς λέγουσι πλὴν τῆς ἀγίας καὶ ζωαρχικῆς τριάδος, ἥρουν τῶ
Θεῷ καὶ Πατρὶ τῷ σαρκωθέντι λόγου, καὶ ἡς τῷ Θεῷ τῷ κυρίῳ
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι, ἐτέραν τινα εἶναι
τριάδα, ἢ καὶ ὑπερκειμένην ἐξουσίαν, τὴν τῷ ὑπερέπαι τῶν ἐπὶ τῇ
οὐρανῶν ὀπτατημένῳ, καὶ τὴν βδελυρῶν ἡ ψευδοπίγραφον παρ' αὐ-
τοῖς τῷ Ἡσαΐᾳ Ὅρασον, Ἀνάθεμα.

Ἀναθεματισμὸς ε'.

Τοῖς παρεισάγουσι ἐτέρας γραφάς, ἢ πᾶς ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος,
καὶ ὡς τῶν ἀγίων πατέρων ἡμῶν ὡς δοθείσας, ἀνάθεμα.

Ἀναθ. ς'.

Τοῖς λέγουσι, ὡς ὁ ἐν κυρίῳ γάμοι, καὶ ἡ καὶ Θεὸν κρείοφα-
γία

τὴν Παμφυλίαν ἐχώρησαν, καὶ ταύτην τῆς
λῶθης ἐπέπλησαν. Id est: Flavianus quoque
celeberrimus Pontifex Antiochenus, cum hos
Edessa versari, venenumque suum vicinis in-
stillare didicisset, missa * Monachorum tur-
ba Antiochiam eos pertraxit, morbumque,
quo laborabant, inficiantes hoc modo revocavit:
* Calumniari nempe accusatores, & mentiri
testes, dixit; Adelpiumque aetate grandævum
benigne ad se vocans, & prope adsidere ju-
bens, Nos, inquit, o senex, qui vitam lon-
gius produximus, cum humanam naturam ex-
actius novimus, tum adversantium demonum
conatus perspectos habemus, usque ipso
gratiae dona edocti sumus. Isti vero juniores
cum sint, & horum accurate nihil norint,
spirituales audire sermones non sument. Qua-
propter expone mihi, qua ratione affir-
metis, & contrarium spiritum recedere, & Spi-
ritus Sancti gratiam advenire. His verbis se-
nex ille delinivus latens venenum totum evo-
muit, dicens; sacrum baptismum nullam iis,
qui eum consequuntur, utilitatem asserre,
sed sola sedula oratione inhabitantem demo-
nem expelli. Omnes enim, qui eduntur in
lucem, ex primo parente trahere aiebat
quemadmodum naturam, sic & demonum
servitutem. His autem per sedulas preces
fugatis advenire deinceps Spiritum Sanctum,

praesentiaeque suae sensibus & oculis signifi-
cationem dare: tum corpus perturbationum
motibus liberando, tum animam ab inclina-
tione ad deteriora penitus avocando: ita ut
nec jejuniis jam opus sit corpus coercente,
nec doctrina refrænante, & ad modum or-
dinemque instituente. Nec protervis solum
corporis motibus eximi, qui hunc adeptus
sit, sed futura etiam aperte praevidere, & di-
vinam Trinitatem oculis contemplari.

Perfesso ad hunc modum foetido fonte,
aquisque impietatis elicitis, miserum senem sic
affatus est Flavianus: * Inveterate dierum
malorum, ipsum te os tuum coarguat, non
ego; & labia tua contra te testimonium di-
cant. Itaque haeresi patefacta, Syriaque ex-
pulsus in Pamphyliam concesserunt, eamque hac
peste impleverunt.

Animadvertendum hic Flavianum illud
sine militibus, aut Praesidis provinciae cogniti-
one, sua Episcopali auctoritate factitasse: unde
liquet, quae potestas tum temporis Episco-
porum fuerit reducendi vi aberrantes a recta
fide in viam, (quod hic defectu draconario-
rum non factum) vel e provincia expellen-
di, ne contagio ipsorum integri laedantur,
utraque contacta livorem ducat ab una.

* Quod porro accusatores mentiri dixit Fla-
vianus, quo facilius Adelpium deciperet, non
hoc

que aliis, qui hæreseos hujus venenum evomuerunt, simplicesque homines cum viros, tum mulieres deceperunt, atque ita in pernicii barathrum præcipitaverunt, Anathema.

Anathematismus I V.

Iis, qui dicunt, præter sanctam, & salutiferam Trinitatem, Dei scilicet Patris Verbi, quod caro factum est, Filii que Dei & Domini nostri Jesu Christi, & Spiritus Sancti, aliam quandam esse Trinitatem, vel etiam superiorem potentiam, in supremo septem cælorum cælo sedem suam habentem, secundum execrandam, & falso ab ipsis Esaiæ tributam, ac inscriptam Visionem, Anathema.

Anath. V.

Iis, qui alias introducunt scripturas, seu libros sacros, quam quos Spiritus Sanctus pronuntiavit, & sancti nobis patres tradidere, Anathema.

Anath. V I.

Iis, qui dicunt, nuptias, quæ in nomine Domini contrahuntur,

hoc mendacium est; (Hercules tuam fidem!) sed pia fraus; cujusmodi illa medici scapellum spongia occultantis, ut extimescentis ferrum puellæ regiae in mamma ulcus aperiret. Longe aliud quid veteratoria calliditas est. Hæc prudentia est, quam nobis Servator imperat; *Estote prudentes, sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.*

* Tandem infinitis partibus pejor est ac detestabilior hic error, quam vel turpissimum adulterium, vel peccatum a Casa tantopere laudatum, prædicatumque. Hæc enim cupiditatis labes est: illa rationis corruptela.

1. *Πευδεπίγραφον τὸ Ἡσαΐε ὄρασι*] Multa istiusmodi conficta olim fuere scripta; cujusmodi mihi in Cæsarea Vindobonensi Bibliotheca visa Vita Moysis; qualis & Enochii liber, delirique alia Judæorum & Christianorum; de quibus consulendi Pseudepigraphorum Refutatores, & Critici Sacri; Bellarminus, Rivetus, Dallæus, &c.

2. *Παρεσάρχεσι ἑτέρας γραφάς*] cujusmodi erant ὁ ἀσκητικός, de quo supra, qui Massalianorum dogmata continebat. Unaquæque namque ferme hæresis suos habebat libros, & scriptores. Sic Ebionitæ Evangelium Matthæi Hebraicum, quod D. Hieronymus in Latinum sermonem vertit: Basilidiani Evangelium Basilidis, Tatianus & Encratitæ Evangelium *Ἀποτοκράων*, &c.

3. *ὁ κύριος γάρ*] abstinere namque se a mulierum jactabant consuetudine *κύριος*

ἀγνεία ὄντες, καὶ ἐν ἐγκρατείᾳ, non secus ac Essænos fecisse Philo docet. Unde, quum *ἐπιταυτὸ κοινὴ τὸ κοιτάζεν εἶχον ἅμα γυναῖκες καὶ ἀνδράσι*, (χοῖραν δὲ τὸ τοῖτον εἶδον, καὶ κηρῶν ἢ τοιαύτη συνάφεια) εἰς ἐκπλήξιν ἡμῶν, inquit Epiphanius, ἀνασκάψουσιν φέρειν, ἐπαγγελλομένοιαν αὐτῶν ὅτις γυναῖκας συνάφειαν μὴ ἔχεν, τιναντίον μάλλον τὴν χλευὴν ἀπεργαζόμενοι, καὶ τὴν τέλειον αὐτῶν ἐνδευνύμενοι αἰσχύνει.

Ibid. *ὁ κύριος γάρ*] in hoc cum Electis Manichæorum consenserunt. Attamen sicut nec hi, teste Augustino de moribus Manichæorum, ingenitam humanæ naturæ in venerem propensionem vincere potuerunt, ita nec Massaliani: estque elegans illa apud Photium de Lampetio Presbytero (unde *Lampetiani* dicti) narratio, qui virgunculam amplexus os ejus fuisse suaviatus, item diaconissam quandam Hierosolymis familiaris cognovisse accusabatur; tum & morbi medelam petentibus, *pulchram puellam prius adducerent* jussisse: ita demum se *sacerum ipsis oleum impertiturum*. Atqui hæc virtutum exempla si ignoraremus, quanta venustas ecclesiasticis abesset scriptoribus? Ergo hæc tristioris severiorisque historiæ quædam quasi condimenta sunt.

4. *Κρεοφαγία*] ex Pythagoræ sententia, qui abstinentiam ab animalibus docuit. *Cui non dictus Hylas?* vide & quæ postea de Manichæis dicentur.

γία, βδελυκτοὶ εἰσι τῷ Θεῷ, καὶ διὰ τοῦτο ἀμφοτέρω ἀνατρέψουσιν, ἀνάθεμα.

Ἀναθ. ζ'.

Τοῖς πρὸς ὡραιοθεσίας ἡμῖν ἑυχὰς π' καὶ ὑμνωδίας, πρῶτον μὲν ὡραιο-
τῶν θείων ἀποστόλων, πληροῦσθε γάρ, Φιλοι ἐν πνεύματι λαλοῦντες,
ἑαυτοῖς ψαλμοὺς, καὶ ὕμνους, καὶ ὧδαις πνευματικαίς. ἑπειτα δὲ καὶ
καθεξῆς ὡραιοτῶν θείων καὶ μακαρίων Ἐκκλησίας πατρῶν καὶ δι-
δασκάλων. τοῖς ἐν ταύταις πάσαις ὡς βασιολογίας ἀνατρέψουσιν, καὶ
ἀθροάλλουσιν. ἐν δὲ τῇ δὲ τῆς ἀπὸ τῶ Θεοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ, μόνον ὁ
Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς ἑσπερίοις, μετὰ τῷ εἰς γῆν κατακλίσεως ἐκ-
παυσεύσων ποιεῖσθαι ἀνευ τῆς δεσποτικῆς σημείας τῷ παρῶν
ἐκτυπώσεως, προφάσει μὲν, ὡς τῆς δεσποτικῆς ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ τὴν ποταύτιον εὐχὴν ὡραιοδόντος, τῇ δ' ἀληθείᾳ, ὅτι κλήσει
τῶ βδελυρῶ αὐτῶν πατὴρ τῶ σατανᾶ τῶν γὰρ καὶ τὴν ἐκτυπῶν
σημείωσιν ἀποβάλλονται, καὶ τὸ ὡραιοτῶν θείων φωστῶν καὶ τῆς ἐκ-
κλησίας καθηγήσαντες ὡραιοτερον ἀκροτελεύτιον ὅτι φῶς, εἰς δὲ
τῆς ὁμοσιᾶς καὶ ἀδιαρέτης τριάδος, τὸ ὅτι σὺ εἶμι ἡ βασιλεία, καὶ
ἡ δόξα τῷ Πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ἐδὲ ἀκῆσαι
ἀνέχοντες. τοῖς ἐν ἑσπερίοις καὶ διδάσκουσιν, καὶ ἀλλοι τέλους τῇ τοιαύ-
τῃ πονηρᾷ ὡραιοσει ἐμμένουσιν, ἀνάθεμα.

Ἀναθ. η'.

Τοῖς τοῖς ἐκκλησίαις συνάξεις βδελυτομένοις, καὶ ἐν ἰδιόζυχοις
τόποις ὡραιοζυμένοις, καὶ διδάσκουσιν, ὡραιοσει μὲν ὡραιοζυ καὶ
ἐν, τῇ δ' ἀληθείᾳ ὅτι τῶ τῆς βεβήλας αὐτῶν πλάτης ἀνεξέλεγκτα μέ-
νειν,

1. Εὐχὰς καὶ ὑμνωδίας] quas & Paulus Samosatenus rejecit; ut est apud Euseb. l. vii Eccl. Hist. c. xxx, in epistola Synodica Antiochena: ψαλμοὺς δὲ τῶν μὲν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν παύσας, ὡς δὲ νεω-
τίους, καὶ νεωτέρων ἀνδρῶν συγγράμματα: Cantica quoque & hymnos in honorem domini nostri Jesu factos abrogavit, tamquam novi-
tios. & a nuperis hominibus compositos.

2. Καὶ ὑμνωδίας] Photius de Lampetio: καὶ ὅτι τῶ τῶν ἁγίων ψάλλοντες ἐκτυπῶν-
ταί, καὶ διόσυνται, ὡς ὑπὸ νόμον ἐστὶ τοῦ χα-
ριώτατος. Καὶ ἄλλα ἅπαντα ἀδύνατα διεβέβητο,
ὡς τοῖς Μισαλαιοῖς καὶ ποιῆται, καὶ λέγεται:
Tum & horas cantantes irrisisse: nosque ad-

umco suspendisse, velut adhuc sub lege exi-
stentes, nec non alia multa commississe argue-
batur, quae ab Massalianis fieri, dicique so-
lent.

3. Βασιολογίας] sine dubio litaniae hic de-
signantur, quae ab haereticis, & Catholicæ
religionis elegantias irridentibus, pro meris
& fatuis battologiis habentur. O infanos ho-
mines, & a vero Divinitatis sensu remotos!

4. Ἀπὸ τῶ Θεοῦ διατρέψουσιν] non satis,
quid hic auctor sibi velit, capio; nisi si hæ-
reticorum ad Deum per preces & sacra adi-
tum διατρέψουσιν potius appellandam innuere
vult, quam ὡραιοδοῦν καὶ κοινωνῶν.

5. Εἰς γῆν κατακλίσεως] qui prolapsus
totius

carniumque usum a Deo permissarum, Deo abominabilia esse, illaque propterea rejiciunt, & condemnant, Anathema.

Anath. VII.

Iis, qui traditas nobis preces, & cantiones sacras, ac primum quidem ab SS. Apostolis imperatas, (ut, quum D. Paulus ait: *Implemini spiritu, loquentes invicem in Psalmis, hymnis, & cantionibus spiritualibus*;) tum & quæ deinceps a divinis, beatisque Ecclesiæ patribus & doctoribus relictæ sunt: his, inquam, qui eas omnes, ut futilem ac inanem repetitæ invocationis loquacitatem rejiciunt, & culpant: in principio autem suæ a Deo discessionis solummodo, *Pater noster, qui es in calis*, cum adoratione orare docent, absque dominicæ figuræ crucis in facie signaculo; dominum nostrum Jesum Christum orationem istam nobis tradidisse prætexentes; revera autem, ut execrandum patrem suum satanam invocent: (hujus enim gratia a S. crucis signaculo abhorrent, & illud a divinis ecclesiæ luminibus ac ducibus additum extremum, quod orationi dominicæ in gloriam consubstantialis, & individuae Trinitatis in precando subjicitur corollarium, *quia tuum est regnum, & potentia, & gloria, patris, & filii, & Spiritus Sancti*, ne audire quidem sustinent:) Iis igitur, qui ita sentiunt, ac docent, & ad finem usque in istiusmodi prava inficiatione perseverant, Anathema.

Anath. VIII.

Iis, qui conventus in ecclesiis averfantur, & in privatis locis præfident, docentque, specie quidem majoris quietis causa, reapse autem, ut profani eorum erroris dogmata redargui nequeant, sed ignobilia de-

totius corporis est in terram: sicut Christus patrem suum adorasse legitur Matth. xxvi, 39. Alias etiam in terra confedisse precantes videri possint. Nam, ut Tertullianus ait de Oratione c. xii: *quidam adsignata oratione adslebant*. Et hæc proprie est *eis ἣν κατὰ κλισίαν*.

6. *ποιεῖν*] nescio an rectum sit. Si rectum, *ποιεῖν τὸ πᾶν ἡμῶν* eodem modo dici existimandum est, ut *ποιεῖν λόγον*, *verba facere*. mox legam, *ὡς τῷ προσώπῳ*.

7. *ἐπικλήσει*] ita v. c. reposui, *ἐπὶ κλήσει*: i. e. *ad invocationem*: vel, ut *invocent*.

8. *προσέδιν ἀκροτελεύτιον*] multa olim istiusmodi ad dignoscendos hæreticos a Catholicis addita: ut vel ex Auctore commentarioli in Symbolum Apostolicum inter D. Cypriani opera constat: quæ postea Catholica Ecclesia abrogavit; sicut & nunc parti-

cula quoque illa, seu clausula Orationis Dominicæ, *Quia tuum est regnum &c.* de qua mox, apud Catholicos omitti solet, licet ab ipso Matthæo cap. vi tradita; efficacius existimantes ad liberationem a malo signaculum S. Crucis, quo se muniunt, ac satanam abigunt.

9. *ἐνστάσει*] *ἐνστάσις* hic contumax est adversus veritatem repugnantia: seu, pertinacia in errore, & corrupta de sacris sententia. Mox enim *πλάνη* vocat.

10. *ἐν ἐκκλησίαις συνάξει*] Conquesti sunt ea de re jam ipsi statim Apostoli, & inprimis Auctor epistolæ ad Hebræos, Ignatius deinde, Polycarpus, & alii.

11. *ἡσυχίας χάριν*] Jam tum fuere Quietistæ, & qui loca sola peterent, quo libere & attentiore animo cum Deo loquerentur. Possint & D. Augustini huc referri *soliloquia*: sed horum alia ratio est.

Εἰς

νειν, καὶ ἀδιάγνωστα, ἵν' ἔσταις ἐν ᾧ βούλῃ τ' ὅλον ἴον τῆς αὐτῶν αἰρέσεως τοῖς ὑπ' αὐτῶν πλανηθεῖσι ἐκχεώσι, τῷ τοῖς πᾶσι ἀχρεὶ τέλει τῇ τοιαύτῃ πλάνῃ ἐμμένουσιν, ἀνάθεμα.

Α'ναθ. θ'.

Τοῖς πᾶσι εἰς δόξαν Θεῷ ᾧ δοθεῖσας ἡμῖν ᾧ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων ἑκκλησίας οἰκοδομεῖσθαι ὡς ἔργα χειρῶν ἀφ' ἑαυτῶν, καὶ καποικητήριον δαιμονίων τοιαύτας λέγουσι, καὶ ἔσταις ὁδῷ βαδίζουσιν ἀκολούθως, καὶ τὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν εἰκόνων σεπτήν ἀναστήλουσιν, καὶ τὴν τῶν πμὴν, καὶ προσκύνουσιν ἀνατρέπεσθαι, ὡς ὅπως διεφθαρμένοι καὶ σεσηπόσι μέλουσιν, ἀνάθεμα.

Α'ναθ. ι'.

Τοῖς ἀποστέλλουσιν ἐπ' ἀνατροπὴν τῆς κυρίας καὶ Θεῷ καὶ σωτηρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας, ἣν τοῖς ἀγίοις αὐτῷ μαθηταῖς ἐνετείλατο, ὥστε τὰς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας βαπτίζειν εἰς τὸ ὄνομα τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, καὶ, εἰ μὴ τις γεννηθῇ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, ὃ μὴ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ: Τοῖς δ' ἐν τῷ τῶν πάντων τυφλώσει, καὶ ἐπὶ τῆς ἐργου ἐν αὐτοῖς σατανικῆς ἐνεργείας ἐλμῶσις φλυαρεῖν, τὸ ἅγιον βάπτισμα ὕδατος εἰς ψιλόν, ὡς ἔξω καὶ τῆς πίστεως ἡμῶν ἔσι, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀλλοτρίοις, καὶ καθάπαξ Θεοῦ, ἀνάθεμα.

Α'ναθ. ια'.

Τοῖς ἀκολούθως τῷ τοῖς ληρημάτων καὶ παραφρονημάτων καὶ τῷ πμῶν καὶ ζωοποιὸν τῶν τῶν φύλκων ἀποκαλῶσι, καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα ὕδατος ψιλόν, μὴδ' ἄφεσιν ἔχον ἀμαρτιῶν, μὴτε ἐν πνεύματι, ἀλλὰ παρ' ἑαυτῶν ὑποχρησμένοις δίδουσι τὸ ἐν πνεύματι ὅτε τοὺς ἑαυτῶν βδελυκτοὺς μύτας τὸ ψευδομοναχικὸν σχῆμα μετὰ μφιάζουσι, καὶ τοιαύτως τῶν τῶν

ποι-

1. Ἐκκλησίας ὡς ἔργα χειρῶν] eadem fere & Manichæi dicebant, qui Catholicis Paganorum, sive gentilium, objectabant ac Judæorum imitationem. Et hinc tumidus ille, ac superbiam spirans Faustus apud D. Augustinum, lib. xx adversus Faustum: Ego ab his (paganis) in hoc quoque multum diversus incedo, qui ipsum me, si modo sum dignus, rationabile Dei templum puto, vivum vivæ majestatis simulacrum: Christum filium ejus accipio: aram, mentem bonis artibus & disciplinis imbutam; honores quoque divinos, ac sacrificia in solis orationibus, & ipse puris ac simplicibus pono. Quomodo ergo schisma

sum paganorum?

2. Καὶ τὴν τῶν θείων, καὶ ἱερῶν εἰκόνων] Heraclides Nysæ Episcopus epistolâ duas adversus hanc scripsisse sectam a Photio memoratur, quarum altera sanctarum imaginum cultus vetustatem explicuerit. Paulo ante pro ἔσταις ὁδῷ, legam lubens ταύτη, vel τῶν ὁδῶν.

3. Ἱερῶν εἰκόνων] Imago olim nulla, adeoque nullus imaginum cultus in ecclesia Catholica fuit, ut est apud Clementem Alex. in Parænesi p. 34: quod ipsum & Agobardus asserit toto volumine, De non adorandis imaginibus. Verum post Constantinum sen-

litescant, adeoque ut in abdito omne sectæ suæ venenum animis a se in errorem deductorum eo facilius infundant; hisce, si ad vitæ extremum terminum in errore perseveraverint, Anathema.

Anath. I X.

Iis, qui ecclesias a Sanctis Apostolis nobis traditas in honorem Dei ædificari non debere sentiunt, easque ut opera manuum calumniantur, & dæmonum esse dicunt habitacula, atque ita prava via incedentes consequenter & divinarum sacrarumque imaginum venerandam rejiciunt erectionem atque cultum, velut omnino corruptis putridisque membris, Anathema.

Anath. X.

Iis, qui ad evertendam domini, ac Dei, & servatoris nostri Jesu Christi doctrinam properant, quam SS. discipulis suis commendavit, ut in se credentes in nomen Patris, & Filii, & Spiritus S. baptizarent; &, qui non per aquam & spiritum renasceretur, eum non introiturum regnum cælorum, prædicarent; his igitur ad hæc omnia cœcutientibus, & qui ab operante in ipsis Diabolica efficacia agitati effutire non verentur, sacrum baptismum meram aquam esse, velut hominibus a nostra fide alienis, & ab ecclesia, atque ipso omnino Deo remotis, sejunctisque, Anathema.

Anath. XI.

Iis, qui consimilibus itidem nugis & contemptibus indulgentes venerandam & vivificam crucem *furcam* appellant, & sacrum baptismum aquam meram esse existimant, quæ remissionem non adferat peccatorum: neque ex efficacia spiritus, sed ex se ipsis dare se promittunt, quod Spiritus S. est beneficium, quum abominandos suos sacerdotes veste falso dicta monachica induunt, ac deinceps per se ordinis nomen con-

sim in ecclesias admittæ sunt, traducto gentiliu cultu ad imaginum venerationem ac Sanctorum veræ religionis antistitum. Sed hæc, & quæ huc de Iconoclastis adferri poterant, omnia notissima sunt.

4. *Ἀναθήλων*] solebant imagines ac statuas principum virorum columnis, & cippis imponi, quo conspectiores essent. Exempla in nummis Græcorum Latinorumque compluria passim occurrunt. Hinc ad Sanctorum imagines translatus honor est; quemadmodum nuper & SS. Trinitati istiusmodi columna Viennæ Austria a pientissimo Cæsare Leopoldo ere-

cta est.

5. *ὕδωρ εἶναι ψιλόν*] id est, sine efficacia spirituali; adeoque nec sacramentum ablutionis animæ per sanguinem Christi a peccatis.

6. *Τὸν τίμιον, καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν*] recte sane *ζωοποιός* appellatur: nam absque cruce fuisset, æternæ mancipati homines forent morti. Et hinc cruci tantus in ecclesia Catholica habetur honos. Videbis Tertullian. in Apologetico, c. xvi.

7. *Φύλλων*] *furcam*. v. Meursii Glossarium Græco-barbarum.

ποιχμένοις κατ' αὐτῶν τὴν ἐπίκλησιν, μᾶλλον δὲ τὸν τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων αὐτῶν χαλκποτισμὸν, Ἀνάθεμα.

Ἀναθ. ιβ'.

Τοῖς λέγουσι, ὡς ⁸ ἡ μετάληψις τῶν τιμῶν σώματι καὶ αἵματι τῶν κυρίων καὶ σωτῆρων ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ⁹ ἅρις ψυχῶν καὶ οἶνε ἐστὶν μετάληψις, (ὡς καὶ εἰς τὸν τῆς ἐκ. λαϊκῶν μεταβληθέντας μετὰ προσφῆς προσέρχεσθαι, καὶ μεταλαμβάνειν ὑποκρίσεως χάριν, καὶ τὴν λαμβάνειν ¹⁰ πνευματικῶν τῶν δὲ ἐκ. πρεσβυτέρων μεταπεφέντας, Φαγούρας) καὶ τὰ τῆς θείας καὶ φρικτῆς ἱερουργίας ¹¹ ἐπιτέλεια ὅπι-
τρέψω, ὡς φανερῶς ἀντιλεῖται, καὶ αὐτοὶ ¹² Χριστοπολίτας ἐαυ-
τοὺς ὀνομάζουσι, Ἀνάθεμα.

Ἀναθ. ιγ'.

Τοῖς ἐπ' ἀνατροπὴν τῆς ὅλης εἰς Θεὸν πίστεως καὶ ἄλλα μὲν πονηρὰ τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἀθλίως τελεχμένοις τελεῖται, καὶ ἀπὸ μὲν τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν ¹³ ἐμφυσήματος, ὃ ὡς τῶν δεσποτῶν Χριστῶν παρελάδομεν, ἐπὶ τῇ τῶν ἀγίων Πνευμάτων μυστικῇ ἐμπνεύσει, ἐμπνύουσι τοῖς ὑπ' αὐτῶν τελεχμένοις ἐμπνύμασι, ὧν καὶ αὐτοὶ εἰσιν ἄξιοι. Καὶ τοῖς ὑπ' αὐτῶν τελεχμένοις ποιῶσιν, ὃ καὶ τῶν δαιμόνων αὐτοῖς ποιῶμεν, προσέτι καὶ ὑδαπὶ μεμασμένῳ κατέπαυεν ἕως ἄνω ¹⁴ εἰς σπόγγον ἀναλίσκωσιν ἐπ' ἀνατροπῇ τῆς ἀγίας βαπτίσματος, καὶ τῆς τῶν Θεῶν Πνευμάτων φωτιστικῆς παρδείας, Ἀνάθεμα.

Ἀναθ. ιδ'.

Οἷοις τοῖς αἰρετικοῖς, ἀνάθεμα.

Πολλὰ γὰρ ἔτη τῶν καλῶν ¹⁵ Βασιλέων. Τῶν Ὀρθόδοξων ἡμῶν ¹⁶ Βασιλέως πολλὰ πάλιν ἔτη. Τῶν Ὀρθόδοξων ἡμῶν ¹⁷ Βασιλέως τῶν

Πορ-

8. ἡ μετάληψις] participatio, vulgo communio.

9. ἅρις ψυχῶν] At quanto rectius Irenaeus, Vir Apostolicorum fere temporum, lib. iv, c. 34: Qui est a terra panis, percipiens vocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena, & caelesti.

10. πνευματικῶν] delationes, sive indicia: seu potius emissarios delatores, qui ipsos, quid facerent, observarent, & ad episcopos Catholicos illud referrent: αἷς καὶ οἶνε.

11. ἐπιτέλεια] id est, perfectionem, & quasi ultimum opus, quo perfectio sacro

ritui nil deest, omniaque suis numeris absoluta sunt, ac rata preces. Alias simpliciter etiam ἐπιτελεῖν τὰ πάτρια, seu τὰς θυσίας dicuntur, qui rem sacram peragunt, ac ritus solemnes exsequuntur. Mox legendum puto, αἰατρίψω, pro ἐπιτρέψω.

12. Χριστοπολίτας] Optime. Nisi quod efficacius ad devinciendum sibi arctius Servatorem, non a civitate Christi, sed a societate Jesu petito sibi nomen S. Ignatius induit, & hunc secuti Religionis Catholicae defensores acerrimi Jesuitae.

13. ἐμφυσήματος] ter illa insufflatio in faciem & aures eorum, qui baptizabantur, re-

conferunt, seu potius animæ ipsis & corporis interitum adferunt, Anathema.

Anath. XII.

Iis, qui dicunt, communionem venerandi corporis & sanguinis Domini ac servatoris nostri Jesu Chr. meri panis & vini esse participationem, (sic ut capropter & hi, qui e laïcis transferint, cum cibo accedant, ac simulandi, latendique gratia delatoribus, illum pro S. cœna sumant; qui vero e presbyteris ad eos accesserint, revera comedant) atque ita Divini ac tremendi sacrificii institutionem evertunt, ut plane Christi hostibus, tametsi se ipsi *Christopolitas* vocitant, Anathema.

Anath. XIII.

Iis, qui ad universæ in Deum fidei subversionem cum multa alia pessima in his, qui ab ipsis infelicitè initiantur, observant, tum pro divina sacraque insufflatione, quam a Domino nostro Jesu Chr. in Spiritus Sancti inspiratione adhibitam accepimus, initiandis ab se sputa inspuunt, quibus sane ipsi maxime digni sunt: his igitur, qui hoc in initiandis a sese exsequuntur, quod nos adversus dæmones facimus: quique insuper aqua eos immunda ab infimo ad summum, sive a calce ad caput, spongiis illinunt, quo certe sacri baptismatis, & illuminatricis Dei Spiritus præsentia subversio efficitur, Anathema.

Anath. XIV.

Cunctis insimul hæreticis Anathema.

Deus optimis Imperatoribus vitam longævam largiatur. Vivat diu Rex noster Orthodoxus. Vivat diu Rex noster Orthodoxus Porphyro-

repetebatur. Vide ea de re Canonem Eccles. universalis 170.

14. *Ἀφ' ἀπογῶν*] in Ecclesia Catholica presbyteri baptismi candidatos exutis vestibus toto corpore inungebant, ut est apud Dionysium Areopagitam; postquam ter ab episcopo oleo signati erant. At hi hæretici totum hominem aqua, eaque polluta, a calce ad caput illinere solebant.

15. *Βασιλείων*] intelliguntur hic conjunctim Imperatores duo Alexius Comnenus, & filius ipsius Joannes Comnenus Porphyrogenitus. LAMBECIUS.

16. *Βασιλείων*] intelligitur solus Imp. Alexius Comnenus, qui A. C. 1081 cœpit imperare, & A. 1118 obiit. LAMBECIUS.

17. *Βασιλείων τῶ*] intelligitur solus Imp. Jo-

annes Comnenus Porphyrogenitus, qui jam a Patre suo Alexio successor imperii declaratus fuit, antequam Basilii Bogomilorum hæreticorum coryphæus Constantinopoli combustus est. Contigit enim hoc circa finem imperii Alexii Comneni, ideoque ab Anna Comnena Alexiados l. xv, p. 495, vocatur *ἡγετον ἔργων καὶ ἀθλῶν τῶν μακρῶν ἐκείνων πόνων καὶ καταρτημάτων τῷ Αυτοκράτορι*. *Ultimum opus ac labor diuturnorum laborum & rerum præclare gestarum Imperatoris.* Quamvis autem historia combustionis Basilii a Cardinale Baronio Annal. Eccles. Tom. xii anno Chr. 1118, quo Imp. Alexius Comnenus obiit, inserta sit, revera tamen eo non pertinet, quippe quæ antecessit obitum Patriarchæ Nicolai, ut testatur Anna Comnena

Q₂

Ale,

Πορφυρογεννήτης πολλά τὰ ἔτη. Ὁ Θεὸς φυλάξει τὸ κράτος αὐτῶν. Ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν αὐτῶν εἰρηνεύσει. Οὐράνιε βασιλεῦ τὰς ἐπιγείας φύλαξον. Τὰς ἀγαθὰς καὶ οἰκουμενικὰς Πατριάρχας πολλὰ τὰ ἔτη. Ταῦτα τῆς πονηρᾶς ἀσεβείας καὶ σπέρματα, ταῦτα τῆς ἀθείας τὰ πονηρὰ Σαπῶν τὰ βλαπήματα. Ἡμεῖς δὲ ὁ τὸ Χριστὸν λαὸς ὁ ἐξαίρετός τῶν θείων καὶ Ἀποστολικῶν διδαγμάτων, καὶ τῶν πατρικῶν ὁλοψύχως ἐχόμεθα ἀποδοῦναι, Φεύγοντες ὅλην ψυχὴν καὶ μυσσὰς τῆς ἀσεβείας διδαγμένα, καὶ πόρρω τῆς αὐτῶν ὀλεθρίας γνώσεως θρησκείας, Θεῷ δὲ χαθαρῶς λατρεύοντες, τῷ ἐν τελευτῇ περσώπων, εἴτην ὑποτάσειαν, γνωριζομένῳ καὶ σεβομένῳ, ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Alexiados lib. xv. p. 488, his verbis: Προῦκάθητο δ' ἄρα τὸ τοιαῦτα τῇ τῆς βασιλείας πόλει θρόνῳ ὃ ἐν Πατριαρχίᾳ μακαριώτατος ὁ γραμματικὸς ὁ κύριος Νικόλαος, καὶ ἐκινώσκειτο τὰ διοικητὰς ἄρχοντες, &c. Obiit tunc temporis regia civitatis episcopalem sedem beatissimus Patriarcha, Grammaticus Dominus Nicolaus, qui, ubi impia hac dogmata lecta &c. Certo nempe constat, jam memoratum Patriarcham Nicolaum obiisse A. C. 1117. LAMBECIUS.

18 Πατριάρχης] intelligitur Nicolaus, tertius ejus nominis Patriarcha Constantinopolitanus, qui non multo post supra memorati hæresiarchæ Basilii combustionem obiit, A. C. 1117. vide Card. Baronii Annal. Eccles. tom. xii, an. 1117, num. 20. LAMBECIUS.

Et hæc quidem de notabili illa Panopliæ

Euthymianæ Appendice in præfens obiter sufficiant. Integram autem eandem Appendicem posthac, volente Deo, Græce & Latine publicabo in Supplemento Corporis Historiæ Byzantinæ, ex Augustissima Bibliotheca Cæsarea deinceps separatim edendi: simul etiam tunc ibidem insignem illum locum libri decimiquinti Alexiados Annæ Comnenæ, ubi de Basilii Massalianorum, & Bogomilorum coryphæi, per Imp. Alexium Comnenum, inquisitione, condemnatione, & combustionē, satis prolixè agitur, necessariā explanatione illustrabo. LAMBECIUS.

Erat scilicet hoc Lambecio, Viro eruditissimo, & siquis alius industrio, propositum, quod nos nunc sumus cum volente ac favente Deo exsecuti. Illum quidem, quo minus hanc Appendicem ederet, fatum immaturum

rogenitus. Custodiat Deus imperium eorum. Pacem Deus regno eorum impertiat. Rex caelestis, terrestres quæsumus reges custodi. Vivat diu Sanctissimus & Oecumenicus Patriarcha. Hæc sunt pravæ impietatis semina, hæc pessimi Satanæ Deo adversantis propagines. Nos autem Christi electus populus Divinas, & Apostolicas, ac a patribus ad nos transmissas toto animo teneamus traditiones, tota mente impura illa impietatis dogmata fugientes, longeque a perniciosâ eorum doctrina remoti ac puro pectore Deo servientes, qui nobis in personarum, sive substantiarum trinitate patefactus rite colitur: cui sit gloria, & potentia, in secula seculorum, Amen.

impedit: nos vero, dum vita suppetet, excussa desidia semper aliquid in commune bonum moliemur novi. Ceterum quod in initio Ε'λεγχος, *Victoria* potius, quam *Confutatio*, verterim, splendori vocis datum est, quæ augustior mihi visa, & argumento convenientior, quod confutationem nullam, sed ipsam tantum damnationem continet. Ε'πι φανή μυσον. Sed rectius *Damnatio*. Ε'λεγχος enim Græcis aliquando *tabella*, seu *periculum*, unde sententia in reos pronuntiabatur. Tum vero vox Ο'γλαμβος Latine commodius aliquando *Traductio* dicatur *Triumphalis*, qua velut in pompa celeberrima per omnium ora damnati trahuntur. Factum id præcipue in servis ad crucem damnatis, ut & in aliis noxiis, qui ad supplicium ducebantur. Vide inter alios Suetonium in Vitellio, cap. xvii, & notas ad eum Casauboni, item

Nicephori Breviarium, & Philonem Judæum in Flaccum. Heraclides περί πολιτ. moechos apud Lepreatas totum triduum ita per urbem traductos refert. Græci παραδειγματίζεν hoc vocarunt. Quare & duo illa verba a Gregorio Nazianzeno in Orat. de Baptismo conjuncta, ubi de peccato ita loquitur: παραδειγματίζας αὐτὸν scil. τῇ ἀμαρτίᾳ, ἣ διεμαρτύρεται, ὡς αἰχμὴν ὕβρεως: *Ostentans illud & traducens, utpote dignum contumelia.* Exemplum clarissimum in pompa Hæreticorum triumphali, quum a S. Inquisitionis officio damnati ad ignis supplicium ducuntur: ubi, quemadmodum in triumphis olim captivi reges magnificentissimis ornari vestibus solebant, ita & hi pieta malorum demonum imaginibus veste exculi populo ostentantur.

ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ὑπὸ τοῖς ἀπὸ ΜΑΝΙΧΑΪΩΝ καὶ
ΠΑΤΑΙΚΙΑΝΩΝ ὑπερέφθαι πρὸς τὴν καθαρὰν
καὶ ἀληθῆ πίστιν ἡμῶν τῶν ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ.

*** Δ Εὐχόμενοι ὅλης τῆς μηδέπω ἔσης, μήτε βυρσῶν καὶ νεύρων,
καὶ σωματῶν, καὶ ἰδρώτων, τῶν ποτηρῶν ἀρχόντων, ὧς ὁ
Μάνης ἀνέπλασεν.

Α'να-

1. Τάξις γινόμενη] Fragmentum hoc impressum in Paris. editione: sed duplo auctius est hoc exemplar nostrum, & ac singularia multa ad Historiam Manichæismi pertinentia continet, quæ in editione Parisiensi omnino desiderantur. Cuiusmodi inter alia varia est Anathematizatio præcipuorum quinque librorum Manichæorum, nempe libri Epistolarum Manetis, Evangelii vivi, Thesauri vita, Libri Mysteriorum, Heptalogi, cuius auctor Agapius, & libri Sapientie compositi ab Aristocriso. Notandum porro est etiam Petri Siculi Historiam Hæreseos Manichæorum, a R. P. Matthæo Radero S. I. Ingolstadii A. 1604, Gr. lat. editam, beneficio præstantissimi huius codicis plurimum posse emendari, illustrari, & augeri. LAMBECIUS.

Ibid. Τάξις γινόμενη] Hic titulus erat huic opusculo in indice, qui cuncta manuscripti Cæs. Bibl. codicis, unde hæc petita sunt, contenta complectebatur. Ceterum tres erant ordines eorum, qui ad Ecclesiam Catholicam accedebant. Primus eorum, qui baptismo indigebant: secundus eorum, qui non baptizabantur, sed ungebantur sacro unguento: tertius tandem eorum, qui nec baptizabantur, nec ungebantur, sed solummodo suam omnemque aliam hæresin anathematizabant. Inter primos erant Manichæi. vide Timotheum Presbyterum CPolitatum de iis, qui ad Ecclesiam Catholicam accedunt, in initio.

2. Μανιχαίων] Manichæis, uti notum, a Manete Persa nomen: quem origine Brachmanem fuisse Suidas affirmat. Vixit ille sub Aureliano Imperatore, cuius imperii anno quarto, sive anno Chr. 274. per Mesopotamiam, locaque contermina, hæreseos suæ venenum sparsit. Scythianum etiam, quum adhuc in servitute degeret, atque item Cucubricum (nisi hoc librarii vitium est) appellatum idem Suidas docet: pro quo male nunc Urbicus

apud D. Augustinum legitur lib. de Hæresibus. Nomen ejus Epiphanius Babylonicum, sive Persicum, esse & Vas significare ait. Immo & Hebræis מן Man, vas, item donum, seu munus significat. Quia vero Græcis, aut Græca intelligentibus adversariis vox illa Μάνης uborem irridendi ansam præbebat, quasi a Græco μανία, insania, seu μανίωσις, insano, derivata esset, & sic nomen & omen insanie Maneti obtigisset; tum quod & eadem vox Μάνης stupidum significaret, (ut apud Aristophanem, Μανίαντα ὁ Μάνης) Manichæi Manichæos se vocari volebant, quasi derivato nomine a מנחם manahath, requies. Nec apud Judæos iidem contumelia caruerunt, qui omnes impios Manetes appellarunt, ut Gaulminus ex Elia in Thesb. colligit in suis ad Psellum notis.

Doctrinam suam Manes a Budda, cui antea Terebinthi nomen, accepit. Græcis hic Budda literis imbutus Empedoclis opinionem amplexus dicitur, duo rerum pugnantia inter se principia statuentis, Φιλίαν καὶ νεῖκος, Amicitiam & Contentionem. Verum rectius a Persis, seu Persarum Magis, id accepisse videtur, qui ἀγαθὸν δαίμονα, καὶ κακὸν δαίμονα, sive bonum & malum Deum statuebant, ut est apud Laërtium in proœmio ex Aristotelis l. 1 de Philosophia, & apud D. Augustinum, l. v de Civ. Dei, c. 11: sive, ut Zoroaster, primus hujusce sententiæ auctor, eos appellabat, Ormazden, & Arimanium; Zafrada, sive Zarouam, Arabice Zarahou, id est, omnium sator, genitos: de quibus fuse Gaulminus ad Psellum de Daemon. & Vossius lib. 1. de Idol. c. v. Adeatur & Epistola Theodori Mopsuestie Episcopi de Persarum Magia apud Photium in Bibliotheca: item, quæ de duobus Principiis Celsus habet apud Origenem adv. Celsum lib. vi, p. 303. Collegit quoque nonnulla Eruditissimus Burnetus in Archæologia Cosmica part. II, p. 401.

Na.

FORMULA recipiendi eorum, qui a MANICHÆORUM &
PAULICIANORUM hæresi ad puram & veram nostram
fidem CHRISTIANORUM convertuntur.

*** INVOCANTES materiam, quæ non exstat: uti neque pelles, nec
nervi, neque corpora, neque sudores malorum istorum prin-
cipum, quos Manes finxit.

Ex-

Natum sese impostor hic Budda e virgine
ajebat, & in montibus educatum. Scripsit
autem libros quatuor, *Mytheria*, *Euange-
lium*, *Thesaurum*, & *Capita*. Perit, ut
plerique omnes hæresiarchæ, morte dira &
exsecrabili, ab impuro spiritu interfectus,
ὁ πνεῦμα ἀκαθάρτε συνέχευε. Heres
bonorum ejus librorumque vidua quædam
dives fuit, ad quam diverterat. Illa vero
Manetem septennem puerulum mercata, li-
teris postea eruditum, libertateque donatum,
heredem instituit. Atque hoc pacto ad Ma-
netem Buddæ scripta transiere: quibus ille
tamquam suis magnam deinde terrarum or-
bis partem pervertit, pestiferisque opinionibus infecit.

D: Augustinus hæreticos eum antiquos se-
cutum ait lib. de Hæres. nimirum *Marcum*
quendam, unde *Marcita*; & antiquiores his
Cerdonem, atque *Gnosticos*, quorum auctor
Carpocrates. Videtur autem hoc ab Euse-
bio accepisse, qui lib. vii Hist. Eccl. c.
xxxī, ait: Δόγματα γὰρ μὴ ψευδῆ καὶ ἀδύνα-
τα μυρία τῶν προπαλῶν ἀποσβηνυμένων αἰρετικῶν
συμπεφορμμένα κατ' ὅσας ἐκ τῶν Περσῶν ἐπὶ
τὴν κατ' ἡμᾶς οἰκωμένην ὥσπερ τινα θανάτη-
φόρον ἰὼν ἐξαμύρζετο: Opiniones autem falsas,
& Divina doctrina repugnantes, e quampluri-
mis jamdudum extinctis sectis collectas con-
sarcinans, e Perside in nostrum orbem velut
lethalis virus effudit.

Quoniam vero, quæ mox damnabuntur,
non ita commode intelligi possunt, nisi ipsa
prius Manetis dogmata cognita fuerint, ope-
ræ pretium, remque iis gratam me factu-
rum existimavi, quibus nec facultas, nec
otium est veteres, qui de his egere, scripto-
res respiciendi, si Manetis errores ac doctri-
nam e variis auctoribus collectam breviter
sub unum quasi subicerem conspectum.

Hæc ergo præcipua pestiferæ Manetis doctri-
næ fuere capita: Duo rerum esse Principia

contraria, æterna, & ingenita, quorum al-
terum bonum esset, alterum malum. Bonum
Deum, sive *Lucem*: malum *Materiam*, sive
Tenebras, appellabat. A bono Deo invisibi-
lem, infinitum, ac divinum mundum crea-
tum: a malo visibilem, ac malum, profun-
da ac immensa magnitudine: hosce vero
duos mundos conjunctos bonæ malæque na-
turæ participare. Divinam partem ex omni
mundi parte quotidie purgari, & in sua re-
gna revocari: eandem per terram exhalan-
tem, & ad cælum tendentem, incurrere in
stirpes & plantas, &c. quæ in electis co-
medendo purgata, liberataque, in cælum re-
deant.

Mundi tenebrarum, seu terræ pestiferæ,
quinque esse elementa, sive *antra* elemen-
torum, aliud *tenebris*, aliud *aquis*, aliud
ventus, aliud *igne*, aliud *fumo* plenum. Hæc
elementa principes sibi proprios genuisse;
quorum dux ac princeps summus in *fumo*
moraretur. In *fumo* nata animalia bipedia,
indeque homines originem ducere: in *tene-
bris* serpentina: in *igne* quadrupedia: in
aquis natatilia: in *vento* volatilia.

His quinque elementis malis debellandis
alia quinque elementa de regno & substantia
Dei missa esse, & in illa pugna fuisse per-
mixta, fumo *aër*; tenebris *lucem*; igni
malo *ignem bonum*; aquæ malæ *aquam bo-
nam*; vento malo *ventum bonum*.

Animam hominis duplicem esse: harum
alteram bonam, a Luce creatam, partem esse
Dei: adventitiam alteram, malam, de gen-
te tenebrarum, quam non condiderit Deus,
sed quæ tamen Deo sit coætterna. Hanc pro-
priam corporis esse. Nam & corpus pro-
ductum a tenebris.

Rationalem animam, seu divinam, brutis
quoque animalibus inesse, ut & plantis: ab
adversario vero Dei correptam in spurcum
corporis fuisse carcerem conjectam. Ab ani-
ma

ma bona omnia homini bona provenire : contra , ab anima mala , quidquid illi accidat mali.

Animas transire in alia corpora ; item in pecora , & plantas. Auditorum vero suorum animas in Electos revolvī , aut feliciore compendio in escas electorum , ut jam inde purgatæ in nulla corpora revertantur.

Animas in arboribus & plantis divina non posse percipere præcepta , nec sapientiores fieri : veruntamen vivere , & audire voces nostras , & verba intelligere , & corpora , motusque corporum intueri ; cogitationes denique ipsas perspicere : sentire etiam , & dolere , cum lædantur , nec sine cruciatus evelli carpire posse.

Solem & Lunam *Navigia* esse , quibus tam hominum , quam brutorum animæ , jam repurgatæ , ac lucidæ , in cœlum subvehantur. Lunam minus esse navigium ex *aqua bona* factum ; quod acceptas primum animas post quintumdecimum diem Soli , seu majori navigio , ex *igni bono* facto , tradat. Ab hoc beatorum animas in cœlum transvehī : cujus vitæ cœlestis nulla fiat anima particeps , quæ non Manetis imbuta fuerit disciplina. In his *navibus* sanctas inesse virtutes , quæ se in masculos transfigurent , ut feminas adversæ gentis illiciant , & per has illecebras commota earum concupiscentia lumen de illis fugiat , quod membris suis permixtum teneat , quo purgetur susceptum ab angelis lucis , purgatumque illis navibus imponatur ad regna propria reportandum.

Adamum & Evam commota adversa parte animæ malæ , a tenebrarum principibus generatæ , ad concubitum declinasse : ita eos lapsos esse , & peccasse ; sed postea sanctius vixisse.

Legem Mosaicam a Principe tenebrarum datam : inde quoque Prophetas sua accepisse ; omneque adeo Vetus Testamentum esse rejiciendum.

Christum de massa lucidissima molis Divine profectum ad salutem humanam , non natum de Maria Virgine , quia carni concerni nequibat , nisi simul inquinaretur , ut ait D. Augustin. l. v. Confess.

Apparuisse illum κατὰ φαντασίαν καὶ διανοίαν , specie tantum , non revera : caruisse enim humana natura , sola præditum divina : atque ita quoque non reapse passum , sed pati visum , exteriore homines specie fefelisse.

Fuisse eundem Serpentem in Paradiso : ab eoque illuminatos Adamum & Evam , ut

cognitionis oculos aperirent , & bonum a malo dignoscerent.

Venisse Christum ad animas liberandas , non autem ad servanda corpora.

Promissionem Christi de Paraceto , seu Spiritu S. in Manete fuisse completam : sese enim esse Spiritum Sanctum aiebat ; seque capropter *Apostolum Christi* vocabat.

Fatum omnia regere ; fato fieri omnia.

Atque hæc de præcipuis Manetis dogmatibus sufficiant. In quibus illud mihi animadversione singulari dignum videtur , multa e veterum Græcorum Latinorumque superstitione antiquioris esse , quam censetur , originis , & ad priscam Orientalium disciplinam referenda : unde & Ægyptii nonnulla acceperunt ; ut quæ de *navigiis* Solis & Lunæ dicuntur. In *Fortuitis* meis c. xxiii , pag. 171 , de *navigio* Jovis Hammonis , ac Solis Ori , item Isidis , aliisque compluribus , aliqua adnotavi : nec non cap. v , pag. 43 , de *navigio* , seu *poculo* , ac *lebetes Herculis* : quo & referri potest , quod apud Albricum de Imag. Deor. legitur , *naviculam* cum homine navigante & velificante in medio mari , Dianæ imagini affingi solitam. Inprimis autem cognoscenda sunt , quæ de *poculo Solis* & *scapha Brizomantis* Athenæus l. viii , & xi : deque *navigio Isidis* Plutarchus habet , lib. de Is. & Osiride. Nec enim probo Vossii opinionem lib. ii de Idol. c. xxvii , non tam ob humidam naturam , (quod ferri poterat) quam quod luna corniculata navigium referret , navigio illam velii veteres finxisse. Non enim corniculatum illud navigium fuit , sed rotundum : cujusmodi *navium* illud *cymbium* Isidis apud Apulejum l. xi. Miles. medio sui patoris flammulas suscitans largiores ; ut & *lebes Herculis* , de quo paulo ante.

Præterea notanda & illa , quæ de *aqua* & *igni* dicuntur ; unde *lustratio per aquam* & *ignem* derivata : deque *quintodecimo* die lunæ : de *vita* Dryadum & Hamadryadum ; & inprimis de *Antris* : de quibus omnibus & nos aliqua in *Fortuitis* , loco supra indicato , diximus : & multo plura de specu , seu *antro Mithriaco* , de *antris Samothraciis* , de *antro Jovis* in Ida monte Cretæ , de *Pane Orphico* ἀντρορρηγῶ , de *antro Attinis* in Arcto monte Cyziceno , multisque aliis , dici possunt. Multa sane huc facientia habet Porphyrius de *antro Nympharum* , qui in *antro* illo Zoroastris Mithræ consecrato symbola elementorum & climatum mundi disposita fuisse refert : & *Dis* quidem cælestibus

tem-

templa, & delubra, & altaria posita, terrestribus & heroibus aras, subterraneis scrobes, & adiculas; at mundo (qui cuncta continet elementa) antra, & specus. Et priora quidem Sallustius Philosophus c. xv de Diis explicat, cum ait: *οἱ ναοὶ μὲν τῶν ἑσπερίων, οἱ δὲ βασιλεῖς μὲν τῶν ἡμετέρων*. Veterum enim templa temporibus antiquissimis rotunda fuerunt, uti Romæ postea templum Vestæ, & Pantheon: Aræ vero cubicæ, quod stabilitatis symbolum, Telluri Stabili conveniens. Explicatis dogmatum præcipuis, de ipsa secta nonnihil dicendum est. Divisa erat ea in Catharistas, Macarios, & Manichæos speciatim ita dictos. Catharista, seu Purgatores, a purgando nomen acceperunt. Exceptum namque farina semen virile in concubitu, ut id purgarent, divinamque partem liberarent, boni hi viri comedeant. Hosce tamen alii pudore moti a se repellebant. Non multum diversa alias significatione vox *καθαρίσται* in veteri ecclesia accipiebatur, de iis, qui a demone liberabantur: cujus ejectio *καθάρσις* dictus. Vide Valesium ad Histor. Eccles. Eusebii l. v, p. 93. Rursus distinguendi in veteri ecclesia a Catharistis *καθαροὶ*, Puri. Ita enim appellari cupiebant, qui cum digamis, aut lapsis conversis, seu penitentibus, communicare volebant: ut ex Canone liquet Eccles. Univers. viii. Macarii apud eos *illuminati* quoque dicebantur: de quibus videndus D. Augustinus p. 52 adversus Epistolam Testamenti. Manichæi porro e duabus professionibus ecclesiam suam constituerunt, hoc est Electorum, & Auditorum. Electos *τελειῖς*, sive perfectos, vocabant, quod omni vitio carerent. D. Hieronymus adversus Pelagianos: *Manichæus Electos suos, quos inter animas Platonis in celestibus collocat, dicit omni carere peccato: nec, si velint, posse peccare. Ad tanta enim eos virtutum culmina transcendisse, ut carnis operibus illudant. Priscillianus in Hispania pars Manichæi de turpitudine, &c. Soli cum solis clauduntur mulierculis, & illud eis inter cœtum, amplexusque decantant. Ex his Electis duodecim erant, quos appellabant Magistros. Manes enim ad imitationem Christi xii Apostolos habuit. Hisce tertius decimus præerat Magistorum Princeps, uti Manes suorum erat discipulorum. Ab his Magistris reliquo Electorum numero lxxii ordinabantur Episcopi: & hi suos rursus ordinabant presbyteros, ac diaconos, qui idonei viderentur ad errorem hunc suum aliis in locis, in quæ mittebantur, tuendum, atque propa-*

gandum. Secundi gradus Auditores erant; in quorum numero aliquamdiu fuit D. Augustinus, ut ipse de se fatetur c. xix de mor. Manichæor. Novem annos totos magna cura & diligentia vos audivi.

De his Auditoribus idem loquitur D. Augustinus epist. lxxiv ad Deuterium Episcopum, de Victorino agens Mallianensi Subdiacono: *Auditorem sane Manichæorum, non Electum se esse confessus est. Auditores enim qui appellantur apud eos, & carnibus vescuntur, & agros colunt, & si voluerint, uxores habent: quorum nihil faciunt, qui vocantur Electi. Sed ipsi Auditores ante Electos genua figunt, ut eis manus suppliciter imponantur, non a solis episcopis, vel presbyteris, aut Diaconis eorum; sed a quibuslibet Electis.*

Præterea Auditores Electis sub pœna tardioris metempsychosis optima quæque de cibariis exhibere tenebantur; quum interim Electi nihil operis agerent, sed meditationibus vacarent: quibuscum scilicet omnia jam religionis arcana communicata erant, a quibus Auditores arcebantur. Gregorius Nazianz. Orat. lxi: *Ὅτι οἱ Μανιχαῖοι τοῖς ἐκλεκτοῖς λεγομένοις, ὅλην τὴν νοσον αὐτοῖς ἐκκαλύπτουσι, &c. quemadmodum Manichæi illis, quos Electos appellant, quibusque omnem morbum, sive amentiam suam, revelant, &c.*

Porro tria Signacula apud Manichæos erant Electorum: *Oris, manuum, & sinus*, ut his tribus casti essent, & innocentes. *Os* continebat omnes sensus in capite: *manus* omnem operationem: *sinus* omnem libidinem feminalem. Tribus enim Deum offendimus: cogitationibus, verbis, factis. Quam vero parum observantes horum fuerint signaculorum, plurimis ostendit exemplis D. Augustinus libro de moribus Manichæorum.

3. *Καὶ Παυλικιανῶν*] Pauliciani pro Manichæis dicti a Paulo quodam Samosatensi, &c. cujus hæreseos descriptio in eodem Cod. v. Eucholog. Græcor. p. 885, 886, 890, 891. p. 1 fol. 21. LAMBECIUS.

Ibid. *Καὶ Παυλικιανῶν*] Hos alii Paulianos appellant, a Paulo Samosateno, Antiochiæ Episcopo. Hic teste Dionysio Archiepiscopo Alexandrino in Epistola, quam ad Concilium Antiochenum adversus hunc Paulum scripsit, cum ipse propter senectutem adesse non posset, duas agebat esse Hypostasies, & duas unius & solius Christi personas, duos Christos, duos filios, unum naturæ filium Dei, & qui fuit ante secula, & unum homonymum Christum & filium David, qui non fuit ante, & fuit in tempore, & secundum beneplacitum

Ἀναθεματίζω τὰς λέγοντας, ὅτι τὸ σῶμα ἔκ τῆς ποικιλῆς ἀρχῆς ὑπῆρξεν, καὶ ὅτι φύσει ἐστὶ κακὰ.

Ἀναθεματίζω τὸν λιπρὸν Μάνεντον μύθον, ἐν ᾧ φησὶ, μὴ ὁμοιον ἡμῖν ἀγαπεπλάσθαι τὸ πρῶτον ἀνθρώπον, ταῦτι, τὸν Ἀδάμ. ὁ δὲ ἄλλ' ὑπὸ τῷ Σακλᾷ, ὅτι τῆς ποικιλῆς ἀρχόντης, καὶ τῆς Νεβρώδ, ἢ ἐν αὐτῇ τὴν ὕλην φησὶ, γενέσθαι τὸν Ἀδάμ καὶ τὸν Εὐάν. καὶ τὸν μὲν θεόμορφον κτισθῆναι, τὴν δὲ ἀψυχον. καὶ τὸν μὲν Εὐάν ὑπὸ τῆς

tum Dei accepit nomen filii: sicut civitas accipit nomen Domini, & domus nomen ejus, qui eam edificavit. Aliquanto clarius Suidas Paulum docuisse ait, Christum nudum, seu merum hominem, ψιλὸν ἀνθρώπον, fuisse, non autem Deum: ceterum Verbum Dei in eo, ut in ceteris prophetis habitasse; adeo ut duæ naturæ in eo diversæ fuerint, distinctæque, & incommunicabiles, Divina & humana; aliisque Christus, alius Deus Verbum in Christo habitans. Exstant hujus Pauli & quæstiones in Auctario Bibliothecæ Patrum. parte II: quæ ibidem ab eodem Dionysio refutantur. D. Augustinus lib. 11 de Hæres. sententiam illam ab Artemone prius fuisse profectam dicit, sed, cum defecisset, a Paulo insinuatam, & postea sic a Photino confirmatam, ut Photiniani quam Pauliani celebrius nuncupentur. Idem & Theodoretus ait: veneruntamen Artemon Christum hominem tantum fuisse prædicabat, τὸσαῦτα δὲ καὶ τὰς Ἀποστόλους ἔλεγε κηρυχῆναι. Τὰς δὲ μὲν αἰρέσεις διολογῆσαι τὸν Χριστὸν ἐκ ὧντα θεῶν: nec aliter agebat, Apostolos prædicasse: qui vero hos consecuti sint, Christum esse Deum, cum non esset, docuisse: ut est apud Theodoret. l. 11 Hæres. fabular. c. 14, & v. 11. At Cerinthus Christum a Jesu filio Mariæ alium esse, & in specie illum columbæ descendisse docebat, atque tunc Deum, qui ignorabatur, prædicasse, miraculaque omnia fecisse: tempore autem passionis Christum recessisse, & Jesum passionem subiisse. Sic ut Suidas alios secutus videatur. Theodoretus enim, Malachione cum Paulo disputante, deprehensum tandem post longam esse simulationem refert, Christum hominem esse, a Paulo statui, Divina gratia insigniter ornatum. Unde & Episcopatu primum, deinde & Ecclesiâ expulsus, ejectionis est. Nicephorus in hunc illum errorem delapsus refert, quod, cum Zenobiam Palmyrenorum Regiam, quæ non modo totam sibi Syriam, sed & Ægyptum subjec-

rat, ad religionem Christianam pellicere vellet, ut ei Judaica religione imbutæ, atque ita a SS. Trinitatis doctrina abhorrenti velificaretur, Christum hominem tantummodo fuisse doceret. Plura videtis apud Eusebium lib. 11 Hist. Eccles. c. xxvii, & seqq. Præter hosce Hebionæ quoque Christum tantummodo merum hominem fuisse docuere.

4. Καθαροί] puram, & impollutam ab omni errore hæreticorum. Nam & ex Manichæis Catharistis, de quibus antea, qui λέ κατὰ πῦρ, id est Puros, dicerent, orti sunt, a Catholicis multum diversi, sicut & a Manichæis in quibusdam discrepabant. Dogmata eorum Ecbertus Schonaugienfis Cænobii Monachus tomo II Biblioth. Patrum hæc fuisse memorat: Baptismum infantium inutilem, quia fidem proficere nequeant: ideoque suos rebaptizasse quasi quodam Spiritus & ignis baptismo. Purgatorium humanum signum esse: ideoque eos missas pro defunctis irrississe. Eodem loco ac numero habuisse campanarum pulsationes: Ordinem vero Sacerdotii, nisi in sua ecclesiâ, nusquam esse: Eucharistiam non nisi a se rite celebrari: Animas humanas nil aliud esse, quam spiritus apostatas, in principio mundi regno calorū ejectos, eosque in corporibus humanis per bona opera salutem promereri posse; &c.

5. Τῶν Χριστιανῶν] id est, Catholicorum. Nam hi soli Christiani. Unaque est Ecclesiâ Christiana Catholica. Nec aliter etiam nunc Itali Catholicos nisi Christianorum vocabulo designant. Revocat ea vox mihi in memoriam, quod mihi super ea re in Italia altero itinere evenit. Narrabam Abbati cuidam, rogatum me Montispelii a decurione militari, quum illic Biblia a Majore Arcis utenda peterem, illeque summopere eapropter mihi irasceret, num Biblia liber hæreticus esset? causasse id conjectans, cur ita graviter Major mihi offensus fuisset. Hic bonus Abbas nihilo militari homine eruditior

Exsecror, & Anathemate devoveo eos omnes, qui dicunt, corpus e malo principio prodissse; & mala existere natura.

Exsecror nugacem ac fulem Manetis fabulam, quum ait, primum hominem nobis dissimilem formatum, Adamum scilicet: verum a Sacla, scortationis principe, & Nebroda, quam materiam esse ait, Adamum & Evam factos esse: & illum quidem ferino cultu creatum, hanc autem sine anima. Evam porro ab ea, quæ mascula dicitur, virgine

tior, *Signor mio*, quæsit, *la Bibbia è questo un libro Christiano? Domine, Bibbia estne liber Catholicus?* Ego vero composito ad severitatem vultu, esse affirmavi. Et credidit me verum dicere.

6. *Διηγήτης*] ita incipit fragmentum hoc: in qua tamen voce vitium hærere videtur.

7. *Εκ τῆς πομπῆς ἀρχῆς*] a principio tenebrarum, Deo coæterno, ut supra exposuimus.

8. *ὅτι φύσει ἐστὶ τὸ κακόν*] quæ opinio quondam Valentini fuit, ab tricesimo Æone diabolum genitum somniantis, & a diabolo diabolos alios procreatos, qui hunc mundum fecerint. Ideoque malitiam ille non arbitrio hominum tribuit, sed naturæ mundi, id est, generi diabolico: ut est apud D. Augustinum de Hæres. Idem de moribus Manichæorum: *Vos autem*, inquit, *asseritis quandam naturam atque substantiam malum esse.* Ubi porro ostendit, nihil natura malum esse, sed tantum inconvenientia corporalis temperamenti, qua panis homini cibis, accipitri venenum est; &c. quod argumentum pereleganter a Lucretio meo tractatur libro vi, vers. 959. & seqq. ubi inter alia,

*Barbigeras oleaster eo jurat usque capellas,
Diffiliat ambrosia quasi vero & nectare tinctus:
At nihil est homini, frunde hac quod amar-
ius esset:*

Denique amaracinum fugiat sus, & timet omne

*Unguentum: nam setigeris subus acre ve-
nenum est,*

*Quod nos interdum tamquam recreare vide-
tur:*

*At contra nobis cœnum terribilissimum cum sit
Spurcities, eadem subus hac jucunda videtur:
Insatiabiliter toti ut volvantur ibidem.*

9. *Αὐτὸ τὸ κακόν*] D. Augustinus de Hæres. Adam & Evam ex parentibus summi asserunt natos, cum pater eorum nomine Sacla sociorum suorum factus omnium devo-
rasset, & quidquid inde commixtum Divina substantia ceperat, cum uxore concumbens in carne prolis, tamquam tenacissimo vinculo, col-

ligasset. Saclam hunc cum Eva bis congressum fingeant, & e primo concubitu puerum natum belluina forma; ut est apud Theodoretum lib. i, cap. xxvi Hæret. fabb. Occurrit autem hoc nomen apud Apulejum lib. x Miles. qui illud Ægyptio prophetæ tribuit. Significat autem *φωμῆτα*, five *vo-
calem*: sicut eam vocem Gaulminus interpretatur in notis ad vitam Moysis.

10. *Τὸ τῆς πεγνείας*] five Auctor noster id vere dicat, five per contumeliam, ut generationis præsidem facultatem *πεγνείας* potius *ἀρχόντου* nominandum indicare velit, duo certe veterum Philosophorum principia hic exprimi videntur, quæ Platoni τὸ νοτὸν, καὶ ἡ δὲ ὕλη; Ægyptiis Osiris & Isis, mas & femina, Pater & Mater: Cælum & Terra: de quibus vid. Diodorum Siculum lib. i. p. 17, Cornutum de Natura Deor. Servium ad Virgilium de Hyla, Plutarchum in Iside & Osiride, & quæ nos supra adduximus.

11. *Τῆς Νεβρώδ*] Theodoretus lib. i. cap. xxvi Hæret. fabb. de Manete: *Καὶ τὴν Εὐάν
δουσαντος πρὸς τὴν Σακλὰ καὶ τῆς Νεβρώδ ἡρώδου.
Καὶ τὸν πρὸς Ἀδάμ θεοτόμον κτιστὴν, τὴν
δὲ Εὐάν ἀψυχὴν καὶ ἀκίνητον:* similiter & Evam a Sacla & Nebrode genitam. Adamum vero ferino vultu creatum; Evam autem absque anima & motu.

12. *Τὴν ὕλην*] terram tenebrosam, quam Arimanius, five mens mala, pervagabatur. Arimanius Hebr. *Vas obscuritatis*; Græcis Ἀρ-
ιδας, ut est apud Diogenem Laert. de vitis Philos. in Proœmio: Unde apud D. Gregorium Nazianzenum carm. de vita sua legas:

Οἱ τῷ Μανὶ χαίροντες ἀρχὴν σκότος.

Idem Arcanor. carmine iv:

*Καὶ τὸ Μανιχαῖον κακὸν σκότος, ἔπαρ-
ης,*

*Ἀρετοῦ τοιοῦτος φάος ἀντιθέτον, εἰ δὲ οὐκ ἦν,
Οὐ σκότος; Οὐ γὰρ εἶνε δὲ κακὸν ἀντιθε-
ρίζει.*

*Εἰ σκότος, ἢ δὲ οὐκ αἶδας, ὁμοφρονεῖν πρὸς
ἀνισμους, &c.*

D. Augustinus lib. v Confess. Manichæos docuit.

τῆς ἁγίας Ἀρρενικῆς λεγομένης παρθένου μετὰ λαβεῖν ζωῆς. Ἡ δὲ Ἀδὰμ δὲ ὑπὸ τῆς Εὐας ἀπαλλαγῆναι τῆς θνητότητας.

Ἀναθεματίζω τὸς λέγοντας ὅτι κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν ¹⁴ δοκίσει πεφανερωθῆναι τῷ κόσμῳ, καὶ μὴ ὁμολογῆντας αὐτὸν σεσαρκῶσθαι ἀληθῶς ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας, τῆς ἐκ Δαβὶδ καταγεγενημένης σαρκὸς ἡ ἀνθρωπίνης καὶ ἡμῖν ὁμοῦστοι, καὶ τελείως ¹⁵ ἐνανθρωπίσαι, καὶ πεχθῆναι ἐξ αὐτῆς δι' οἰκονομικαῖς χρόνους, καὶ ὑπὸ τῷ τελευτῶν ἔσθαι ἀνθρώποις συνανατρεφῆναι, καὶ βαπτισθῆναι ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ ἀγιοπότητος περὶ ὁρμήας καὶ βαπτιστῆς ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ ὑπὸ τῷ ἑσπέρῳ, καὶ ἀληθινῶς, καὶ ἀγαθῶς μαρτυρηθῆναι πατρὸς, ὡς αὐτὸς εἶπεν ὁ ὕψος αὐτῷ ¹⁶ ὁ ἀληθινὸς θεός, καὶ ὁμοῦσιν αὐτῷ, σαρκώσει τῇ ἐκ παρθένου γενόμενῃ ἀνθρωπίνῃ, μετὰ ἑ μῆναι θεός.

Ἀναθεματίζω ἐν, ὡς εἶρηται, τὸς πᾶσι τοῖς φροῦντας, καὶ ἄλλον μὲν λέγοντας εἶναι τὸ γεννηθέντα ἐκ Μαρίας, καὶ βαπτισθέντα, μᾶλλον δὲ, ὡς αὐτοὶ ληῖσι, ¹⁷ βυθισθέντα. ἄλλον δὲ τὸ ἐκ τοῦ ὕδατος ἀνελθόντα, καὶ μαρτυρηθέντα, ὅτι καὶ ἀγέννητον ὕον, καὶ ¹⁸ φέγγον ὀνομαζέσθαι, ¹⁹ ἐν σχήματι ἀνθρώπου φανέντα. καὶ τὸν μὲν εἶναι τὸ κακὸν ἀρχαῖον, τὸ δὲ τὸ ἀγαθὸν μυθολογῶν.

Ἀναθεματίζω τὸς λέγοντας ²⁰ δοκίσει παθεῖν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. καὶ ἄλλον μὲν εἶναι τὸν ἐν τῷ ταυρῷ, ἕτερον δὲ τὸν πόρρωθεν ἐστῶτα, καὶ γελαῶντα, ὡς ἄλλος ἀντ' αὐτῶν παθόντων.

Ἀναθεματίζω πίνον τὸς μὴ ὁμολογούντας αὐτὸν εἶναι τὸν ἐκ τῆς ἁγίας τῆς θεοῦ καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας ²¹ σαρκωθέντα θεὸν λόγον, καὶ γεννηθέντα,

euisset, mali substantiam habere suam molem tetram & deformem, sive crassam, quam terram dicebant; sive tenuem atque subtilem, sicut est aeris corpus, quam malignam mentem per terram repentem imaginabantur.

13. Ἀρρενικῆς λεγομένης.] Theodoretus loco supra allato: Ἡ δὲ φωτὸς ὀνομαζέσθαι θυγατέρα, καὶ ἰσὺς φωτὸς ἀποκαλύπτειν: quam Luminis filiam nominant, & Jochem appellant. Nomen hoc contractum videtur ex Ἰωὴ Joha, vivificans, & ἱεὺς El, Deus.

14. Δοκίσει πεφανερωθῆναι.] supra hoc attigimus. videlicet D. Augustinum tomo ix, pag. 315, & tomo x, p. 151, & 369.

15. Ἐνανθρωπίσαι.] ἐνανθρωπήσας.

16. ὁ ἀληθινὸς θεός.] at hic noster de suo liberalis est, additque, quae in Evangelio Matthaei cap. 111, ceterorumque Evangelistarum

frustra queras. Concedendum hoc abundantiae fidei, quia ex praedictis illa quasi consequuntur.

17. Βυθισθέντα.] id est, demersum in profundum, ita ut non amplius postea visus fuerit, sed in aquis interierit, & disparuerit; quandoquidem alius pro ipso Christus emerfit, seu apparuit, ingenuus Dei filius.

18. Φέγγον ὀνομαζέσθαι.] sicut & e Luce genitus erat.

19. ἐν σχήματι ἀνθρώπου.] Theodoretus: Τὸν δὲ κύριον ἔτε ψυχὴν ἀνελήφεναι φασίν, ἔτε σώμα, ἀλλὰ φανέναι ὡς ἀνθρώπον, εἰ καὶ ἔδην ἀνθρώπινον ἔχοντα: Dominum vero dicebant nec animam assumpsisse, nec corpus; verum, cum nil humanum haberet, speciem tantum hominis exhibuisse. Cerinthus ab his aliquantum distans teste Irenaeo l. 1, c. xxv, Jesum aje-

virgine vitæ participem factam : ceterum Adamum ab Eva ferina illa forma exsolutum.

Exsecror eos, qui dicunt, Dominum nostrum Jesum Christum specie tantum tenus mundo manifestatum esse: quique fateri nolunt, vere eum carnem e beata virgine Maria induisse, (quæ sicut, e Davidis prosapia fuit, ita & humanam, ejusdemque, ac nostra est, naturæ carnem accepit) & perfecte hominem factum, & ex ea post novem mensium decursum natum esse: deinceps autem triginta annis inter homines versatum, & a Joanne Baptista, sanctissimo ejus præcurfore, in Jordane baptisatum, a cælesti, veroque, & optimo patre testimonium accepisse, esse eum scilicet filium ipsius verum, & ejusdem substantiæ, qui per indumentum carnis e virgine acceptum homo factus sit, salva tamen integraque divinitate.

Exsecror igitur, uti dictum, aliter sentientes, aliumque esse dicentes e Maria natum, baptizatumque; seu potius, ut ipsi nugantur, demersum: alium vero, qui ex aqua ascenderit, & testimonio illo ornatus fuerit, quem & *ingenitum filium*, & *lumen* appellant, in specie solum humana apparuisse. Illum porro a pravo principio, hunc autem a bono generatum fabulantur.

Exsecror eos, qui dicunt, specie tenus dominum nostrum Jesum Christum passum esse: aliumque fuisse, qui in cruce pependerit, alium vero procul stantem risisse, quod alius vicariam pro ipso mortem subiret.

Exsecror itaque eos, qui non fatentur ipsum e sancta Dei genitrice, & semper virgine Maria natum, & carne indutum Deum Verbum, & vere in carne

bat Josephi & Mariæ filium excelluisse iustitia: in eum post baptisma Christum descendisse sub columnæ figura, & in fine rursus avolasse, & impassibilem permanisse: Jesum autem passum esse, & resurrexisse. Eadem legas apud Tertulian. de Præscript. c. XLVIII.

20. Δοκίμας πάντων.] Dogmatis hujus primus inventor Simon Magus fuit, ultimus autem Manes defensor. Inter hosce medius Marcion: item Cerdo; uti supra habuimus. Irenæus lib. i. cap. xxiii: Quapropter neque passum eum, sed Simonem quendam angariatum portasse crucem pro eo; & hunc secundum ignorantiam & errorem crucifixum, transfiguratum ab eo, uti putaretur ipse esse Jesus: & ipsum autem Jesum Simonis accepisse formam, & stantem eminus irrississe eos. Eadem fere habet Theodoretus lib. i. Hæret. fabular. c. iv. ubi Basilidem hujus opinionis auctorem fuisse tradit. S. Iguatius Martyr in epist. ad Smyr-

naeos ἀπίστας τινάς ait fuisse tum temporis, qui Christum τῷ δοκίμῳ πεπονθέναι dicerent. Ipse vero in Epist. ad Trallianos Christum passum ait vere, βλέποντες ἐπουρανίαν, ἐπιγείων, καὶ ἀσπασθόντων, spectantibus qui in calo, in terra, & sub terra essent. Et tamen epist. ad Ephesios idem Ignatius Diabolo arcanum hoc tertium, mortem scilicet Christi, latuisse affirmat: non secus ac mysteria duo priora, Virginitatis Mariæ, ac Nativitatis Christi. In epistola vero ad Philippenses Diabolum dicit somnium illud uxori Pilati immisisse, ne Christus crucifigeretur. Quam belle illa inter se convenient, vel cæcus viderit.

21. σαρκοθέτης.] Negabant hoc Valentiniiani; (quos hac in parte Anabaptistæ nostri sequuntur) qui Christum nihil de Maria Virgine assumisse docebant, sed per illam, tamquam per rivum, aut per fistulam, sine ulla de illa assumpta carne transisse. D. Augustin. de Hæres.

νηθέντα, καὶ κατ' ἀλήθειαν σαυρωθέντα σαρκί, καὶ ὑπομένοντα ἀληθῶς σαρκί, καὶ ²² τελευτήσαντα ἀναστάντα ὡς θεόν.

²³ Ἀναθεματίζω τὸς ²⁴ τὸν Χριστὸν λέγοντας εἶναί τ' ἥλιον, καὶ ²⁵ εὐχόμενος τῷ ἥλιῳ, ²⁶ ἢ τῇ σελήνῃ, ²⁷ ἢ τοῖς ἄστροις, καὶ ὅλον αὐτοῖς ὡς θεοῖς προσέχοντας, καὶ ²⁸ φανατώσας θεὸς ὑποκαλύντας, καὶ τὸς μὴ ²⁹ πρὸς ἀναβάλας μόνον τὰ ἀληθεῖ θεῷ εὐχόμενος, ἀλλὰ καὶ τῇ ἑκείνῃ κινήσει ³⁰ συμπαραφερόμενος ἐν ταῖς μαρτυρίαις αὐτῶν προσευχαῖς.

Ἀναθεματίζω τὸς ³¹ τὸν Ζαχαρίαν, ³² καὶ Βαδᾶν, ³³ καὶ τὸν Χριστὸν, καὶ τὸν Μανιχαῖον, καὶ τὸν ἥλιον, εἶναί καὶ τὸν αὐτὸν εἶναί λέγοντας.

Ἀνα-

²². Τελευτήσαντα ἀναστάντα] Vide quæ de Lycopetro, sive Tycho, in Triumpho de Massilianis notata sunt. Augustinus eodem de Hæres. libro, non solum mortem verum etiam resurrectionem similiter mentitum Christum, secundum doctrinam Manetis, refert. Idem epist. lxxiv ad Deuterium Episcopum de Victorino Mallianensi subdiacono: Et omnes blasphemias cum illis credunt, quibus Manichæorum hæresis detestanda est, negantes scilicet Christum natum esse de Virgine, nec ejus carnem veram consistentes fuisse, sed falsam; ac per hoc et falsam ejus passionem; et nullam resurrectionem fuisse contendunt.

²³. Ἀναθεματίζω] Socrates Histor. Eccles. lib. vii. cap. xxxiii: Κοινῇ μὲν τοῖς ψήφοι πάντες οἱ κληρικοί αὐτὸν ἀντιμαρτυροῦν. Οὗτοι γὰρ οἱ κληρικοί καλεῖν εἰσάγαζον τὸν κατὰ τὴν βλασφημίαν ψήφον, ὅταν αὐτὸν ὡσαύτως ἐν ἐκκλησίᾳ ἀναστῶντες φανερὴν τοῖς ἅπασιν καταθέτωμεν: Clerici autem communibus suffragiis illi anathema dixerunt. Sic enim nos Christiani sententiam contra alicujus blasphemiam auctorem pronuntiatam solemus appellare, quando eam perinde notam omnibus facimus, ac si columella incisa in loco publico collocaretur.

²⁴. τὸν Χριστὸν εἶναί λέγ. τὸν ἥλιον] D. Augustinus adversus Faustum, lib. xx, c. viii: Vestra vanitati placuit, in sole ponere virtutem filii, et in luce sapientiam. Ἰκανῶς τεκμηρίον, ut ait Theodoretus, τῷ τὸν ἥλιον ἐκλιπῶν ἐν τῷ τῷ καιρῷ. Idoneo illo usi argumento, quod Sol tempore passionis defecisset.

²⁵. Εὐχόμενος τῷ ἥλιῳ] nil notius, quam Perlas, & omnes fere orientis populos solem pro Deo coluisse. Vide Josephum de Abrahamo, & Vossium de Idolol. l. ii, cap. i: unde unum tantum hunc Leonis Papæ locum

ferm. vii de Nativitate Christi excerptam, ubi & Priscillianitas hujus erroris arguit: De talibus, inquit, instituit etiam illa generatur impietas, ut Sol inchoatione diurna lucis exurgens a quibusdam insipientioribus de locis eminentioribus adoretur. Quod nonnulli etiam Christiani adeo se religiose facere putant, ut priusquam ad Beati Petri Apostoli Basilicam, quæ uni Deo vivo et vero est dedicata, perveniunt, superatis gradibus, quibus ad suggestum ara superioris ascenditur, converso corpore ad nascentem se solem reflectant, et curvatis cervicibus in honorem se splendidi orbis inclinent. Quod autem Leo hic de locis eminentioribus addit, e veteri superstitione est, excelsa ad Deorum cultum loca deligentium. Sic de culmine Idæ montis Phrygiæ Sol oriens salutari quondam solitus. Plura huc facientia e Fortuitis nostris peti poterunt. Ceterum Manichæos Solem & Lunam adorasse ipse quoque D. Augustinus asserit epist. lxxiv ad Deuterium Episc.

²⁶. ἢ τῇ σελήνῃ] In hanc enim animas scientia dogmatis sui perfusas evehi, eamque suo lumine illustrem reddere, cum lucida sit animæ natura, Manichæorum antistites docebant. Plenam vero tum videri Lunam, cum eam animæ replevisset ex hac vita discedentes: a qua deinde tamquam e minore navigio exoneratæ intra solem reciperentur, indeque in ævum beatorum exponerentur. Ita Archelaus apud Epiphanium.

²⁷. ἢ τοῖς ἄστροις] quia sunt lucis ἀρχὴματα, seu vehicula. Ceterum stellæ pro Diis olim habitæ: unde apud Horapollinem legas stellam Dei esse symbolum Hieroglyphicum. Plura de stellarum cultu videtis apud Moysen Maimonidem de Idololatria toto capite primo. Inprimis vero orientalibus Veneris stel-

la

carne passum, & verè in carne mortuum esse; tertio vero die resurrexisse, ut Deum.

Exsecror eos, qui Christum Solem esse dicunt, & Solem ac Lunam, ceteraque sidera venerantur, ac omnino veluti Deos colunt, & lucidissima numina nominant: item eos, qui non modo in orientem obversi vero Deo preces suas offerunt, sed & cum ipso Sole in profanis ipsorum comprecationibus circumaguntur.

Exsecror eos, qui Zaradam, & Budam, & Christum, & Manichæum, & Solem unum eundemque esse statuunt.

Ex-

la culta fuit, tam Luciferi quam Hesperii nomine nota. Secuti sunt illos Saraceni. D. Hieronymus in vita S. Hilarionis: *Pervenit Elufam eo forte die, quo anniversaria sollempnitas omnem oppidi populum in templum Veneris congregaverat. Colunt autem illam ob Luciferum, cuius cultui Saracenorum natio dedita est.*

28. *Φανατάς, Φάνης* 1. *Φαινωτάτες, λαμπρότατες*. Φάνης, lucidus. Hinc Φάνης Orpheo Dies apud Theonem Smyrnæum; & Phanes Osiris Bacchus, Sol apud Ausonium in Epigr. & Φάνης Apollo apud Photium p. 246. ac Suidam, & Plut. in ei: qui & Φαναίος Hesychio, ac Macrobio in Saturnalibus. Rursus Orpheus hymno in Protogonum:

— Κατὰ κόσμον
Λαμπρὸν ἄγων Φάνος ἄγνος, ἀφ' ἧς Φανήτα.

Κικλήσκω. —

Plura de ea voce Bullialdus in notis ad Theonem p. 286.

29. *Πρὸς ἀνατολὰς*] sicut Christiani ceteri, quibus & hoc solemne, ut ad orientem conversi Deo preces suas offerrent: quod a gentibus acceptum. Sacrificaturi enim ad orientem solem se obvertebant. Servius ad Virg. sed & expiationes eodem modo fiebant. Scholiast. Sophoclis p. 287. vid. & Heinsium ad Sil. Italicum p. 123, l. xii, vers. 172. idem factitabant & simpliciter precaturi. Hinc elegans locus est Plautinus Curcul. l. i: ubi cum alter dixisset, *Quome vertam nescio*; respondet alter,

Si Deos salutas, dextroorsum sentio.

Quia Oriens dextra manu, occidentalis cæli plaga sinistra denotatur: quod & in Gemma Abraxæ Leonardus Augustinus notavit. Hinc apud Romanos *sinistra* auguria prospera erant; ut apud Virgilium,

— *si quem*

Numina læva sinunt.

Quia sinistra numinum, ut recte Servius ait ad lib. 11. *Æn.* v. 54, sunt dextera intuentibus. Contra lævum, seu sinistram infelix, cum de humanis rebus sermo est. Quare sinistra stulta veteribus, dextra prudentia, ut est apud Suidam in *Φρηόθεν*. Solus enim Deus sapit. Plura hoc de ritu infra dicuntur.

30. *συμπεριφορῆς*] Augustinus contra Faustum l. xx, c. v: *Ad solis gyrum vestra oratio circumvolvitur.* Idem de Hæres. *Orationes faciunt de solem per diem, quaquaversum circumit; ad Lunam per noctem, si apparet: si autem non apparet, ad aquiloniam partem, qua Sol, cum occiderit, ad orientem revertitur, stant orantes.* A Persis, Sive Orientalibus Aegyptii accepere, & ab his Pythagoræ. Pythagoras enim suos *περιφορῆς περιστροφῆς* volebat: de quo ritu videlicet commentatores Apuleji l. xi Miles. & Suetonii in Vitiellio.

31. *τὸν Ζαρόδαν*] Zaradas, teste Theodoretto ferm. ix. de legibus, Persarum legislator fuit, qui primus conjugium parentum cum liberis, & fratrum cum sororibus instituisse fertur. Apud Photium Theodori de Magia Persica libri 111 recensentur, quorum primo profanum Persarum dogma a *Zafrada* profectum refutavit; qui mihi idem hic *Zaradas* esse videtur. Rursus apud Plinium l. xxx Nat. Hist. c. i *Zarati* Magi mentio fit; & a Plutarcho *Zaretas* Chaldaus Pythagoræ præceptor fuisse memoratur, qui Porphyrio in vita Pythagoræ Chaldaus *Zabratus* vocatur, Clementi vero Alexandrino Strom. i, ex Alexandri libro de Symbolis Pythagoricis, *Nazarathus* Assyrius; nisi illic *Mazarathus* potius legendum est; sic ut τὸ *Μα* articuli speciem, sive usum obtinere videatur. Ita ut plures eodem nomine fuisse hinc liqueat, sicut

Ἀναθεματίζω τὸς ὅς τ' ὠφείλητον, ὃν ἐπηγείλατο πέμπειν ὁ κύριος, ὁμιλῶντας λέγειν τὸν δαίμον Μάνεντα, καὶ μὴ ὁμολογῶντας τὸν ἀληθινὸν ὠφείλητον τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ τοῖς ἀγίοις ὃς ἤρξεν μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις ἐπεφοίτησεν ὃν τῇ τῆς πεντηκοστῆς ἡμέρᾳ, δι' ὃ καὶ πᾶς ὑπὸ τὸν ἕρπον ἀφ' ἑλκτὸς ἐγνώσαν, καὶ νεκρὸς ἠγείραν, καὶ τὰ ἄλλα παραδοξα εἰργάσαντο.

Ἀναθεματίζω τὸς ὅς ἀνθρώπιναι ψυχὰς λέγοντας ὁμοσέως εἶναι τῷ θεῷ. καὶ ἀπὸ τῆς ὕλης καταποδηναί, καὶ καθέζεσθαι τὸν θεόν,

cut & plures fuere Zoroastræ. Primum vero Zoroastrem eundem nonnulli ac Zaradam fuisse existimant; qua de re videlicet Seldenum de Diis Syris l. ii. c. 1. & De Jure Nat. & Gentium lib. iii. cap. 19; item Bochartum in Phaleg. lib. iv. cap. 1. Habuimus & superius Zaradam eodem Zafrade, seu Zarada nomine appellatum: & illud quidem nomen ab Arabico Zarabou ab aliis derivatum, quasi omnium sator esset ac genitor. Ego vero cuncta hæc libentius a voce Zafra ὁρις oriens, vel orientalis, seu claritas, Gr. ἀύγη, derivaverim. Unde Ζαφρίτης, orientalis, & Ζαφρίτις Diana, Persice, apud Hefychium. Quare apud Photium in Theodoro Mopsuestiæ Episcopo superius citato, ubi de Ζαφράμ agitur, dicitur, ὃν καὶ ἀρχαῖον πάντων εἰσαγεῖ Ζαφράδης, ὃν καὶ τὴν καλεῖ, Quem & universi ducem ac principem inducit Zarafdei, quem & Fortunam nominat. Legere malim, ὃν καὶ ἀύγην καλεῖ, quem & splendorem nominat. Quamquam non me fugiunt illa Platonis lib. iv de legibus: Ὡς θεὸς ῥᾷ πάντα, καὶ μετὰ θεῷ Τύχη καὶ Κεῖρος ταῖς ἀνθρώπων διακυβεῖν οἱ ἔοικεν πάντα: Deus enim, & post Deum Fortuna, atque Tempus humana cuncta moderantur. Nec non Lunam, sive Dianam, quam Ζαφρίτιν paulo ante Persis dictam fuisse indicavimus, Fortunam veteres perhibuisse memini, quod pluribus Gallorum in his literis eruditissimus Huetius docet Not. in Originem, p. 109: quia Lunaris potestas in rerum ortu & interitu maxima est, & efficacissima. Unde ei & calathus in capite in nummo Victorini, apud Anton. Augustinum tab. lxxii. 3. qui in capite Dianæ, seu Lunæ novæ, τῆς τῶν καρπῶν κατεργασίας, ἢ ἀνατείλει, i. e. fructuum productionis, quos educat & nutrit, symbolum est, teste Porphyrio apud Eusebium in Pr. Eu. l. iii. sicut non alia quoque in 17 Horarum, sive anni temporum,

Janique capite effictorum calathorum ratio est, prout in antiquis nummis & monumentis exhibentur. Præterea Fortuna nonnulli in subllunaria potestatem habet, ἐπεὶ ὡς σελήνη ἔστι ἐν ὁρῇ τῆς αἰνῆτος: siquidem supra Lunam nihil omnino forte fortuna fieri potest, ut Sallustius ait c. ix de Diis. Veruntatem, quia bonus Manetis Deus Lux fuit, etymon hoc mihi a luce, sive claritate, παρὰ τὴν αἰνῆτον, deductum videtur: adeoque hæc emendatio magis placet. Notatu hic dignus est locus Regum lib. cap. i. vers. 31, ubi de Salomone lxx interpretes habent, καὶ ἐσοφίσατο ὡς τὸν πάντας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐσοφίσατο ὡς τὸν πάντας τῶν Ζαφρίτιν, καὶ τὸν Αἰνῆτον, &c. id est, & prudentior, seu sapientior erat cunctis hominibus, atque etiam Gatha Orientali (sive sapiente, seu Philosopho) & Enane, &c. Erant enim tum Orientales omnes sapientiæ laude clari Magistri, & Philosophi, Brachmanum appellatione notissimi. Dixerat autem scriptor præcedente versu, Salomonem omnem Orientalium & Ægyptiorum sapientiam sua superasse. Hoc autem sequente speciatim celeberrimos ea ætate sapientiæ antilites nomine designat. Possit & de Chaldeis, vel etiam de Persarum Magis hæc vox Orientalis accipi, quia Persæ Judæis ab oriente. Et hinc in N. T. ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν ex oriente, venisse Magi dicuntur. Familiare vero hoc istis gentibus nomen fuisse a variis S. S. locis liquet. Sic filius Zaræ Symeonis, atque item alius Judæ, Numeri cap. xxvi. vers. 13. & 20 nominatur. Et Zaræ Rex Æthiopum Paralipom. l. xiv. vers. 9. multique passim alii: nec non Zaratias filius Ozi Eld. vii. 4: a splendore scilicet. Unde & Augeias Solis filius, cuius Hercules stabulum purgavit: & ipse Sol Αἰγυπτῶς, ut est apud Photium, p. 456, & Hefychium in voce αἰγλ. & Αἰγλὴ Nympha Solis & Naxæ filia; sive ea vox ναῖος a verbo nen deducta est,

Exsecror eos, qui Spiritum Sanctum, quem Dominus se missurum promiserat, infelicem esse *Manetem* dicere sustinent, neque verum Paracletum veritatis Spiritum confitentur, aut agnoscunt, qui sanctis Christi discipulis & apostolis die quinquagesima supervenit, per quem & omnes sub cœlo linguas cognorunt, & mortuos excitant, & cetera miracula pararunt.

Exsecror eos, qui animas humanas unius ac Deum esse substantiæ dicunt, & a materia absorptas; Deum vero confidentem inde eas

cx

est, quæ ratione Lunam significare possit, in quam *vis*, descendit, ac proficitur e sole lumen; sive a voce *vis*, *notus*; item *Αἰγλαῖρ* Æsculapius apud Helychium, Solis Apollinis filius. Quin etiam nunc *Perfæ argenti* *zar* vocant, eadem splendoris de causa: & *Zardux* ipsis *amicus ignis* est. Ejusdem originis est *Zariaspes* fl. Bactrianæ, *Zarnana*, civitas Armeniæ, & *Zarangai*, Indiæ populus.

32. Καὶ Βυδῶν] alius est *Βῆσας* ille, sive *Budda*, ut est apud Suidam, quem Brachmanem fuisse Clemens Alexandrinus refert lib. 1 Strom. & ab Indis tanquam Deum cultum. Verba Clementis sunt: Εἰσι δὲ τῶν Ἰνδῶν, οἱ τοὺς Βῆσα πειθομένοι ἐπαγγελμασιν, ὃν δὲ ὑπερβολὴν σμύνομεν, εἰς θεὸν τετυμνωσιν. Sunt autem ex Indis, qui Butte præceptis obsequuntur, quem ob sanctitatis excellentiam pro Deo colunt. Tempora namque non conveniunt. Manes enim sub Valeriano vixit; Clemens vero sub Commodò & Pertinace. De nostro loquitur D. Hieronymus lib. 1 adversus Jovinianum, ubi ait, quem e latere suo virgo dicitur generasse: ne scilicet per immunda transiens loca corporis impuritatis aliquid contraheret.

33. Καὶ τὸν χεῖρόν] Eusebius lib. vi Hist. Eccles. c. xxxi, de Manete: εἰκόλεθα τέτοις ἐν χειρὶ χεῖρόν αὐτοῦ μορφοῦσθαι ἐπειροῦτο. Τότε μὲν τὸν Παροχλητον, καὶ αὐτὸ πῦρ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ αὐτὸν ἀνακαρτῶσαι, καὶ τυφλοῦν γὰρ ἐπὶ τῇ μάσῃ. Τότε δὲ εἰς χεῖρας μαθητῶν διδοῦναι κοινωνίαν τῆς καριότητος, αἰσχροῦτο: Et his quidem consimilia aggressus Christi simulare ac induere personam conatus est. Et aliquando quidem Paracletum & Spiritum Sanctum se esse ipse predicabat, infamia turgidus; quandoque vero ac si Christus esset, duodecim discipulos novæ doctrinæ suæ participes futuros ac præcones eligebat. Exemplum hujus erroris a Menandro Samarite petiit, qui se eum esse, qui missus foret ab invisibilibus, asserbat, salvatorem pro salute hominum; ut est apud Ire-

næum lib. 1, c. xxi. Sed ut inconstans erat Manes, ita nonnunquam se a Christo missum, & Christi discipulum agebat. Unde Clementianus Manichæus in femore scriptum habebat, *Manichæus discipulus Jesu Christi*; ut est apud Victorem Uticensem, seu potius Vitensem, lib. 11, p. xi.

34. Τὸν Παροχλητον] ad exemplum Montani, qui & ipse se Spiritum Sanctum esse jactabat a Christo promissum: seu potius Spiritum Sanctum in se primum, & Priscam, ac Maximillam descendisse ferebat. D. Hieronymus ad Marcellam adv. Montanum.

35. Οὐρανὸς εἶναι] D. Augustinus Epist. lxxiv ad Deuterium Episcopum; Animas non solum hominum, sed etiam pecorum, de Dei esse substantia, & omnino partes Dei esse arbitrantur. Deum denique bonum & verum dicunt cum tenebrarum gente pugnasse, & partem suam tenebrarum principibus miscuisse, eamque toto mundo inquinatam & ligatam per cibos Elektorum suorum, ac per Solem & Lunam purgari asseverant: & quod purgari de ipsa parte Dei non poterit, in fine sæculi æterno ac poenali vinculo colligari: ut non solum violabilis & corruptibilis, & contaminabilis credatur Deus, cujus pars potuit ad mala tanta perducī, sed non possit saltem totus a tanta coinquinatione, & immunditia, & miseria, vel in fine sæculi purgari. D. Hieronymus adv. Joannem Hieros. Dicis animas hominum non partem Dei esse naturæ: quasi Manichæus nunc ab Epiphaniis vocatus. Idem ad Marcellinum & Anaptychiam: super anima statu memini vestra quasiuncula, immo maxime ecclesiastica questionis: utrum lapsa de calo sit, ut Philosophus, omnesque Platonici, & Origenes putant: an a propria Dei substantia, ut Stoici, Manichæus, & Hispania Priscilliani hæreses suspicantur: an in thesauro habeantur Dei, olim condita, ut quidam Ecclesiastici stulta persuasionem confidunt: an quotidie a Deo fiant, & mittantur in corpora; secundum illud, quod in Evangelio scriptum est: pater meus

s

meus

θεόν, καὶ ταύτας ἐξαντλεῖν, κράτασθαι δὲ ¹⁶ ἀφ' ὧν ἡλίας καὶ τῆς
σελήνης, ¹⁷ ἃ καὶ πολλοῖα καλῶσιν.

Αναθεματίζω τὰς ¹⁸ τὴν μετεμψύχωσιν δοξάζοντας, ἣν καὶ αὐ-
 τοὶ καλῶσι ¹⁹ μεταγίσμονι ψυχῶν, καὶ πᾶς βοῶντας, καὶ τὰ φυτὰ,
²⁰ καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ²¹ ἔμψυχα εἶναι ὑπολαμβάν-
 οντας. καὶ τὰς ταῦτα κόπτοντας, ἢ πίνοντας, εἰς ἐκεῖνα μεταβλη-
 θήσε.

meus usque modo operatur, & ego operor: an certe ex traduce, ut Tertullianus, Apollinarius, & maxima pars occidentalium autumant: ut, quomodo corpus ex corpore, sic anima nascatur ex anima, & simili cum brutis conditione subsistat.

36. $\alpha\gamma\tau\epsilon\ \eta\lambda\iota\varsigma$] Verbum $\eta\lambda\epsilon\gamma$ hic deesse videtur. Porro Veterum hac Phrygum, & Attinis ac Cybeles sacra coelestium opinio fuit, quemadmodum ex his Juliani Imp. liquet, Orat. v, p. 322: $\epsilon\lambda\epsilon\gamma\ \tau\eta\varsigma\ \alpha\tau\tau\iota\alpha\varsigma$, $\eta\ \phi\alpha\sigma\iota\ \tau\omicron\iota\varsigma\ \tau\eta\varsigma\ \epsilon\tau\eta\varsigma\ \tau\omicron\ \phi\omega\varsigma\ \sigma\upsilon\lambda\lambda\epsilon\gamma\omicron\mu\epsilon\nu\alpha\iota$, $\epsilon\chi\epsilon\iota\mu\epsilon\iota\varsigma\ \kappa\iota\tau\alpha\ \tau\omicron\iota\varsigma\ \alpha\phi\iota\delta\eta\tau\eta\kappa\alpha\ \tau\eta\varsigma\ \chi\eta\mu\iota\kappa\eta\varsigma\ \pi\iota\sigma\tau\epsilon\omega\varsigma\ \tau\alpha\varsigma\ \alpha\lambda\alpha\gamma\omega\gamma\alpha\varsigma\ \alpha\lambda\iota\epsilon\iota\varsigma\ \eta\lambda\iota\alpha\varsigma$. $\kappa\omega\sigma\iota\mu\epsilon\iota\varsigma\ \delta\epsilon\ \epsilon\iota\sigma\alpha\gamma\gamma\omega\varsigma$. $\epsilon\lambda\kappa\epsilon\iota\ \mu\epsilon\lambda\lambda\omicron\tau\omicron\ \tau\eta\varsigma\ \gamma\eta\varsigma\ \alpha\pi\iota\kappa\tau\alpha\iota$, $\eta\ \alpha\sigma\tau\epsilon\upsilon\kappa\alpha\iota\epsilon\iota\tau\omicron$, $\eta\ \beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\iota\alpha\iota$, $\pi\omicron\iota\epsilon\iota\ \tau\eta\ \chi\eta\mu\iota\kappa\eta\ \tau\eta\ \delta\iota\tau\alpha\mu\alpha\kappa\eta\ \delta\iota\epsilon\gamma\mu\alpha\ \lambda\epsilon\gamma\omicron\mu\epsilon\nu\alpha\iota$, $\epsilon\mu\epsilon\lambda\eta\ \alpha\upsilon\tau\omega\ \alpha\kappa\epsilon\iota\mu\epsilon\iota\varsigma\ \lambda\epsilon\phi\omicron\tau\iota\tau\alpha\ \tau\alpha\ \sigma\omega\mu\alpha\tau\alpha$, $\kappa\alpha\iota\ \tau\alpha\ \phi\omega\sigma\epsilon\iota\ \phi\eta\mu\epsilon\lambda\mu\epsilon\iota\varsigma\ \kappa\alpha\tau\omega\ \kappa\alpha\phi\iota\zeta\epsilon\iota$. $\tau\alpha\ \delta\epsilon\ \tau\omicron\iota\alpha\upsilon\tau\alpha\ \tau\omega\kappa\omega\ \alpha\phi\alpha\upsilon\tau\omega\ \alpha\upsilon\tau\omega\ \delta\iota\kappa\alpha\mu\epsilon\iota\varsigma\ \pi\omicron\tau\eta\tau\iota\omega\kappa\omega\ \tau\epsilon\kappa\mu\epsilon\lambda\alpha$. $\omicron\ \tau\eta\ \delta\epsilon\ \sigma\upsilon\ \tau\omicron\iota\varsigma\ \sigma\omega\mu\alpha\tau\iota\ \alpha\lambda\epsilon\gamma\ \tau\eta\varsigma\ \sigma\omega\mu\alpha\tau\iota\kappa\eta\varsigma\ \delta\iota\epsilon\gamma\mu\alpha\ \epsilon\tau\omega\ \tau\epsilon\tau\omicron\ \alpha\tau\tau\epsilon\gamma\alpha\ \chi\epsilon\lambda\omicron\mu\epsilon\nu\alpha\ \tau\alpha\varsigma\ \epsilon\ \delta\iota\alpha\ \tau\eta\varsigma\ \alpha\phi\alpha\upsilon\tau\omega\ \kappa\alpha\iota\ \alpha\sigma\omega\mu\alpha\tau\iota\kappa\omega\ \pi\alpha\tau\eta\tau\eta\ \kappa\alpha\iota\ \delta\iota\epsilon\iota\kappa\alpha\iota$, $\kappa\alpha\iota\ \kappa\alpha\tau\alpha\tau\alpha\varsigma\ \omicron\upsilon\ \tau\alpha\iota\varsigma\ \alpha\kappa\tau\iota\omega\kappa\omega\ \iota\delta\epsilon\upsilon\mu\epsilon\nu\eta\varsigma\ \epsilon\sigma\tau\iota\varsigma\ \epsilon\lambda\chi\epsilon\iota\tau\epsilon$, $\kappa\alpha\iota\ \alpha\delta\epsilon\iota\kappa\epsilon\iota\ \tau\alpha\varsigma\ \epsilon\upsilon\tau\omicron\chi\eta\varsigma\ \psi\upsilon\chi\alpha\varsigma$; & $\mu\omicron\kappa\omicron\iota\ \delta\epsilon\iota\kappa\tau\iota\kappa\omega\ \alpha\upsilon\tau\omega\ \kappa\alpha\iota\ \alpha\lambda\alpha\gamma\omega\gamma\alpha\ \phi\omega\sigma\epsilon\iota\ \tau\omicron\ \tau\omega\kappa\omega\ \alpha\lambda\iota\epsilon\iota\mu\epsilon\iota\varsigma\ \tau\eta\ \delta\iota\alpha\ \alpha\lambda\epsilon\gamma\tau\epsilon\ \tau\eta\varsigma\ \phi\omega\sigma\epsilon\omega\varsigma\ \epsilon\upsilon\sigma\tau\epsilon\mu\epsilon\iota\alpha\varsigma$, $\kappa\alpha\iota\ \tau\eta\varsigma\ \alpha\phi\alpha\upsilon\tau\omega\ \epsilon\phi\ \eta\ \pi\alpha\mu\lambda\lambda\eta\tau\omega\varsigma\ \alpha\lambda\alpha\gamma\chi\eta\tau\omega\varsigma\ \psi\upsilon\chi\alpha\kappa\omega\iota\delta\ \epsilon\tau\epsilon$. *Exira illam causam, qua Deos comitari semper lumen ajunt, iis, qui ex hac vita dimitti festinant, favere, ac velut occurrere, attractivos solis radios existimo. Liqueudo hoc ita perspicere. Protrahit enim cuncta e terra, elicitque, ac germinare facit vivifico suo & admirabili calore, ad extremam usque, ut arbitror, tenuitatem corpora diducens, eaque, qua deorsum feruntur, alevat. Et ex his sane, qua visu percipiuntur, de iis, qua videri nequeunt, Solis facultatibus ac potentis conjectura facienda est. Nam qui in corporibus corporeo tantum valet, & efficit calore, quor non invisibili illa, & incorporea plane, ac divina, puraque in radiis ipsius collocata essentia attrahere, & ad se evehere felices animas censebitur? Et post paulo: vis autem natura ac-*

tractiva Dei hujus radiorum jam ostensa est cum per visibilem ejus efficaciam, tum per invisibilem, qua plurima sursum elata sunt animæ. Alias, quia Saturnus planetarum maxime sublimis est, animæque e cœlo supremo in corpora mitti credebantur, vim iis descenditibus intelligendi & contemplandi sublimia a Saturno inferi veteres credebant, præsertim Platonici, easque ab eodem innumeris angustiiis liberatas ad cœlum, & ad originis suæ primordia revocari; ut est apud Julium Firmicum Maternum de Errore profanæ relig. Verum Plato soli quoque eam vim tribuit: & accepit hoc a Pythagora; Pythagoras autem ab Ægyptiis, vel etiam a Chaldeis, & Persis, habuisse videtur. Vehiculum enim quoddam animarum tradit, quo ad terreni corporis commercium a Deo descendebant, purgatæque deinde Mathematicis disciplinis, & vinculis corporis exsolutæ, eodem ad Deum revehebantur. Qua de re plura Holstenius de vita & scriptis Porphyrii cap. viii. Quin & ipse Porphyrius de Antro Nympharum Theologorum eam esse sententiam dicit, Solem & Lunam animarum portas esse, easque per Lunam descendere, per Solem vero ascendere.

37. *ἡ καὶ πλοῖα καλῶν*] D. Augustinus de hæresibus: *Quidquid undique purgatur luminis, per quasdam naves, quas esse Lunam & Solem volunt, regno Dei tamquam propriis sedibus reddi. Quas iidem naves de substantia Dei pura perhibere fabricatas: lucemque istam corpoream, animantium mortalium oculis aduascem non solum in his navibus, ubi eam purissimam credunt, verum etiam in aliis quibusque lucidis rebus, ubi secundum ipsos tenetur admixta, crediturque purganda, Dei dicunt esse naturam.* Heraclitus fidera, ut & Solem ac Lunam, collectos in convexis scaphis ignes esse statuit, ut eis apud Hesychnum illust. in Heraclito. Ægyptii autem Deos suos in navigiis statuebant, significantes Dæmones, seu spiritus ferri super aquas, & ad generationem pronos esse. Porphy. de Anti

exhaustire, & ope Solis ac Lunæ deorsum mittere, quos & navigia vocitant.

Exsecror eos, qui transmigrationem animarum statuunt, quam & *animarum de vase in vas defusionem* appellant; herbasque, & plantas, & aquam, ceteraque alia omnia animalia esse existimant; quique illa lædunt, velluntve, in ea mutatum iri tradunt: nos autem Christianos, qui

tro Nymphar. Martianus Capella lib. 11 extremo. Clemens Alex. Strom. v. Suevorum aliqui, ut est apud Tacitum de Mor. Germ. (cui, unde causa & origo peregrino sacro, parum compertum) Iidem, sive Lunam in modum liburnæ figurato signo, quod navigii genus, coluere.

38. Τὴν Μετεμψύχωσιν] quæ toti Orienti fere asserta: ita ut & Judæos in partes suas traxerit: quorum Rabbini multa de Revolutione habent animarum. Eandem Simon quoque magus asseruit, Helenamque suam Græcam illam Helenam fuisse finxit, Trojani belli causam. De qua videtis Irenæum l. 1, c. xx. Docebant eandem & Gnostici.

39. Μεταγίσμων] D. Augustinus de Hæresi aliam hanc, & diversam a Manichæis fuisse sectam docet, quibus *Metangismonitarum* inde nomen datum. Hi enim Metangismon asserentes dicebant, sic esse in Patre filium, quomodo vas in vase: quasi duo corpora carnaliter opinantes, ita ut filius intret in patrem, tamquam vas minus in vas majus. Unde & tale nomen hic error accepit, ut μεταγίσιμος Græce diceretur. Ἀγίσμων quippe illa lingua vas dicitur.

40. καὶ τὸ ὕδωρ] Hinc Naiades, Crenides, Epipotamides, Limnæ, Puteales, & omne fontium, fluminum, ac maris præsidium Nympharum genus ortum: de quibus aliqua apud Homeri Scholiasten legere est in Iliad. 6, nec non apud Porphyrium de Antro Nympharum. Omnium vero aquarum Rex φιλβάν in antiquo Mf. Gr. Cod. apud Gaulminum appellatur, in not. ad Psellum, qui libro de Dæmon. p. 82, postquam inter sex Dæmonum genera Aquæum & Marinum numerasset, ita de his loquitur: ὅσοι μὲν γὰρ αἰὶν ὕδατος βίβουσι, καὶ τὸν μὲν ἀνακαταστάντες ἐν γῆσιν ἀγῶνιν, ὅρισί τε, καὶ γυναιξὶν ἐμψυχοῦνται, οἱ δὲ καὶ Ναιάδες τῆτες, καὶ Νερηίδες, καὶ Δρυάδες θηλοκῶς καλεῖσθαι Ἕλληνας παῖδες: Quicunque vero ex his in humido degunt, ii & molliorem vivendi sectantur rationem, & avium ac mulierum formas induunt. Unde & Naiades illos, ac Nereides, & Dryades feminino Græci nomine appellant.

41. ἡμψυχα εἶναι] inter Dogmata Manichæorum & hoc erat, animam rationalem non hominibus tantum, sed & brutis animalibus, & plantis inesse, sicut supra indicavi: Huc mihi Origenes respicere videtur l. 1. adv. Celsum, p. 16: ἡψυχὰς εἶναι παρὰ Κέλσῳ καὶ τοῖς ὁμοίοις αὐτῶν, λογίζεται τὸ μὴ εἰς λογικὰ μόνον καὶ θνητὰ ζῶα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀλόγα κατὰ γένος τὴν θείότητα, ἐπὶ τὴν μεθυστικὴν μεταστροφάν τινι περὶ τῆς πίπτουσης διὰ τῶν αἰσθητῶν τὴν κατὰ φύσιν, καὶ εἰς τῶν ἀλόγων ζῶων &c. καταβάνεως. Sic ut jam vetus, & sine dubio, ut alia reliqua, ab oriente petatum hoc Manetis dogma videatur. Quare tam auditoribus quam Electis suis carnis abstinentioniam Manes imperabat, & plantarum atque arborum custodiam & curam. Quod si quis carnem comedisset, in istiusmodi animal animam ejus transfiguram affirmabat: ita & si quis plantam, aut arborem læsisset, aut convellisset, in eam post mortem animam illius inclusum, ejusque ramis illigatum iri, ita ut inde exire non posset, nec miseria liberari, nisi ea excinderetur, aut interiret. Unde revolutio hominis in arborem pro ingenti pœna, non tamen summa, Manichæis habita. Quin & si quis Electorum sciens pomum, vel folium, ex arbore decerpisset, stagnaculi corruptorem esse dicebant: de quo suo loco. Ceterum fructus, aut herbas ab auditoribus læctas compensatione quædam expiari, dum sanctis, Electisque, ad manducandum data ab his purgarentur: atque ita peccatum illud aboleri. At in animalibus occidendis aliam rationem esse, nec id cuiquam permillum; quod earum carnibus Electi abstinere, adeoque illas manducando non purgarent. Adeo ut si quis seu bubonem, seu murem, seu serpentem, vel quaecunque animal, (exceptis cimicibus, pediculis, & pulicibus, quibus & Benjani etiam nunc in India parcunt) occidisset, in idem animantis genus animam ejus post mortem migraturam assererent; quare & factum tale, sive arborem eruerent, seu animal necarent, homicidium appellabant.

ἡσυχάζοντες, καὶ ἡμᾶς τὰς χεῖρας, τὰς μὴ ἀδεχόμε-
νους τὰς θανάτους μυθολογίας, καλῶντας ⁴² Ἀπλαναίους.

Ἀναθεματίζω τὰς ἀρεμίδους ⁴³ ἢ τὸ σαρκὸς ἀνάσσειν, καὶ τὰς
⁴⁴ ἀπανθρωπίαν διδάσκοντας, καὶ μὴ συγχωρῶντας ⁴⁵ δίδοσθαι π-
πένητι. καὶ τὰς ⁴⁶ τὸ αὐτεξέσιον ἀναρῶντας, καὶ ⁴⁷ μὴ ἐφ' ἡμῶν εἶναι
λέγοντας τὸ εἶναι καλὰς ἢ κακοὺς. καὶ τὰς ⁴⁸ βρωμάτων ἀπέχε-
σθαι παροτρύνοντας, ἃ ὁ θεὸς ἐκποσεν εἰς μεταλήψιν.

Ἀναθεματίζω τὰς ⁴⁹ τοῖς οἰκείοις ἔργοις ἑαυτοὺς μιαινόντας, καὶ μὴ
ἀνεχόμενους πᾶς ῥυπαρίας αὐτῶν. ⁵⁰ τῷ ὕδατι σποπλύνειν. ἵνα μὴ
μολυνθῇ φασὶ τὸ ὕδωρ.

Ἀναθεματίζω τὰς ⁵¹ τὴν φύσιν ἀσχημοσύνην κατεργαζομένους,
ὃ μόνον ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας. ⁵² τὸ δὲ γάμον σποβαλλομένους,
καὶ τὸ νενομισμένης πρὸς πᾶς γυναῖκος συνουσίας ἀπεχόμενους, ⁵³ ἵνα
μὴ παιδοποιήσωσι, φασὶ, καὶ ψυχὰς εἰς τὸ βόρβορον ⁵⁴ τῶν ἀνθρωπί-
νων ψυχῶν καταγάγῃ.

Ἀναθεματίζω, καὶ καταθεματίζω πάντας τὰς Μανιχαίους, καὶ τὰ τέ-
των φρονήματα, καὶ δόγματα. ⁵⁵ σὺν αὐταῖς ψυχαῖς τε, καὶ σώμασι.
καὶ

42. Ἀπλαναίους] Non vagantes; quorum
animæ non transirent in arbores, seu plantas,
ac animalia: ab ἀπλανής, fixus, sine errore.
Πλάνη, error, vagatio.

43. τὴν τὸς σαρκὸς ἀνάσσειν] negabant
illam Marcionitæ, corpus non posse fieri parti-
ceps salutis dicentes. A Marcionitis Manes
sententiam eam accepisse videtur, qui resur-
rectionem corporum veluti fabulam explode-
bat, ἐδὲν τὴς ὕλης μόνον αἰὶον ὑπελάμβανεν
σωτηρίας: nullam materiam partem salutem dignam
presumens.

44. ἀπανθρωπίαν] etenim τὴν εἰς τὰς πένη-
τας ὑπομῶν φιλανθρωπίαν τὴς ὕλης εἶναι δε-
ξαμένην, benignitatem pauperibus exhibitam
materia cultum esse, ajebant.

45. δίδοσθαι τι πένητι] D. Augustin. cap.
xvi de Mor. Manichæor. c. xvi: Panem men-
dicanti dare prohibetis: censetis tamen propter
misericordiam, vel potius propter invidiam,
nummos dari. Et postea: quid si nummis illis,
quos dederis, panem emat? Nonne hoc in illo
pars illa vestra divina, qui hanc sumit a ven-
ditore, passura est, quod passura erat, si te
dante suscepisset? Involuit igitur sordibus pec-
cator ille mendicis partem Dei revolare cu-
pientem, tui nummis ad tantum scelus ad-
juvum.

46. τὸ αὐτεξέσιον] D. Hieronymus lib. 11

adversus Jovinianum: Liberi arbitrii nos con-
didit Deus: nec ad virtutes, nec ad vitia ne-
cessitate trahimur. Idem adversus Pelagianos,
(qui ita Dei gratiam ponebant, ut non per
singula opera eius nitamur, & regamur auxi-
lio: sed ad liberum referebant arbitrium, ad
præcepta legis ponentes illud Esaiæ: Legem
enim Deus in adiutorium posuit: ut in eo
Deo referenda sint gratia, quod tales nos con-
diderit, qui nostro arbitrio possumus & eligere
bona, & vitare mala) hæc regeat: Cete-
rum nos in eo differimus a brutis animanti-
bus, quod liberi arbitrii conditi sumus: sed
ipsam liberum, ut diximus, arbitrium Dei
nititur auxilio, illiusque per singula ope indi-
get. Plura videtis apud Basil. Magnum Ho-
mil. vi in Hexaemeron. Theodoret. serm. v.
de natura hominis, & in primis Origenem
in Genesin sect. 11, & in Exodum, ubi do-
ctrinam de Prædestinatione graviter oppu-
gnat.

47. Μὴ ἐφ' ἡμῶν] non in nostra potestate es-
se, ut boni, malive simus. Natura enim nos
esse tales docebant.

48. βρωμάτων ἀπέχεσθαι] imo & vino.
Ceterum ab animatis abstinere primus Satur-
nilus iussit: quem secuti sunt Tatianus, &
Encratitæ. Sed & e Basilidis discipulis aliquos
a carnibus abstinentem tradit Irenæus l. 1. c.

qui fabulas istiusmodi non admittimus, *Aplanarios*, (id est, *non vagantes*) vocant.

Exsecror eos, qui carnis resurrectionem negant; quique inhumanam animi duritiem docent, neque pauperi quidquam dari permittunt; item qui liberum arbitrium tollunt, nec in nostra situm esse potestate dicunt, ut boni, malive simus: nec non, qui & a cibis quibusdam, quos Deus in usus nostros creavit, abstinere jubent.

Exsecror eos, qui propria sese urina inquinant, nec, ut fordes suæ aqua abluantur, sustinent, ne, ut inquiunt, aqua polluat.

Exsecror eos, qui inhonesta contra naturam committunt, non viri modo, sed & mulieres: conjugia autem rejiciunt, & a legitimo cum uxoribus congressu abstinent, ne liberos, ut ajunt, procreent, animasque in humanarum animarum lutum demergant.

Exsecror & devoveo omnes Manichæos, eorumque placita & sententias, una cum ipsi animabus & corporibus, nec non ipsorum abominanda,

xxii. vide & Origenem lib. viii adversus Celsum.

49. τοῖς οἰκείοις ἔποις] simile quid apud Theodoretum legitur l. i. Hæret. fabular. in Marcione: ubi nosse se quendam senem nagenarium ait, qui mane, cum surgeret, sputi excremento faciem suam lavabat, causamque rogatus, respondit, *sese nolle opus habere creatore, nec aquam, quæ ex illius operibus est, usurpare*. Hic autem cum ceteris Marcionitis aquam, & cetera a Deo creatore, quem diversum a Deo Christi patre statuebant, condita, impura existimabat: Manichæi contra aquam nimis mundam, quam contaminare abluendo corpus suum volebant. Possit & huc referri Catullianum illud in Egnatium carmen, qui, ut albedinem dentibus conciliaret, eosdem Celtibera urina defricabat. Celtiberos autem non dentes modo, sed & faciem, ac totum corpus, lotio sanitatis gratia lavisse, ex Diodoro & Strabone Vossius in notis ad hoc carmen indicat. Ceterum Pfellus lib. de Dæmonibus excrementa humida & sicca eos degustasse tradit, quo sibi benevola & affabilia fierent Dæmonia. Exemplum vero Dæmoniaci propria excrementa devorantis ex Athanasio in vita Antonii Eremitæ adfert Gaulminus in notis.

50. τῶν ὕδατι] Objicit tamen iis D. Augustinus hujus præcepti transgressionem lib. de moribus Manich. c. xix; *Multi* (Electorum) *in vino & carnibus, multi lavantes in balneis inventi sunt*.

51. τὴν παρὰ φύσιν ἀρχιμυστὴν] laudatam Caste quondam, & Turcis, Italis, Gallis,

haud ignotam.

52. τὸν δὲ γάμον ἀποβαλόντα] primus Saturnilus, sive ut alii Saturninus, *Nubere & generare a Satana esse docuit, & nuptias Diaboli doctrinam appellavit*. Theodor. l. iii. Irenæus l. i, c. xxii: *Manes nuptias Diaboli legem esse dicebat, τὴ διαβολῆς νομοθεσίαν*. Idem dein senserunt Encratitæ. D. Hieronymus l. i adv. Jovinianum: *Nec Tatiani principis Encratitarum errore decepti omnem coitum spurcum putamus: qui non solum nuptias, sed & cibos, quos Deus creavit ad utendum, damnat*.

53. ἴνα μὴ παιδοποιήσωσι.] D. Augustinus de moribus Manich. c. xviii: *Nonne vos estis, qui filios gignere, eo quod anima ligetur in carne, gravius putatis esse peccatum, quam ipsum concubitus? Nonne vos estis, qui nos solebatis monere, ut, quantum fieri posset, observaremus tempus, quo ad conceptum mulier post genitalium viscerum purgationem apta esset, eoque tempore a concubitu temperaremus, ne carni anima implicaretur?*

54. τὸν ἀνθρώπου ψυχῶν] Duas enim in homine animas Manichæi statuebant. Qua de re plura Vossius de Idolol. l. iii. c. xl. p. 464, ubi & multos alios in eadem fuisse docet sententia, & in primis Jacobum Syrum, unde *Jacobitis* nomen. Vid. & D. Augustinum de duabus animabus contra Manichæos, c. xiv. Alias *σωμάτων* legere pro *ψυχῶν* malim.

55. σὺν αὐταῖς ψυχαῖς] vide eandem ferme formulam in Anathematismis Massilianorum.

ἐν τῇ μυσταγίᾳ, καὶ ἀκάθαρτα, καὶ ⁵⁶ γρητείας πλήρη μυστήρια, καὶ ⁵⁷ τὸ καλὸν αὐτῶν βήμα. καὶ πάντα, ὅσα τελῶσιν ἀδείως. ἅ ταις Μανιχαϊκαῖς, μᾶλλον δὲ γρητεκαῖς, αὐτῶν ἀείχετο βιβλίοις.

Ἀναθεματίζω πάντα τὰ δόγματα, καὶ ⁵⁸ τὰ συγγράμματα τὰ Μάνεντα, καὶ τὸ τῷ ἐπιτολῇ αὐτοῦ βιβλίον, καὶ πάσας ⁵⁹ τὰς Μανιχαϊκὰς βίβλους, οἷον ὅς νεκροποιῶν αὐτῶν ⁶⁰ Εὐαγγέλιον, ὅπερ ζῶν καλεῖται, καὶ ⁶¹ τὸ Θεσαυρὸν τῆς θανάτου, ὃν λέγουσι ⁶² Θεσαυρὸν ζωῆς, καὶ τὴν καλεσμένην Μυστηρίων βιβλόν, ἐν ᾗ ἀνατρέπεται πειρῶνται νόμος, καὶ σοφία. καὶ τὴν τῷ Ἀποκρύφῳ, καὶ τῷ Ἀπομνημονευμάτων, καὶ τῇ γεγραμμένῃ ⁶³ Ἀδὰ, καὶ ⁶⁴ Ἀδείμαντον, καὶ τῇ Μωσέως, καὶ τῇ ἄλλων σοφῶν. καὶ τὴν λεγόμενην ⁶⁵ Ἐπιτολὴν Ἀγαπίου, καὶ τὴν Ἀεισεκείτου βιβλόν, ἣν ἐπέγραψε Θεοδοσίαν, ἐν ᾗ πειρᾶται δεικνύειν τὸ Ἰσραηλισμόν, καὶ τὸ Ἑλληνισμόν, καὶ τὸ Χριστιανισμόν ἐν εἶναι καὶ τὸ αὐτὸ δόγμα. καὶ ἵνα πιθανὰ δόξῃ λέγειν, καθάπτεται καὶ τὸ Μάνεντα, ὡς πονηρῶς.

Ἀναθεματίζω, καὶ καταθεματίζω πάντας τὰς Μανιχαῖς, καὶ πᾶσαν αὐτῶν βιβλόν, καὶ πᾶσαν εὐχὴν, μᾶλλον δὲ γρητείαν, καὶ πάντας ⁶⁶ τὰς ἀρχαίους αὐτῶν διδασκαλίας, καὶ ὅπσους ἔσας, καὶ φρεσβυτέρους, καὶ ἐκλεκτοὺς, καὶ ἐκλεκτὰς, καὶ ἀκροατοὺς, καὶ μα-

⁵⁶ γρητείας πλήρη μυστήρια] Theodore- tus: κίχρηται δὲ καὶ γρητείας διαφύγοντας, τὰ δυσανῆ αὐτῶν ἐπιτελούντες μυστήρια. Ταῦτα καὶ δυσκίνητα αὐτῶν ἢ διδασκαλία, καὶ τὸν τῶν μυσταγῶν ὁργίων μετεληφόμενα λίαν ἐστὶ δυσχερὲς μετατιθεῖν τῆς τῶν ψυχοφθόρων ἐπιρροίας δαιμονίων, ταῖς τελεῖται ἐπαυδαῖς τὰς ἐκείνων καταδυσμένων ψυχῶν: Prestigiis quoque admodum utuntur nefaria mysteria sua peragentes: eoque difficilior elui potest illorum doctrina; & qui execrandis eorum orgiis fuerit inbutus, hunc arduum prorsus est dimovere a corruptentium animas Daemonum operatione, qui per initiantium incarnationes eorum animas illigant. Hinc D. Augustinus, adversus Manichaeos alicubi, horum adhuc se mysteriorum expertem fuisse profitetur. Forte enim alias non ita facile eorum laqueis fuisset expeditus. Acceperunt illas artes pravas a Basilidianis & Gnosticis, quibus Phylacteria, & amuleta, philtrea, & ἐπαυδαί in quotidiano usu. Illis vero Simon magus prae- vit.

⁵⁷ τὸ καλὸν αὐτῶν βήμα] Explicat hoc D. Augustinus libro contra Epist. Manichaei, cap. viii: Cum saepe a vobis quarerem

illo tempore, quo vos audiebam, quae causa esset, quod Pascha Domini plerisque nulla, interdum a paucis tepidissima celebritate frequentaretur, nullis vigiliis, nullo prolixiore jejunio indicto auditoribus vestris, nullo denique festivo apparatu, cum vestrum Bema, id est, diem, quo Manichaeus occisus est, quinque gradibus instructo tribunali, & pretiosis linteis adornato, ac in promptu posito, & obiecto adorantibus, magnis honoribus prosequamini: Hoc ergo cum quarerem, respondebatur, ejus diem passionis celebrandum esse, qui vere passus est; Christum autem, qui natus non esset, neque veram, sed simulatam carnem humanis oculis ostendisset, non pertulisse, sed finxisse passionem.

⁵⁸ τὰ συγγράμματα] Libri bi Palmyreno & Syriaco sermone scripti fuere; quorum unus viginti duas in partes divisus, quot literarum Alphabeti Syriaci, inscribatur Manichaei Mysteria. Erat & alius, cui titulus Theaurus, cujus hic mox fit mentio; cujusque librum septimum citat D. Augustinus de Natura Boni, cap. xlii. item alius, Theaurus minor. item de Astrologia. Tum & Evangelium Vivum. Item Manetis Epistolatum liber.

da, & impura, & imposturæ plena mysteria; quodque ipsis appellatur *Βῆμα*, sive *altare*: & quæcunque porro ab illis impie in sacris fiunt atque celebrantur, Manichæicis, seu potius præstigiaticibus ipsorum libris convenientia.

Exsecror omnia placita, Commentariaque Manetis, ut & *librum* ejus *Epistolarum*, omnesque porro libros Manichæicos, cujusmodi est mortiferum eorum *Euangelium*, quod *vivum* vocant; & thesaurum mortis, quem ipsi *Theaurum* nominant *vita*; item *librum* ut appellatur, *Mysteriorum*, quo legem & prophetas subvertere conantur; nec non *Apocryphorum* librum, ac *Apomnemoneumatum*, (sive Manetis Dictorum factorumque memorabilem Commentarium) & librum inscriptum *Adæ*, ut & *Adimanti*, *Moylisque*, & aliorum prophetarum. Item, qui dicitur *Agapii Heptalogus*, & quæ ab *Aristocrato* conscripta est *Theosophia*: in qua demonstrare conatur, Judæorum religionem, ac Græcorum, & Christianorum, unam eademque doctrinam esse: utque verisimilia dicere videatur, Manetem quasi malum hominem incessit, ac traducit.

Exsecror & devoveo omnes Manichæos, & omnes eorum libros, & omnes preces, seu potius præstigias, omnesque eorum doctores, antesignanos, ac episcopos, & presbyteros, item *electos* & *electas*, *auditores*,
&

ber. Atque hi seu Buddæ, seu Manetis, fuer. Ceteri a discipulis scripti sunt.

59. τὰς Μανιχαϊκὰς βιβλίας] miror hic non recenseri τὴν γιγάντειον βιβλίον, quem librum ab Heracliano confutatam e Photio discimus.

60. Εὐαγγέλιον, ὡς τὸ ζῶν &c.] Inveniuntur apud Photium ex Heracliano Chalcedonenſi Episcopo contra Manichæos Excerpta: ubi Diodori meminit viginti quinque libris Manichæorum errores confutantis, quorum septem primi in refellendo, evertendoque τὸ τῷ Μανιχαϊκῷ ζῶντι Εὐαγγελίῳ consumti fuerint.

61. τὸν Θεσαυρὸν τῷ θανάτῳ] eodem modo, quo S. Ignatius Martyr, in Epist. ad Smyr-næos, Hæreticos συγκόρυς appellat τὸ θανάτου μάχον, ἢ τῆς ἀληθείας.

62. Θεσαυρὸν ζῶντος] citat, uti diximus, D. Augustin. locum e lib. vii *Theauri*, de Natura boni, c. xl. iv. scripsit autem inter alios adversus hunc Heraclianum Chalcedonenſis Episcopus, ut est apud Photium.

63. Ἀδὰ] Ἀδὰ eum appellat Theodoretus, primumque inter tres Manetis discipulos nominat, quorum hic in Syriam missus ad prædicandum, sicut Thomas ad Indos. Et fortasse Thomas iste Manetis Apostolus fuit, cujus apud Indos celebre nomen est; quem passim Europæi Thomam Christi fuisse

discipulum existimant. Sed de re obscura incerta conjectura est.

Ibid. Ἀδὰ] scripsit contra hunc, qui Ἀδὰ aliis appellatur, Titus, item Diodorus, teste Photio. Hic autem Adæ liber Modis inscriptionem præ se ferebat.

64. Ἀδείμαντον] quem solum Manichæus post beatum patrem suum Manichæum stupendum ait Faustus apud Augustin. lib. i, adversus Faustum. Et exstat liber ejusdem Augustini contra hunc Adimantum, tom. vi; ubi inter cetera: Quid? quod etiam insultare ausus est populo Israel Adimantus, unus ex discipulis Manichæi, quem magnum doctorem illius sectæ fuisse commemorant.

65. Επτάλογον Ἀγάπης] Timotheus Presbyter Constantinop. de iis, qui accedunt ad Ecclesiam, Ἀλογίᾳ nomen substituit: recensetque, quæ hic non memoratur, libros τῶν εὐχῶν, & τῶν κεφαλαιῶν: item, τὴν ταν-γιγάντων πραγματείαν, & κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον, nec non τὸ κατὰ Φιλίππον Εὐαγγέλιον, τὰς προφητείας Ἀνδρέου τῷ Ἀποστόλου, τὴν πεντεκαιδικάτην πρὸς Λαοδικεῖς ἐπιστολήν, & τὰ παλαιὰ τῷ κυρίῳ: quem librum in Cæsarea Bibl. me legisse, sed mutilatum, memini.

66. τὰς ἀρχαίους] vide quæ supra p. 129 de his omnibus notata sunt.

μαθηταῖς, μετὰ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, καὶ τῶν σωμάτων, καὶ τῶν ἀγέ-
ων δόσεως.

Ἀναθεματίζω τὸ πατέρα Μάνεντ⁶⁷ Πατέκιον, οἷα φύσῃν, καὶ
τὸ φύδης πατέρα, καὶ τὸ αὐτῶ μπτέρε Κάρουσαν, καὶ Γέρεκα,
καὶ Ἡρακλείδην, καὶ Ἀφθόνιον, τὰς ὑπομνηματιστάς, καὶ ἐξηγητάς
τῆς τέτς συγγραμμάτων, καὶ τὰς λοιπὰς αὐτῶ μαθηταῖς τὰς ἀπαν-
τας, Σισίνιον τὸν διάδοχον τῆς τέτς μαρίας, Θωμᾶν τὸν συνταξάμενον τὸ
κατ' αὐτῶν⁶⁷ Εὐαγγελιον, Βεδᾶν, Ἐρμᾶν, Ἀδᾶν, Ἀδείμαντον,
Σαράαν, Γαβριάβιον, Ἀθάπον, Ἰλάριον, Οὐλύμπιον, Ἀερίσκε-
πιν, Σαλμαῖον, Ἰνναῖον, Πάαπιν, Βαρεῖαν, καὶ Περσέπιν, τὰς
ἐσχάτοις ὑπεροχέσις προσεδήσαντας τῆς ἀρέσεως, Παῦλον, καὶ Ἰω-
άννην, τὰς Καλλινίκας παῖδας, Κωνσταντῖνον, τὸν καὶ Σιλουανὸν, Συ-
μεῶνα, τὸν καὶ Τίτον. Γενέσιον, καὶ Τιμόθεον, Ζαχαρίαν τὸν μισθωτὸν,
Ἰωσήφ, τὸν καὶ Ἐπαφρόδιτον, Βαάνην τὸν ρύπαρόν. Σέργιον, τὸν καὶ
Τυχικόν, καὶ τὰς τέτς μαθηταῖς, τὰς καὶ συνεκδήμους αὐτοῦ λεγο-
μένους. μιχαὴλ Κανακίειον, Ἰωάννην, Θεόδωτον, Βασίλειον, καὶ Ζώ-
σιμον. ὧν οἱ δὴθεν⁶⁸ ἀροβαθμώτεροι Νωτάριοι κατονομαζόμενοι τὴν
τῶν βδελυκτῶν ὀργάνων ἐνεργείων⁶⁸ ἐπιμέλειαν. πρὸς δὲ τέτς ἀναθε-
ματίζω τὸν τρισαλιτίειον Καρβέαν, καὶ τὸν ἐκ γένος μὲν αὐτῶ ἀνε-
ψιόν, ἐπὶ παιδὶ καὶ γαμβρόν, Χρυσόχειρα.

Ἀνάθεμα τῶν λεγομένων τῶν Μανιχαίων ἐκκλησίαις, αὐπνὲς εἰσιν αὐτῶ. Ἡ
Μακεδονία, ἥτις ἢ ἐν Κωλονίᾳ Κίβοσσα. ἢ Ἀχία, ἥτοι ἢ ἐν Σαμοσά-
ταις Μανάλις. ἢ Λαοδικεία, ἥτοι ἢ κατὰ Λυκείαν Ἀργαῖς. ἢ Κολαοσαέων,
ἥτις ἢ Κυνοχοριτῶν, ἢ Ἐφεσίων, ἢ ἐν Μοφυσίᾳ, καὶ ἢ Φιλιππισίων.

Ἀνάθεμα τοῖς μὴ λέγουσι πατέρα παντοκράτορα ποιητὴν ὕδατος καὶ
γῆς, καὶ τὸν αὐτοῖς ὁρατὸν τε πάντων καὶ ἀοράτων, ἀλλὰ μόνον
πατέρα ἐσπερίον, ἔχοντα μόνον τὴν ὕδατος μέλλοντ⁶⁹ ἐξουσίαν αἰῶν⁶⁹, ὡς
τὸ παρόντ⁶⁹ αἰῶν⁶⁹, καὶ τὸν κόσμον παντός, ἐκ τῶ αὐτοῦ γενο-
μένων, ἀλλ' ὑπὸ τῶ ἐναντίῳ αὐτῶν τῶ πονηρῶ κοσμοκράτορι⁶⁹.

Ἀνάθεμα τοῖς ὑβρίζουσι μὲν τὴν ἀγίαν θεοτόκον Μαρίαν, προσποι-
μένοις δὲ τιμᾶν αὐτήν, καὶ νοῶσιν ἀντὶ ταύτης τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ,
εἰς ἣν, φασὶ εἰσῆλθε, καὶ ἐξῆλθεν ὁ κύριος. καὶ τοῖς δυσφημῶσι
μὲν τὸν σεβάσμιον σαρῶν, ὑποκεινομένοις δὲ σέβειν τὸν τέτον, καὶ
νοῶσιν ἀντ' αὐτῶ τὸν Χριστὸν, ὃς ἐκτείνας, φασὶ, τὰς χεῖρας τὸν
σαρῶν τῶν τῶν διαχάραξε. ⁶⁹ καὶ τοῖς ἀποτρεφομένοις μὲν τὴν ὕδατος πρὸς
σάμα-

67. Εὐαγγέλιον] Meminimus ejus paulo lius quoque Petrus Siculus. Fuit & aliud
ante e Timotheo Presbytero. Meminit il- Scythiani, ejus mentio exstat apud Cy-
rillum

& discipulos, una cum animabus & corporibus ipsorum, atque impiis traditionibus.

Exsecror Manetis patrem Patecium, quippe mendacem, & mendacii patrem; ut & matrem ejus Carossam: item Hieracem, Heraclidem, & Aphthonium, interpretes enarratoresque illius Commentariorum; ceterosque omnes illius discipulos, Sisinium insaniæ ipsius successorem: Thomam, qui ipsorum conscripsit Euangelium, Budam, Hermam, Adan, Adimantum, Zaruam, Gabriabion, Agapium, Hilarium, Olympium, Aristocritum, Salmaum, Innæum, Paapin, Baraiam; itemque qui extremis postea temporibus sectæ hujus propugnatores exstitere, Paulum & Joannem Callinices filios; Constantinum, qui & Silvanus; Symeonem, qui & Titus, Genesium, & Timotheum: Zachariam mercenarium, Josephum, qui & Epaphroditus; Baanem illum fordidum; Sergium, qui & Tychicus, ejusque discipulos, qui & *comperegrinatores*, sive *peregrinationis* ejus Socii vocantur: Michaellem Canacarium, Joannem, Theodotum, Basilium, & Zosimum. Quorum qui quasi gradu altiores sunt, & *Notarii* appellantur, abominabilium orgiorum curam gerunt. Præter eos & longe scelestissimum Carbeam exsecror, quique illi & genere consobrinus, & per filiam gener est, Chrysochira.

Anathema quoque Manichæorum, ut vocantur, Ecclesiis, quales sunt: Macedonia, sive quæ in Colonia, Cibossa: Achaia, sive quæ Samosatis Manalis: Laodicea, sive quæ in Lycia Argais: Colossensis, sive Cynochoretarum; Ephesiorum: item quæ Mopsuestiæ, & Philippenfis.

Anathema iis, qui non dicunt, Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ, omniumque, quæ in ipsis visibilia sunt & invisibilia; verum tantummodo; Patrem cœlestem, habentem solum futuri seculi potestatem: ac si præsens seculum, totusque mundus ab eo factus non esset, verum ab adversario illorum malo mundi principe.

Anathema iis, qui sanctam Deiparam Mariam contumelia afficiunt; ipsam vero honore se afficere simulantes illam, quæ supra est, ἡδὺρ, (limum) intelligunt, quam intrasse & exiisse dominum ferunt. Item, qui de veneranda cruce male loquuntur, ipsam autem venerari se simulant, & pro ea Christum sentiunt, qui manus, ut inquiunt, extendens figuram crucis expressit. Item, qui a communione venerandi corporis ac sanguinis Christi abhorrent, ipsamque admittere fingentes, pro

rillum in Catechesi vi.

68. *αὐτοβασιλεύοντες*] dignitate excellentiores.

Hic enim vocula *βαδύως* dignitatem significat.

69. *καὶ τοῖς ἀσπερσ]* jam diu ante Manetem fuere in Ecclesia, qui ab Eucharistia abhorrent S. Ignatius in Epist. ad Smyrnæos:

Εὐχαριστίας καὶ σωτηρίας ἀπέχονται, διὰ τὸ μὴ ὁμολογεῖν τὴν εὐχαριστίαν σάρκα εἶναι τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: Ab Eucharistia & precibus abstinent, quia concedere ac fateari nolunt, Eucharistiam carnem esse Servatoris nostri Jesu Christi.

T

70. P. a.

σώματ'⊕ καὶ αἷματ'⊕ τῆ Χειρὸς κοινῶν; Σποδέχεται δὲ ταύτην
 χρηματίζομένοις, καὶ νοθῶν ἀντὶ ταύτης τὰ ῥήματα τῆ Χειρὸς δι-
 δασκαλίας, ὡν Φασὶ μελεδίδε: ἵς Σποτόλοις ἔλεγεν, λάβετε, φάγε-
 τε, καὶ πίετε· καὶ μυσταπομύθοις μὲν τὸ βάπτισμα, ὑποκεανομύθοις
 δὲ πῦτο αὖτις πολλὰ πῖθεσθαι, καὶ νοῶσιν ἀντ' αὐτοῦ τῆ Χειρὸν τῆ λέ-
 γοντα, Φασὶ, ὅτι ἐγὼ εἰμι τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, καὶ τοῖς ἐκτερεπομύθοις μὲν
 τῆ καθολικῆς ἐκκλησίας, ἡμῶν δὲ λέγουσι ταύτην, καὶ νοῶσιν ἀντ'
 αὐτῆς τάτε ἴδια συνέδεια, καὶ συνακτῆρια. καὶ Ἰωάννη τῷ ἀδελφῷ
 Παύλῳ, τῷ δ' αἰρίστως αὐτὰν δέχοντι.

Ἀνάθεμα τοίνυν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις, καὶ τοῖς πρὸ ὅμοια φρονέουσιν,
 καὶ Σπαβαλλομένοις μὲν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Χριστιανῶν, οὓς αὐτοὶ
 καλῶσιν ⁷⁰ ῥωμαίους. καὶ ὑβρίζουσιν μὲν τῇ ἀγίᾳ θεοτόκῳ Μαρίᾳ,
 καὶ τὸν πῦμον σωτῆρα, ⁷¹ καὶ πᾶς ἱερᾶς εἰκόνας, καὶ τὸ σωτήριον
 βάπτισμα. καὶ Σποτρεφομύθοις μὲν τὴν τῆς θείας μυστηρίων μετέλη-
 ψιν, ⁷² ὀμφαλοῖς δὲ βρεφῶν κεκαυμένοις εἰς κείφαρσιν, μᾶλλον δὲ
 μολυσμὸν, ψυχῶν κεχημύθοις, καὶ τὰ ἴδια βρώματα τῷ τοῖς κατω-
 μιάνουσιν.

Ἀνάθεμα πῖς τῇ βρώσει τῆς θείας ⁷³ τῆς θησιμαίων μολυνο-
 μύθοις. καὶ ἵς πᾶσαι μὲν ἐκτερεπομένοις ⁷⁴ Χριστιανικῆν νητείαν, καὶ δὲ
 τῷ καίρῳ τῇ δοκίμῳ αὐτοῖς πειρασμοῦ ⁷⁵ τυροῦ τε καὶ γάλακτος
 ἐμφορουμένοις.

Ἀνάθεμα ⁷⁶ πῖς δεινμένοις, ἢ νοθεύουσιν τὰ πείρατα τῆ Χειρὸς
 θαυσελίας, καὶ ⁷⁷ πᾶς τῆ ἀγίας Παύλος τῆ Σποτόλος ἑπιτολάς. καὶ ἀντὶ
 μὲν τῶ δεινουργοῦ τῇ ἀπάντων θεῶν σεβομένοις τὸν λεγόμενον ἄρχοντα τῶ
 κόσμῳ τῶ τε. ἀντὶ δὲ τῶ Σποτόλος Παύλῳ τὸν τῆς Καλλινίκης υἱὸν
 Παύλον ἡμῶσι, καὶ τῶ μὲν πείρατα αὐτοῦ μαθητῶν εἰς τύπον τῆ πει-
 σίαν

70. ῥωμαίους] uti etiam nunc Catholici
 Romani a Reformatis ac Lutheran sappellan-
 tur, quo & ipsi se Catholicos ostendant, sed
 Apostolicos.

71. καὶ τῶν ἱερῶν εἰκόνας] quas & Arme-
 nii repudiarunt. Isaacus Catholicus Invecti-
 va secunda in Armenios, hæresi 19: ὅτι τῶν
 εἰκόνων καὶ ἀγίας εἰκόνας τῆ Χειρὸς, καὶ τῆς
 θεοτόκου, καὶ τῶν ἀγγέλων ἡ ἀποσκευάζονται: & mox,
 καὶ σωτῆρα καὶ ἀποσκευάζονται: Venerabiles &
 sanctas imagines Christi & Deiparæ, ac san-
 ctorum non adorant; uti nec Crucem. Un-
 de & ab eodem Manichæis comparantur.

72. ὀμφαλοῖς] exsiccatos scilicet, vel com-
 bustos in pulverem. infantium umbilicos ci-

bis inspergebant. Dii boni! quid superstitio
 non suggerit?

73. τῶν θησιμαίων] quod in veteri lege
 prohibitum, & a Christianis observatum.

74. Χριστιανικῆν νητείαν] sicut illud quadra-
 gesimæ apud Catholicos observabatur. Nam
 suum quoque Manichæi habebant quadrage-
 simale jejunium; at in illo nec læte, nec
 caseo abstinebant, ut Græci solent etiam nunc.
 At in veteri ecclesia a vino tantum & carne
 abstinebatur; uti Tertullianus tradidit de Cul-
 tu feminarum, c. 1x; & Ildorus lib. vi Ori-
 ginum, cap. xix. Ceterum jejuniis vacare so-
 litos Manichæos vel hinc liquet, quod virgi-
 nes illæ, viduæ sæpe ante quam nuptæ, apud
 D. Hic.

pro ea verba institutionis Christi mente agitant, quæ cum Apostolis communicans dixit, *Accipite, edite, & bibite*. Quique Baptismum aspernantes, maximi se illum facere præ se ferunt, & interim pro eo Christum dicentem animo agitant, *Ego sum aqua viva*. Item, qui Catholicam Ecclesiam averſati, honorare se illam jactant, proque ea propria intelligunt conventicula, & confessus; ut & Joanni, Pauli testæ ipsorum Antesignani fratri.

Anathema itaque omnibus hisce, quos diximus; quique simili in sententia sunt, ecclesiæque Christianorum rejiciunt ac damnant, quos ipsi *Romanos* vocant: quique beatam virginem Deiparam Mariam, & venerandam crucem, sacræque imagines, ac salutare baptismi sacramentum contumeliose spernunt: item, qui divinorum mysteriorum participationem aspernati combustis infantium umbilicis ad purgationem, seu potius pollutionem, utuntur animarum, ipsosque etiam cibos suos iis conspurcant.

Anathema iis, qui se ferarum edendis morticinis inquinant: quique omni damnato Christiano jejuniis tempore illius, quæ ab ipsis observatur, quadragesimæ caseo semet & lacte implent.

Anathema iis, qui quatuor Christi Evangelia rejiciunt, aut adulterant, nec non Sancti Pauli Apostoli epistolas, & pro rerum omnium opifice Deo Principem, ut eum appellant, hujus mundi colunt: proque Apostolo Paulo Paulum Callinices filium venerantur, quatuorque ejus discipulos ad instar quatuor Evangeliorum

D. Hieronymum ad Eustochium de custodia virginitatis, festive lepideque viventes, vinoque se inpurgantes, si quam viderent palentem atque tristem, *miseram, & Manichæam*, vocarent. Idem ad Lucinum: *de Sabbatho, quod queris, utrum jejunandum sit, &c: utinam omni tempore jejunare possimus: quod in Actis Apostolicis diebus Pentecostes, & die Dominico Apostolum Paulum, & cum eo credentes fecisse legimus. Nec tamen Manichæa hæreseos accusandi sunt, cum carnalis cibus præferri non debuerit spiritali, Manichæi enim die Dominico jejunabant, ut D. Augustinus testatur epist. lxxiv, contra Ecclesiæ Catholice morem & instituta. vide Canonem Ecclesiæ univers. lxxvii, Hieron. adversus Luciferianos, & Lucinum; ubi multa egregia: Nicephorum Callist. l. ix, c. xvi. Quare Eustathius Sebastienſis Episcopus exauſtoratus fuit, quod, ut Dominicis diebus jejunaretur, statâ jejunia averſatus, constituiſſet, conjugiumque & carnem prohibuiſſet; idem Nicephorus Call. l. ix. Hist. Eccl. c. xlv.*

75. *τὴν τε καὶ γάλακτος*] Ita & Arme-

nii *τρώγουσι τὴν αἰὶαν τροσασκοσίαν, σάββατον, καὶ κυριακὴν τυρὸν*: vescuntur caseo in quadragesima, Sabbatho, & Dominica, ut est apud Isaacum Catholicum, ut supra.

76. *τοῖς ἀρνημένοις*] Marcion Lucæ Evangelium rejiciebat, omniaque de Christi generatione, quem a Deo Patre, qui esset super mundi fabricatorem Deum, in hominis forma manifestatum legem, omniaque illius Dei, qui mundum creasset, dissolvisse nugabatur. Ebionæi vero solò Matthæi Evangelio utebantur, Paulum ut Apostatam rejicientes, ritusque Judaicos observantes. Irenæus lib. i, cap. xxvi, & xxix.

77. *τὴν αἰὶαν Παύλου*] ab Helcesaitis hanc opinionem mutuatus est hæresiarcha, qui Pauli scripta rejiciebant, & abnegare Christum rem esse indifferentem cenſebant; ut est apud Origenem in Psalmum lxxxii. Sed & a Marcione hoc accepisse videri possit. Ille enim multa ex epistolis Pauli amputavit, omnibus se veraciorem esse dicens, multoque Apostolis fide digniorem. Supra e Græco codice *Καλλιπὴς* pro *τῆς Καλλιπῆς* expressum.

T 2

78. A 1

σάρων εὐαγγελίων δεχομένοις, πῶς δὲ ἑτέροις τρισὶ τὸ τῆς τριάδος ὅπτι Φημίζουσιν ὄνομα.

Ἀνάθεμα ⁷⁸ τοῖς συμφθερομένοις ἀδελφῇ, ἢ πεντηκῶν καὶ νόμφη, καὶ τοῖς ⁷⁹ χε' τὴν πρώτην Γαβριὴλ μινὸς εἰς ἑορτῇ δῆθεν ἀθροίζο-
μένοις. ⁸⁰ μὲν δὲ ἢ ἐσπερινὴν μέθην ἀποσβεννύσιν τὰ Φῶτα, σαρκικῶς
τε ἀλλήλοις ἐρασσεγαίνουσι, καὶ μηδεμιᾶς ὅλον φειδομένοις φύσεως, ἢ
συγγενείας, ἢ ἡλικίας.

Ἀνάθεμα ⁸¹ τοῖς μηδέποτε δι' ὅρκου ἀληθεύουσιν, ἀλλ' ἐξεπίτηδες
ἀεὶ ψευδομένοις, καὶ ὁποιοῦσι, χε' τὴν ὅ τρισκατάρχην Μάνεντος
διδασκαλίαν, ὅτε λέγοντες, ⁸² Οὐκ εἰμι ἀσπλαγχνος, ὥσπερ
ὁ Χριστός. καὶ ὅ δὲ ζήσομεν τὸν ζήνοσάμνον με ἐμφοροῦν ἢ ἀνθρώ-
πων. ἀλλὰ καὶ τὸν ψευδοῦνον ἀφ' ὧν οὐκ ἔστι σωτηρίαν, καὶ τὸν
ἀφ' ὧν φόβον ζήνοσάμνον τὴν ἰδίαν πίπιν, μὲν χαρῆς προσδοκῶμεν.

Εἰ δὲ μὴ ἐξ ὅλης ψυχῆς ταῦτα φρονῶ, καὶ λέγω, ἐγὼ ὁ δέσπο, ἀλλὰ
μετ' ὑποκρίσεως ἐποίησα τὰς ἀποκειμένους ἀναθεματισμῶς,
ἀνάθεμά μοι εἴη καὶ κατάθεμα, ἐν τῇ τῶν αἰώνων, καὶ ἐν τῇ μέλλουσι,
καὶ κατακρυβεῖν, καὶ ἀπόλοιτο ἡ ψυχή μου, καὶ ⁸³ καταβῶ θείη.

Ταῦτα τὰ προσερχομένους λέγοντος ἐπ' ἐκκλησίας, ἢ δι' ἑαυτῶν,
ἢ δι' ἐρμηνείας, εἰ δὲ αὐτὸς μὴ γρηγορήσῃ, ἢ ⁸⁴ ἀφ' ὧν ἀναδόχου αὐ-
τοῦ, εἰ παίδιον ἐστὶ, πάλιν ὁ ἱερὸς ὅπτι φέρει τὰ ἀκόλως, καὶ Φη-
σι

78. Ἀνάθεμα τοῖς συμφθερομένοις] Παρανόμως
μῆλεις appellat Suidas, & ἀρρητοποιεῖς.

79. κατὰ τὴν πρώτην] e ritu gentium hoc,
quod hunc diem sibi, tanquam auspiciū
anni, sacris impendendum existimarent.

80. μετὰ δὲ τὴν ἐσπερινὴν μέθην] Prodi-
cus, Adamitarum sectæ conditor, uxores
communes esse sanxit, ut Theodoretus e
Clem. Alexandrino refert: Οὐ δὲ χάριν ἔκ
ἐν τοῖς κοινοῖς δέσποσι μόνον τὸ λυγριῶν φῶς
ἐκ ποδῶν ποιήσαντες, καὶ ἂν ἕκαστος ἐπέτυχῃ
συνεμίγνυτο. v. Minut. Felicem in Octavio.

Eadem & Gnostici facitarent. Eusebius,
l. ix Hist. Eccl. c. v, a Maximo quodam du-
ce Damasii quasdam e foro mulierculas ab-
reptas, & tormentis adaectas scribit, ut fateren-
tur huiusmodi se flagitiorum conscias esse, mul-
taque in ædibus etiam sacris obscena ab eis
dem perpetrari, quo religio Christiana infama-
retur; actis ac monumentis hæc publice
in singulis urbibus jussu Imperatoris propo-
sitis. Idem lib. v, c. i, epistolam Ecclesiar.
Lugdunensis & Viennensis profert, ubi multo
adhuc sceleratiora Christianis objecta referun-

tur. Verba ejus epistolæ sunt: συνελαμβάνοντο δὲ καὶ ἑταῖραι τινες οἰκίται τῶν ἡμετέ-
ρων, ἑπὶ δημοσίᾳ ἐκείλευσαν ὁ ἡγεμὼν ἀναζη-
τήσαντες πάντας ἡμῶν. οἱ καὶ κατ' ἐνδοξὴν τῶ
σατανᾶ, φοβηθέντες τὰς βασάνους, ὡς τὰς ἀ-
γίας ἐβλεπον πάχοντας, τῶν τραυλιῶν ἐπὶ τῇ
το παρεμύοντων αὐτῶν, καταψεύσαντο ἡμῶν
θυσίαις δόσαντες, καὶ οἰδιποδίνες μῆλεις, καὶ
ὅσα μὴτε λαλεῖν, μὴτε ποιεῖν θέμις ἡμῶν, ἀλλὰ
μηδὲ πιστεῖν, ἵτι τοιοῦτο πάποτε παρ' ἀνθρώ-
ποις ἰσχύει. τῶν δὲ φημιδέντων πάντες ἀ-
πειρησάμενοι ἐξ ἡμετέρων, ὡς καὶ τινες, οἱ τὸ ἀσέ-
βητον δι' οἰκειότητα ἐμβροχῶσαν, τότε μεγάλως
ἐχολέπαινον, καὶ διεπρόσθον κατ' ἡμῶν: id est,
vertente Valesio: Capri sunt etiam quidam
nostrorum servi, qui gentiles erant, quando-
quidem Præses nos omnes requiri palam jussit.
Qui Damonis impulsu, cum tormenta
reformidarent, quæ sanctos perpeti videbant,
militibus ad hoc ipsum eos incitantibus Thy-
estes quasdam coenas, & incestos Oedipi con-
cubitus, & alia, quæ nec prolequi nobis, nec
cogitare fas est, ac ne credere quidem sustine-
mus apud homines unquam gesta fuisse, ad-
versus

rum recipiunt: tribus autem reliquis SS. Trinitatis nomen imponunt, & adaptant.

Anathema iis, qui sorori miscentur, aut socroi, nuruive: quique a. d. Kalendas Januarias per festi diei causam in unum convenientes post vespertinam computationem lumina extinguunt, promiscuoque stupri commercio in illicitam venerem ruentes nec naturæ leges reverentur, nec cognationis, ætatifve intuitu moventur.

Anathema iis, quibus nulla jurisjurandi religio est; verum qui studio semper, ac dedita opera mentiuntur, & quotidiana perjuria committunt, Manetis illius sui execrandissimi doctrinæ obsequentes, cujus hæc sunt verba: *Non ego adeo immisericors & durus sum, ac Christus. Non enim abnegabo, qui me coram hominibus abnegaverit; sed & pro salute domus sue mentientem, fidemque suam per metum abnegantem, blande hilareque recipiam.*

Nisi vero ego talis toto hæc animo sentio, dicoque, verum si simulate prædictas hæc execrationes facio, execrabilis ipse & devotus sim, cum in hoc, tum in futuro seculo; condemneturque, & pereat anima mea; diaboloque addicatur.

Ubi hæc vel ipse dixerit, qui ad ecclesiam accesserit, vel per interpretem, si Græce loqui nescierit: vel per susceptorem suum, si puer fuerit, sacerdos iterum convenientia adhibet: atque Diaconus, *Ore-*

mus

versus nos ementiti sunt. His in vulgus sparsis omnes continuo in nos adeo efferrati sunt, ut si qui forte cognationis causa moderati erga nos hactenus exstissem, tunc acerbissima indignatione commoti adversus nostros infremerent. Clemens Alex. Strom. III, de Carpocratianis: Τῆς φασί, καὶ τινὰς ἄλλας ἑλλήδας τῶν ὁμοίων κακῶν, οἷς τὰ διπλῆ ἀθεοῖζονικῆς, ἀνδρας ὁμῶς καὶ γυναικας, μετὰ δὲ τὸ κορεθῆναι ἐν πλησμῶνι (locus hic affectus videtur; cui ita medeor: ἡδὴ κατερίζοντας, καὶ τὸ καταχρῆνον, &c.) τῇ κυρίῳ φασί, τὸ καλῶνόν αὐτῶν τὴν πορνικὴν ταύτην δικαιοσύνην ἐκ ποδῶν ποικιλιῶν φῶς τῇ τῷ λυχνε πελατροπῇ, μίγνυντα, ὅπως ἐδίδοιεν, αἷς βέλαντο, &c. Quæ quidem eorum pessima vivendi ratio ab Epiphane Carpocratis filio libro de Justitia Dei ita defendebatur, ut illum in æquali rerum communione dicere confisteret; quam leges postea contra naturæ præscripta sustulissent. Sic Cælum, Solem, aquam, &c. omnibus esse communia. Et ad hoc exemplum cœundi promiscue libertatem & propensionem hominibus & animantibus ceteris a natura ingentam esse; quam nulla lex, aut consuetudo extinguere, aut delere queat. Οὐ γὰρ ἐστὶ δόγμα. Ita ille apud Cle-

mentem Alexandr. vide quæ nos supra e Pselo de Dæmonibus fuisse hanc Massalianorum impietatem exponente excerptimus; item quæ Justinus Martyr habet Apologia II, p. 54: ubi tota ejusdem sceleris, & plena descriptio.

81. τοῖς μηδέποτε δι' ὅρα] hoc ab Elcesaitis Manes accepit: qui fidem in persecutione negandam docebant, at corde servandam.

Ibid. τοῖς μηδέποτε] Scilicet, ubi de religione interrogarentur. Abnegare namque Christum licitum agebat primus auctor Simon Magus. vid. Origenem lib. VI adv. Celsum.

82. Οὐκ εἰμι ἀσπλαγγῶ] vide de simili Simonis Magi indulgentia Origenem lib. eodem adv. Celsum.

83. καταρωδεῖν] a καταρῶμα, devoveo, execror. non displicuisset, καταταραταρῶδεῖν.

84. διὰ τὸ ἀναδοχεῖ] Susceptor idem & sponsor. Tertullianus de Baptismo cap. XVIII, Dionysius Areopagita c. VIII de Hierarchia Eccles. Sermo Catholicus in notis ad Bedæ Historiam Ecclesiasticam Anglor. I. III, c. VII. Ceterum argumentum hoc de Susceptoribus absolutissime tractavit Collega quondam meus Teutoburgi Cliviorum, nunc Syndicus Brementis, V. Cl. Philippus van Maestricht; ad quem plura volentem remitto.

T 3

85. 6

σὶ ὁ διάκονος. Τῷ κυρίῳ δέομαι. ὁ λαός, Κύριε ἐλέησον. καὶ κλῖ-
νοντ' τὴν κεφαλὴν τῷ ὑπερέφοντι, ὁ ἱερεὺς ποιεῖ τὴν δι-
χὴν αὐτῆν.

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ μεγάλανυμος, ὃς τὸ πρὶν σκότος φωτίσας τῷ
λόγῳ τῷ σώματι αὐτοῦ, ὁ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν ἐξαπο-
στείλας εἰς τὸν κόσμον, ἰλασμόν τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν, ὁ κατήλθεν
ἐπὶ τοῖς χερσίν, καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν στερραφίμ. ὡς πᾶν
γόνυ κλῖπει ἐπεσθάνων καὶ ὑπερίων, καὶ κατὰ χροῖον. καὶ πᾶσα
γλῶσσα ἐξομολογίσηται. βασιλεὺς τῶν αἰώνων. ὁ ὑπερσυνάξας τὸ πε-
πλανημένον πρῶτον εἰς τὴν πόλιν τῶν σωτῆρων ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, ὁ ὑπερέφον ἀμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδῆς αὐτοῦ, αὐτὸς ὑπερέ-
φον καὶ τῶν τῶν δοῦλόν σου ἀπὸ τοῦ πλάνης τοῦ ἀντικειμένου πρὸς
τὸ φῶς τὸ αἰώνιον. ἀναχέσθαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς πλάνης τῆς διαβόλης
εἰς τὴν θεωρησίαν τῆς μονογενῆς σου υἱῆς. ἐδραῖωσον αὐτὸν ἐν τῇ πίστει.
κράτυνον αὐτοῦ τὴν καρδίαν ἐν πίστει, ἐν ἀγάπῃ τῆς Χριστοῦ σου. με-
ρίδα καὶ κληρὸν αὐτῷ χάρισον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σου. σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς
ἡμῶν. ἔκτός σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν. τὸ ὄνομα σου ὀνομαζόμενον, ἵνα
πάντοτε, καὶ ἀφ' πάντων εἴης βύλογημένον ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὁ μονο-
γενὴς σου υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον νῦν, καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Μετὰ δὲ τὸ ἀμήν ὁ σφραγίζων αὐτὸν ἀπολύει, καὶ λοιπὸν ὁ
ἀναθεματίσας γίνεται Χριστιανός, εἴτεν λογίζεται ὡς Χριστιανός ἀ-
βάπτιστος, οἷα τυχόν εἴσι τὰ τῶν Χριστιανῶν παῖδια τὰ μέλ-
λοντα βαπτίζεσθαι. τῇ δὲ ἐξῆς ἡμέρᾳ συναεθμεῖται ὁ τοῖς κα-
τηχουμένοις ἀποδύομενος γὰρ αὐτὸν καὶ ἀπολύομενος εἰσάγει ὁ ἱε-
ρεὺς, καὶ ἵστησιν ἐνδοθεν τῷ ναὶ πολλῶν κατ' ἀνάγκας, καὶ ἐμ-

85. ὁ τὸ πρὶν σκότος φωτίσας] respiciunt
hæc cognomen baptismi, qui φωτισμὸς ἐκ
φωτισμῶν dictus, ὡς φωτίζονται τὴν δι-
νοῖαν τῶν ταῦτα μαρτυρούντων, ut est apud
Justinum Martyrem Apol. 11. vid. & Dionys.
Areopagitam in Ecclesiastica Hierarchia cap.
111. & Gregorium Nazianz. oratione xl.
Confer & cap. iv Matth. comm. 16, unde
hujus phrasis origo. Sic & φωτισθέντες apud
sacros scriptores baptismum Græce dictum.

86. τῷ σώματι αὐτοῦ] legendum hic
initio putabam, τῷ σώματι σου, ut & in
seqq. quia vocativus ὁ βασιλεῦς, &c. sequeba-
tur. Sed nil mutandum.

87. σφραγίζων αὐτὸν] dupliciter potest ac-

cipi, & de signo crucis, & de inunctione.
Rectius tamen de signaculo crucis, quo epi-
scopus utebatur post impositionem manus in
caput baptizandi.

88. ἀπολύει] jam in eo eram, ut reponendum
dicerem, ἀπολύει. Sed non opus est. Hinc di-
ctum hoc Sabbathum τῆς ἀπολύσεως: quia
tum sacerdos solvebat cingulum neophyti,
eumque candida veste exuebat. Fiebat hoc
ipsa nocte Resurrectionis, seu Paschatis.

89. τὰ τῶν Χριστιανῶν παῖδια] infantes
esse baptizandos nunc statuit Ecclesia: olim
non ita. Gregorius Nazianz. Orat. xi ba-
ptizandos suadet, εἰς τὴν ἐκείνην κίνδυνον, ἵνα
quod urgent periculum. Κρίσεις γὰρ ἀναιδέ-

mus dominum, &c. Populus autem: Kyrie eleison, (Domine miserere) flectenteque caput, qui ad ecclesiam convertitur, sacerdos hæc preces dicit:

O Deus vere magnus, magnique nominis, qui eas, quæ fuerunt olim, tenebras oris tui verbo illuminasti; qui unicum filium in mundum misisti, ut peccatorum nostrorum expiator esset; qui super Cherubim sedes, & ejus Sera- phim laudes canunt, cui genus omne flectitur eorum, qui in cælo, qui in terra, & qui sub terra sunt; quem omnis lingua confitetur: o rex omnium seculorum, qui aberrantem oviculam ad Servitoris nostri Jesu Christi gre- gem compellis, qui peccatorem e via erroris ipsius convertis ac reducis: Quasumus te, hunc quoque servum tuum ab adversarii tenebris ad æternam lucem tuam convertere digneris. Revoca illum ab errore diaboli ad æternam unigeniti filii tui agnitionem, confirma eum in fide; cor ejus per fidem in dilectione filii tui corrobora, & indulge ei partem sortemque in ecclesia tua. Tu enim Deus noster es: & præter te alium nullum novimus. Tuum nomen invocamus, ut perfectum, ut in omnibus benedictus sis tu Deus no- ster, & filius tuus unigenitus, & Spiritus Sanctus, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Postquam Amen fucclamatum est, signatum illum discingit: fitque is, qui exsecrationes illas dixit, Christianus: sive inter Christianos non baptizatos refertur, cujusmodi Christianorum liberi habentur, qui necdum loti sunt. Sequenti vero die inter Catechumenos nume- ratur. Detractis enim vestibus ablutum inducit eum sacerdos, sta- tuitque

τες ἀγιασθῆναι, ἢ ἀπελθεῖν ἀσφραγίστα καὶ ἀτίλιστα: Præstat enim sanctificari eos absque sensu, quam non signatos atque non initiatos ex hac vita discedere. Si quidem sine baptismo morientes nec cœlesti gloria donantur, nec suppliciis a Deo afficiuntur, ut idem ibidem ait Gregorius. Quare nunc & ab obstetri- cibus sæpe apud Catholicos baptizantur: quamquam olim id feminis illicitum. Tertul- lian. de Baptismo, c. xvii. Cogente vero necessitate Laicis etiam baptizare licitum fuit. Tertullian. de Castitate, c. vii. & id ipsum de- fectu aquæ a Laicis arena factum in Judæo in Syrtibus Africæ animam agente, & baptizari cupiente. Cedrenus refert p. 206.

90. τοῖς κατηχημένοις] qui duplicis gene- ris. Scholiastes Synodi Cæsariensis: δύο τῶν κατηχημένων ἦσαν τάξεις, ἡ ἰσὺ τὸ γόνυ κλι- νόντων, ἡ τελειωτικῶν. ἡ δὲ τῶν ἀκροωμένων, ἡ ἀτίλιστα: Duo erant Catechumenorum or- dines: genu flectentium, qui perfectior, & audientium, qui inferior.

91. ἐνδοξὸν τῶν τῆ καὶ πυλῶν] id est, in vestibulo templi, non in ipso templi adyto.

Imitati sunt Christiani in his ritibus gentiles Cereris sacra Eleusinia tractantes, ubi, qui mystæ minoribus sacris ad ἐποπτεῖαν præ- parabantur, in vestibulo consislebant, quum majoribus initiati intra adytum recipen- tur.

92. κατ' ἀνατολὰς] de more veteri: quia Christus Sol justitiæ, qui tunc ipsis quasi orie- batur. Vide plura apud Clementem Alex. l. viii Strom. p. 724: qui hanc rationem ad- fert, quod oriens natalis diei imago sit, & lucis pellentis tenebras ignorantia. Basi- lius Magnus l. de Spiritu S. c. xxvii, tradi- tionem esse ait Apostolicam, ut precantes ad orientem se converterent, profertque aliam rationem, ὅτι τὴν ἀρχαίαν ἐπιζήτουσαν πατρί- δα τὸν παραδείσον, ὃν ἐκτίσεν ὁ θεὸς ἐν Ε- δῆμ, κατ' ἀνατολὰς: Quia antiquam rur- sus quarimus patriam, Paradisum, quem Deus in Edem plantavit versus orientem. vide & Tertullianum in Apologet. c. xvi. Ea de caussa Christiani Solem adorare crediti. Non- nulla & supra n. 8 attulimus. Judæi vero semper versus illam mundi plagam se ob- vertere

91. ἐμφυσήσας αὐτῷ 94. τρεῖς, 95. σφραγίζεαι πὲρ μέταπον αὐτῷ, καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὸ πῆϋ, καὶ 96. ὁππότες τὴν χεῖρα τῇ τῆς κεφαλῇ, λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

Ἐπὶ τῷ ὀνόματί σε, κύριε ὁ θεὸς ὁ ἀληθείας, καὶ τῷ μονογενῆς σε υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἐπιτίθημι τὴν χεῖρά μου ὅτι τὸ δόλον σε πόνδε, τὸν κατὰ ζωθέντα καταφυγὴν ὅτι τὸ ἅγιον ὄνομά σε, καὶ ὑπὸ τῷ σκέπῃ τῆς πτερύγων σε διαφυλαχθῆναι. Διότισον ἀπ' αὐτῷ τὴν παλαιὰν ἐκείνην πλάνην, καὶ ἐμπλήσον αὐτὸν τῆς σῆς πίστεως, καὶ ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης, ἵνα γνῶ, ὅτι σὺ εἶ μόνος θεὸς ἀληθινός, καὶ ὁ μονογενὴς σε υἱὸς ὁ κύριος ἡμῶν ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. καὶ δὸς αὐτῷ ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς σε

πορευ-

vertere soliti, in qua templum esset situm: in monte vero templi ad Sancta Sanctorum. Qua de re plura Seldenus ad Eutychiei Origines Alexandrinas p. 41. Ceterum in renuntiatione, quæ fiebat a Baptismi candidato Diabolo & Angelis ejus, ad occidentem se convertibat, quæ cæli plaga Diabolo adversario Dei maxime convenire videbatur, quippe contraria Orientali, ut infra prolixius exponemus.

93. Εμφυσήσας] ita reposui pro ἐμφύσας. Insufflationis ritus petitus ab exemplo Christi, Joann. xx, 22. Pagani vero, & pessimi hæreticorum, si relapsicerent, primo die Christiani designabantur, altero Catechumeni, tertio adjurabantur: ter simul in faciem eorum aureisque insufflabatur. At non ita statim baptizabantur. Vide Canonem cxxx Eccles. Univers. Quemadmodum autem insufflando S. Sanctus cum baptizandis communicabatur; ita contra exsufflando Dæmon prius expellebatur. D. Augustin. c. xxxi Dogm. Ecclesiasticor. & lib. v. Hyponost. extremo; Tertullianus de Spectaculis; Ildorus lib. v, c. xix. Orig. & hæc utraque erat Sacerdotum. Contra baptizandus Diabolo insufflabat in renuntiatione, ut infra videbimus.

94. τρεῖς] propter SS. Trinitatem. Alias per se in his veterum ritibus ternarius sacer est, & sollempnis; quia primus numerus est perfectus, habens initium, medium, & finem. Plutarch. Sympot. lib. ix, probl. 411: Theon. Smyrnxus cap. xl. 11.

95. σφραγίζεαι τὸ μέταπον] Triplex hic signaculum frontis, oris, & pectoris. Habuit superius tria signacula Manichæorum,

&c, quid ea sibi voluerint, ostendimus. Non inepte igitur faciam, si & horum symboli- cam dederim interpretationem. *Frons* mentis animi symbolum est, quia mens in cerebro sedem habere creditur. Ideoque & *Genio* sacra. Servius ad Eclog. vi. Virgil. Q. Cicero ad Fratrem de petit. Consulatus: *Sed etiam vultu atque fronte aditus ad te pateant, quæ est animi janua: quæ si significant voluntatem abditam esse, ac retrusam, parvi refert patere ostium.* Eapropter olim in lustratione, quæ animi significabat purgationem, *frons* infantium spūto pulveri misto signata; vide Persium Sat. 11, & notas ad eum Casauboni, p. 201. Eadem de causâ *Deum venerantes*, ait Servius ad Virg. iv. *Æn. frontem tangimus:* ut animo toto id fieri significetur. Quin & Thraces, quod in animi magnitudine vera consistat nobilitas, *frontem* notis inurebant, in signum nobilitatis, apud Herodot. lib. 11, & Ciceronem lib. 11 Officior. Artemidorus hinc illustrandus l. 1, c. 19, ubi ait: *ἐλκόμενοι παρὰ Θραξίν οἱ ἐργονεῖς παῖδες:* notis signantur apud Thraces nobiles pueri, scilicet in fronte. Contra, *stigmata in fronte notati* servi fugitivi, qui ea de causâ per jocum *literati* appellati: & ingratus ille hospes a Philippo Macedone, nec non in contumeliâ Samii ab Atheniensibus, & hi rursum a Samiis, & Syracusanis capti: non tam, ut eo conspectiores essent notæ (nam ita & genis eas imprimere potuissent,) quam ut animus eorum malus indicaretur. Hinc impudentes *frontis ferrea* esse dicti. Rursum *frontem cognatorum obviatorum* veteres osculari soliti, teste Plutarcho in Problem. quasi ipsum animum hoc pacto suaviarentur. In-

de

tuitque intra templi portas ad orientem versus, terque ei insufflans frontem ejus, & os, & pectus signat. Manuque capiti ejus imposita hæc preces dicit:

In nomine tuo, Domine Deus veritatis, & filii tui unigeniti, & Spiritus Sancti manum meam huic servo tuo impono, quem dignum censuisti, ut ad sanctum nomen tuum confugeret, & sub umbra alarum tuarum custodiretur. Remove ab eo veterem illum errorem, eumque fide tua & spe, ac dilectione imple, ut te verum esse Deum cognoscat, unicumque filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum, & Spiritum Sanctum. Da, ut in omnibus tuis ambulet præceptis, & quæ tibi placita sunt, custodiat

ad

de & frontem in luctu ferendi mos ortus, Dionys. Halicarnass. lib. xi, pag. 717; Cicero ad Att. l. i, epist. i. Cedrenus pag. 262. Eodem referas licet frontem nubilam, vel serenam; mentis hoc vel illo modo affectæ speculum. Unde Plinius l. ii, c. 33, severitatis illam & clementis indicem vocat. Signaculum igitur frontis hoc vult, compescendam mentis quasi luxuriam; quo respicit illud Apostoli, *Noli altum sapere.*

Oris signaculum linguæ continentiam significare vulgatus est, quam ut pluribus id probem. Adeatur Illustris Viri Gisberti Cuperi Harpocrates. Philostratus lib. ii Imaginum Echo Dodonæ effictam tradit æream, manu ori appositam. Ut autem illustratam frontem ostendi, ita & linguam in Mithriacis Sacris melle ab omni peccato purgari solitam docet Porphyrius de Antro Mufar. Eandem a gentilibus in Deorum statuis expolitam Baruch in Epistola Hieremiæ tradit.

In Fortuitis meis pag. 219, ex Anthologia Græca de Nemefi adductum Distichon ita verti:

His frenis, atque hac norma Rhamusia, factis

Sit modus, & lingua sint tibi fræna, monet.

Pectoris signaculum moderamen affectuum denotat, qui vel ab ira, vel a cupiditate proficiscuntur. Animæ duæ partes sunt, *Ratio* & *Affectus*, apud Plutarchum de morali virtute, Ciceronemque Tusc. Qu. l. ii, c. xxi: vel, ut alii non satis accurate, tres, *Ratio*, *ira*, *cupido*. Ratio vero, seu potius λόγος Græce, est duplex, *ἐνδομήτωρ* sive ἐνδοψυχιατικός, interna, quæ Latinis proprie *Ratio*; & *ἑξωτερικὸς*, sive externa, quæ *Oratio*, seu sermo dicitur. Donatus ad Terentii Adelph. a. i, sc. i. Utrique veteres Mercurium præesse sinxerunt, eique, qua rationem moderatur, in Sole se-

dem tribuerunt; qua orationem, in Luna; quia illa viri præpollent; hac mulieres, garulorum genus, viros superant, ut est apud Porphyrium citante Eusebio lib. ii, Pr. Eu. cap. i. Ergo inter affectus, qui in pectore, & mentem, qui in capite, os sermoni dicatum medium est, utrique explicandæ animi parti inserviens. Hoc igitur symbolo Christiani caute de Deo loquendum, & arcana silentio tegenda, innuere volebant: nec vel animi errore, vel affectuum impetu abreptum quemquam debere labi. Multa in hanc ferme sententiam Plutarchus habet de Iside & Osiride, p. 373, ed. Paris.

96. ΕΠΙΤΕΛΕΙΣ ΤΗΣ ΧΕΙΡΟΣ] Impositio manuum in Ecclesia triplex est, *Benedictionis*, *Confirmationis*, & *Consecrationis*. Manavit autem ex institutione & imitatione Hebræorum: ut ex exemplis, quæ in S. S. passim obvia sunt, abunde liquet. Apud eosdem non solum Pontifices ad sacram dignitatem, sed & Presbyteri, seu Seniores ad potestatem judicariam impositione manuum evehebantur, ita ut deinde digni, seu idonei haberentur, qui in synedria possent cooptari. Ab his ad gentiles transit, & Christianos: eratque inter alia signum manumissionis apud illos e servitute corporali, apud hos autem e servitute animæ, quæ Diabolo erant addicti. Fusc de hoc ritu Seldenus agit in notis ad Eutychii Origines Alexandrinas. Adiri quoque possit Tertullianus de Baptismo c. viii, Isidorus l. vi Orig. c. xix, Justellus ad Concil. Afr. p. 41, Balduinus ad Optatum Milevitan p. 92, Dionys. Areopagita cap. ii Hier. Eccles. Sic & manuum impositione conferebatur poenitentibus, non secus ac recens baptizatis, Spiritus Sanctus. D. Hieron. adv. Luciferianos; nec non D. Cyprianus de Lapsis. Justellus ad Can. Eccl. Univ. p. 142. Nicephorus Callist. l. vi, c. 11. Et hæc dicebatur *Confirmatio*, ut illa prior *Consecratio*.

V

97. 60

πορευθῆναι, καὶ τὰ ἀρετὰ σε φυλάξαι. ὅπ, ἐὰν ποιήσει αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Καὶ ἔλθων αὐτὸν ἐν βίβλῳ ζωῆς σε. καὶ ἐνώσον αὐτὸν τῇ ποιμνῇ τῆς κληρονομίας σε. καὶ δοξαζῇ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον σε ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἔ ἀγαπητὴ σὲ ἡμεῖς, κυρία δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, καὶ ἔ ζωοποιῶ σου Πνεύματι. καὶ ἔγωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ σε πάντες ἀπενίζοντες εἰς αὐτὸν ⁹⁷ ἐν ἐλπίδι παντός. καὶ τὰ ὦτά σε ἀκούειν τῆς φωνῆς τῆς δόξης αὐτοῦ. καὶ ὁφθαλμὸν αὐτὸν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐν παντὶ τῷ γενεῖ αὐτοῦ, ἵνα ἐξομολογήσῃ σέ σοι προσκυνᾶν, καὶ δοξάζων τὸ ὄνομά σε τὸ ἅγιον, καὶ μέγα, καὶ ὑψίστον. καὶ ἀνέστη σε ἡμεῖς πάντες πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ. σὲ γὰρ ὑμῶν πᾶσα ἡ δύναμις θεῶν.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν σφοδρῶς αὐτὸν σπυλῆ, καὶ πλὴν ὀπίσσω ⁹⁸ ἐξορκίζεται. πάλιν γὰρ ἄγων τῶτον ⁹⁹ ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν ναόν, καὶ ἐμφυσήσας τρεῖς εἰς τὸ πρῶτον, καὶ τὰ ὦτα αὐτοῦ, ὀπιλέγει τὰς ¹⁰⁰ τῶν ἐξορκισμῶν δύσας.

Εὐχαὶ ἀφορκισμῶν. Α' φ. α.

Ἐπίμα σοι κύριε, διάβολε, ὁ περιγινόμενος εἰς τὸν κόσμον, καὶ κατὰσκηνώσας ἐν ἀνθρώποις, ἵνα τὴν σὴν κατὰ τὴν τυραννίδα, καὶ τὰς ἀνθρώπων ἐξέλῃ, ὅς ἐπὶ ξύλῳ τὰς ἀντικειμένης δυνάμεις ἐπειράμβευσεν, ἡλίκ σκοποθῆναι, καὶ γῆς σαλευομένης, καὶ μνημάτων ἀνοιγομένων, καὶ σωματῶν ἁγίων ἀνισταμένων. ὅς ἐλυσε θανάτων τὸ θάνατον, καὶ κατήργησε τὸ κράτος ἔχοντα τὸ θάνατον, τῆς τῆς, σὲ τὸ διάβολον. ὀρκίζω σε καὶ τὸ θεῶν καὶ δειξάντων τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ ἄξοντες τὰς χειρὶς, καὶ τὸ φλογίνην ῥομφαίαν ἥν φρέποιεν ὁ φερεῖν αὐτό. ὀπιτιμῆται, καὶ ἀναχόρησον. κατ' ἐκείνην γὰρ σὲ ὀρκίζω τὸ ὡσεὶ πατήσαντος ὡς ὅτι ξηρὰ ὅτι νῶτα θαλάσσης, καὶ ὀπιτιμῆσαντες τῇ λαίλαπι τῶν ἀνέμων. ὅ τὸ βλέμμα ἐξερευνᾷ ἀβύσσους, καὶ ἡ ἀπειλὴ τῆς ὀρῆς. αὐτὸς γὰρ καὶ νῦν ἐπιτάσσει σοὶ δὲ ἡμῶν. φοβήθητι, ἔξελθε, καὶ ὑπαναχόρησον ἀπὸ τῆς πλασματίας

97. ἐν ἐλπίδι] ita v. c. sine dubio per errorem describentis: reposui, ἐν ἐλπίδι.

98. ἐξορκίζεται] Optatus Milevitanus lib. iv de Schismate Donatistarum: Neminem fugit, quod omnis homo, qui nascitur, quamvis de parentibus Christianis nascatur, sine spiritu mundi esse non possit; quem necesse

sit ante salutare lavacrum ab homine excludi, & separari. Hoc exorcismus operatur. S. Leo Papa epist. iv ad Episcopos Siculos: Evidenter agnoscitis, in baptizandis electis, qui secundum Apostolicam regulam & exorcismis scrutandi, & jejuniis sanctificandi, & frequentibus sunt predicationibus imbuedi, duo tan-

ac servet: siquidem omnis homo, qui ea fecerit, per ea servabitur. Inscribe eum libro vite tuo, & aggrega ipsum gregi hereditatis tue: celebre-
turque nomen tuum super ipso, & dilecti filii tui, Domini nostri Jესus Christi, vivificique Spiritus tui. Oculi tui semper & perpetuum in ipsum intenti sint in misericordia. Aures tue vocem precatōis ejus exaudiant: & latifica eum in operibus manuum ejus, & in omni genere ejus, ut & adorans te confiteatur, & nomen tuum sanctum, & magnum, & altissimum pradicet, teque semper omnibus diebus vite sue laudet, & extollat. Te namque omnis cœlorum exercitus perpetuis laudum carminibus concelebrat.

Ubi Amen dictum, signatum ipsum abluit, & sequenti die exorcismo eum purgat. Iterum enim ipsum in templum ducens sacerdos, ter in ejus faciem & aures insufflat, & has exorcismorum preces recitat:

Preces Exorcismorum. Exorc. I.

Dominus te increpet, Diabole, qui in mundum venit, & inter homines tabernaculum suum posuit, ut tyrannidem tuam exstirpet, & hominum genus ab ea liberet: qui in cruce potestates sibi adversantes triumphavit, quum sol obscuraretur, & terra moveretur, & sepulcra aperirentur, & sanctorum corpora resurgerent: qui vim mortis morte ipsam afficiens dissolvit, & eum, qui mortis habebat potestatem, id est, te Diabolum, enervavit. Adjuro te per Deum, qui lignum vite ostendit, quique Angelos Cherubim posuit, & gladium flammeum, quem ad illius custodiam ventilarent. Objurget te Deus, & hinc discede: per eum namque te adjuro, qui per dorsa maris, veluti per aridam obambulavit, qui ventorum turbines objurgavit: cujus oculus abyssos penetrat & explorat, & cujus comminatio montes liquefacit.

99. Ο ἱερεὺς] alias ordo erat singularis Exorcistarum inter Clericos, quartus ab infimo, uti eos recenset Isidorus, qui lib. vii Orig. c. xii, novem Cleri gradus numerat; ita ut infimi gradus fuerit Osiarius: tum Psalmista; dein Lector, Exorcista, Acoluthus, (Latine Ceroferarius, qui cereos fert in Lectione Evangelii, aut oblatione sacrificii) Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Episcopus. Idem Episcoporum ordinem ibidem quadruplicem memorat: ut ex his infimus simpliciter Episcopus fuerit appellatus: tum Metropolitani, Archiepiscopus, & Patriarcha. Rursus inter Metropolitani pro dignitate provinciarum diversitas quædam erat honoris. Primates enim Metropolitanorum vocabantur, qui primarius erant Provinciarum Metropolitæ. Sirmondus ad Sidonium Apollinar. l. vi, 5.

100. τῶν ἐξορκισμῶν εὐχάς] Has cum lego, non miror D. Gregorium Nazianzenum dixisse Orat. xl, Exorcismos longiores fuisse,

& quibusdam radio plenos.

1. Ἐπιτίμα σοι κύριε] verba sunt Michaelis Archangeli ad Diabolum de corpore Moysis secum contendentem, in epist. Jude vers. ix.

2. Τετέξω, σὲ τὸν Διάβολον] non intellexisset Diabolus, quem designaret exorcista hisce verbis, τὸν κερτὸν ἔχοντα τὴ θανάτη, nisi hæc interpretatio fuisset addita. Nam, ut est μυελόνιον, ita sæpe præ stupore ingenii titulos, & cognomina sua, non statim agnoscit.

3. ἢ ἐρίφορμ φερρεὶ αὐτῷ] locus est corruptus: quem ita corrigo: ἢ ἐρίφοι τὴ φερρεὶ αὐτό, sc. τὸ ἔσλον τῆς ζωῆς.

4. ἀρπατισσαυτος ἐπὶ ἡερᾶ] lege, ἀρπατισσαυτος ὡς ἐπὶ ἡερᾶ: ἡ ἡερᾶ, arida, pro terra, more Hebræorum.

5. Ἐξέλθω] formula sollempnis exorcismi: Maledicte, exi foras. Optatus Milevit. l. iv.

μάτων τέτων, καὶ μὴ ὑποσρέψης, μηδὲ ὑποκρυβῆς εἰς αὐτάς, μηδὲ
 συναντήσης πινὶ αὐτὰν, ἢ ἐνεργήσης, ἢ ἐρραγήσῃ, μὴ ἐν νυκτὶ, μὴ
 ἐν ἡμέρᾳ, ἢ ἐν ὥρᾳ, ἢ ἐν μεσημβρίᾳ. ἀλλὰ ἀπελθε 7 εἰς
 τὸ ἴδιον πέραρον, ἕως τῆς ἡτοιμασμένης μεγάλης ἡμέρας τῆς κεί-
 σεως. Φοβήθητι τὸ θεόν τὸ καθημέρον ἐπὶ θρόνον χειρῶν, καὶ ἐπι-
 βλέποντα τοὺς ἀβύσσους. ὃν τρέμουν ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, θρόνοι, κυ-
 ριότητες, δαίμονες, ἐξουσίαι, δυνάμεις, καὶ πάντα πολυόματα χειρῶν.
 ὃν τρέμει ὁ θάνατος, καὶ ἡ γῆ, καὶ ἡ θάλασσα, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.
 ἔξελθε καὶ ἀναχάρησον ὑπὸ τῷ σφραγισθέντων νεολέκτων τραχηλάτων τῷ
 Χειρῶν τῷ θεῷ ἡμῶν. καὶ ὅτι ἐκεῖνος γὰρ σε ὀρκίζω τῷ πα-
 τέρει τῷ ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων, τῷ ποιῶντι τὰς ἀγγέλους αὐτοῦ
 πνύματα, καὶ τὰς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον. ἔξελθε καὶ ἀνα-
 χάρησον ὑπὸ τῷ πλάσματι τέτων 8 σὺν πάσῃ τῇ δυνάμει, καὶ
 τοῖς ἀγγέλοις σου.

9 Εὐφρανέσθαι.

Ὅτι δεδύξασθαι τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ
 ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ αἶψα.

Ἀφορισμός β.

Ὁ θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ φοβερός καὶ ἐνδοξός, ὁ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι
 καὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ ἀκατάληπτος, καὶ ἀνεξίτητος ὑπάρχων,
 αὐτὸς παρορέσας σοι, διάβολε, τῆς αἰωνίου κολάσεως τιμω-
 ρίαν, δι' ἡμῶν τοῦ Χριστιανῶν αὐτοῦ δούλων κελθῆναι σοι, καὶ πάσῃ
 τῇ συνεργῷ σου δυνάμει, σποτήσῃς ὑπὸ τῷ νεῷ σφραγισθέντων
 ἐπ' ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινῶν ἡμῶν θεοῦ.
 ὀρκίζω σε ἐν παντοπόρῳ, καὶ ἀκαθάρτῳ, καὶ μιᾶρῳ, καὶ ἐβδε-
 λυγμένῳ, καὶ ἀλλότριον πνύμα, καὶ τὴν δυνάμειν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 τοῦ πᾶσαν ἐξουσίαν ἔχοντος ἐν ἔθνεσιν, καὶ ἐπὶ γῆς. τοῦ εἰπόντος τῷ
 κωφῷ καὶ ἀλάλῳ δαίμονι, ἔξελθε ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μηκέτι
 εἰσελθῆς εἰς αὐτόν. ἀναχάρησον, γνώρισον τὸ σὺν ματαίᾳ δυνάμει,
 τιμὴν μηδὲ χρίων ἐξουσίαν ἐχούσαν. ὑπομνήσθητι τοῦ ἐπιπέξαντός σοι
 καὶ τιμὴν σὺν αἰτήσῃ εἰς τιμὴν ἀγγέλου τοῦ χρίωντος εἰσελθεῖν. Φοβή-
 θητι τὸ θεόν, τοῦ τῷ πατρί γαμῶν ἡ γῆ καὶ τὰ ὑδάτων ἐστήλκω. τὸ κτί-
 σαι τὰ ὄρη σταθμῶν, καὶ τοὺς νάπαις ζυγῶν, καὶ θέναι ἄμμον θα-
 λάσσης

6] ἢ ὥρα] puto legendum, μὴ ἐν ὥρᾳ, μὴ] tium significet, μεσημβρία, dimidium diei
 μεσημβρία. ut ὥρα hic totum diurnum spa-] vorumtamen non satisfacio mihi, quia me-
 σσημ-

facit. Etenim hic ipse & nunc tibi per nos imperat. Eximesce, exi, ac discede ab his figmentis manuum ejus, neque revertaris amplius, neque ea iterum clam subeas, neque occurras alicui eorum, neque in iis opereris, aut erumpas, ac vim tuam exseras, neque noctu, neque interdum, neque mane, neque media die: verum abi in destinatam ac propriam tibi inferorum sedem, in magnam usque illam judicio preparatam diem. Horre Deum illum, qui in throno Cherubim sedet, & abyssos perlustrat: quem angeli tremunt, & archangeli, & throni, & dominationes, & principatus, & potestates, & multoculos Cherubim: quem cœlam & terra tremit, & mare, & omnia, qua in his reperiuntur. Exi, & discede ab his signatis Christi Dei nostri tironibus. Etenim per eum te adjuro, qui super alas ambulat ventorum, qui nuntios suos spiritus facit, & ministros suos ignem ardentem. Exi, & discede ab hisce manuum ejus figmentis cum omnibus potestatibus, & angelis tuis.

Exclamatio.

Exaltatum namque est nomen Patris, & filii, & Spiritus Sancti, nunc
& semper, &c.

Exorcismus I I.

Deus, qui sanctus, tremendus, gloriosus est, quique in omnibus operibus suis, ac potentia sua, incomprehensibilis & inexplorabilis est: ille, qui tibi, Diabole, æterna punitiois pœnam præstituit, per nos Christianos servos suos, tibi præcipit, & omni auxiliari tuo exercitui, ut hinc discedas ab hisce recens signatis in nomine Domini nostri Jesu Christi, veri Dei nostri. Adjuro te igitur, scelestissime, impure, profane, abominande, & aliene spiritus, per potentiam Jesu Christi, cui omnis potestas data in cœlo & in terra: qui surdo & muto demoni dixit, Exi ex hoc homine, neque umquam in illum revertare. Abi hinc, agnosce vanam tuam potentiam, qua ne in porcos quidem potestatem habet. Recordare jubentis tibi, uti petebas, ut in gregem porcorum intrares. Verere Deum, cujus imperio terra in aquis stabilita est: qui montes condidit ad perpendicularum, & fontes creavit ad libram, & arenam mari posuit pro limite, & tranquillam in vehementi fluctuum concitatione commorationem. Qui attingit montes, & ecce fumigant: qui lumen induit,

σημεῖον meridiem, seu medii diei tempus significat. Quare rectius videtur, μὴ ἡῶδι, μὴ ἐν μεσημβρίᾳ: Nesci cum elisione erumpas, neque noctu, neque interdum, siue mane, siue meridie.

7. εἰς τὸν ἰδίον τὰς ἄστρον] id est, τὸν ὀφθαλμόν. sic Judas Act. c. 1, 25. πορεύσθαι dicitur εἰς τὸν ἰδίον τόπον. & S. Ignatius in

epist. ad Magnesiōs: καὶ ἕκαστος εἰς τὸν ἰδίον τόπον μάχεται χαλεπῶς.

8. σὺν πάσῃ] hic ob sequentem litteram labialem π in μ vertitur, uti sæpe in lapidibus factitatum monui in Fortuitis pag. 310.

9. Εὐφώνως] Clara hoc, quod sequitur, voce acclamabatur a succinente Diacono.

λάσῃ ὄριον, καὶ ἐν ὕδασι σφοδρῶ τείβον ἀσφαλῆ. τὸν ἀπὸ μύθου
 τῷ ὀρέων, καὶ καπνίζοντι. τὸ ἀναβαλλόμενον τὸ φῶς ὡς ἱμάτιον.
 τὸ ἐκτείνοντα τὸ ἔρανον ὡσεὶ δέριν, τὸ στεγάζοντα ἐν ὕδασι τὰ ὑ-
 περῶα αὐτῆς. τὸ θεμελιῶντα τιμὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς. ὃ
 κλιθήσεται εἰς τὸ αἰῶνα τῷ αἰῶνι. τὸν πρὸς χαλκὸν τὸ ὕδωρ
 τὸ θαλάσσης, καὶ ἐκχέοντα αὐτὸ ἐπὶ πρὸς ὅσον πάσης τῆς γῆς.
 ἐξέλθε καὶ ἀναγάρησον ἀπὸ τῷ πρὸς τὸ ἅγιον φῶς τὸ διπλοῦν
 πλῆθος. ὁρκίζω σε καὶ τῷ σωτηριῶδες πάθος τῶ κυρίου ἡμῶν Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ, καὶ κατὰ τὴν τιμὴν αὐτῆς σώματος καὶ αἵματος, καὶ
 κατὰ τῆς ἐλπίσεως αὐτῆς τῆς φανερώσεως. ἡμεῖς γὰρ ἐπὶ τῷ νεφελῶν.
 ἡμεῖς, καὶ ὁ ἁγίος, κρινόντες πάντας τὴν γῆν, καὶ σὲ, καὶ τιμὴν συνέργον
 σε δύναμιν κολάσει, εἰς τιμὴν γεννᾶν τῶ πυρὸς φωδρῶν, εἰς τὸ σκό-
 τῶ τὸ ἐξώτερον, ὅπως ὁ σκόληξ ὁ ἀκοίμητος, καὶ τὸ πῦρ ὁ
 σβέννυται.

Εὐφάνησις.

Ὅτι τὸ κράτος Χριστοῦ τῶ θεοῦ ἡμῶν σὺν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ
 ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, &c.

Ἀφορισμὸς γ'.

Κύριε σαβαώθ, ὁ θεὸς τῶ Ἰσραὴλ, ὁ ἰώμενος πάντας νόσον, καὶ
 πάντας μαλακίαν, ἐπιβλέψον ἐπὶ τῆς δόξης σου, ἐκζητήσον,
 ἐξεργήσον, καὶ ἀπέλασον ἀπ' αὐτῶν πάντα τὰ ἐνεργήματα τῶ
 διαβόλου. ἐπιτίμιμον τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ διώξον αὐτά, καὶ
 καθάρσον τὰ ἔργα τῶ χιρῶν σου, καὶ τῇ δεξιᾷ σου ἁγιασμένους
 ἐνεργείᾳ σύντριψον τὸν σατανᾶ ὑπὸ τῆς πόδας αὐτῶν ἐν τά-
 χει, καὶ δὲ αὐτοῖς νικᾶν κατ' αὐτῶν, καὶ τῶν ἀκαθάρτων αὐτῶν πνευ-
 μάτων. ὡς τῶ πρὸς σου ἐλέος τυγχάνοντες καταξιοθῶσι τῶν ἀθα-
 νάτων καὶ ἐπερανίων σου μυτηρίων, καὶ δοῦναι ἀναπέμψωσι τῷ
 Πατρὶ, καὶ τῷ ἱεῶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ,
 καὶ, &c.

Αὐτὸς σφραγίζει, καὶ ἀπολύει. καὶ ἔγω 1^ο πάλιν καταχέμενος
 καὶ διδασκόμενος 2^ο χρονίζει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. καὶ ἀκροῶται τῶ ἁγί-
 ων. εἴτα πελαγίων πάντων τῶ ἐν τῷ βαπτίσματι νεομυστήριον κα-
 ταξιοῦται τῆς θείας ἀναγεννήσεως.

Εὐχὴ

10. πάλιν καταχέμενος] debebant enim strui. Immo per xl dies Doctrina de S. Tri-
 baptizandi prius in religione Christiana in- nitate ipsante baptismum tradi solebat, teste
 D. Hic-

induit, ut vestimentum; qui cœlum extendit, uti pellem; qui in aquis cœnacula sua contignat: qui super instabilitatem ejus fundamenta terra inædificat. Non movebimini in secula seculorum. Qui aquam maris ad se evocat, & in totius terre faciem effundit. Exi & discede ab his, qui ad accipiendum Spiritum Sanctum preparati sunt. Adjuro te per salutarem Domini nostri Jesu Christi passionem, & per venerandum ejus corpus ac sanguinem, tremendumque ipsius adventum. Veniet enim super nubes. Veniet, & non tardabit, judicaturus omnem terram, & te, & auxiliarem tuum exercitum in gehennam ignis abjecturus, in tenebras exteriores, ubi vermis ærequietus, ignisque est inextinctus.

Exclamatio.

Potentia nāmq̃ue Dei nostri Jesu Christi cum Patre & Spiritu Sancto
& nunc est, & semper.

Exorcismus III.

Domine Sabaoth, Deus Israel, qui omni morbo, & omni imbecillitati medicaris, respice, quasumus, servos tuos, exquire, erue, & exige ex ipsis omnes Diaboli in us operationes. Increpa immundos spiritus, & expelle eos, ac repurga manuum tuarum opera, dextraque tue usus efficacia Satanam obtritum pedibus eorum subjice celeriter, & da ipsis victoriam de illo, omnibusque illius spiritibus impuris: ut hanc a te misericordiam consecuti immortalium quoque & celestium tuorum mysteriorum participatione digni habeantur, laudesque ac honorem tibi retribuant, Patri, & filio, & Spiritui Sancto, nunc, & semper, &, &c.

Iterum signat eum sacerdos, & abluit. Atque ita rursus institutus, doctusque in ecclesia aliquantum commoratur, auditque scripturas. Tum vero, ubi omnia perfecta & impleta, quæ ad baptismi pertinent sollemnia, divinam percipit regenerationem.

Preca-

D. Hieronymo adv. errores Joannis Hierosol. Hinc Paulus Novatianorum Constantinop. episcopus Judæum ad baptismum admittere noluit. nisi prius inter Catechumenos in fide Christiana fuisset eruditus; εἰ μὴ κατηχηθῇ τὸν πρὶ τῆς πίστεως λόγον, apud Socratem Hist. Eccl. lib. vii, cap. xvii. Item cap. xxx Burgundiones baptizari cupientes septem diebus præparatos jejunando instruendoque, octavo tandem die ad S. lavacrum admittunt scribit, baptizatoſque.

11, ἡρονιζα] Jejunis vacans & precibus hebdomadas tum temporis duas, olim, cum rigidior disciplina, plures. vide tomo vii Bibl. Patrum fragmentum Nicetæ de ordine in convertis ad filium Chr. Saracenis servato: ubi, ἀπογευόμενοι μὲν ὁ ἀποστὰς τῇ ἐσχάτῃ πλεί, ἡστυοὶ ἐπὶ ἑβδομάδας δύο, καὶ διδάσκονται τὴν ἐν τοῖς θεοῖς καὶ ἁγίοις εὐαγγελίῳ παραδοθεῖσαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰ. Χ. ἀποστολῶν.

ταῖς

Εὐχὴ μετὰ τὸ * ποιῆσαι τὸν κατηχούμενον ὡς τὸ
ὡς ὤραν βαπτισόμενον.

Ὡς Δέσποτα κύριε, ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σε καὶ ὁ-
μοίωσιν, ¹² καὶ μετεδόνς αὐτῷ ζωῆς αἰώνις. εἴτα ἐκπεσόντα διὰ τῆς
ἀμαρτίας μὴ παρῶν, ἀλλ' οἰκονομήσας διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως
τῆς Χειρὸς σε τὴν σωτηρίαν τῆς κόσμου, αὐτὸς καὶ τὸ πλάσμα
σε πῦρ λατρωσάμενος ἐκ τῆς δεξιᾶς τῆς ἐχθροῦ, ὡς δέξαι
εἰς τὴν βασιλείαν σε τὸν ἑσπέριον. διανοίξον αὐτῷ πύς ὀφθαλμούς τῆς
διανοίας εἰς τὸ ἐναυγάσαι αὐτὰ τὸν φῶτισμόν τῆς εὐαγγελίᾳ σε. συν-
ζευξον αὐτῷ τὴν ζωὴν ¹³ ἀγγέλω φωτεινῷ, ῥυομένη αὐτὸν ἀπὸ πά-
σης ὀπιθευμένης τῆς ἀντικειμένης, ἀπὸ συναντήματός ποτηρῆ.
Καὶ ἐμφυσᾷ αὐτῷ τρεῖς, καὶ σφραγίζει τὸ μέτωπον αὐτῷ, καὶ τὸ
σῆμα, καὶ τὸ σπῆμα, καὶ λέγει.

Εξέλασον ἀπ' αὐτοῦ πᾶν πονηρὸν καὶ ἀκαθάρτον πνῆμα, κεκρυμμένον,
καὶ ἐμφωλθὺν αὐτῷ τῇ καρδίᾳ, πνῆμα πλάνης, πνῆμα πονηρίας,
πνῆμα εἰδωλολατρίας, καὶ πάσης πλεονεξίας, πνῆμα ψευδοῦς,
καὶ πάσης ἀκαθαρσίας τῆς ἐνεργουμένης κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ
διαβόλου, καὶ ποιήσον αὐτὸν ὡς βαθεῖον λογικὸν τῆς ἀγίας ποίμνης τῆς
Χειρὸς σε, μέλος ἡμῶν τῆς ἐκκλησίας σε, σκεῦός ἡγιασμένον,
ἵον φωτός, καὶ κληρονόμον τῆς βασιλείας σε. ἵνα κατὰ τὰς ἐντολὰς
σε πολιτευσάμενος, καὶ φυλάξας τὴν σφραγίδα ἀθεράστων, καὶ δια-
τηρήσας τὴν χιτῶνα ἀμόλυντον, τύχη τῆς μακαριότητος τῆς ἀγίας
σε ἐν τῇ βασιλείᾳ σε.

Εὐκφώνησις.

Χάριτι, καὶ οἰκτιρμῇ, καὶ Φιλανθρωπίᾳ τῶν

Καὶ μετὰ τὸ ἀμήν, ¹⁴ Σποδυομένης καὶ Σπολκομένης τῆς βαπτισομένης,
Σποπρέφει αὐτὸν ¹⁵ ὁ ἱερεὺς ¹⁶ ἐπὶ δυσμῶν, ¹⁷ ἄνω πᾶς χεῖρας ἐχόντα,
¹⁸ καὶ

* ποιῆσαι] locus corruptus, verti, ut potui.

12. καὶ δὲ αὐτῷ] reposui, καὶ μετεδόνς αὐτῷ.

13. ἀγγέλω φωτεινῷ] angelo lucis, angelo
custodi; qualis ille, de quo Patriarcha Jacobus
Genes. XLVIII, 16: Ο ἀγγελὸς ὁ ῥυομένης με
ἐκ πάντων τῶν κακῶν, εὐλογησάτω τὰ παιδία
ταῦτα: Angelus ille, qui me ex omnibus
malis expedit, pueris hisce benignus sit ac
favens. Veteres enim tam Hebraei (quā de
se videbis Vossium de Idolol. lib. I. cap. VII,) quam
Gentiles, suum cuique angelum tute-
larem adesse opinabantur, quem hi *genium*
appellabant, ἐπίσκοπον τῆς τῆ βίης ἀγωγῆς,

ut Dio ait in vita Commodi; sive ut Menan-
der apud Plutarchum de Tranq. animi, μου-
σαγωγὸν τῆς βίης, *vite ducem, & inspectorem*.
Sed nil notius. Verum Christiani quoque
ab hac sententia non alieni, quippe qui non
hominum tantum, sed & urbium custodes eos
crediderunt, ut e Gregorio Nazianzeno li-
quet, orat. xxxi, pag. 516. & hinc eorum
cultus natus, quem Origenes adv. Celsum
l. VII, p. 386, non improbat, colendi tan-
tum significatione repurgata, ut & actioni-
bus colentium. Plura idem, qui supra, Vos-
sius de Idol. l. I, c. IX. Hebraei vero vete-

res

Precatio, postquam ea, quæ conveniunt, circa baptizandum absoluta fuerint;

O Domine Deus, qui hominem fecisti ad imaginem & similitudinem tuam, vitamque largitus es aternam: neque eum postea, quum per peccatum lapsus esset, neglexisti, verum salutem generis humani per Christi tui assumptionem carnis procurasti: qui & hoc manus tue figmentum a servitute inimici liberaisti, recipe, & admitte eum in cœleste regnum tuum. Aperi ei mentis oculos, ut ei Evangelii tui lumen illuceat. Commenda vitam ejus lucenti angelo, qui eum liberet ab omnibus adversarii insidiis, & ab occursu malo.

Tum ter ei insufflat, frontemque ejus, & os, & pectus signat, ac deinceps subjicit:

Exige ab ipso omnem malam & impurum spiritum occultum, & in corde ejus latitantem, spiritum erroris, spiritum malitiae, spiritum idololatriæ, & omnis cupiditatis, spiritum mendacii, & omnis immunditiei, quam Diaboli doctrina operatur, & fac ex eo rationalem Sancti Christi tui gregis oviculam, honoratumque ecclesiæ tuæ membrum, vas sanctificatum, filium lucis, & heredem regni tui: ut ad præscriptum præceptorum tuorum vitam suam instituens, sigillumque inviolatum custodiens, & unicam sine macula conservans, sanctorum tuorum in regno tuo beatitudinem consequatur.

Exclam.

Per gratiam, misericordiamque, & dilectionem ejus, &c.

Postquam Amen dictum, denudato lotoque eo, qui baptizandus est, sacerdos sese ad occidentem versus convertit, manusque in cœlum tendens

res singulis provinciis singulos angelos à Deo præfectos crediderunt, qui Origeni *communis mundi Auriga* vocantur, Homil. xiv. Quo & a nonnullis vii illi angeli referuntur, quorum in Apocalypsi mentio, qui cap. iiii, *septem Dei Spiritus* vocantur: item illi, qui cap. vii, 2, memorantur coram Deo stare. Nam & Hebræis vii angeli *דורגמאיוס* & *פזקיוס* crediti. vide Gaulminum in not. ad vitam Moyſis l. i, c. vi. qui & p. 228, 229 angelorum tutelarium ac præceptorum Moyſis, Adami, Semi, Jacobi, & Eliæ, e Rabinis nomina profert.

14. *דורגמאיוס*] per Diaconos prius superiore veste exuebantur baptizandi, & sic ad occidentem projectis manibus conversi ter Satanæ insufflare jubebantur.

15. *Ο ἱερεὺς*] Baptizandi enim *sub manu antistitis* renuntiabant Diabolo, & pompæ, & angelis ejus. Tertullian. de spectaculis cap. iv.

16. *ἐπὶ δυσμῶν*] Diximus ea de re nonnulla

superius, ubi de conversione ad orientem versus sermo. Diabolus autem angelus tenebrarum & noctis. Quare & a gentilibus partes Orientales Diis, Occidentales Dæmonibus tributæ sunt. Porphyrius de Antro Nympharum. Quin & Diis inferis eapropter sole occidente sacra facta, superis oriente. Scholiast. Apollon. l. i, vers. 587.

17. *ἀνα τὰς χεῖρας ἔχοντα*] & hoc inter ritus baptismi, *χεῖρας ἀνα εἰς ἄνω*, apud Basilium M. in Protrept. ad Baptismum. Verum in renuntiatione, quæ Diabolo & Angelis ejus fiebat, convertendo se in Occidentem manus non in altum elevatae fuere, ut hic habetur, sed demissæ: Contra non, ut mox sequetur, in conversione versus orientem, demissæ, verum una cum oculis in cœlum sublatae, atque ita Christi & S. Trinitatis confessio peracta fuit: ut est apud Dionysium Areop. de Eccl. Hierarchia, cap. v. Sic & gentiles manibus *sursum elatis* Deos cœlestes comprecabantur, *protenſis*, mari-

¹⁸ ἡ λέγει τρεῖς, ¹⁹ Ἀποτάσσομαι τῷ σατανᾷ, ²⁰ ἡ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τῇ λατείᾳ αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τῇ πομπῇ αὐτοῦ. καὶ ὑποκρίνεται ὁ βαπτισόμενος, ὡς ἐν ἑκαστῇ τούτων. εἰ δὲ ἐστὶ παῖδιον, ἢ βάρβαρος, ὁ ἀνάδοχος αὐτοῦ. καὶ μὲν τὸ πρῶτον αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, καὶ λέγει. ἀπετάξω τῷ σατανᾷ; ἡ ὑποκρίνεται αὐτὸς, καὶ λέγει, ἀπετάξά μιν. καὶ ὅτε εἶπεν αὐτὸ τρίτον, λέγει ὡς αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, ἐμφύσησον εἰς αὐτόν. καὶ μὲν τὸ ἐμφύσησαι, ἴσθισιν αὐτὸν ²¹ καὶ τοῖς ἀνατολάς κάτω τοῖς χεῖρας ἔχοντα. ἡ λέγει τρεῖς, ²² καὶ συντάσσομαι τῷ Χριστῷ. Καὶ, πτεύω εἰς ἕνα θεόν, πατέρα, παντοκράτορα, μέχει τέλης, ὑποκρινόμενος καὶ ἑκαστον τῶν κατηχεμένων, ἢ τῶ ἀνάδοχα αὐτοῦ, ὡς εἴρηται.

Καὶ ὅτε ἐπλήρωσα ²³ τρεῖς, ἐπερωτᾷ πάλιν αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, λέγων, συντάξω τῷ Χριστῷ; καὶ λέγει ὁ βαπτισόμενος, συνετάξα μιν. ἡ ὅτε εἶπε τὸ τρίτον, λέγει ὡς αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, Καὶ προσκύνησον αὐτόν. εἰθ' ὅπως ἐπείχεται ὁ ἱερεὺς.

Δέσποτα ὁ θεός, προσκάλεισον τὸ δούλόν σου τὸ δαῖνα ὡς τὸ ἄγιον σου Φάσμα, ἡ κατέξίσωσον αὐτόν ²⁴ τῇ μεγάλῃ ταύτης χάριτι τῇ ἁγίᾳ σου βαπτίσματι. ὑπόλαστον αὐτοῦ τὴν παλαιότητα ²⁵ ἡ ἀναγέννησον αὐτόν διὰ τῇ ἁγίᾳ πνεύματι δυνάμει, εἰς ἑνώπιον τῷ Χριστῷ σου, ἵνα μνηστέον τέκνον σατανᾶ εἴη, ἀλλὰ τέκνον τῆς οὐκ βασιλείας:

Ἐκφώνησις.

Εὐδοκίᾳ ἡ χάρει τι τῶ μονογενὲς σου υἱόν, μετ' οὗ δολόγητος εἶ:

Εἶθ.

nos, demissis vero terra pulsata in invocatione inferorum. Scholiast. Homer. lib. 1, vers. 564. Adeatur & Servius ad Virgil. l. 1 v. AEn. v. 205.

18. ἡ λέγει τρεῖς] Renuntiatio hæc triplici fiebat interrogatione & responsione. Sermo Catholicus Ecclesie Anglic. in notis ad Bedæ Hist. Eccl. Anglor. lib. 111. cap. 7: Presbyter puerum rogans ait: Renuntias Diabolo, necne? tum respondet patrinus pueri verbis usus, inquit: ego renuntio Diabolo. Tum rogat denuo: Renuntiasne omnibus operibus ejus? ait: Renuntio. Rogat tertio: Renuntiasne pompis ejus omnibus? ait: Renuntio. Tunc tribus his responsis Diabolo omnibusque flagitiis suis renuntiavit.

19. Ἀποτάσσομαι] e formula sollemni vid. Canon. Eccles. Africana xxxvii, Ba-

fil. M. Protrept. ad Baptism. &c. Latini eam vocem interpretabantur, Renuntio. Vide Cyprianum de Oratione Domin. Salvianum Masiliensem lib. vi, pag. 128, D. Hieronymum ad Demetriadem de servanda virg. Libr. 1. Cod. tit. iv, 234. §. 1, &c.

20. Καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ] Latini, Renuntio Diabolo, & Pompa, & Angelis ejus. Tertullianus de spectac. cap. 19, de Corona Mil. cap. 111, &c.

21. κατὰ τὰς ἀνατολάς] jam bis superius aliqua de hoc ritu diximus. Licet tamen & illud addere, quare veteres gentiles id facerint; nimirum, quia τὰ ἰωὶ τῷ κόσμῳ ὡς ὡπὸν, sive quod oriens mundi facies esset, apud Ægyptios; unde Græci & Rom. sua sacra & ritus accipere. Plutarch. de Iside &c. Osir. p. 363. Quare templa eorum & januas

&c

dens ter dicit: *Renuntio diabolo, & omnibus operibus ejus, & omni cultui ejus, & omnibus angelis ejus, & omni pompa ejus*: & respondet is, qui baptizabitur, ad ea singula. Quod si vero puer, vel barbarus fuerit, sponfor ejus, seu susceptor id facit. Postea rogat illum sacerdos, dicitque: *Renuntiavistine Diabolo?* respondet ille, dicitque, *Renuntiavi*. Quod ubi ter factum, ait ad eum sacerdos, *Suffla in eum*: & postquam insufflavit, statuit eum versus ortum manibus in terram demissis, aitque ter: *& addico te Christo*. Item, *Credo in unum Deum, patrem omnipotentem*, usque ad finem, respondente ad singula Catechumeno, seu sponfore ejus, uti diximus.

Ubi vero jam tertium id absolutum, sacerdos eum iterum rogat, dicens, *Addixistine te Christo?* respondet ille, *Addixi*: coque ter dicto, ait illi sacerdos, *Flectamus genua*. Tum vero sacerdos hasce preces dicit:

Domine Deus, advoca hunc servum tuum N. N. ad sacram illuminationem tuam, & magna hac eum sacri baptismatis tui gratia dignare. Ablue veterem in eo hominem: & regenera eum potentia tui Sancti Spiritus in unionem cum Christo tuo, ne amplius filius Sairana sit, sed filius regni tui.

Exclamatio.

Per benignitatem & gratiam filii tui, quicum benedictus es.

Deinde

& simulacra orienti obversa habebant, ut scilicet Dii orientem intuerentur. Lucianus de Dea Syria, Porphyrius de Antro Nympharum. Nec aliter Judæi, apud quos templum Hierosolymitarum, ut & Ezechielis, & tabernaculum ita posita fuere. Contra Christianorum templa ingressum ad occidentem habebant, ut ita ipsi introeuntes necessario ad orientem versus chorum, ut vocatur, se obvertere deberent.

22. *ἡ συντάξις*] sollempne & hoc verbum hac in re. Dionys. Arcopagita cap. 11. Hier. Ecclesiast. Basiliius M. Protrep. ad Baptismum, rem quam formulam magis respiciens, *συντάξις* dixit. Huic contrarium, quod paulo superius habuimus, *ἀντάξις* τῷ Σατανᾷ.

23. *τῆς ἐπιρωτῆς*] eodem modo, ut paulo ante in renuntiatione factum.

24. *τῆς μεγάλης ταύτης χάριτος*] unde Baptisma inter alias appellationes *κατ' ἐξοχήν* appellatum, item *χάρισμα*, apud Gregor. Naz. orat. xl.

25. *ἡ ἀναγέννησις*] stupendus stupor fuit Nicodemi, Joannis 111, v. 4, regeneratio-

nem ita plane ignorantis, ac si res apud Judæos olim inaudita fuisset: quum contra nihil in admittendis ad Judaïsmum Proselytis fuerit usitatus: ita ut ejusmodi proselytus tamquam novus homo, vel ut infans ex nova matre renatus, & anima nova coelitus illapsa indutus existimaretur; habereturque pro vero Judæo, ex utraque prior cognatione, patria, nomine, &c. videlicet fuisse hoc argumentum & eruditissime tractantem Marshamum in Chron. p. 200. Ceterum apud Christianos ea de causa post baptismum *Lactis & Mellis* praegustata concordia, ad infantia significationem. Ita Hieron. adversus Luciferianos. & in Eusebium, Tertullianus de Corona Mil. c. 111, & l. 1. adv. Marcionem, Damascius apud Photium, alique plures. Qui ritus ex parte agentilibus acceptus; nam & hi cultores Isis & Cybeles post abstinentiam, & suscepta initia, quasi modo genitos lacte alebant. Unde apud Sallustium Philof. de Diis, cap. 14: *Ἐπὶ τούτοις γάλακτι τρέφονται, ὡς αἱ ἀνθρώπων*. Post illa lactis alimentum, tamquam rursus natis. De Christiana regeneratione vide Justinum Martyrem Apol. 11.

Εἶδα ὅπως ἴστανται ἐμπροσθεν τοῦ ὕδατος, καὶ λέγεται τὰ διακόνων·
ὡς εἰρήνη τοῦ κυρίου δεητή.

ΥΨ. Τῆς ἀνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας· ΥΨ. Τῆς εἰρήνης τοῦ σύμ-
παντος. ΥΨ. τὸ ἀγίον οἶκος τούτος·

ΥΨ. Τὸ ἀγιασθῆναι τὸ ὕδωρ τούτο τῇ δυνάμει, καὶ ἐργείᾳ, καὶ ὁπι-
φοιτήσῃ τοῦ ἀγίου Πνεύματος·

ΥΨ. Τὸ γενέσθαι αὐτὸ πρὸς καθάρσιμα ψυχῆς καὶ σώματος. τὸ κυ-
εῖς δεητή.

ΥΨ. Τὸν ὀροσεχομῶναι νυνὶ τὰ ἀγία βαπτίσματι. τὸ κυεῖς δεητή.

ΥΨ. Τὸ γενέσθαι αὐτοῖς τὸ ὕδωρ τούτο ὕδωρ ἀναπλάσεως, λου-
τρον παλιγγενεσίας, ἀφεσιν ἁμαρτιῶν, ἔνδυμα ἀφθαρσίας. τὸ κυ-
εῖς δεητή. ΥΨ. Τὸ ῥυθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πλάνης.

Αἴτιλα. Σώσον, ἐλέησον. Τῆς παναγίας ἀλξάντης. ΥΨ. εὐλογημέ-
νης δισποίνης ἡμῶν θεοτόκος, καὶ αἰὶ παρφύς Μαρίας. τὸ
ἀγίον καὶ οὐδέχως ὡροφῆς, ὡροδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάν-
νου, μετὰ.....

Καὶ λέγει ὁ ἱερεὺς καὶ ἑαυτὸν τίω εὐχὴν ταύτην, καὶ τίω
ἐκφώνησιν αὐτῆς, καὶ τὸ ἀμήν.

Ὁ εὐσπλαγχνὸς καὶ ἐλεήμων θεὸς, ὁ ἐταίζων καρδίας, καὶ νε-
φροῦς, καὶ πᾶς κρύφια τῶν ἀνθρώπων ὁπιστάμενος. ὁ γὰρ ἐπὶ περὶ γ-
μα ἀφανὲς εἰσάγει σε, ἀλλὰ πάντα γινώσκει καὶ τὸ τετραχλισμένον
πᾶς ὀφθαλμοῖς σε. ὁ γινώσκων τὰ κατ' ἐμὲ, μὴ βδελύξῃ με, μη-
δὲ τὸ ὡροσποῖν σε ἀποτρέψῃς ἀπ' ἐμοῦ. ἀλλὰ παρένεγκες με τὰ
ὡροπλάσματα, καὶ εἰς τὴν ἄρεα ταύτην, ὁ παροράν ἀνθρώπων ἁ-
μαρτήματα εἰς μετάνοιαν. καὶ ἀποπλυνόν με τὸ ῥύπον τοῦ σώματος,
καὶ τὸ σπύλον τῆς ψυχῆς, καὶ ὅλον με ἀγιάσον ὁλοτελεῖ τῇ δυνάμει σε
τῇ ἀρετῇ, καὶ πνευματικῇ δεξιᾷ, ἵνα μὴ ἐλευθερίαν ἄλλοις ἐπαγ-
γελλόμενος, καὶ ταύτην παρέχων πίττει τῇ ἡρτημένῃ ἐκ τῆς ἀφά-
της φιλανθρωπίας, αὐτὸς ὡς δοῦλος ἁμαρτίας ἀδόκιμος γένωμαι.
μὴ δέσποτα ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος, μὴ ἀποτραφεῖν
πεταπινωμένον, καὶ κατηχυμένον. ἀλλ' ἐξαποστείλον μοι δυνάμιν
ἐξ ὑψίστου, καὶ ἐνίσχυσόν με πρὸς τίω διακονίαν τοῦ ὀροκειμένης μυστη-
εῖς τοῦ μεγάλου καὶ ὡροεργίου, καὶ μόρφωσόν σε τὸ Χεῖρὸν ὡς πᾶς μέλ-
λῃσιν ἀναγεννᾶσθαι ἀπὸ τῆς ἐμῆς ἐλεεινότητος, καὶ οἰκοδόμησον αὐ-
τὸς ὡς τὰς θεμελίους τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν ὡροφητῶν, καὶ μὴ κεί-
τελε.

Deinde ita ante aquam consistunt, aitque Diaconus: *in pace.*

Oremus Dominum.

Resp. *Ut compotes, fiamus pacis, qua supra in cœlis est, & salutis, Resp. Pa-*
cis universi. Resp. Sancta adis.

Resp. *Ut Sanctificetur aqua hac potentia, & efficacia, & superventu San-*
cti Spiritus.

Resp. *Ut id ad repurgationem animæ fiat & corporis. Oremus Do-*
minum.

Resp. *Accedentium nunc ad sacrum baptismum. Oremus Dominum.*
Resp. *Ut aqua hæc ipsis fiat aqua reformationis, lavacrum regene-*
rationis, remissio peccatorum, indumentum incorruptionis. Oremus
Dominum. Resp. Ut liberemur ab errore.

Antiph. *Serva, miserere. Sanctissima, immaculata. Resp. Benedicta Do-*
mina nostra Deipara, & semper virginis Mariæ. Sancti & gloriosi
propheta, præcursoris & Baptista Joannis. ...

Dicitque sacerdos tacite preces hæc, & Exclam. & *Amen.*

Deus benigne & misericors, qui corda & renes scrutaris, & abscondita
hominum nosti: non enim quidquam coram te occultum est: sed ante
oculos tuos omnia nuda jacent, & resupinata: qui mea omnia nosti, ne re-
jecias me, neque vulum tuum a me avertas: sed peccata mea etiam in
hac hora oblivione præteri, qui peccata hominum ad eorum conversionem
ignoscendo pervidere soles: ablue sordes corporis, & maculas animæ meæ,
& totum me sanctifica absoluta invisibili potentia tua, & spiritali dextera,
ne libertatem aliis prædicans, eamque per fidem, qua abs tua pendet in-
effabili erga homines benivolentia, aliis præstans, ipse velut peccati servus
rejeciar. Non rejiciar Domine, qui solus bonus, & amicus homini es,
humiliatus, confususque: sed demitte mihi cœlii potentiam, & largire mihi
vires ad exsequendum ministerium præsentis hujus magni & cœlestis mysteriis
& efforma Christum tuum in his, qui per meam miseri hominis manum
regenerabuntur: adifica eos super Apostolorum ac Prophetarum tuorum fun-
damento, & ne destruas eos. Planta eos, ut planta sint veritatis in Sancta
Ca-

26. τῆς ἐγγύτης] petita hæc ex epist.
ad Hebr. cap. iv, 13: ipsum vero verbum
τῆς ἐγγύτης a consuetudine veterum no-
xiorum, qui ita ducebantur, ut resupinato capi-
te conspectui omnium vultus suos subjicerent.
Unde de Vitellio Suetonius cap. xvi: Donec
religatis post terga manibus, injecto cervici-

bus laqueo, veste discissa seminudus in forum
tractus est: inter magna rerum verborumque
ludibria per totum viæ sacra spatium, reducto
coma-capite, ceu noxii solent, atque etiam
mento mucrone gladii subiecto, ut visendam
præberet faciem, neve submitteret.

Θελε. καὶ φύτευσον αὐτοὺς Φύτωμα ἀληθείας ἐν τῇ ἀγίᾳ σε καὶ
 θολικῇ ἐκκλησίᾳ. καὶ μὴ ἐκπλε. ¹⁷ ὅσῳ περικοπτόντων αὐτῶν ἐν
 εὐσεβείᾳ δοξάζηται καὶ δι' αὐτῶν τὸ πανάγιον ὄνομα σε τῷ πατρὶ,
 καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰ.

Καθ' ἑαυτὴν δὲ λέγει καὶ τὴν ἐκφών. καὶ π' ἀμήν. εἴτα πληροῦνται
 τῷ διακόνῳ, ¹⁸ τὴν παναγίαν ἀρχάντη, καὶ τῷ ἱερέως τὴν
 ἀρχήν, ἐν ἐκφωνήσει.

Μέγας εἰ κύριε, καὶ θαυμάσι π' ἔργα σε, καὶ ἔδεις λόγῳ ἐξ-
 αρκέσει πρὸς ὕμνον τῶν θαυμασίων σε. σὴ γὰρ βελήσει ἐξ ὅκ' ὄν-
 τῶν εἰς τὸ εἶναι ὡς θαλασσὴν π' ἀνέμῳ, τῷ σὺ κρατεῖ συνέ-
 χεις τὴν κτίσιν, καὶ τῇ σὴ φρονίᾳ διοικεῖς τὸν κόσμον. σὺ ἐκ πεσά-
 ρων τοιχείων τὴν κτίσιν συναρμόσας ¹⁹ τέτταρα καιροὺς τὸν κύκλον
 τῶν ὁρίων ἐπεφάνωσας. σὲ τρέμωσιν αἱ νοεραὶ πᾶσαι δυνάμεις. σὲ
 ὑμνεῖ ὁ ἥλιος. σὲ δοξολογεῖ ἡ σελήνη. σοὶ ἐντυγχάνει π' ἄστρα, σοὶ
 ὑπακχεῖ τὸ φῶς. σὲ φέουσιν αἱ ἄβυσσοι. σοὶ δουλοῦσιν αἱ πηγαί.
 σὺ ἐξέπεινας τὸν ἔρπον ὥσπερ ἄρρον. ἐτερέωσας τὴν γῆν ὅτι τ' ὑδά-
 των. σὺ ὡς ἐτετέχισας τὴν θάλασσαν ψάμμῳ. σὺ πρὸς ἀναπνοὰς
 τὸν ἀέρα ἐξέχεας. ἀγγελικαὶ δυνάμεις σοὶ λειτουργοῦσιν. οἱ τ' ἀρχαγ-
 γέλων χοροὶ σὲ προσκυνῶσι. καὶ ²⁰ πολυόμματα χερσὶν, καὶ π'
²¹ ἐξαπέρυρα σεραφίμ κύκλῳ ἐστῶτα, καὶ ἀεὶ ἐπὶ ἀνδράσιν φέροντες
 ἀποστόλῃ σου δόξης καὶ ἀκαλύπτει. σὺ γὰρ θεὸς ὢν ἀσείνητος,
 ἀναρχὸς τε καὶ ἀνέκφρατος, ἦλθες ὅτι τῆς γῆς μορφὴν δούλῳ λα-
 βὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος. ἔγ' ἔφερες, δέσποτα,
 ἀπὸ σπλάγχνα ἐλέος σε θεάσασθαι ὑπὸ τῷ διαβόλῳ τυραννέ-
 μενον τὸ γένος τ' ἀνθρώπων. ἀλλ' ἦλθες, καὶ ἔσωσας ἡμᾶς. ὁμο-
 λογούμεν τὴν χάριν. κηρύττομεν τὸν ἔλεον. ἔκ' κηρύττομεν τὴν
 ἐνεργείαν. πᾶς τῆς φύσεως ἡμῶν γονὰς ἡλευθέρωσας. παρθενηκὴν ἡγία-
 σας μήτραν τῷ τόκῳ σε. πᾶσα ἡ κτίσις ὕμνησέ σε ὅτι φανεῖται. σὺ γὰρ
 ὁ θεὸς ἡμῶν ὅτι τῆς γῆς ὥφθης, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναεφεί-
 φης. σὺ καὶ τὰ Ἰορδάνια ρεῖθρα ἡγίασας ἐκινῶν καταπέμψας τὸ
 ἅγιόν σου Πνεῦμα. καὶ πᾶς κεφαλὰς τ' ἐκείσε ἐμφωλευόντων συνέ-
 τριψας δακνόντων. αὐτὸς ἐν, Φιλάνθρωπε βασιλεῦ, πάρεσο καὶ
 νῦν

27. ὅπερ περικοπτόντων] pro ἡα.

28. τῆς παναγίας ἀρχάντη] Vide supra.

29. τέτταρα καιροὺς &c.] elegantissima est
 haec, & fere poetica expressio. Possit autem
 ab Hebraeis illa coronationis desumpta videri

] translatio. Sic Maimonides de Idololatria, c. 1,
 §. xi: Elegit Deus Israelitam hereditatem sibi,
 cuiusque praeceptis coronavit. Verum Graeci
 ei verbo illo pro ambire, & circumvenire
 utantur: unde apud Orpheum in hymnis:
 ἐπὶ τῷ

Catholica ecclesia tua, & ne evellas eos: ut proficientibus hisce in pietate sanctissimum nomen tuum, & filii, & S. S. etiam per ipsos cum gloria celebretur, nunc, & semper, &c.

Tacite etiam Exclam. dicit, atque item Amen. Deinde, ubi Diaconus absolvit, Sanctissima immaculata &c. Sacerdos preces ordiens clara voce ait:

Magnus es Domine, & mirabilia sunt opera tua, nec sermo ullus decantandis mirabilibus tuis sufficere. Tua enim voluntate cuncta ex nihilo creata sunt, productaque: exque omnia potentia tua tueris & conservas, mundumque tua providentia gubernas. Tu e quatuor elementis creationem compaginas anni circulum quatuor tempestatibus coronasti. Te metunt tremuntque potestates universæ spirituales: te Sol prædicat: te celebrat Luna. Tibi Astra voces fundunt laudum: tibi lux obtemperat: Abyssi ad tuam vocem exhorrescunt: fontes tibi serviunt. Tu cælum tamquam pellens extendisti: Tu terram super aquas stabilisti: Tu mare arena circumcœnisti: Tu ad respirandum aëra effudisti. Angelica tibi ministrant potestates: & archangelorum te chori adorant. Multoculi Cherubim, & sexuales Seraphim circumstant te, & circumvolutantes præ horrore inaccessibilis gloria tua vultus suos obvelant. Tu enim, quum incircumscripius Deus esses, sine initio, & inenarrabilis, in terras descendisti formam indutus servi, & humanam adsumens imaginem. Non enim sustinisti, Domine, propter misericordiam tuam viscera, videre humanum genus sub Diaboli languens tyrannide: sed venisti, & servasti nos. Fatemur hanc nos tibi debere gratiam: predicamus misericordiam tuam; non occultamus tuam beneficentiam. Tu naturæ nostræ subolem liberaisti: tu paritui alvum virginem sanctificasti. Omnis te creatura in apparitione tua laudibus celebravit. Tu enim Deus noster in terris visus es, & cum hominibus vixisti. Tu & Jordanis fluentia demisso S. spiritum tuo sacraisti. Tu & deluescentium illic draconum capita contrivisti. Adesto igitur & nunc, o generis nostri amator

Rex,

ἐπὶ τῶν ἐξ ὀφθαλμοῦ κεκλήμενον.

30. πολυὺν ματὰ χερσὶν] vel quia magistri, ac scientiæ, atque etiam providentiæ, symbolum; ait enim Deus Exod. xxv, 22: ἡ γυνὴ σου σοὶ ἐκείνη, ἡ λαλήσου σοὶ ἀναδεν τὴν ἱλαστικήν, ἀνὰ μέσον τῶν δύο χερσὶν. Hinc oculi apud veteres Minervæ sacri; Fulgentius l. iii Mythol. & hinc Orpheus Jovi quatuor oculos tribuit in hymnis: qui Trioculus in regia Priami, Patrius appellatus, apud Pausaniam in Corinth. oculum tertium in fronte habens. Vel quia ministri & exploratores Dei. Sic apud Persas oculi regum. Libanius Sophista in Basilic. pag. 111, Xenophon Cyropæd. l. viii, ubi plura, Heliodor. p. 405

Æthiop. &c. Satrapas etiam Persarum ita appellatos Suidas tradit. Sic & oculus Phorcidum, earum ductor, apud Heraclitum de incredilibus. Huc & Panoptes Argus facit. Imo & oculi appellati apud Græcos modimperatores ac inspectores bibendi. Athenæus lib. x, p. 425: & Sol oculus mundi. Macrobi. l. i Sat.

31. ἑξαπύργω σεραφίμ] Seraphim angelire Divinæ ministri, ardentes, ignei, a ὁρῶ, Saraph. Esaias cap. vi, 2: ἡ σεραφίμ εἰσῆλθεν κύκλῳ ἐν ὧν. ἡ πτέρυγος τῷ ἐν, &c. Es adstant, circum circa enim angeli Seraphim. Sena singulis ala, &c.

32. τοῖς

νῦν ἀλλ' τῆς ὑποφοιτήσεως τῆς ἀγίας σου Πνύματος, καὶ ἀγιά-
σον τὸ ὕδωρ τῆς. καὶ δὲς αὐτῷ τιτὸ χάριν τῆς Σπουδαιότητος, ἢ
βιολογίας τῆς Ἰορδάνου. ποιήσον αὐτὸ ἀφ' ἁρσίας πηγῆς, ἀγασμῶν ὕ-
δαρ, ἀμαρτημάτων λυτῆριον, νοσημάτων ἀλεξήριον, δαίμονων
ὀλέθριον, ταῖς ἐναντίαις δυνάμεσιν ἀπρόσιτον, ἀγγελικῶς ἰσχύος
πεπληρωμένον. Φυγέτωσαν ἀπ' αὐτῶν οἱ ἐπιβλαβῆντες τῷ πλά-
σματι σου. ὅτι τὸ ὄνομά σου, κύριε, ἐπεκαλέσασθαι τὸ θαυμαστὸν, καὶ
ἐνδοξόν, καὶ φοβερόν τοῖς ἐναντίοις.

Καὶ ἐμφυσᾷ εἰς τὸ ὕδωρ τέλειον, καὶ σφραγίζει ³² τοῖς
δακτύλοις τέλειον, καὶ λέγει.

Συντεβήτωσαν ὑπὸ τῷ σημείωσιν τῆς τύπης τῆς σταυροῦ σου πάσαι
ἐναντίαι δυνάμεις. ὑποχωρησάτωσαν ἡμῖν πάντα τὰ ³³ εἰσέεργα καὶ
ἀφανῆ ἔδωλα, καὶ μὴ κρυβήτω ἐν τῷ ὕδατι τέτω ³⁴ δαίμονιον σκο-
τεινόν, μηδὲ συγκαταβήτω τῷ βαπτίζοντι, δόμειρά σου, κύριε,
πνύμα πονηρὸν, σκόπτωσιν λογισμῶν, καὶ ἁρσὴν διανοίας ἐπάγων.
ἀλλὰ σὺ, δέσποτα τῶν ἀπάντων, ἀνάδειξον τὸ ὕδωρ τῆς ὕδαρ
ἀναπαύσεως, ὕδαρ Σπουδαιότητος, ὕδαρ ἀγασμῶν, ἁρσισμὸν
μολυσμῶν σαρκὸς καὶ πνύματος, ἀνεσιν δεσμών, ἀφεςιν παρὰ πλά-
μάτων, φωτισμὸν ψυχῶν, καὶ λῆξιν παλιγγενεσίας, ὑποστάσεως χά-
ρισμα, ἐνδύμα ἀφ' ἁρσίας, ἀνακαινισμὸν πνύματος, πηγὴν
ζωῆς. σὺ γὰρ εἶπας, κύριε, λούσατε καὶ καθαροὶ γενέσθε, ἀφέλεσθε
τοὺς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν. σὺ ἐχάριστο ὑμῖν τιτὸ ἀνωθεν
ἀναγέννησιν δι' ὕδατος καὶ πνύματος. ἐπιφάνητι, κύριε, τῷ ὕδατι
τέτω, καὶ δὲς μετὰ ποιηθῆναι τὴν ἐν αὐτῷ βαπτίζομένην εἰς τὸ
Σπουδαιότητος τὸ παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸ φθειρόμενον καὶ πᾶς ἐπιθυ-
μίας τῆς ἀπάτης. εἰδύσατο δὲ τὸ νέον, τὸ ἀνακαινισμὸν κατ'
εἰκόνα σου τὸ κτίσαντος αὐτὸν, ἵνα οἱ γενόμενοι σύμφυτοι τῷ ὁ-
μοιώματι τῆς θανάτου σου, ἀλλ' ὁ βαπτισμῶν κοινωνοὶ καὶ τῆς ἀνα-
στάσεως γένωνται. καὶ φυλάξαντες τὸ δώρεόν σου ἀγίας σου πνύματος,
καὶ αὐξήσαντες τὸ ὁδοκαταδήκην τῆς χάριτος, δέξονται τὸ βρα-
βεῖον τῆς ἀνω κλήσεως. καὶ συγκαταειδυμένοι τοῖς παροπτοκόμοις Σπου-
δαίμοις ἐν ἑσθλῇ. ἐν σοὶ τῷ θεῷ, καὶ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στῷ, ἀμα τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, δόξα, καὶ κράτος, σὺν τῷ
παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου Πνύματι, νῦν, καὶ:

Ὁ ³⁵ λαὸς, Ἀμήν. ὁ ἱερεὺς, ³⁶ εἰρήνη πᾶσι. καὶ κλίνει ὁ ἱερεὺς τιτὸ

32. τοῖς δακτύλοις] in V. C. erat, τὴν δεκ-
τύλους, vitiose, ni fallor. Puto vero aquam
ipsam in signando digitis ab episcopo fuisse

contactam: seu signum crucis digitis in aqua
ipsa ductum.

33. Εἰσέεργα ἔδωλα] spectra in aëre ver-
santia.

Rex, & Spiritus tui Sancti superventu hanc quoque aquam sanctifica; & largire illi absolutionis gratiam, Jordanis benedictionem. Effice eam in corruptionis fontem, aquam sanctificationis, Absolutionem peccatorum, morborum averruncationem, Daemonibus perditionem, potestatibus inimicis inaccessibleem, virium angelicarum plenam. Fugiant ab illa, qui figmento manuum tuarum insidias struunt. Tuum enim nomen, Domine, invocavimus, admirabile illud & gloriosum, & adversarius tuis terribile, & extimescendum.

Tum ter in aquam insufflat, terque eam digitis suis signat, ac dicit:

Conterantur sub signo imaginis crucis tue omnes potestates adverse. Cedant nobis cuncta in aëre commorantia & invisibilia spectra, & non occulietur in aqua hac Daemonium aliquod tenebrosum, neque una cum baptizanda descendat, quasumus te, Domine, spiritus aliquis malus, obscuracionem rationis, mentisque perturbationem adferens. Verum tu noster omnium Domine, exhibeto aquam hanc aquam requietis, aquam absolutionis, aquam sanctificationis, repurgacionem contaminationis carnis & spiritus, vinculorum resolutionem, peccatorum dimissionem, animarum illuminationem, lavacrum regenerationis, donum adoptionis, indumentum incorruptionis, renovationem spiritus, & fontem vite. Tu enim dixisti, Domine, Lavamini, & mundamini, auferite malitias ab animabus vestris. Tu supernam nobis per aquam & spiritum regenerationem benigne indulxisti. Adestum, Domine, aqua huic, & concede, ut, qui hac tingentur, immutentur & deposito vetere homine, qui desideris fallacia corrumpitur, novum induant, qui ad imaginem conditoris sui innovatus sit: ut, qui similitudinis mortis tua fuere consortes, resurrectionis quoque tua per baptismum participes fiant: donumque Sancti Spiritus tui custodientes, ac depositum gratie adaugentes, superna tandem palmam vocationis accipiant, atque inter primogenitos in cælo descriptos accenseantur. Gloria & potentia sit tibi Deo & Domino nostro Jesu Christo, una cum principio carente Patre, & sanctissimo, benigno, & vivifico Spiritu tuo, nunc, & semper, &c.

Populus tum succlamat, Amen. Sacerdos, Pax omnibus. Reclinatque facer-

santia. Nullum enim elementum sine inco-
lis spiritibus veteres credidere. Vide de spi-
ritibus fusc disputantem Vossium lib. 1, de
Idolol. cap. vi.

34. δαίμονιον σκοτεινόν] Dæmones enim
balneares nocivi. Eunapius in Porphyrio:
Ὅτι δὲ καὶ δαίμονιον τινὰ φύσιν ὄντι λούσσει
τινὸς διαίτην, καὶ ἐκβαλεῖν. Καὶ σάννα τέτον
ἔλεγον οἱ ἐπιχώριοι. Ajunt ipsum etiam
genus quoddam Daemonum e balneo expulisse,
& abegisse. Causanta, i. urentem, eum in-
digena vocitabant.

35. καὶ ὁ λαὸς, Ἀμήν] accinebatur hoc a

populo. Vide, quæ nos ad hunc Aufonii ver-
sum in Ephemeride,

Et responsuris ferit aera vocibus Amen,
Pag. 103. & in Omissis pag. 781, annotavimus.
Carolus M. in Libello de ritibus Vet. Ecclesiæ
pag. 37: AMEN vero confirmatio est oratio-
nis a populo. Interpretatur enim vere, sive,
fideliter: tamquam respondens populus dicat:
vere ita fideliter credimus, sicut dicis; &c.
immo & in benedictionibus in V. T. Nume-
ror. vi, 23, is ritus usurpatus. Vide & Selde-
num ad Eutychiei Origines Alex. p. 37.

36. Εἰρήνη πᾶσι] Attigi hanc formulam

Y

in

κεφαλὴν εἰς ἀγλίον ἔ ἐλαίς βαπτίζομεν ὑπὸ ἑ διακόνου, ἢ ἀναγνώστη, ³⁷ καὶ ἐμφυσᾷ αὐτῷ τρεῖς, ³⁸ καὶ σφραγίζει τρεῖς, καὶ λέγει:

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς τῷ πατέρων ἡμῶν, ὁ τοῖς ἐν τῇ κιβωτῷ τῆς Νωε ἀειπερὶν ὑποτείλας κάρφον ἐλαίας ἔχουσαν ὅτι τῶ σωματι, κατελλαγῆς σύμβολον, σωτηρίας τε τῷ ὑπὲρ τῶ κατακλυσμοῦ, καὶ τὸ τῷ χαρίτι μυστήριον δι' ἐκεῖνο περὶ τῶ σφραγίσας, ὁ καὶ τῷ ἐλαίᾳ τὸ καρπὸν εἰς ὑποπλήρωσιν τῷ ἁγίῳ σε μυστηρίων χρηρήσας, ὁ δὲ αὐτῷ καὶ τῶς ἐν νόμῳ Πνύματι ἁγίῳ πληρωθέντας, καὶ τῶς ἐν τῇ χάριτι τελείας, * * αὐτοὺς εὐλόγησον καὶ τῶ τὸ ἐλαίον τῇ δυνάμει, καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ ὅτι φοιτήσῃ τῷ ἁγίῳ σε Πνύματι. ὥστε γενέσθαι αὐτὸ Χρίσμα ἀφθαρσίας, ὅπλον δικαιοσύνης, ἀναγκαιισμόν ψυχῆς καὶ σώματος, πάσης διαβολικῆς ἐνεργείας ὑποτρόπαιον, εἰς ἀπαλλαγὴν κακῶν πάντων τοῖς χριστομένοις πίστει, ἢ καὶ μεταλαμβάνουσιν ἐξ αὐτῶ.

Καὶ ἀνιστάμεν Εὐφανεῖ.

Εἰς δόξαν σε καὶ τῶ μονογενῆς σε υἱῶ, τῶ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σε Πνύματι, νῦν, καὶ αἰ, καὶ εἰς τῶς αἰῶνας:

Ὁ λαὸς, Ἀμήν. Ὁ διάκονος, προσχωρ. Ὁ ἱερεὺς λαμβάνει τῶ τρυβλίῳ ἐκ τῶ ἁγίῳ ἐλαίῳ, καὶ ποιεῖ ἐξ αὐτῶ εἰς τὸ ὕδωρ σταυροῦς τρεῖς, φάλλον ὅ, φωνὴ κυεῖς ὅτι τῷ ὕδατι, καὶ τὸ Ἀλληλουα τρεῖς, σὺν τῷ λαῷ, καὶ ἐκφανεῖ.

Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ φωτίζων καὶ ἁγιάζων πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸ κόσμον, νῦν, καὶ αἰ, καὶ εἰς τῶς αἰῶνας.

Ὁ λαὸς, Ἀμήν. Καὶ προσφέρεται ὁ βαπτίζομενος ἐν τῷ προσβυτέρῳ. καὶ λαμβάνων ἐκ ³⁹ τῶ ἁγίῳ ἐλαίῳ τοῖς δακτύλοις αὐτῶ ποιεῖ

in Fortuitis pag. 132, jocosumque hoc Graeci Poetae in episcopum carmen ex Anthologia attuli:

Εἰρήνη πάντοσιν, ἐπίσκοπος εἶπεν ἰπελάων.

Πᾶς δυνατὰς πᾶσιν, ἢ μόνος ἔδον ἰχθυῖς.

id est, uti tum verti;

Nuper, Pax cunctis, ingressus Episcopus inquit.

Qui potius est Cunctis, quam sibi solus habet &

Habebat autem concubinam, cui nomen Irenae: atque hinc ex ambiguo lusus. Formula haec sollemnis erat, qua peractis post impositum altari S. Panem & Calycem precibus, Episcopus omnibus sacramentum denuntiabat: quam S. Osculum, quo se invicem omnes excipiebant, statim subsequabatur. Hinc osculum pacis Tertullianus eleganter signaculum orationis appellat, de Orat. cap. xiii. At mysticum hoc osculum postea abrogatum, cum impudentia violaretur, Clemens Alex. lib. i. i. Paedagogi, c. xi. K. solus

sacerdos caput in vas olei, quod Diaconus, aut lectorum aliquis, portat, eique ter insufflat, terque signat, & dicit:

*Domine & Deus patrum nostrorum, qui illis, qui in Arca Noa erant, columbam, ore ramulum olea ferentem, pacis misisti symbolum, salusque & diluvio restituta: qui eo ipso gratia tua mysterium prae-significasti; qui & oliva fructum ad consummationem sacrorum tuorum mysteriorum superducasti, qui per ipsum & tempore legis Spiritu Sancto plenos, & tempore Gratiae perfectos. * *. Huic quoque oleo potentia, & efficacia, & superventu Spiritus tui Sancti benedicere dignare: ut sit unctio incorruptionis, arma iustitiae, spiritus & corporis renovatio, omnis operationis Diabolica averruncatio, ad aversionem omnium malorum his, qui in fide unguuntur, ejusque sunt participes.*

Et surgens Exclamat:

In gloriam tuam, & unigeniti filii tui, & sanctissimi, boni, & vivifici Spiritus tui, nunc & semper, & in omnia secula.

Populus, Amen. Diaconus: *Accedite, &c.* Sacerdos acetabulo de Sancto oleo accipit, & ex eo in aquam tres cruces facit, accinens illud: *Vox Domini super aquas.* Et ter *Halleluja*, cum populo, & exclamat:

Benedictus Deus, qui illuminat & sanctificat omnem hominem venientem in mundum, nunc, & semper, & in omnia secula.

Populus, Amen. Et adducitur Baptizandus ad Presbyterorum aliquem: hic autem digitis suis aliquantulum sacri olei capiens imaginem

rolus M. de rit. Vet. Eccles. pag. 80: *Ab his personis dantur oscula mutuo in Ecclesia, qui nulli titillationem libidinosae suggestionis coguntur excitare.* Theodoretus de Hæresi Gnosticorum: *Qui vero initiatus est, responder: Firmatus sum, & redemptus, & redimo animam meam a seculo hoc, & ab omnibus, qui cum ipso sunt, nomine Iao, qui redemit animam meam in redemptionem in Christo vivente. Deinde acclamant omnes praesentes; Pax omnibus, super quos nomen hoc requiescit. Ceterum nemini licebat, nisi Episcopo, pacem populo precari. Unde apud Socratem lib. vi Eccles. Hist. cap. xvi legitur, accusatum Joannem Chrysostomum, quod judicatus, condemnatusque a concilio, tamen ante decreti Synodici abolitionem, ac restitutionem, populum pace de more impertisset.*

37. καὶ ἐμψυχοῦν αὐτῶν] Consecratio S. olei

εὐχέλαιον olim appellata, teste Possino in Lexico Pachymeriano. Fiebat autem illa consecratio vesperi in Theophaniis ex instituto Petri Cnaphci, episc. Antiocheni, ut est apud Cedrenum, p. 249. Basilii M. c. xxvii, de Spir. Sancto quovis id olim tempore factum ait e traditione Apostolorum.

38. καὶ σφραγίζου] eodem modo, sicut in inspiratione, seu insufflatione, & signaculo crucis aqua consecrata fuit, ita & hic oleum sanctum; ut ita efficaciae Spiritus Sancti particeps fieret, Dæmonque abigeretur.

39. τὸ ἁγίον ἔλαιον] quod jam consecratum. Praecedebat ea lotionem, teste Dionys. Areopagita cap. 11, Hier. Eccl. Nicephoro Callisto lib. vii, Hist. Eccl. cap. 33. e traditione, ut est apud Basil. M. de Spir. Sancto cap. xxvii, & Gregorium Nazianz. Orat. xl, &c.

ποιεῖται τῷ τύπῳ 40 ὅπῃ τῷ μετώπῳ, καὶ τῷ στήθεϊ, 41 καὶ τῷ μεταφρένῳ τῷ βαπτίζοντι, καὶ λέγει :

Χρίεται ὁ δέσνα ἔλαιον ἀγαλλιόσας, εἰς τὸ ὄνομα τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ τότε χρίεται ὑπὸ τοῦ διακόνου, 42 ἢ τοῦ ἀναγνώστη, ἐν τῷ ἔλαιῳ 43 ὅλον τὸ σῶμα. Ἐν δὲ τῷ ἀλείφειν τῷ τῶν, ὁ δεσχευὴς βάλλει 44 τὸ λεντίον 45 καὶ τὰ μανίκια. καὶ μὲν τὸ βαπτίζει, λέγων :

Βαπτίζεται ὁ δέσνα εἰς τὸ ὄνομα τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι.

46 Ἐκάσῃ περιρρήσει 47 χατῶν αὐτῶν, καὶ ἀνάγων. καὶ μετὰ τὸ βαπτισθῆναι πάντας, νίπτει, καὶ ἐκβάλλει τὸ λεντίον, καὶ τὰ μανίκια. καὶ τῷ διακόνῳ λέγεται, 48 περιρρήσει. ἀρχονται 49 οἱ φοῦλαι τὸ μακάριον, ὡς ἀφείδωσαν αἱ ἀνομίαι. Τότε τρίτον λέγει, καὶ δοξάζει, καὶ εὐχεται ὁ δεσχευὴς :

Εὐ-

40. ἐπὶ τῷ μετώπῳ &c.] de fronte & pectore superius aliqua dicta sunt, quæ respici poterunt.

41. καὶ τῷ μεταφρένῳ] quæ pectori a tergo obversæ, ut ita undique S. Oleo unctus a Diaboli tutus sit insidiis, omnibusque liber animi infirmitatibus.

42. ἢ τῷ ἀναγνώστῃ] Lector in Ecclesia diebus Dominicis scripta Apostolorum, vel Prophetarum, pro ratione temporis populo prælegebat. v. Justinum Martyrem Apolog. 11. Quod munus & Imp. Julianus obiit, ut Constantinianum tanto melius falleret.

43. ὅλον τὸ σῶμα] exutum vestibus omnibus per Diaconos, allato per presbyteros oleo ter ipsum signabat episcopus, & reliquis Presbyteris totum porro inungendum tradebat : ipse vero ad lavacrum accedens precibus hoc consecrabat, ternaque S. Olei infusione sanctificabat, & ter hymnum accinens ex Ps. xxviii, Vox Domini super aquas, & Hallelujah, jubebat hominem produci, proclamatoque nomine tam baptizandi, quam susceptoris, eoque a presbytero ad Lavacrum adducto, Episcopus de loco superiore, Presbyteris iterum nomen baptizandi ad Lavacrum proclamantibus, ter ipsum baptizabat, ter, ad ternas scilicet intinctiones, nomina S. Trinitatis inclamans. Dionysius Areopagita. Mirari autem subit, cum in V. T. adeo accurate denudatio corporis vitata fuerit, ut

gradus ad altare nulli essent, ne eos ascendens sacerdos aliqua ex parte corpus revelaret, Christianos non veritos totum corpus in ecclesia denudare, cum baptizarentur; siquidem baptizatio e prisco instituto Joannis & Apostolorum in fluminibus fiebat, & non in templis, quæ tum nulla erant. Certe gentiles nudare corpus in templis nefas duxere. Plutarch. in Quest. Rom. & Hesiodus in Operibus.

44. τὸ λεντίον] Sacrum cingulum; ἡ ζώνη ἱεροτική. Balsamon ad Marcum Patriarcham respons. xxxvii : τὸ δὲ ἐπιγονάτιον εἰς τύπον τῷ λεντίῳ; de quo Joannes in Evangel. c. xiii, v. 4.

45. καὶ τὰ μανίκια] Manicæ hodie Græcis pro μανίκιον dicitur, ut alia multa ejus generis diminutiva vetera in ἰόν, quæ recentiores per, effrunt, Latinis chirotheca nunc dicitur : nam veteribus ignota fuit. Aliud enim est manica, Phrygum gestamen; de quo Virgilius :

Et tunica manicæ, & habent redimicula mitra.

Apud Achmetem in Onirocritico legas, cap. cxxx : τὸ περιστῶν μανίκιον τῷ υποκαμίσσῃ ἐν κατὰσσει καὶ συναξί τῷ βίῳ περιτάξ; Persica subucula manica, constitutionem & congregationem victus significat. Alius vertit : Persica subucula manica refertur ad rationem & constitutionem vitæ. Verum vocem

Εὐλόγητος εἶ κύριε ὁ πατριάρχης, ἡ πηγὴ τῆς ἀγάπης, ὁ ἡλι-
 τῆς δικαιοσύνης, ὁ λάμπας ἐν σκότει Φῶς σωτηρίας, Διὰ τῆς ὁπι-
 Φανείας τῆς μονογενοῦς σε ἡμεῖς καὶ θεοὶ ἡμεῖς, καὶ χειροσυνάμνη ἡμῶν
 τοῖς ἀναξίοις τὴν μακαρίαν χάρισον ἐν τῷ ἁγίῳ ὕδατι, καὶ τὸν
 θεῖον ἀγιασμὸν ἐν τῷ ζωοποιῷ χρίσματι, ὁ καὶ νῦν εὐδοκίᾳς ἀ-
 ναγενῆσαι τὰς δόξας σε τὰς νεοφωτίτας δι' ὕδατος καὶ πνεύ-
 ματος, καὶ τὴν τῆς ἐκστάς καὶ ἀκυσίας ἀμαρτημάτων ἀφε-
 σιν αὐτοῖς δωρησάμενος. Αὐτὸς ἐν, δέσποτα, βασιλεὺς εὐπλάγχε,
 χάρισαι αὐτοῖς καὶ τὴν σφραγίδα τῆς δωρεᾶς τῆς ἀγίας, καὶ
 πανδυναμίας, καὶ προσκυνητοῦ σε Πνεύματος. καὶ τὴν με-
 τάλληψιν τῆς ἀγίας σώματος, καὶ τῆς πλῆξης αἵματος τῆς Χει-
 ρὸς σε. Φύλαξον αὐτὰς ἐν τῷ ἀγιασμῷ. βεβαίωσον αὐτὰς ἐν τῇ
 ὀρθοδόξῳ πίσει. ῥῦσαι ἀπὸ τῆς ποτηρῆς, καὶ πάντων αὐτῶν τῆς ὁπι-
 τηδευμάτων, καὶ τῷ σωτηρίῳ σε φόβῳ, ἐν ἀγνείᾳ, καὶ δικαιο-
 σύνῃ, τὰς ψυχὰς αὐτῶν διατήρησον. ἵνα ἐν παντὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ
 διαρετῶντες σοὶ υἱοὶ καὶ κληρονόμοι τῆς ἐπεσχενίς σε γενώντων βα-
 σιλείας.

Εὐχὴν φωνῆς.

Ὅτι σὺ εἶ θεὸς ἡμεῖς, θεὸς τῶ ἐλεεῖν καὶ σώζειν,
 καὶ σοὶ ἡ δόξα.

Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ταύτην ψάλλει, Ὅσοι εἰς Χεῖρὸν ἐβαπτίσθησαν ⁵⁰ καὶ
 χρίει τὰς βαπτισθέντας τῷ ἁγίῳ μύρῳ, ποιεῖν ταυτὶς τύπον ⁵¹ ὅτι
 τῶ μετώπῳ ⁵² καὶ τῇ ὀφθαλμῶν, λέγων,

Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἀγίας.

Καὶ μετὰ τὸ ἄρχεται ⁵³ τῆς ἀγίας λειτουργίας. ⁵⁴ καὶ ἀξιοῦνται τῆς ἀγίας
 μετᾶ-

50. Καὶ χρίει τὰς βαπτισθέντας] quem-
 admodum ante Baptismum, ita & jam bapti-
 zati S. Chrismate inungi soliti fuere. Ter-
 tullian. adversus Marcionem l. i; & De Re-
 surr. carnis cap. ix, de Baptismo cap. vii:
 Canon Ecclef. Univ. cl.ii, Isidorus lib. vi,
 c. xix, &c.

51. ἐπὶ τῷ μετώπῳ] Adeatur Prudentius
 in Psychomachia.

52. καὶ τῶν ὀφθαλμῶν] immo & nares,
 & os, & aures inungebantur. Canon Ecclef.
 Univ. cxi, & clxx. de hereticis jam ante
 baptizatis: Καὶ σφραγίζομεναι ἡτοὶ χειρο-
 μίνες πρῶτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ τότε μετᾶπον,
 καὶ τὰς ὀφθαλμούς, καὶ τὰς ῥίνας, καὶ τὸ
 στόμα, καὶ τὰ ὦτα. καὶ σφραγίζοντες αὐτὰς
 λόγῳ, Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἀγίας:
 Signatioque, sive unctio primum oleo sancto
 fronte

Benedictus es Domine Deus omnipotens, fons omnis boni, sol iustitiæ, lumen salutis in tenebris emittens per apparitionem unigeniti filii tui ac Dei nostri: qui indignis nobis beatam in aqua sacra purgationem largiris, divinamque sanctificationem in unguine vivifico; quique & nunc servos tuos recens illuminatos per aquam & spiritum regenerare dignatus es, ac peccatorum tam voluntariorum, quam involuntariorum ipsis concedere remissionem. Tu igitur, Domine Rex, benigne & misericors, imperti ipsis & sigillum doni sancti & omnipotentis, atque adorandi Spiritus tui, participationemque sancti corporis, & venerandi sanguinis Christi tui. Custodi & conserva ipsos in sanctificatione tua: confirma eos in vera fide: libera eos a malo, ab & omnibus artibus ac dolis ejus: salutarique tui timore in puritate, & iustitia animas eorum retine, ut in omni opere ac sermone tibi bene placentes cœlestis regni tui filii fiant & heredes.

Exclamatio.

*Quia tu es Deus noster, Deus misericordie & salutis;
& tibi gloriam.*

Post has autem preces, psallit, Quicumque baptizati sunt: ungiturque baptizatos sacro oleo, signum crucis in fronte faciens & super oculos, dicens:

Signaculum Doni Spiritus Sancti.

Postilla incipit sacram liturgiam, & admittuntur baptizati ad sacram communionem.

frontem, oculos, naves, os, & aures. Signantes autem eos dicimus, Signaculum Doni Spiritus Sancti. Το πύσιον, seu frons, hic pro symbolo tactus positum. Quinque enim sensus quasi sanctificabantur S. Chrismate: unde postea sequitur: ἀπολεί τὰς πέντε αἰσθήσεις αὐτοῦ, ἀς δὴ τὰ πύσιον ἔχει: Abluit ejus quinque sensoria, qua unguento inunxerat. Miror autem hic de impositione manuum nihil dici, qua S. Spiritus baptizatis conferebatur, ut supra habuimus: nisi forte is ritus in hæreticis locum non habuit.

53. Ἁγίος λειτουργίας] Quod sacrum Eucharistiæ: vulgo missa vocatur.

54. Ἀξιώσαι τῆς ἁγίας μεταλήψεως] solebat enim episcopus, postquam inunctus S. oleo erat, dignum eum declarare, qui S. Eucharistiæ particeps fieret: atque ita se ipse ad celebrationem sacrorum conferebat; & S. Eu-

charistiam baptizato offerebat. Ita Dionysius Areop. ad quem Pachymeres notat, alium in Ecclesia suo tempore, & multo exactiorem, observatum fuisse ritum. Contra Tertullianus ætate sua nullos istiusmodi ritus agnovit. Ita enim ille de Baptismo cap. 11; Nil adeo est, quod obduret mentes hominum, quam simplicitas divinatorum operum, qua in actu videtur, & magnificentia; qua in effectu promittitur. Ut hic quoque, (in baptismo) quoniam tanta simplicitate, sine apparatu novo aliquo, denique sine sumtu, homo in aquam demissus, & inter pauca verba tinctus, non multo vel nihilo mundior resurgit, eo incredibilis existimatur consecutio aternitatis. Vide & Justinum Mart. Apol. 11. Ceterum in hac prima communione baptizati statim dicere solebant, ut D. Hieronymus testatur, Et remitte nobis debita nostra.

μεταλήψω. τῇ δὲ ἡμέρᾳ ὅτε λύει τὸ σάβανον, ὅτε τὸ κουκούλ. ὅτε τὴν ζώνην, καὶ λέγει τὴν θύην:

Ὁ λύτρωσιν ἁμαρτιῶν Διὰ τὸ βαπτίσματι τῶν δούλων σου δωρησάμεν, καὶ ἀναγεννήσεως ζωὴν αὐτοῖς χαρισάμεν, αὐτὸς ὃς νῦν δέσποτα κύριε τὸ Φωτισμὸν τῶν πνευμάτων σου ἐκείνησιν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν Διὰ παντός. τὸ θυρεὸν τῆς πίστεως αὐτῶν ἐπὶ τῇ σῇ πέτρᾳ θεμελίωσον. τὸ ἐνδυμα τῆς ἀφθαρσίας παντός ῥύπα ἁμαρτημάτων ἀμόλυντον διατήρησον. καὶ τὴν πνευματικὴν σφραγίδα τῆς Φοβεράς ἁγίας ἀνεξάρτητον διατήρησον. ἵλεως γένόμεναι αὐτοῖς τε καὶ ἡμῖν καὶ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρῶν σου:

Εὐκφώνησις.

Ὁ πᾶς ἀγαθὸς καὶ Φιλάνθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὸ δόξαν.

Εἰς ἕως λαμβάνων ὁ ἱερεὺς ὁ βαμβάκιον, καὶ ὕδαρ ἐν σκεύει, ὅς ποτίζει τὰς πέντε αἰσθήσεις αὐτῶν, ὅς Διὰ τὸ μύρον ἔχεισε, λέγων,

55. λύει τὸ σάβανον] a baptismo stola candida indui solita. vid. Photium epist. lxxiv, Lactantium in carm. de Paschate circa finem, Pontium Paulinum, &c. Unde ea septimana in albis olim dicta, quæ proxime festum Paschatis sequebatur, Paschatis enim tempus baptizandis olim constitutum, ob resurrectionem Christi. Explicat hoc accurate Tertullianus cap. xix de Baptismo: duravitque ea consuetudo usque ad tempora Caroli M. Postea & toto Pentecostes tempore, ac tandem quovis. Recte vero Tertullianus loco memorato: Ceterum omnis dies Domini est, omnis hora, omne tempus habile baptismo. Si de sollemnitate interest, de gratia nihil refert. Hic vero σάβανον vestem linteam significat, qua post balneum corpus desiccari solitum. Hierocles ἱππιατρ. lib. i, cap. xxxiv: Εἰσαγαγόντες εἰς βαλανεῖον, καὶ ποιήσαντες ἰδρῶσαι, καταμάσσουσιν ἵνδον ξηροῖς σαβάνοις. Victor de Persecutione Vandalica, lib. i: Illa, quibus enim

suscipiens de fonte dudum texerat, sabana badiabat. Gregorius Papa l. i. i. Dialog. Quem ex more lotum, vestimentis indutum, & sabano constrictum superveniente vespere sepelire nequiverunt. Hinc liquet cingulo sabana corpori adstricta fuisse: eaque de causa hic legimus λύει τὸ σάβανον. Apud eundem lib. iv Dialog. Sabana, ut supra, vestes sunt, quæ balneo exeuntibus oblata.

56. τὸ κικέλιον] Galeam hic intelligi puto mysticam, qua baptizati induti, ut est apud Nicephorum Callisti lib. i. i, cap. xxxvii. Alias κικέλιον σκίπασμα τῆς κεφαλῆς, integumentum capitis, ut Sozomenus illud interpretatur lib. i. i. Hist. Eccles. cap. xiv. Certe mysticum fuit, & sicut baptismo regenerari dicti, ita velut infantes ac puelli, cucullo induti fuerunt baptizati. Hinc & postea Monachi cucullati, eodem intuitu. Dorotheus doctrina i. λαμβάνοντες δὲ καὶ κικέλιον. τὸτο δὲ ἐστὶ σύμβολον τῆς ταπεινώσεως, τὰ ἡμέτερα τὰ

munionem. Octava vero die solvit sabanum, cucullum, & cingulum, & has dicit preces :

Domine, Deus noster, qui peccatorum solutionem per baptismum servis tuis largitus es, vitamque ipsis regenerationis benigne concessisti, nunc quoque illuminationem, quasumus, vultus tui in cordibus eorum in perpetuum infunde : & ostiarium fidei ipsorum lapidem peiræ tuæ firmiter inadifica. Indumentum incorruptionis ab omni peccatorum macula intaminatum conserva ; & hoc tremende unktionis spirituale signaculum indelebile custodi, & ipsis & nobis propitius factus secundum multitudinem miserationum tuarum.

Exclamatio :

Benignus enim & hominum amans Deus es, & tibi gloriam.

Deinde Episcopus vasculum capit, & aquam infundit pelvi : & abluit quinque sensus ejus, quos oleo inunxerat, dicens : * * *

τὰ μύσος, τὰ ἄκακα, φορέσι κακέκρια. ἂν. δευτέρῳ δὲ τίλει κακέκρια ὁ φορεῖ. Ἡμεῖς ἐν δὲ τῷ τῷ φορέῳ, ἡν νηπιάζωμεν τῇ κακίᾳ, οἷς λέγει ὁ ἀποστόλος : Sumimus & cucullum. Hoc enim submissionis animi symbolum est. Infantium enim parvulorum, & innoxiorum, id gestamen. Homo autem adultæ ætatis cucullum non gestat. Nos igitur ea de causa eo utimur, ut in re malitia infantium representemus innocentiam, quemadmodum Apostolus precipit. Ab hac voce deductum est verbum ἀποκακῶσαι. Sic in Euchologio Græcorum : Εὐχὴ εἰς τὸ ἀποκακῶσαι : Preces, quum cucullus exuitur. Ex his, quæ allata, satis liquere puto, cur Telephorus, infans cucullatus, Æsculapio & Hygiæ adjungi soleat : nimirum, quod hi, qui e morbo pristinæ restituuntur valetudini, instar infantium sint recens natorum, & quasi re-generatorum : non secus ac serpens iis ad-dita, renovatæ vitæ symbolum est, quotannis veterem pellem abiciens. Multi ve-

ro sunt, qui hanc ignorant facti rationem. Confer, quæ supra de regeneratione, & mel-lis ac lactis prægustata concordia dicta sunt.

57. τὴν ζώνην] respectum ad Apostoli monitum, Ephes. vi, 14; sic ut, quod ad galileam, ad vers. 17. Consulatur super his Dionysius Areopagita, sæpiusculæ memorato loco.

58. βαμβάκιον] vestis bombycina, quæ abstersum oleum. βάμβυξ, bombyx, in glossariis. Achmetes Onirocrit. cap. 222 : Εὖν ἰδὲ τις, ὅτι φορεῖ ἰσώτιον ἔχον ἀντὶ βαμβάκος μεταξὺν, πληροῦσται πλεῖστε ἰσχυρῶς ἀναλογίᾳ τῆς πλεονείας : Si quis se vestem sericam pro gossypina gestare viderit, pro ratione copie serici magnas acquireret divitias.

59. ἀπολεί τὰς πέντε αἰθήσεις] Eapropter ne sacrum oleum, sive unguentum, ante hanc sollemnem ablu-tionem detergeretur, recens baptizati lavacro quotidiano per totam hebdomadam abstinebant. Ita Tertullian. de Corona mil. cap. 111.

Hactenus MS. Codex Viennensis, & capite, & calce mutilus : sed postrema facile ex Euchologio ac Rituali Græcorum suppleri poterunt.

Θ Ε Ο Δ Ω Ρ Ο Υ,

Ἡ πρὸς τὰς μαθητὰς αὐτῶν

Δ Ι Α Θ Η Κ Η.

Α' κίων τῶν θείων Δαβὶδ λέγοντες, ἡτοιμάσθην, καὶ ἐκ ἐξουχίην. καὶ πάλιν φάσκοντες, ἐτοιμὴ ἡ καρδία μου, ὁ Θεὸς, ἐτοιμὴ ἡ καρδία μου. ἐπειδήπερ εἰς συνεχὴ ἀδελφείαν τὴν τῷ δυνάμει μου σώματι ἐμπεπληκὼς, ἔχ' οἷός τε εἶμι πάντας ὑμᾶς, τέκνα μου, καὶ ἀδελφοί, καὶ πατέρες, κατὰ πρῶτον μου ἀγαθὴν ἐν ἡμέρᾳ ἐξόδου. ὁμοῦ τὸ ἐν διαφόροις τόποις καθεστάναι τὴν μονασίαν, ἄλλως τε καὶ ὑποδημίας χρῆσθαι ὑμῶν, ὡς ἡδὴ ἐληλυθυίας τῆς ὥρας τῆς ἀπὸ τῆς βίης μεταστάσεώς μου, πρὸφθάνω διαφέρειν ἡμῶν ταύτην τὴν διαθήκην, ἀρμόδιον καὶ ἀσφαλὲς τοῦτο ἡγησάμενος πρὸς τὸ ἀκρίβειαν μου τῆς τελευταίας φωνῆς, διεγνωσέναι, ὅπως τε πιτῶ καὶ φρονῶ, καὶ οἷον ἀφίημι τὴν καθεγησόμενον μετ' ἐμέ. ἵνα ἐπιβῶθεν συμφωνίαν ἀγορεύετε καὶ εἰρήνην τὴν ἐν Χριστῷ, ἣν εἰς ὑμᾶς μέλλων ἀναφοιτᾶν ἀφίημι τοῖς ἁγίοις αὐτῶν μαθηταῖς, καὶ ἀποστόλοις, αὐτοὺς ὁ κύριος.

1 Πιστεύω ὅτι γὰρ εἰς Πατέρας, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα. τὴν ἁγίαν, καὶ ὁμοῦσιν, καὶ δευτικὴν Τριάδα. καθὼς βεβάβησμαι, καὶ ἀναγεννησάμην, καὶ τετελείωμαι. Θεὸν τὸν πατέρα ὁμολογῶν. Θεὸν τὸν Υἱόν. Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἐν τῷ τρία τῇ Θεότητι. ὡς καὶ ἐμπαλιν τρία τὸ ἐν τοῖς ὑποστάσει, εἰς γὰρ Θεὸς ἡ τριάς ὁμοῦσιν. εἰ καὶ διήρηται διὰ τὸ ἐτεροῦπάσασθαι.

2 Αὐτὸς τε ὁμολογῶ τὸ ἓνα τῆς τριάδος τὸ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν διὰ φιλανθρωπίαν ἡμετέραν ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι ἐπὶ σωτηρίαν τῶν κατ' ἡμᾶς γένεω. δηλονότι ἐκ τῆς ἁγίας καὶ παναμώμου Θεοτόκου τῆς σάρκα ἀνελιφθεῖσα διὰ σωτῆρος ἀνθρωπίνης. καὶ ἐκ γὰρ αὐτῆς καὶ τὸ Θεῖον λόγιον νόμῳ φύσεως γεννηθὲν. διπλὴν τε ἄντα τὸν αὐτὸν, ὅλον τέλειον τῇ Θεότητι, κατ' ὃν ἐκ ἐτέρας τῆς φύσεως, ὅπερ ἦν. καὶ ὅλον τέλειον τῇ ἀνθρωπότητι. κατ' ὃν ἐκ ἐλέει τῆς φύσεως, ὅπερ ἐροσεύληθε. τὸ αὐτὸν ἓνα κατ' ὑπόστασιν. ὡς περ ἐν δύο φύσει γνωρίζομενον, ὅτι θελήσεσιν τε καὶ ἐνεργείαις, ἐν αἷς ἔδρασε καταλλήλως πεπεποίηται καὶ ἀνθρώπων.

Πρὸς

T H E O D O R I

Ad Discipulos suos

T E S T A M E N T U M,

Interprete JACOBO SIRMONDO.

Dum Davidem audiens dicentem, *Paratus sum, & non sum turbatus*; iterumque, *Paratum cor meum, Deus, Paratum cor meum*, postquam in continuam miseri mei corporis ægritudinem illapsus, cunctos, filii, ac fratres, patresque, coram nequeo sub exitum adducere, quod variis in locis posita Monasteria sint, & alioquin abscefferint nonnulli, ceu præsentem ex hac vita discessus hora, *Testamentum* hoc vobis præverti condere, tutum id, ac conveniens ratus, quo suprema audita mea voce, sciretis, quemadmodum credam, atque sentiam, & qualem post me præfectum relinquam: unde concordiam porro, ac pacem in Christo ageretis, quam in cœlos abiturus sanctis suis discipulis, & Apostolis, Dominus dimisit.

Igitur credo in Patrem, ac Filium, Sanctumque Spiritum, ¹ sacram, unius naturæ, præpotentem Trinitatem, proinde ut regeneratus, tinctus, instauratus sum, Deum confitens Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum, tria unum divinitate, ut unum tria vicissim personis. Una est enim Trinitas, pro uniusmodi natura, et si personis discreta est.

Rursumque unum e Trinitate, Dominum nostrum Jesum ² Christum, incomparabili liberalitate corporatum venisse, incolumitando generi nostro, corpore nimirum e sacra, & irreprehensa Deipara citra virilem satum contracto, legeque naturæ secundum oraculum divinum ex ejus alvo progenitum, qui & duplex idem fuerit; totus perfectus divinitate, quatenus haud mutavit, quod erat; totusque perfectus humanitate, quatenus indefectum, quod assumpsit, fuit, & unus idem persona, ut in duabus agnitus naturis, ita & voluntatibus, ac functionibus, in quibus divina competenter, humanaque gessit.

Z 2

Ad

- 3 Πρὸς τέτοις ὑποτρέπομαι πᾶσαν αἰρετικῆς μεθοδείας πλάνην, ἐπόμυθον ταῖς ἀγίαις καὶ οἰκουμενικαῖς ἐξ συνόδοις. ἐπὶ τε καὶ τῇ ἐναγχοῦς συναθροίσει ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον καὶ τῇ χειριανοκατηγόρῳ.
- 4 Προσκυνᾷν καὶ ὑποδεχόμενον πᾶς ἱερός, καὶ σεπὰς εἰκόνας τῶν τε κυρίων ἡμεῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, ὑποφύλων, τροφῶν τε, καὶ μαρτύρων, καὶ πάντων τῶν ὁσίων τε καὶ δικαίων. ὃ μὴν ἀλλὰ καὶ πᾶς ἀχερύντης αὐτῶν προσβείας ἐξαιτῶμαι ἰλεωποιέμενον τὸ θεῖον. προσκύουσιν τε πίπτει τε καὶ φόβῳ πᾶ πανάγα αὐτῶν λειψανα, ὡς χεῖρας θείας ἀνάπλω. προσέτι καὶ πᾶσαν βίβλον θεόπνευστον παλαιᾶς τε καὶ νέας διαθήκης. ὑποδεχόμενός ἐτι μὴν καὶ πάντων τῶν θεσπεσίων πατέρων, διδασκάλων τε, καὶ ἀσκητῶν, τῶν βίβας τε καὶ τὰ θεῖα συγγράμματα. Τῶν δὲ λέγω διὰ τὴν φρενοβλαβὴν Πάμφιλον, τὸν ἀναθλῆς φοιτήσαντα, καὶ τῶνδε τῶν ὁσίων διαβαλόντα. λέγω δὲ Μάρκον, Ἡσαΐαν, Βαρσανύφιον, Δωρόθεόν τε, καὶ Ἡσύχιον. ὃ μὲν Βαρσανύφιον, καὶ Ἡσαΐαν καὶ Δωρόθεον, τοὺς τὴν ἀκεφάλῳ συνακεφάλους, καὶ τοὺς ὃν λεγομένων Δεκακεράτους συνομοκεράτους, καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν ἀγίοις Σωφρονίου ἐν τῷ λιβέλλῳ αὐτοῦ ἀναθεματιζομένους. ἑτέρων δηλονότι τῶν τοῦδε ὄντων τῶν προσειρημένων. οὓς ἐγὼ πατρὸς τῶνδε τῶνδε ὑποδεχόμενός δι' ἐρωτήσεως τοῦ ἡδὴ δεχιστρατεύσαντος Ταρσίου, τοῦ ἀγιοτάτου πατριάρχου, ἑτέρων τε ἀξιοπύτων προσώπων, αυτοχθόνων τε, καὶ ἀνατολικῶν, καὶ τῶν καὶ τῶν εἰκόνα Βαρσανύφιος ἐν τῇ θεῖα ἐκκλησίᾳ συνίστασθαι ἀγίοις πατέρας Ἀντωνίῳ, Ἐφραίμ, καὶ ἑτέροις. καὶ ὡς μή τι ἐν ταῖς διδασκαλίαις αὐτῶν ὀρθῶς ἀσέβημα, τῶν αὐτῶν δὲ καὶ πολλὴν ψυχικὴν λυστέλειαν. μέλεις ἂν καὶ ὅτι τῶνδε ἀγίων συνοδικῆς ἐπιζητήσεως ὑποδειχθεῖν τι ἐγκλημα. εἰ γὰρ αὐτοὶ ἐκείνοι φανείσαν οἱ ἀναθεματιζόμενοι, ἢ ἔπειτα παρ' αὐτοῦ αἰρέσει ὑποβληθέντες, ἀνάθεμα αὐτοῖς, καὶ κατὰνάθεμα, καὶ παντὶ ἀνάθεμα, ὑπὸ Πατρός, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος.
- 5 Συνομολογῶ δὲ πρὸς τέτοις καὶ τὸ μοναχικὸν ὄχημα ὑψηλὸν τε εἶναι, καὶ ἐπὶ τῶνδε, καὶ ἀγγελικόν, καθαρικόν τε πάσις ἀμαρτίας δι' ἀπελείας ἐπιβίωσης εὐδελον καὶ τῶν νομοθεσιῶν τῶν ἀσκητικῶν τῶν θεῶν καὶ μεγάλων βασιλέων διεξαγόμενον, καὶ οὐκ ἐξ ἡμισείας, ὡς περ ἡμεῖς, τὰ μὲν αἰρέμενοι, τὰ δὲ ἐπαφέντες. ὥστε μὴ εἶναι ἄνευ τῶν ἐν τῇ θεῖα κλίμακι ὑποδειγμένων τριῶν κατὰστάσεων. Αἰρετὴν ἄλλως πῶς νομίμως ἐπιβιδῶναι. ὁ μὲν ὅτε δὲ δλον κεκτῆσθαι, ὅτε κτῆσθαι τῶν ἐκ τῶν ἡμεῶν γένεας, ἀλλὰ τὸ ἀνοίκειν τῶν ἐπαγγέλματος, καὶ ἐπικινδύνον ταῖς ψυχαῖς. καὶ ταῦτα δηλῶν ἐν ἀειδρομῇ. ὃ γὰρ καιρὸς τῶν τῶν

Ad hæc fraudem omnem hæreticæ versutiæ detestor, sacra, 3
& œcumenica sex Concilia secutus, ac Nicææ nuper iterum
coactum contra Christianorum accusatores.

Augustas atque venerandas Domini nostri Jesu Christi, Dei- 4
paræ, Apostolorum, Vatum, Martyrum, Sanctorum omnium,
justorumque imagines adorans, & approbans, quorum sine
macula preces expeto, Numinis propitias; fide, ac reverentia
sacratissimas Reliquias amplexus, velut divinæ plenas gratiæ. Præ-
terea cum sacros omnes novi, & antiqui fœderis libros recipio,
tum illustrium Patrum, Doctorum, Monachorum vitas, dia-
que monumenta, quod ob Pamphilum dico, vecordem, ab
Oriente profectum, qui eos sanctos insimulet: Marcum, inquam,
Esaïam, Barfanuphium, Dorotheum, Hesychium. Nec Barfanu-
phium, Esaïam, Dorotheum sentio gregarios Acephalorum; ac
Decicornium, qui vocatur, ejusque factionis socios, D. Sophronio
in libello diris divinctos, aliis scilicet prædictis, quam sint isti.
Quos Patrum traditione, sanctissimi Patriarchæ Tarasii, qui
Pontificatum proxime gessit, rogatu, & aliorum fide digno-
rum, qua indigenarum, qua Orientalium, admitto, (tumque
quod Barfanuphii in sacro Majoris Ecclesiæ vestiario simulacrum
cum sanctis Patribus sit erectum, Antonio, Esraemo, aliisque,
tumque in eorum doctrinis impium nihil, quin magnam contra
animorum frugem deprnderim) dum in iis quoque per Syno-
di acquisitionem fraus aliqua detegatur. Nam si vel diris obli-
gati, vel alii ab iis hæresi capti parebunt, diris etiam atque etiam
multantor a Patre, & Filio, ac S. Spiritu.

Profitetur insuper & habitum Monasticum sublime quiddam,
præstansque, & Angelicum haberi, quo accurate degendo, ac
mirum ni ad leges Monasticas divini magnique Basilii exigen- 5
do, non dimidiatim obeundo, quod plerique faciunt, quæ-
dam adsciscentes, quædam repudiantes, cunctæ expientur noxæ,
ut citra terna ea, quæ in nobili Scala demonstrantur, laudabi-
lia instituta, aliud quod ineamus, legitimum studium sit nul-
lum. Quin nec mancipium parandum, nec jumentum* uterinum,
ut a professione alienum, conjunctumque cum animorum pe-
riculo.

Z 3

* In Græco est, feminei sexus. Di boni? etiamne intuta tum a Monachorum libidine bestia,
ut earum cœmitione interdicens iis hoc Testamento fuerit? forte veterinum Sirm. scriptum.

πων ἑξαπλώσεως. ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ πῦας εἰς ἐμὲ τιῶν χείρονα δόξαν ὑπολαμβάνειν παρ' ὃ φρονῶ ὁρθῶς, καὶ δοξάζω. τῶν δὲ ἔχοντων, δευτέρον ἐστὶν εἰπεῖν, καὶ αὖτε καθηγμένους. ἀφίημι πῖνον τρωτόν μὲν τὸ κύριον καὶ πατέρα μου, καὶ πατέρα ὑμῶν, τὸ οὐσίωσαν Ἐγκλειστον, καὶ πατέρα, καὶ φωστῆρα, καὶ διδάσκαλον. αὐτὸς γὰρ καμῶν, καὶ ὑμῶν προκαθέστηκεν ἐν κυρίῳ, καὶ καθίσταται κεφαλὴ. εἰ καὶ ὑπεξήγαγεν ἑαυτὸν διὰ Χριστομίμητον ταπεινώσων τελευτῶν ἐν ἡσυχίᾳ. ὅς τις ὁδηγίαις τε, καὶ προσευχαῖς πιστεύω ὑμᾶς συνήσεσθαι. εἴπερ καὶ τιῶν δεῖσαν ἀντισφύροισι παρὸς αὐτὸν εὐπέθειάν τε, καὶ ὑπακοήν. ἐπειτα, ὃν ἐκ κοινῆς ψυχῆς θεωρητικῶς προσηλυτῶν τὴν πατερικῆς βελῆς προσήσεσθε. ἐφ' ᾧ γὰρ διδοικῇ πᾶσα ἡ ἀδελφότης, ἐπὶ μὲν ἐστὶ καὶ τὸ ἐμὸν γέλημα. ἀλλὰ δδύρο, ὦ πάτερ, καὶ ἀδελφε, ὅστις ἀν' ἐῖης. ἰδὲ παρὰ τὴν σὺν σοι ἐνώπιον τῷ Θεῷ, καὶ τὸ ἐκλεκτὸν ἀγγέλιον αὐτῷ, πᾶσαι τιῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητες, ὅπως αὐτὴν εἰσδέξῃ. Πῶς δὲ προσλάβοις; ἡλικίᾳς δὲ ὁδηγίαις; ποδαπῶς δὲ διαφυλάξεις; ὡς ἄρνας Χριστοῦ, ὡς μέλη σε φίλῃται, γάλπων, καὶ αἰδέωνται, καὶ ὁμιροῦντο ἐνός ἐκείνου χεῖρ, τὸ ἴσον τῆς ἀγάπης μέτρον. ὅτι ὁπίσθις ἡ φορτὴ τῶν μελῶν ὅς σῶματός ἐστιν ἐφ' ἐκείνῳ ἀνθρώπῳ. διανοίξον σε τὰ σπλάγχνα ἐν συμπαθείᾳ. εἰσοικισαί τῶς πάντας ἐν ἐλεημοσύνῃ. τιθῆναι αὐτῶς, ἀναμόρφασον αὐτῶς, τελείωσον αὐτῶς ἐν Χριστῷ. ὅσον σε τιῶν διανοίαν ἐν φρονήσει. διέγειρον σε τὸ πρὸς θυμὸν τῆς ψυχῆς ἐν ἀνδρείᾳ. σπείρωσον σε τιῶν καρδίαν ἐν πίστει, καὶ ἐλπίδι. τροπόρευσα αὐτῶν ἐν πάσῃ ἀγαθοεργίᾳ. προπολέμησον κατὰ τὴν νοητικῶς μαχομένην. ὑπερεξαισῶν, διευθέτησον, εἰσάγαγε αὐτοὺς εἰς τὴν ἀρετῆς τόπον κληροδοτήσας τιῶν γῆν τῆς ἀπαθείας. διὸ ἐντέλλομαι σοὶ πᾶς ἐντολὰς ταύτας. ὥσπερ διακραλῆσαι ὁφείλεις κατὰ τὸ ἀναγκαῖον. καὶ διαλλάξεις ἐν, ὃν παρέλαβες τύπον, καὶ κανόνα, ὥστε τῆς ταπεινώσεώς μου ἐν ἅπασιν ἀνευ κατεπειγούσης ἀνάγκης.

- 1 Οὐ κτήσῃς κόσμον τέττα π, ὅδ' ἀποθησαυρίσεις ἰδιοερίτως εἰς ἑαυτὸν, μέλει καὶ ἐνὸς ἀργυρίου.
- 2 Οὐ διαμερίσεις τιῶν ψυχῶν, καὶ τιῶν καρδιῶν σε, οὐδέ καὶ φροντίδι παρὰ τῶς ὑπὸ Θεῷ πεπιτευμένους, καὶ ὑπὸ ἐμῷ παρὰ δέδομένους πνευματικῶς ὑμῶν, καὶ ἀδελφῶν, εἰς τῶς ποτε κατὰ σάρκα ἰδίους ἢ συγγενεῖς, ἢ φίλους, ἢ συνεταίρους.
- 3 Οὐ λήσῃς πῶς τὴν οἰκίαν σε μονῆς, ὅτε ζῶν, ὅτε μετὰ θάνατον ἐλεημοτυκῶς, ἢ κληρονομικῶς εἰς τῶς ἡδὴ προειρημένους. Οὐ γὰρ ἐκ τῶν κόσμων εἰ, ἢ μετέχῃς τῶν ἐκ τῶν κόσμων. πλὴν εἰ μὴ περ μεταβαίεν τινες ἐκ

riculo. Atque hæc obiter dixi: neque enim est ea explicandi tempus; verum nequi sinistram de me opinionem conciperent, nec consentaneam iis, quæ sentire arbitrer recte. His sic habentibus, proximum est & de Præfecto disserere. Ergo inprimis, dum patremque meum juxta, ac vestrum, sanctissimum Clusium relinquo patrem, illustratorem, magistrum, qui vobis mihi & in Domino præfuit, & nunc caput est, quamlibet se subduxit, pro Christiana submissione, deditus quieti, cujus vos auspiciis, atque precibus servatum iri confido, si, quam oportet, obedientiam vicissim, ac obsequium, conferetis. Deinde quem communi suffragio duce paterno consilio diè præfeceritis. Nam, in quem universitas inclinat, eodem sequitur & mea voluntas. Sed ades vero, ô Pater, fraterque, quicunque es futurus. En coram Deo, ejusque Geniis electis, universam hanc Christianam Rempublicam tibi committo, quam capeffas. Atqui capeffes? quemadmodum reges, & tuebere? ut agnos Christi, ut tuapte carissima membra, fovens, defensans, procurans unumquemque pari benevolentiae mensura, postquam par corporis membrorum studium cuique est. Visceribus pro affectione reclusis, cunctos liberaliter acceptos nutricator, fingito, perficito; ingenium prudentia deacuito, animi alacritatem fortitudine excitato: mentem fide, speque firmato: probitate omnibus præito: tectos contra imaginarios hostes propugnato, mactos in virtutis tanquam latifundium immittito, quasi quodam innocentiae solo dividundo. Tibi hæc quidem præcepta scisco, quæ retinere necessitas cogat, neque ex omnibus, præter exemplum normamque, quam a me nihili acceperis, quicquam mutabis citra urgentem necessitatem.

Non mundanum aliquid parabis, aut in usum proprium coges, nec teruncium solum.

Non studio, ac sollicitudine mentem, & ingenium distrahes præ iis, quos, creditos divinitus, atque a me commissos, spirituales quosdam habeas natos, fratresque, in privatos humaniter quondam seu cognatos, seu amicos, seu æquales.

Non monasterii tui facultatibus utere nec vivus, nec post mortem, quas eroges, aut hereditario leges prædictis, postquam non es ex mundo, ut mundanis fruiare: nisi qui transeant inter-

Ἦ κοινωνικὸς βίος εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς πάγμα. καὶ ἔγω Φροντίσεις κατὰ μέμνησιν τῶν ἁγίων πατέρων.

- 4 Οὐ κλήση δέλλον, ἔτε εἰς οἰκίαν ληθεῖαν, ἔτε εἰς ἣν ἐνεπιτεύθης μονήν, ἔτε εἰς ἀγρὸς, ἢ κατ' εἰκόνα Θεῶν γεγονότα ἄνθρωπον. Τῷ γὰρ μόνοις τοῖς ἐν τῷ βίῳ συνεκέρχεται, ὡς ὁ γὰρ μὲν. σοὶ δὲ ληθεῖαν παραχρῆν εαυτὸν δούλον τοῖς ὁμοφύχοις σε ἀδελφοῖς τῇ προσέσει, καὶ τῇ ἐξω ὀπιφανείᾳ ὡς δεσπότης λογίζῃ, καὶ διδάσκαλῳ.
- 5 Οὐ χοίρης ζῶον τῶν ἐν τῇ θήλει γένος εἰς ληθεῖαν ὑπεργικλιν, ὡς τὸ θῆλυ παντάπασιν σποταζάμεν, ἔτε ἐν μονῇ, ἔτε ἐν τοῖς ἀγροῖς, καθὼς ἔδει τῶν ὁσίων καὶ ἁγίων πατέρων ἡμῶν ἐλθῆσαι, ἔτε ἡ φύσις αὐτὴ ὀπιτρέπει.
- 6 Οὐκ ἐποχόμενος ἔση ὀπι ἵπποις, καὶ ἡμίονοις, διὰ ἀνάγκης. ἀλλὰ χειρομμήτως πεζοπορήσεις. εἰδὲν πᾶλός σοι τὸ ὑποζύγιον ἔγω.
- 7 Παραφυλάξεις πάντως τὸ πάντα τὰ ἐν τῇ ἀδελφότητι κοινὰ εἶναι, καὶ ἀμέλεις. καὶ μηδὲν τι μέρῳ τῷ κατέχαστον εἰς ἐξαυθέντιν μέχει καὶ ῥαφίδῳ. Σε δὲ καὶ τὸ σῶμα, καὶ ἡ ψυχὴ, μήτις ἄλλο, ἔτασαν διαμεμελισμένα ἐν ἰσότητι ἀγάπης πᾶσι τοῖς πνευματικοῖς σε τέκνοις, καὶ ἀδελφοῖς.
- 8 Οὐ χοίρης μὲν κοσμικῶν ἀδελφοποιίας ἢ συντεκνίας, ὁ Φυγὰς τῶν κόσμων, καὶ τῶν γὰρ. εἰ γὰρ εὔρεται ἐν τοῖς πατράσιν. εἰ δὲ καὶ εὔρεται, σπανιάς. καὶ τῷ εἰ νόμῳ.
- 9 Οὐ συνεοδιαθείση μὲν γυναικῶν, πλὴν τῇ κατὰ σάρκα μητρὸς, καὶ ἀδελφῆς, καὶ τε κανονικῆς, καὶ τε κοσμικῆς, εἰ μὴ πὺς βία καὶ ἀνάγκη χαλῶν, καθὼς ὁ θεὸς κελεύων οἱ ἅγιοι πατέρες.
- 10 Οὐ χοίρης τὸ πολυπρόδον καὶ πολυύρετον ἄνευ ἀνάγκης, ἐγκαταλιμπανῶν τὸ οἰκεῖον ποίμνιον. ἀγαπητὸν γὰρ καὶ οὐχόλῳ ἐν τῇ ποίμνῃ δυνηθῆναι σε διασῶσαι πρὸ πολυτροπότητος, καὶ πολυεξόδουτα λογικὰ πρὸβαρα.
- 11 Παραφυλάξεις πάντως τῷ ποιῆσθαι τελεάκας πῶν κατήχησιν τῇ ἐβδόμαδι, καὶ καθ' ἐσπέραν, ἢ ἀφ' ὧν, ἢ δὲ ἄλλος τῶν τέκνων. ἐπειδὴ πατροπαράδοτον τῷ, καὶ σωτηριον.
- 12 Οὐ δοῖς, ὅπως λέγεις, μικρὸν οὖμα. ἐπεὶ ὡς μέγα. ἐν γὰρ τὸ οὖμα, ὡς πρὸς καὶ τὸ βάπτισμα. καθὼς οἱ ἅγιοι πατέρες ἐχρησάτο.
- 13 Οὐ παρὰ βίης τὰς νόμους καὶ κανόνας τῶν ἁγίων πατέρων, πρὸς πάντων τῶν θεῶν καὶ μεγάλων Βασιλείων. ἀλλὰ πᾶν ὅτι ἂν ποιῇ, ἢ λέγῃ, ὡς

interdum e communi vita ad hunc ordinem nostrum, ac tum cura defungere, ad Sanctorum Patrum exemplum.

Non hominem, factum ad imaginem divinam, servum pa- 4
rabis, neque usui privato, nec Monasterii, quod administres,
nec agrorum: id enim solis mundanis permittitur, uti nuptiæ.
Te quidem benevolentia servum unanimis fratribus præbeas
oportet, quamlibet foris, in superficiem, ut herus, ac magi-
ster habere.

Non feminini generis animantem in jumentum habebis, qui 5
feminis prorsum valedixeris, neque in Monasterio, neque in
agris, quemadmodum nec divorum Patrum usus est quisquam,
nec patitur natura.

Non mulis, & equis vestabere, citra necessitatem; sed Chri- 6
stiane pedes obibis: sin usu veniat, pullus jungitor.

Plane operam dabis, quæ Collegii sint, communia teneri, at- 7
que indivisa cuncta, nihilque privatim a quoquam, ad licen-
tiam, nec acum solam. Corpus quidem certe, animumque, præ-
terea nihil, æquali amore in spiritales omnes filios, fratresque
partitor.

Non mundanis utere fratribus, quasque consiliis habendis, 8
exul mundi ac nuptiarum. Neque enim reperitur in Patribus: sin
reperum est, rarius certe; neque id lex est.

Non epulabere cum feminis, matre & sorore secundum 9
carnem exceptis, (regularibus an mundanis, nescio) nisi quæ
vis ac necessitas vocet, ut jubent Patres.

Non frequens prodibis, palabundus, citra necessitatem, gre- 10
ge deserto, cui palmarium sit imprimis vel in caula vacanti
flexiles, & errabundas, ut sic dixerim, oves catas sospi-
tare.

Prorsum non omittes, quin ter hebdomadatim, atque ap- 11
petente vespera, Catechesim dictes, seu per te, seu per alium
e filiis: quod a majoribus traditum est, nec fruge caret.

Non habitum parvum, quem appellant, ac sic deinde confe- 12
res magnum: nam unus habitus est, uti & Tinctio, auctoribus
sanctis Patribus.

Non leges ac scita majorum, in primisque magni, & divini Ba- 13
filii, migrabis: quin, quodcunque ages, dicesve, ceu testimo-
nium

A a

nium

ὡς μαρτυρίαν ἔχων ἐκ τῆς γραφῆς, πρῶτος, ἢ ἐκ παλαιῆς σε
συνήθειας ἀνευ ὡς βλάβεις ἐκ τῆς Θεᾶς.

- 14 Οὐ χαλεαίφεις τὸ πόμινόν σε, καὶ εἰς ἕτερον μετὰ βίης, ἢ πρὸς
μείζονα ἀξίαν ἐπαναδράμοις ἀνευ συγκαταθέσεως τῆς οἰκείας σε ἀδελφότητος.
- 15 Οὐ φιλιάσεις μὲν κανονικῆς, ἔδδὲ ὡς βαλαίς ἐν γυναικίᾳ σεμνείᾳ.
ἔδδὲ καὶ μόνως ὁμιλήσεις μοναζέσει, ἢ κοσμικῇ, εἰ μὴ πᾶς ἀνάγκη ἔλκοι.
καὶ τότε δύο παρόντων ἐξ ἑκατέρου μέρος πρὸς ὅπως. τὸ γὰρ ἐν, ὡς φησιν,
ἐπηρέατον.
- 16 Οὐκ ἀνοίξεις τιῶν θύραν τῇ μοῆς ἐπὶ εἰσόδῳ πανθίας γυναικὸς ἀνευ
μεγάλης ἀνάγκης. εἰ δὲ δυνατὸς εἰ ἀσυμφανῶς δεχέσθαι, ἔδδὲ τὰς
ἐπιβλητῶν.
- 17 Οὐ ποιήσεις σαυτῷ κατὰ γάγιον, ἢ τοῖς πνευματικοῖς σε τέκνοις
οἶκον κοσμικῶν, ἐν ᾧ εἰσὶ γυναῖκες, ἐπὶ συχνῷ ὡς βλάβαν. ἀλλ'
ἐκλέξει εἰς ἀνδρῶν ὀυλαβὴν πᾶς παροδικῆς, καὶ ἀναγκαίας χρείας
ποιεῖσθαι.
- 18 Οὐ κτήση μαθητῶν εἰς τὸ κελλίον σε προσπαθῶς. ἀλλ' ἐκ πρὸς ὅπως
ἀνυπόπτα, καὶ ἐκ διαφόρων ἀδελφῶν τῇ ὑπηρεσίᾳ σε ποιήσεις.
- 19 Οὐ κτήση ἱματισμὸν ἐξηλλαγμένον, καὶ πολύτιμον, ἀνευ τῆς
ἱερατικῆς. ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς πατρομιμήτως καὶ ἐνδύσει, καὶ ὑπο-
δήσει.
- 20 Οὐκ ἔσθι ἀβροδίαιτον ἔπε ἐν τῇ οἰκείᾳ σε δαπάνῃ, ἔπε ἐν ταῖς
ὑποδοχαῖς τῆς ξένων, ὡς καὶ τὸ πρὸς πόμινόν σου. ἐπὶ γὰρ τῇ μερίδι
τῶν παρόντων βίης.
- 21 Οὐ θησαυρίσεις χρυσίον ἐν τῇ μοῇ σε, ἀλλὰ τὸ καὶ πρὸς ὅπως
ἐπὶ παντὸς εἶδους μετὰ δώσεως τοῖς πενημένοις, ἐν ἀνοίξει τῆς αἰλῆς σε,
καθὼς οἱ ἅγιοι πατέρες.
- 22 Οὐ κρατήσεις πᾶσαν ἡσφαλισμένην, καὶ πλεονεξίαν οἰκονομικὴν φροσί-
δα. ἀλλ' ἔσθι σε καλὴς ἢ μεγίστη τῆς ψυχῆς φροντίς τῇ λύσει καὶ δε-
σμῶν κατὰ τὰ λόγια. τὸ χρυσίον δὲ, καὶ τὰ κατὰ χρείαν, ἐν χειρὶ τοῖς
τοῖς οἰκονόμοις, τοῖς κελλιαῖς, καὶ ὡς ἐπιβάλλοι καθ' ἑκάστην δια-
κονίαν σε πρὸς ὅπως τῇ πάντων ἐξουσίαν ἔχοντι, καὶ μετὰ φέροντι, ὡς
ἐν βλαβῇ μὲν τῆς πρὸς ὅπως ἐν τῷ τυχόντι πρὸς ὅπως, ἐπολαμβάνων
τῇ λόγον ἐκείνης διοικήσεως.
- 23 Οὐ πρὸς ὅπως τῇ συμφέροντι τῇ ἀδελφότητι πρὸς ὅπως πανθίας
ἀνθρώπων ὑπερέχοντι, καὶ ἐξουσίαν κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα,
ἔπε ὑποταλαῖς μέχρως αἵματι ἐπὶ φυλακῇ τῇ θείων νόμων καὶ ἐν-
τολῶν πρὸς ὅπως τὴν ψυχὴν σε.

nium habens e sacris litteris, aut paterna tua consuetudine geres, divino præcepto minime violando.

Non grege relicto ad alium te conferes, aut majorem dignitatem invades, citra consensum collegii.

Non consuesces cum regulari, neque in muliebri sacrarium irrumpes, nec cum Monacha, aut mundana seorsim colloquere, ni necessitas trahat, duabus tum quidem utrimque præsentibus personis. *Tentabilis est enim solitudo*, ait ille.

Non intraturæ mulieri cuiquam Monasterii fores aperies, citra ingentem necessitatem: sin clam potes admittere, ne id quidem rejectaneum.

Non diversorium tibi, aut spiritalibus filiis, mundanas ædes habebis, ubi frequentes sint mulieres, diversatus: quin usui, ac necessitati peregrinæ religiosorum, quam legeris, domi satisfacies.

Non discipulum ad cellam molliculum libidinosè parabis: sed nec suspectæ personæ, & diversorum fratrum servitiis utere.

Non multitium vestitum, ac sumptuosum tenebis, excepto sacrifico, tenui, Patrum exemplo, & amictu, & calceamento adhibendo.

Non splendorem captabis neque in privatis expensis, neque hospitibus invitandis, ceu occupatus in eo: nam hujus vitæ voluptariorum hæ sunt partes.

Non aurum in Monasterio coges, sed e quavis, specie superfluum in pauperes erogabis, aula adaperita, proinde ut sancti Patres.

Non arces tenebis, ac procurationem mundanam: quin esto hæc potissima clavis, animorum procuratio, ligandorum, & solvendorum, ex oraculis. Aurum quidem, ac necessaria trades œconomis, cellariis, atque, ut cujusque postulat munus, te arbitrio palam cunctorum, & in quodlibet caput, transferente, prout cum antecessoribus consultatis, ac rationem cujusque administrationis habituro.

Neminem potentem, & eximium in hoc seculo Collegii commodis præhabebis, nec vel in necem retrectabis, quin divinis tuendis legibus ac præceptis vitam projicias.

24. Οὐ ποιήσεις τι, ἢ πρᾶξεις κατ' οἰκείαν γνώμην ἐν παντὶ πρᾶγματι
 ἢ τε ψυχικῶν καὶ σωματικῶν, πρᾶξον μὲν ἀνευ βουλῆς καὶ βίχης τῆς κυρίας
 καὶ πατρὸς σου, ἔπειτα ἢ πρᾶσσόντων ἐν γνώσει καὶ βουλαβείᾳ καὶ πῶς
 ὑποκειμένην ὑποθέσιν. ἐνὸς γὰρ ἡγεῖα τυχόν, ἢ δύο, καὶ τριῶν, ἢ καὶ πλείον-
 των. ὥσπερ ἐντεταλμένα πατρικῆς, καὶ διήξαντο. ταῦτα πάντα καὶ ὅσα
 ἔτερε ἐξελάβας, ὡσαυφιλᾷς, καὶ φερρήσεις, ἵνα εὖ σοι γένηται. καὶ ἔσῃ
 κατευδόμενος ἐν κυρίῳ. τὸ γὰρ ἐναντίον ἀπειρή καὶ λέγειν, καὶ εἰνοεῖν.

Δεῦρο καὶ ὑμεῖς, τέκνα μου καὶ ἀδελφοί, ἀκῆστατέ μου ἢ οἰκτερωπάτης
 φωνῆς. δέξασθε, καὶ ὑποδέξατε τὸ κύριον τὸν ἡγούμενον, καθὼς ἐξελέξατε οἱ πάν-
 τες. Οὐδενὶ γὰρ ἔξεστι κατ' ἐθένα τρόπον εὐρήσασθαι ἄλλον πλὴν βίον, παρ' ὃ
 ὑπάρχει, καὶ ἔστι ὁ δεσμός ὑπο κυρίῳ. Ἀσπάσασθε αὐτὸν ὡς διάδο-
 χόν μου δι' αἰδῶς καὶ πρὸς προσβλέποντες αὐτόν. καὶ τὴν ὑποταγῆς
 κανόνα νόμιμον ὡς ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν αὐτῷ διαφυλάξατε, μὴ κατεφρο-
 νῶντες τῆς ἐν κυρίῳ νεαρῆς προβολῆς αὐτοῦ. μηδὲ ἐκζητῶντες πλείον
 πὶ τῷ δωρηθέντων αὐτῷ ὑπο τῷ Πιθίματι ἢ ἀγίῳ χαρισμάτων.
 ἀρκετὸν αὐτῷ διακρατήσῃ, ἅπας ὡς τῆς πασιενώσεώς μου ἐντέταλ-
 ταί. καὶ εἰ ἀγαπάτε με καὶ τέκνα μου, τοὺς ἐντολάς μου φυλάξατε. καὶ τὴν
 εἰρήνην ἐν ἑαυτοῖς ἔχετε, καὶ τὸ ἀγγελικὸν ὑμῶν ἐπάγγελμα ἀδιάφεικτον
 τηρήσετε, ἁγνίως πορευόμενοι. Τὸν κόσμον μισήσαντες μὴ ὀπίσθεσθαι
 πρὸς τὰ τῷ κόσμῳ ἔργα. λυθέντες τῷ δεσμῷ τῆς περσπαθείας
 μὴ ἐνδιδῆτε αὐτοῖς πρὸς τοὺς σαρκικὰς σχέσεις. ἀπαρνησάμενοι πάντα
 τὰ περὶ καὶ ὀπίσθε τῷ παρόντι βίῳ, μὴ δὲ ὀλιγωρία ὑπο-
 πιδόσθαι τῆς ἀθλητικῆς ὑμῶν ὑποταγῆς, γενόμενοι ὀπίσθε δαι-
 μόνων. πρὸς τὸν δρόμον τῆς ὑποταγῆς μέλει τέλως ἐγκρατεῖσθε, ἵνα
 τῇ δικαιοσύνης ἀμαρτανίαν γέφανον κομίσασθε. τῇ ἁπαινοφροσύνῃ
 ἀγόμενοι, ἀρνηταὶ ὅτι οἰκεία θελήματα γένησθε. πρὸς μόνον διατυπού-
 μενοι καὶ ὡς ἡ καθηγμένη ὑμῶν ἐγκεινόμενα. καὶ εἰ ταῦτα οἶ-
 दाτε, μακάριοι ἐστε, ἐάν φυλάξατε αὐτὰ μέλει τέλως. Οἱ γὰρ χορὸς
 τῶν μαρτύρων ὑμᾶς εἰσδέξεται, καὶ γεφαινοφωρῶντες ἐν τῇ βασιλείᾳ τῇ
 ἁγίων τῶν αἰώνων ἀγαθῶν ὑπολάουσιν, καὶ λοιπὸν τέκνα σώζοισθε,
 ὑποδιδόμενοι γὰρ τέλλομαι ἀνεπίτροφον, ἢν πάντες οἱ ἀπ' ἀνῶν δια-
 δεύσαν, ἐφ' ἣν καὶ αὐτοὶ μικρὸν ὑπερον, λειτργήσαντες καὶ ὅτι βίῳ,
 ὑποβιάσασθε. ὅσον οἶδα δὲ, ἀδελφοί μου, πᾶς ἀπέρχουσι, ἢ οἷον ἀ-
 παντήσῃ μοι τὸ κείμενον. ἢ ὅποιον ὑποδέχεται με τόσῳ. ἔργον γὰρ
 ἀγαθὸν ὅσον εἰργασίαν ἐνώπιον Θεοῦ ἐν καὶ μόνον. πάσης δὲ ἀμαρ-
 τίας ὑποδιδόμενος ὑπάγω. πλὴν χαίρω, καὶ ἡδομαι, ὅτι ὑπο κό-
 σμου εἰς ἁγνὸν παρβύουσι, ὑπο σκότους εἰς φῶς, ὑπο δουλείας εἰς ἐλευ-
 θερίαν.

Nullo obeundo negotio, seu animali, seu corporali, quicquam facies, agesve ex tua sententia, in primis citra domini, & patris consilium, ac voluntatem, deinde prudentia, pietateque præstantum pro argumento præsentis. Scilicet unus opus est forsan, aut duo, tresque, aut etiam plures, quemadmodum paterne sanximus, & statuimus. Cuncta hæc, inquam, quæque alia suscepisti, servabis, ac custodies, quo bene tibi sit, & in Domino prosperere: nam contrarium absit tum dicere, tum cogitare.

Adeste huc jam porro filii, fratresque, audienda tristissima mea voce. Excipitote, ac suscipitote Dominum Præfectum, quem frequentes elegistis, postquam nemini ullo modo aliam, quam quæ obeatur, vitam adsciscere licet, quod sub Deo vinculum est. Prensatorem, ut successorem meum, reverenter, & honorifice tuentes, ac, quam in me, in eoque legitimam obedientiæ regulam tenetote, haud despiciati novitiam in Deo procurationem, nec plus tributis ab sancto Spiritu beneficiis exposcentes. Satis est retinere eum, quæ a nobis acceperit, mandata. Enimvero, si me amatis, filii, obitote mea præcepta, & inter vos pacem habetote. Angelicam vestram professionem genuinam servatote, vita ineunda coelesti: neu mundum detestati, ad mundi opera reditote; neu vinculis soluti voluptatis, iterum carnis studiis ingenia revincitote, caducis omnibus præsentis vitæ deliciis abjuratis: neu per secordiam ab athletica secessione resilitote, triumphus futuri Dæmonum. Ad obedientiæ curriculum in metam duratote, quo probitatis lauream feratis, quæ minime marcescat. Ducti submissione, propriam quisque voluntatem abnegatote, solis deformati, quæ fanciat Præfectus. Hæc qui sciatis, felices eritis, si ad extremum conservabitis. Nam choro excepti Martyrum, ac coronis redimiti, in coelesti regno æternis bonis fruemini. Quod superest, filii, valete, postquam irremeabile iter capessio, quod ab omni memoria cuncti peragrarunt, eoque post paulo defuncti vitæ muneribus pervadetis. Equidem fratres, quo iturus sum, nescio, aut quam sententiam laturus, quive excepturus me locus: neque enim præclarum coram Deo opus exegi, vel unicum duntaxat, scelerum omnium damnas. Quanquam gaudeo, lætorque, qui e terra in cælum proficiscar, e tenebris

γερύων, ἀπὸ παροικίας εἰς ἀληθινὴν κατοικίαν, ἀπὸ τῶν ξένων καὶ ἀλ-
 λοτρίων (παροικός εἰμι ἐγὼ καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πα-
 τέρεις μὲν) εἰς τὰ ἐμὰ οἰκέειν. ἔτι πολυμῶτερον φηγέσσομαι, ὅτι πρὸς
 τὸν δεσπότην μὲν ἀπειμι, πρὸς τὸ κύριον καὶ Θεὸν μὲν. ὃν ἠγάπησεν
 ἡ ψυχὴ μὲν. ὃν ἐγνώρισα πατέρα. εἰ καὶ οὐκ ἐφερέπευσα ὡς υἱός.
 ὃν ἐκτησάμην ἀντὶ πάντων, εἰ καὶ οὐκ ἐδύλευσα, ὡς δούλος γνή-
 σις. ταῦτα ὡς φρονῶν εἰρηκα. δι' ὑμᾶς δὲ λέλεχα, ἵνα προθυμαῖ-
 διέ μὲν τῆς σωτηρίας. καὶ ἐὰν ὑπὸ τῆς ταύτης, ἰδὲ λόγον δίδωμι ἐνώ-
 πιον τῆς ἀληθείας, ὅτι ὃ σιγήσω, πολυμῶς δέεσθαι τὸ κύριον καὶ δεσπότην
 μου ὥστε πάντων ὑμῶν, ἵνα σώζησθε, ἵνα θύπραγῃτε, ἵνα πληθύ-
 νησθε, εἰς δόξαν αὐτοῦ, προσδεχόμενοι ἕνα καὶ ἕνα διὰ τῆς ἀπὸ
 τοῦ κόσμου ἀναχωρήσεως θεωρεῖν, καὶ προσλαμβάνειν, καὶ προσσάττειν.
 πεποιήσιν γὰρ ποταύτην ἔχω, ὅτι ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ ὅτι τὸ αὐτὸ ὡς ἐν
 ταῦτα διατηρήσει πάντας ἡμᾶς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι πᾶσι ἐν ἑστέρας
 αὐτοῦ τετηρηκότας πρὸς τὸ ἀνυμνεῖν τὸ πανάγιον αὐτὸ κράτος. Μέμ-
 νηστέ μὲν τῶν λαπειῶν λόγων, τέκνια, τὴν ὡς καὶ ἀθήκην φυλάξα-
 τε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος σὺν
 τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν
 αἰώνων. ἀμήν.

in lucem, e servitute ad pileum: quasi quidam indigena ex inquilino futurus, atque ex alieno & extraneo solo (nam advena sum & peregrinus, quemadmodum cuncti majores) in meum proprium discessurus, quin ut audacius loquar, qui ad herum commigrem, Deum Dominumque meum, quem deamavi, quem patrem agnovi, etsi non ut filius colui, quem præ omnibus paravi, etsi non ut servus genuinus servii. Hæc cum amens dixi; tum vestraque causa disserui: quo instigaremini, pro meaue precaremini salute. Quam si consequar, en recipio sancte, ut minime reticebo, quin herum pro vobis omnibus audacter obsecrem, salvis, felicibus, mactis ad ejus gloriam futuris, singulos exspectans per abscessum e mundo intueri, excipere, complecti. Quippe hanc habeo fiduciam, clementem Deum, æque ut hic congreges universos, in futuro sæculo servaturum sua præcepta functos, ter sancto & præpotente Spiritu celebrando. Mementote meorum nauci verborum, filii: depositum servatote per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria & imperium cum Patre, ac S. Spiritu, nunc, & semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

Ε Π Ι Κ Ρ Ι Σ Ι Σ.

Magni in literis nominis JACOBUS SIRMONDUS fuit, magnæque apud me ab adolescentia, quum varia ejus legissem scripta, existimationis. Ea de causa ne contuli quidem cum Græco contextu versionem ejus, cujus elegantiam confidebam esse maximam. Postquam vero typis excudi, & atque ita, uti fit, a me cum Græcis Latina ejus comparari cœperunt, tanta me cepit perturbatio, ut vix oculis, vix judicio meo crederem. Tantum valet præconcepta mentis opinio. Nam nec Græca illum intellexisse, nec Latina scisse, nunc nimis sero didici. Certe nihil hæc versione purius est, nihil puerilius. Nolui tamen quidquam mutare, nisi unam vocem, ubi Græcum nomen retinui Acephalorum, quod bonus ille Vir Latine Incipitum verterat. Ejusdem generis sunt Clusius pro Enclisto, Decicornius, pro Decacerato, &c. Quid multa? dum tam affectate scribit, Græca me intelligere proficor, Latina quandoque ne conjectura quidem posse assequi. Tu tamen, lector Erudite, tuo mitior judicio, meumque, si displicet, contemnit.

S. MACARII ALEXANDRINI

S E R M O

De excessu justorum & peccatorum:

Quorsum scilicet eorum animæ e corpore demigrent, & quomodo se habeant.

Q Uum forte in deserto nostro obambularemus, angelos vidi duos Sanctum Macarium comitantes, a dexteris alterum, alterum a sinistris. Accidit autem, ut in cadaver incideremus jam foetens. Cujus ubi foetorem S. Macarius persensit, nares derepente digitis oppressit, donec transisset. Idem & ab angelis factum, animadversumque Macario. Ergo igitur rogavit eos, num & ipsi foetore mundano tangerentur. Negarunt illi, dixeruntque, ad ipsius sese illud exemplum fecisse. Nos enim tetrum illum mundanum odorem nequaquam percipimus, illius tantum participes, quem peccatorum animæ exhalant. Hic enim ita nos afficit, quemadmodum ille e cadaveribus in putrorem euntibus vos male habet. Ad hæc, quæso, inquit noster senex, indicare ne gravemini, utrum hunc peccatricium animarum foetorem in hac vita sentiatis, an post hanc vitam: quidque inter impiarum, & fidelium animarum odorem sit discriminis, quo utrasque inter se dignoscatis, atque ita pias ab infidelibus distinguatis? Obsecro, vos si gratiam apud vos inveni, molestum ne sit hoc exponere. Et angeli quidem lubenter, Accipe, responderunt, Electe Dei Macari, quid hujusce rei sit. Anima peccatrix, etiam quum corpori adhuc suo alligata est, malorum operum

6. ὄζον] v. ὄζον πάντων.

7. ὁ ἅγιος] v. ὁ Ἀββᾶς.

8. συνεκλίσει usque ad ἐποίησαν] v. ἐσκέπασε τὴν εἰς αὐτὴν διὰ τῆς ὁσμῆς.

9. Καὶ ἰδὼν ὁ γέρον] v. ἰδὼν δὲ ὁ γέρον.

10. εἶπεν αὐτοῖς] v. αὐτοὺς λέγει. l. αὐτὸν λέγει.

11. οἱ δὲ εἶπον] v. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ.

12. ἰδόντες] v. ἰδοὺν καὶ ἴτι.

13. ὁ ζομνίας] v. δυσωδίας.

15. μόνον] abest a Viennensi.

16. ἀποστρέφω] v. hic recte avitior, addit: ἑταῖς καὶ ἡμεῖς τῶν ἀμαρτωλῶν τὰς ψυχὰς (lege τῶν ψυχῶν) τὴν δυσωδίαν.

17. ὁ γέρον] v. ὁ γέρον θαυμάσιας.

18. γνωρίσατέ μοι,] v. παρακαλῶ ἔν ὑμῖν, γνωρίσατέ μοι &c.

19. ψυχῆς] v. τῶν ψυχῶν.

20. ἡ ἀμαρτωλὸς] v. ἡ μὲν ἀμαρτ.

κῶν ὡράξειον ὁζωδίαν ἀποδίδωσι. μὲν δὲ ²¹ θάνατον πολὺ ²² πλέον. Τῶν γὰρ ὡράξειον Φανεράς ἐπιχειρῶν αὐτῇ ²³ σκοτῶσι καὶ μελανίαν δίκην αὐτῇ πεισκέωσι. ἡ γὰρ ψυχὴ καὶ ἐαυτὴν φωτεινὴ καὶ καθαρά ἐστιν, ὡς τὸ ἀθανάτου φωτὸς ἐμφύσημα, ἀλλὰ ἐν τῷ σώματι ²⁴ γινομένη καὶ μὴ καλῶς αὐτὴ κυβερνῶσα μολύνεται ἐκ τῆς κατὰ μέρος ἐκ τῆς ἀμαρτίας, ἡ μὲν πλέον, ἡ δὲ ἑλάττω. τὸ δὲ πᾶς αἱ ψυχαὶ ἐκ τῶν σωμάτων ²⁵ λαμβάνονται πᾶν τε καὶ ἀπίστον, ἄκιστον, ²⁶ καὶ πάντων ὡς ἐπίγεια ²⁷ ἢ κοινὰ ἐλαχίστων τῶν ἐπουρανίων νόμιζε εἶναι, Μακάριε. ὥσπερ γὰρ ἐκ τῆς ἐπιγείας βασιλείας ἀποτελλόμενοι τραυῶται ἐπὶ τῷ πῶδραστῇ πᾶσι ἐλθόντες συνέχουσιν αὐτὸν καὶ μὴ θέλοντα, ὁ δὲ καταπτήσκει μὲν τῷ φόβῳ, τρέμει δὲ καὶ τιμὴν παρσίου τῶν ἀσυμπαθῶς πρὸς τιμὴν ὁδοποιῶν ἐλκόντων, ἕτως καὶ ὅταν ἀποταλῶσιν ἄγγελοι πῶδραλαβεῖν τιμὴν ψυχὴν, εἴτε δικαίᾳ, εἴτε ἀμαρτωλῇ, καθαρίσκει τῷ φόβῳ, καὶ τρέμει τιμὴν παρσίου τῶν φοβερῶν καὶ ἀποτόμων ἀγγέλων. Καθαρὰ γὰρ τότε ἡ ψυχὴ ἀπορῶν, καὶ ἀδενῇ, καὶ ἀνωφελῇ πάνθῃ τιμὴν τῷ πλῆθει, καὶ συγγενῶν, καὶ φίλων παρσίου, καὶ δάκρυα, καὶ τὰς θρήνους τῶν παρσίων αἰσθάνεται. καὶ λαλήσας, καὶ ἀφίεναι φωνὴν οὐ δύναται, μηδέποτε πειραδύσα ἑαυτὴν κλείσει. δίδωκε δὲ καὶ τὸ ἀπειρον τῆς ὁδοῦ, καὶ τιμὴν σιναλλαγὴν τῆς διαγωγῆς. συνέχεται δὲ καὶ τῇ τῶν ὁρμηδῶν δρχόντων ἀσυμπαθείᾳ. πρὸς πᾶσι δὲ καὶ πρὸς πάντα, καὶ τῇ τῷ σώματι συμβιάσει. καὶ θρηνῇ τιμὴν τέτοιον ἀπόζευξιν, ὡς τὸ ἐν συνθείᾳ χωριζομένη. μίαν καὶ μόνην πῶδραμυθίαν μὴ δύναμένη ἔχειν ἐκ τῆς οἰκείας συνειδότητος. εἰ μὴ ἔαν καλῶν ἔργων πρῶτον ἐαυτῇ σύνειδεν. ἡ τοιαύτη ψυχὴ καὶ πρὸς τῆς ἀποφάσεως τῆς κριτοῦ, ἀπὸ τῆς συνειδότητος ἀδιαλείπτως κρίνεται. καὶ ὁ Ἀββᾶς Μακάριος λέγει πάλιν. Τί ἐν, κύριό μου, δέομαι ὑμῶν, καὶ ἑὺ ἐρημνύσατε. ἐπεὶ ἐκ τῶν πατέρων πῶδραδέδοται ἐν τῇ τρίτῃ, ἡμέρᾳ, καὶ τῇ θ', καὶ τῇ μ' πρὸς φέρεται τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρὸς φορὰν ὑπὲρ τῆς τελευτήσαντος, τί τὸ ὅφελος ἐκ τῆς τῇ ἐν μετὰ ψυχῇ γίνεται; καὶ ὁ ἄγγελος ἔφη, Οὐδὲν ἀκαίρως, ὁ δὲ ἀνωφελῶς, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ συνεχίρησεν ὁ Θεὸς γίνεσθαι.

ἀλλὰ

21. θάνατον] v. τὸ θανάτου. L. τὸν θάνατον.

22. πλέον] v. πλείονος.

23. σκοτῶσι καὶ μελανίαν δίκην αὐτῇ] v.

σκοτῶσι μελανίαν δίκην αὐτῇ, καὶ πεισκέωσι. l.

σκοτῶσι μελανίαν δίκην αὐτῇ δεσ.

24. γινομένη] v. γινομένη.

25. λαμβάνονται] v. τῶν ἀνθρώπων χωρί-

ζονται. lege, παραλαμβάνονται, ut mox infra.

rum foedum odorem spargit: post mortem vero multo etiam foediorum. Opera namque mala incubant illi, tenebrisque illam velut atra veste circumdant. Etenim anima natura sua lucida est & pura, quippe quæ e divino afflatu suam traxerit originem. Verum quamdiu in corpore hæret, & ab eo male habetur potius, ac regitur, quam id habet, & regit, a peccato ex parte contaminatur; hæc illa plus minus. Quomodo vero animæ e corporibus discedant, abducanturque, tam fidelium quam infidelium, audis Macari, & de mundanis, quomodo cœlestia tractentur, exemplum tibi capiendum existima. Quemadmodum enim, qui a terrestri rege mittuntur milites, uti quem sistant, illum etiam invitum ac reluctantem comprehendunt, ac tenent; ille vero timore percussus tremit, eorumque horretque præsentiam, a quibus absque ulla misericordia ad iter faciendum trahitur: sic &, quum angeli mittuntur, ut animam aliquam excipiant, sive illa probi hominis sit, sive improbi, pavet illa, & extimescit terribilium & severorum angelorum consortium. Tum enim demum, quam inutilis sibi & infirma sit, nulliusque opis, divitiarum, cognatorumque & amicorum copia, animadvertit: & horum quidem circumstantium undique lacrymas & lamenta audit, intelligitque: verum verbum proloqui nullum potest, nec vocem mittere: quippe quæ numquam istiusmodi evocationem fuerit experta. Sed & ad immensam viæ prolixitatem exhorrescit, ac commutatum vitæ genus: tum & eorum, quorum jam in potestate est, intuitu perterretur, quos nulla sui tangi videt misericordia. Adhæc & corporis eam afficit convictus, ab eoque se tamquam a familiari quodam contubernali divulsam, disjunctamque dolet, atque lamentatur. Neque vero vel unicum illud ipsi adest, aut succurrit solatium, quod a conscientia suppeditari solet, nisi si forte animus bonorum sibi operum conscius fuerit. Istiusmodi enim anima, etiam ante supremi judicis sententiam, a conscientia perpetim judicatur. Hic Abbas Macarius, Domini mei, inquit, rogo vos, ut & illud mihi exponere dignemini. Quandoquidem ita se res habet, quid commodi ad animam ex eo ritu redeat, qui a patribus nostris institutus est, uti tertia, & nona, atque item quadragesima die oblatio Deo fiat in ecclesia pro defuncto? dicam, inquit angelus; Nihil omnino Deus in ecclesia

sua

26. καὶ πάντων] v. αἰς.

27. ἢ κοινὰ ἐλαχίστων] locus corruptus in

utroque codice. legam, εἰκόνα ἐλαχίστην, vel ἐλαχίστον adverbialiter.

ἀλλὰ τὰ ἐπερχόμενα, καὶ τὰ ὀπίγεια αὐτοῦ μυστήρια ἐν τῇ ἐκκλη-
σίᾳ αὐτοῦ συνεχώρησεν ὁ Θεὸς γίνεσθαι, καὶ ἐκέλευσε πελεῖσθαι.
Ὁ γὰρ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ γνωριμῆς προσφορᾶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ᾠδὴ-
μυθίας τῆς θλίψεως, ὡς ἀπεχωρίσθη τὸ σῶμα, δέχεται ἡ ψυχὴ μὲν
θανάτου ᾠδὴ τὴν συνέχοντ' αὐτὴν ἀγγέλους. ὅπ' ὁμιλοῦσι καὶ προσ-
φορὰ ὑπὲρ αὐτῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῷ Θεῷ προσκεκόμεται. καὶ διελ-
πὶς γίνεται ἐν τούτῳ. ὥς γὰρ δύο ἡμέρας συγχωρεῖται ἡ ψυχὴ ἅμα
ποῖς συνῶσιν αὐτῇ ἀγγέλοις πορεύεσθαι, ἐνθα βύλεται, ὅπ' ἔστι γῆς. ἡ δὲ
φιλοσώματ' ψυχὴ ἀπέρχεται, ποτὲ μὲν πρὶν τὸ οἶκον, ἐνθα ἀπε-
ζύχθη, ποτὲ δὲ πρὶν τὸ μνήμα, ὅπ' αὐτὴ κατετίθη τὸ σῶμα. καὶ
ἔτιως ἐκτελεῖ πᾶς δύο ἡμέρας, ζητοῦσα ὥσπερ ὀρέοντι τὴν νοσὶν αὐ-
τῆς. ἡ δὲ σιᾶρετ' ψυχὴ ἀπέρχεται εἰς τόπων, ὅπ' εἶχε συνήθειαν
ἐργάζεσθαι τὴν δικαιοσύνην. τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνυψοῦσθαι κελεύει
πάση ψυχῇ χριστιανῶν εἰς ἔρανους ὁ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς τῇ τρίτῃ ἡμέ-
ρᾳ ὁ πάντων Θεός, καὶ μίμησιν τὸ αὐτοῦ ἀναστάσεως, εἰς προσκύνησιν τῷ
Θεῷ τῶν ἀπάντων. χαλὰς ἐν κατέχει ἡ ἐκκλησία τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
προσφορὰν καὶ διχὴν ποιῶσθαι ὑπὲρ τῆς ψυχῆς. μὲν ἐν τῷ προσκυ-
νῆσαι τῷ Θεῷ, γίνεσθαι κέλεις παρ' αὐτοῦ, ὥστε ἐπιδειχθῆναι αὐτῇ τὰς
διαφορὰς καὶ περπνὰς σκηνὰς τῶν ἁγίων, καὶ τὴν τῶν ᾠδῶν δόξαν
ὁραϊότητά. καὶ πᾶντα πάντα καταμανθάνει ἡ ψυχὴ ἐν ἑξ ἡμέραις,
θαυμάζουσα καὶ δοξάζουσα τὸ διτρεπιστὴν τῶν Θεῶν. καὶ ταῦτα πάν-
τα θεωρῶσα ἡ ψυχὴ μελεβάμεται, καὶ ὀπιλανθάνεται τῆς θλίψεως,
ὥσπερ εἶχεν ἐν τῷ σῶμα πρὸς. εἰάν δὲ ἐπὶ ἐν ἁμαρτίαις ὑπεύθυν' ὡς,
θεωρῶσα τὰς σπολαύσεις τῶν ἁγίων, ἀρχεῖται λυπεῖσθαι, καὶ κα-
ταγνώσκων ἑαυτὴν, λέγουσα, Οἶμοι πᾶς ἐμαυτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ
ἐκείνῳ, ἐν ταῖς ὀπιθυμίαις τῆς βίης ἀχοληθεῖσα. τὸ πλεῖστον τῆς βίης με
ἐδαπάνησα ἐν ἀμελείᾳ, καὶ οὐκ ἐδύλευσα τῷ θεῷ καὶ τὸ πρῆπον,
ὅπ' αὐτὴ ἐξιώθη τῆς χάριτος, καὶ τῆς δόξης ταύτης. οἶμοι τῇ
ἀθλίᾳ. ἐπὶ μοι νῦν συμβάλλονται αἱ φροντίδες, καὶ ὁ ἀκαρεῖς πει-
σασμὸς, ὃν εἶχον ἐν τῷ κόσμῳ. πᾶς δὲ μοι χρησιμοποιῶσιν οἱ ἀμ-
πελᾶνες, οὓς ἐφύτευσα, καὶ οἱ ἐλαῖνες; ποῖαν δὲ μοι ὠφέλειαν
παρέχεται ὃν ἐκτρεφάμην ἀγρόν; τί δὲ μοι ὠφελεῖ τὸ ἐσθὲν ἐκεί-
νησιον; ποῖον δὲ μοι ὠφελ' παρέχει ὁ πλεῖστον ὁ ἐκείσε; τί δὲ
μοι ὠνησε πᾶν τερπνὸν τῆς βίης, καὶ τῷ κόσμῳ ἐκείνῳ; οἶμοι, εἰς μάτην
ἐκοπίασα. οἶμοι, ὅπ' ἀφρόνως ἐβίωσα. οἶμοι, τὴν ἐν ὀλίγῳ καυρῇ δό-
ξαν ἠγάπησα, τὴν δὲ αἰώνιον πτωχίαν ἐκτρεφάμην. οἶμοι, τί πέπονθα; καὶ
μοι, πᾶς ἐσκοτίσθην οὐκ οἶδα. καὶ μοι, ἐδείς δυνήσεται νῦν βοη-
θῆσαι.

28, τὸ ἐσθὲν ἐκεί] v. τὸ ἐσθὲν ἐκεί.

fua aut frustra fieri permittit, aut inutiliter: verum cœlestia sua & terrena myſteria in eccleſia ſua adhiberi conceſſit; juſſitque peragi. Quum enim tertia die oblatio in eccleſia fit, levamen aliquod doloris, quem e corporis ſejunctione ſentit, anima deſuncti ab angelo, cujus in poteſtate eſt, accipit; quandoquidem pro ea in eccleſia benediſtio & oblatio Deo offeruntur. Ac tum ſpeetiam meliore impletur. Biduum enim illud animæ permittitur, ut una cum angelis, qui ei præſto ſunt, quocunque animus tulerit, in terras deſcendat. Quæcunque igitur corporis ſui amore ducitur, vel domum illam abit, ubi a corpore ſejuncta fuit, vel circa ſepulcrum verſatur, in quo corpus ſuum conditum jacet. Atque ita quidem biduum illud infumit, haud ſecus ac avicula ſolet nidum requires. At pia anima, ac virtutis amans, ad illa loca proficiſcitur, in quibus pietatem exercere ſolita fuit. Ceterum tertia die ille, qui a mortuis tertia die reſurrexit, Chriſtus, ille omnium Deus, omnes Chriſtianorum animas attolli in cœlos jubet, ad imitationem reſurrectionis ſuæ, ut omnium adorent Deum. Recte igitur mos ille ab Eccleſia obſervatur, ut tertia die pro anima deſuncti oblatio, preceſque fiant. Ergo ubi Deum venerata eſt, jubet ille, ut animæ illi variæ jucundæque Sanctorum ſedes, totaque Para-diſi voluptas atque elegantia oſtendatur, & hæc ea omnia diebus ſex cognoscit, admirans, laudibusque concelebrans ordinatorem horum Deum. Quæ ubi contuetur, ac perlustrat, immutatur, oblivſciturque ærumnarum omnium, & laborum, quos in corpore commorans fuerat perpeſſa. At ſi peccatorum rea fuerit ac affinis, voluptates conſpicata ſanctorum, contriſtari incipit, ſequæ ipſa damnare, Hei mihi, inquiens, quam ego in terris deſipui, quæ vitæ voluptatibus tempora mea tribuens maximam vitæ partem incuriæ me tradidi, nec, ut factum oportuit, Deo ſervivi, ut & ipſa huiusce gratiæ ac gloriæ eſſem particeps! Me miſeram! etiamnum me curæ & inconſulta ſollicitudo, queis in illo mundo tenebar, circumſtare, ac circumſultare non ceſſant! Quid nunc me juvant aut vineta, quæ plantavi, aut oliveta, quæ colui? quid nunc ad me commodi ex agro redit, quem coëmi? quæ ex auro utilitas, quod amavi? quid divitiæ profunt, quas illic poſſedi? quid omnis vitæ voluptas, qua iſthic fruitus ſum? Hei mihi! quæ incaluſum me fatigavi! hei mihi, quæ inſipienter vitam perdidi! hei mihi, quæ exigui temporis, quam deperibam, gloria perennem ac æternam mihi infamiam comparavi!

θῆσά μοι, ὅπως καὶ ὡς ἄλλοι τὴν τῆς δόξης κυρίως. μὲν δὲ τὸ θεω-
 ρῆσαι πᾶσαν τὴν χρεὴν τῇ δικαίᾳ ἐν ταῖς ἐξ ἡμέραις πάλιν ἀναφέρε-
 ται ὑπὸ τῇ ἀγγέλων εἰς προσκύνησιν τῷ Θεῷ. Καλῶς ἔν προσφέ-
 ρει ἐν τῇ ἡμέρᾳ λειτουργίας καὶ προσφορᾶν ἐκτελῶσα ὑπὲρ τῆς τε-
 λευτήσαντ. μὲν δὲ τὴν δευτέραν προσκύνησιν πάλιν γίνεται κέλυσις
 ὡς ἔστι πάντων δεσπότης καὶ βασιλεὺς αὐτὴν ἐν τῷ ἁδῇ, καὶ δείξαι αὐ-
 τῇ πᾶς ἐκείσε κολαφίαι, καὶ διάφορα ἱμαῖα τῷ ἁδῇ, καὶ πᾶς τῶν
 ἀσεβῶν διαφόρων κολάσεις, ἃς ὡς καθεζόμενοι αἱ ψυχαὶ τῶν ἀμαρτω-
 λῶν διπλοῦς θρηνοῖσι, καὶ βρύχουσι ²⁹ τῶς ὀδόντας. καὶ ἐν ταῖς τοιαύ-
 ταις διαφοραῖς τῇ κολάσει ὡς φέρεται ἡ ψυχὴ ἡμέρας ἢ πέντε, καὶ
 μήποτε ἄρα καὶ αὐτὴ ἐν τῷ ποίετω πότῳ κατακλιθῇ φυλάττειται. καὶ τῇ
 μὲν ἡμέρᾳ ἀναφέρεται πάλιν προσκυνῆσαι ³⁰ τῷ κυρίῳ. καὶ τότε λοι-
 πὸν ὡς πᾶς ἐργα ³¹ αὐτῆς κελεύει ὁ κριτὴς ³² τὸν τόπον τῆς πα-
 ραφυλακίης. ³³ καλῶς ἐκτελεῖται ἔν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πᾶς μινύσις τῇ
 μεγισταμένων, καὶ πεφωτισμένων. ὅτι δὲ τῇ ψυχῇ τῇ μὴ ἔχουσιν βάπτισμα
 τὸ ἅγιον ἔχ' ἔσας. ἀλλὰ ³⁴ ἀπεινῶς ἄγγελοι ὁποιοῖται λαμβάνουσι
 ταῖς ἀφωτίστῃς ψυχῇς ὅτι τῷ σώματι, τίποντες, καὶ λέγοντες, Δεῦρο
³⁵ ἀσεβῆς ψυχὴ, ³⁶ τίς ὁ δεσπότης σε καὶ πάντων ³⁷ Χειρὸς. ὅν ἐκ
 ἐθέλησας γινῶναι, ἐν ἀνέσει διάγουσα ἐν τῷ κόσμῳ. Νῦν γινῶθι πι-
 μωρευμένη αἰωνίως. καὶ μέλει τῷ ὁρώτῃ ἔρανθ' ἀνάγοντες ἰσῶσι καὶ δέκυ-
 σιν ³⁸ αὐτῇ ἐκ μήκους τὴν δόξαν τῶν ἀγγέλων, καὶ πάντων τῶν ἔρα-
 νίων δυνάμεων, λέγοντες, Γέτων ἀπάντων κύριός ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός,
 ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τῷ ζῶντι, ὅν ὁκ' ἠθέλησας γινῶναι καὶ προσκυνῆσαι,
 ἀλλὰ ³⁹ ἀπαχθεῖσα ὡς τῶς ⁴⁰ ὁμοιοῖσις ἀσεβεῖς, καὶ τὸν ὅτιον
 ἄρχοντα τῷ διάβολον, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ
 διαβόλῳ, καὶ πᾶς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἃς ἐν τῷ βίῳ σε ὡς θεὸς
 προσκύνησας. ⁴¹ Ταῦτα εἰπόντες οἱ ἄγγελοι ἀφανῆς ἐγένοντο ἀφ' ἡμῶν.
⁴² ἡμεῖς δὲ δόξαν ἀναπέμψαμεν τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ
 ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

29. τῶς ὀδόντας] v. addit: ὑπὸ τῷ ἰδίῳ
 συνιδῶν κατακρίνεται. Quod ab interpre-
 te, seu mala manu.

30. τῷ κυρίῳ] v. τῷ Θεῷ.

31. αὐτῆς κελεύει] v. τῆς ψυχῆς ἀφίρει.

32. τὸν τόπον] v. τὴν δόξαν.

33. Καλῶς ἐκτελεῖται, usque ad ἐπὶ τῇ
 τῶν] pro his C. Viennensis habet: καὶ δὲ
 κλείεται τὸ πρῶτον ἡμέρας. καλὸν ἔν ἡ ἐκ-
 κλησίᾳ ἐκτελεῖ καὶ τὴν τριτοῦσαν ἡμέραν

τῇ τριτοῦσαν. μετὰ ταῦτα μένει ἐπὶ τῶν
 ψυχῶν τὸ βάπτισμα ἔχουσιν ἐκτελεῖται. ἐπὶ
 δὲ τῶν, &c.

34. ἀπεινῶς] pro ἀπεινῶς v. μετὰ σφοδρῶς
 ἀπειλῆς. quod a scholiaste.

35. ἀσεβῆς] v. ἀσελγής.

36. τίς ὁ δεσπ.] v. γινῶθι, τίς ἐστιν ὁ δεσπ.

37. Χειρὸς] v. κύριος.

38. αὐτὸν οὐ μνησθῆναι.] ita noster codex. v.
 autem αὐτὴν μνησθῆναι. restitui αὐτῇ οὐ μνησθῆναι.

93. ἀπα-

hei mihi, quæ mala mens me pessum dedit! Væ mihi! quomodo ita excœcata fuerim, non capio. Væ mihi! nunc mihi auxilium ferre nemo potest, nec efficere quisquam, ut & ego infelix gloriæ Domini fiam particeps. Postquam vero diebus illis omne piorum gaudium contemplata est, fursum rursus ab angelis ad adorandum Deum evehitur. Recte igitur nona die Ecclesia pro vita functis preces & oblationes instituit. Post alteram vero adorationem, ille omnium arbiter Deus duci illam ad inferos jubet, ibique ipsi pœnas ostendi, variaque impiorum supplicia, quæ desidentes illic animæ jugiter lamentando deplorant, dentibusque infrendunt. In his autem suppliciorum diversis generibus perlustrandis triginta dies anima occupatur, tremens ac metuens, ne & ipsa ad tam diram & horribilem custodiam damnetur. Quadragesima vero die iterum fursum tollitur, quo Dominum adoret. Exin, prout ejus merita, locus illi custodiæ a judice assignatur. Præclare igitur in ecclesia commemoratio usurpatur defunctorum & baptizatorum. Sed non par ratio eorum, quibus sanctum baptisma non contigit. Has enim non illuminatas animas, ubi e corpore discessere, immites angeli duriter accipiunt, cædentes, ingerentesque, Huc huc, anima impia, vide, quis tuus & omnium Dominus Christus sit, & quem cognoscere in hac vita remisse ac negligenter agens noluiisti. Hunc tandem cognosce perpetuis damnata suppliciis. Et ad primum usque cœlum eam sublevantes statuunt ibidem, ut e longinquo angelorum, & omnium cœlestium potestatum gloriam intueatur, dicentes: Horum omnium Dominus est Jesus Christus, filius Dei vivi, quem nosse noluiisti, nec adorare. Vade igitur ad tui similes impios, & ad eorum principem diabolum in ignem æternum, qui diabolo & angelis ejus præparatus est: quos, dum in vivis eras, tamquam Deos adorasti. Hæc ubi dicta, evanuerunt angeli ex oculis nostris. Nos autem laudes dicamus Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, nunc, & semper, & in secula seculorum. Amen.

39. ἀπαχθῆσα] v. ἀπαχθῆσα. adde & τῶτε τοῦ ἁγίου, ὅτι καὶ αἱ λοιπαὶ ψυχὰς τῶν ἀπίστων.

40. ὁμοιουσίν] malim, ὁμοίως σοι τὴν ἀ- 41. Ἡμεῖς δὲ, usque ad finem.] v. Ἡμεῖς ὑπακούοντες τῇ ὁδῷ ἡμῶν, δοξάζοντες τὸν Θεὸν ἡμῶν, ὅτι αὐτὸς περὶ δόξα, τιμὴ, καὶ ἀσπ- κήσεις.

41. ταῦτα εἰπόντες] Viennensis Codex præ- mittit: καὶ λοιπὸν κατέλασεν αὐτὴν εἰς τὸ κα-

F I N I S.

A D D E N D A

Ad Gregor. Nazianz. e Lambecio l. III, p. 177, Bibl. Cæsar.

Titulus hic Ἐπισκόπου Ναζιανζῆ exstat etiam alias in eodem codice, itidem ut hic, aureis literis studiose exaratus. Quamvis autem hic error adeo sit antiquus, ut non solum Rufinus Hist. Eccles. l. 2, c. 9, Socrates lib. 3. c. 35, Sozomenus lib. 6, c. 17, & Suidas in Lexico sub voce Γρηγόριος, verum etiam ipse S. Hieronymus in libro de Scriptoris Ecclesiasticis cap. 17, S. Gregorium Nazianzenum appellet Episcopum Urbis Nazianzi in Cappadocia, ipse tamen S. Gregorius in scriptis suis expresse reclamatur, & publice testatur, se numquam fuisse ordinatum Episcopum Nazianzi, sed tantummodo patrem suum, tamquam Episcopum jam decrepitum, in administranda istius urbis Ecclesia ad breve tempus adjuvisse. Qua de re videbis plura apud Card. Baronium Annal. Ecclesiast. tom. IV, an. 371, & 372, 304, 305, & 331 edit. Plantin.

Operum Nazianzeni noviss. editioni Colonienſi, quatuor extremi versus desunt; quos hic addere viſum.

Εἰκὼν κενῶται, πὺς βοηθήσει λόγῳ;
 Εἰκὼν κενῶται, δῶρον ἀχρεάντης Θεῷ.
 Ὑβείζετ' εἰκὼν, αἰδομένη Φθόνου, Φθόνου.
 Ἀλλοτρίοις λόγοις τε καὶ νόημασι.
 Πηγὴ κακῶν μὴ βλύζε, μὴ μάταια Φρήν.
 Εἰ δ' ἔν, σὺ γλώσσα μὴ δέχῃ τὸ βόεβογον.
 Εἰ δ' ἔν, σὺ χεὶρ μὴ δέχῃ τὰ χείρονα.
 Οὕτως ἂν ἡμῖν εἰκὼν ἀφάρτῃ μένοι.

Phile Epigramma in margine oper. Greg. exaratum,

Τὸν ἀσπικὸν ὀρύβον ἔ τέρων Πάτερ (male τέρων in Lambecio)
 Εἰς πόντον ἐκπλεῖς, ἀλλ' ὑποστρέφεις πάλιν
 Εἰκέθεν ἡμῖν ὄλβον ἔ Φαῦλον Φέρων.

Codicis Gr. Naz. margini adscriptum:

Νῆς πυγύεις καὶ μύθη ἢ βίβλη ἥδε
 Τὰς ἀνόμους φλεγάθει, τὰς αἰεὶ θεσμὸν ὕει.

Carmen Tetrastichis editis Gregorii Naz. præfigendum:

Γρηγορίε πόντος εἰμί. τετραστιχὴν δὲ φυλάσσω
 Γνώμας πνευματικαῖς, μνημόσυνοι σοφίης.

I N.

INDEX
RERUM ET VERBORUM.

A.

A χαλκοι Apostoli ex instituto magistri. 23. not. in vers. 200.
Adelphus Massalianorum antesignanus qua arte ab Antiocheno Patriarcha Flaviano circumventus. 115. not. num. 6.
Ἀδελφωτά de signis seu statuis in foro & prope argentariorum mensas. 19. not. in vers. 156.
Ἀγγελοι de Apostolis. 25. not. in vers. 210.
Ἀγγελος de angelicæ puritatis homine. 50. not. in vers. 528.
Ἀρεσπη ἐκ πυλῶ. 85. not. in vers. 4.
Αἰχρῶν αἰχρῶν ἢ τρέπον πλάσις. 62. vers. 696.
Alia graculorum sublimitas, & aquilarum alia. 61. vers. 672.
Alius mulierum cultus, alius virorum. 61. vers. 671.
Ἀμορφα. 66. not. in vers. 743.
Ἀμφόδων ὑψηλῆς. 6. not. vers. 21.
Anadema, redimiculum. 60. not. in vers. 655.
Ἀναγνώσις in Ecclesia. 172. not. num. 42.
Ἀνάθεμα quid. 113. not. num. 22.
Ἀναθεματισμὸς quid Christianis. 134. not. num. 23.
Angeli ἀποτρόπαιοι καὶ φύριοι. 161. not. in num. 13.
— singuli singulis provinciis præfecti ex opinione Hebræorum. 161. not. in num. 13.
Angelus lucis. 160.
— tutelaribus unicuique adesse creditus tam ab Hebræis quam Gentilibus, imo ipsis Christianis. 160. not. num. 13.
Animam rationalem non hominibus tantum, sed & brutis & plantis ineffe creditum Manichæi. 139. & in not.
Animas in homine duas Manichæi statuebant. 141. not. num. 54.

— unius ac Deum substantiæ esse statue-
bant Manichæi. 137.
Ἀνα φανεῖς ἐνδύοις κινῆσαι. 67. not. in
vers. 753.
Ἀντίσταται Gregorii. 88. vers. 5. & not.
ibid.
Ἀπαυλίσματα. 86. not. in vers. 8.
Ἀποκκωλίζεν quid. 177. not. num. 56.
Apollinaristarum error multiplex Eccle-
siam Salimorum affligebat. 13. vers. 86.
& not. *ibid.*
Ἀποφθεῖν quid. 75. not. in vers. 14.
Apostoli homines quidem viles, sed fer-
vore & spiritu pleni eoque venerabiles.
25. vers. 220.
— omni doctrina sacra imbuti erant,
at non omnes eloquentia seculari. 29.
vers. 265.
— minime rudes ac doctrinæ imperiti.
27. vers. 230.
Apostolorum & Evangelistarum cum Episco-
pis sui ævi instituta comparatio & dissi-
militudo ostensa a Gregorio. 23. vers. 192.
— & Evangelistarum scripta ut intelli-
gantur quantum etiam doctissimis exhi-
beant negotii. 27. vers. 230.
— facundia plus quam humana, visque
incredibilis in concionando & docendo.
27. vers. 238.
— Franciscanorum & Cynicorum habi-
tus severus descriptus. 23. not. in vers.
200.
— miracula. 25. vers. 211.
Ἀφανον πνεῦμα. 28. not. in vers. 256.
Aquila pullorum oculos ad radios solis ex-
plorat. 35. vers. 371.
Arimanius quis. 131. not. num. 12.
οἱ Ἀρχαῖοι qui. 22. not. in vers. 177.
Ἀρχαῖοι φρονεῖν. 22. vers. 177.
Ἀεὶ τὰς ἀνθρώπων. quid. 21. not. in vers.
174.
Asinus est asinus, etiamsi in urbe habitat.
69. vers. 786.
Cc Ἀσιν

Andrews paper
p. 100
193.

I N D E X

* *Ἀσκή μορμολύβειον*. 85. not. in vers. 4.
Ἀσμένως προπέμπειν. 18. vers. 145. & not.
Ἀσπίδων συνέγγραμμα. 28. not. in vers. 260.
Ars nulla, doctrina nulla absque longi
temporis exercitatione addiscitur. 53.
vers. 554.
Ἀσπιδιοί. 110. not. num. 6.
Ægyptii alique sacerdotes initari sacris cu-
pidos a vitæ labibus variis modis re-
purgabant. 87. not. in vers. 8.

B.

Babylon Spiritualis. 101. vers. 7.
Βαδισμα ναυδρον. 58. not. in vers. 651.
Βαδίζειν κατὰ νόμους. 58. not. in vers. 651.
— *τεταγμένα*. 59. not. in vers. 651.
*Βανειν καθαβίδας, κορμολύβειον, βλακώ-
δες, ἀβροφ.* 60. not. in vers. 651.
Βαμβάκιον. 177.
Baptisma sacrum meram aquam esse cre-
ditum Massalianis. 121. anath. X. &
XI.
per *Baptismi* lavacrum abolentur quæ ante
commisimus peccata, non sicubi deinde
hallucinamur. 47. vers. 475.
Baptismi lustratio si mores & vitæ impro-
bitatem mutaverit, illud re declaran-
dum. 45. vers. 442.
a *Baptismo* stola candida indui solita a
baptizatis. 176. num. 55.
post *Baptismum* peractum baptizati ante
sacram mensam constituebantur. 173.
not. num. 48.
— psalmodia adhibita. 163. not. num.
49.
Baptismus φώτισμα & φωτισμός dictus.
159. not. num. 85.
Baptizandi prius in religione Christiana
instrui debebant. 158. not. num. 10.
Baptizandis olim paschatis tempus consti-
tutum & quare. 176. not. num. 55.
Baptizandos aqua a calce ad caput spon-
giis illinebant Massaliani. 123. anath.
XIII.
Baptizati ad sacram communionem ad-
missi. 175. & not. *ibid.*
— ab Episcopo sacro chrismate inun-
cti & quo ritu. 175. & not. num. 53.
& 52.
Basilii leges Monasticæ. 181.

ὁ Βαδισμός de Episcopali dignitate. 50 vers.
528.
ὁ Βάσκας. 58. vers. 640.
Βῆμα five altare Manichæorum quid. 142.
not. in num. 56.
Bogomilorum hæresis. 109.
Bogomilus quid Myssorum lingua. 109.
Βροντῶς βύρσαις. 84. vers. 4.
Budda a quo doctrinam Manes hæresiar-
cha accepit, quis fuerit, & ejus opi-
niones. 126. not. & 137. not. num. 32.

C.

Callimachus & Calais pictores. 67. vers.
744.
Carnium usus a Massalianis abominabilis
habitus. 119. anath. VI.
Cedere foro de quibus dictum. 19. not. in
vers. 156.
Cæus doctor alios manu ducere non po-
test. 35. vers. 327.
Christianis Algeziram abductis in servitu-
tem multa facultas pecuniam faciendi,
qua se postea redimant. 21. not. in
vers. 166.
in *Christianos* calumnia de promiscuo con-
cubitu. &c. 110. not. num. 5.
Christi patientis exemplum parienter fe-
rendo imitandum. 5. vers. 1. &c. item
15. vers. 104.
Christum specie tenus passum fuisse quo-
rum dogma fuerit. 133. not. num. 20.
Christus specie tenus tantum mundo ma-
nifestatus ex opinione Manichæorum.
133.
Χερσὶν πολυμήματα quare dicta. 167. not.
num. 36.
Χιτάριον φαιόν. 62. vers. 686.
Χριστοπολίτας se ipsi vocabant Massaliani.
123. anath. XII.
Civitatum maximarum, Constantinopolis
& Antiochia, contentiones tempore
Gregorii requirebant doctiores & præ-
stantiores Episcopos. 22. not. in vers.
185.
Communionem corporis ac sanguinis Do-
mini meri panis ac vini participatio-
nem esse dicebant Massaliani. 123.
anath. XII.
Corpus mentem degravat. 55. vers. 579.
Con.

RERUM ET VERBORUM.

Concubitus illiciti Manichæorum & aliorum hæreticorum. 149. & not. num. 80.

Conjugia rejiciebant Manichæi. 141.

Consecratio sancti olei. 171. & not. *ibid.*

Convectus in Ecclesiis averfabantur Massaliani. 119. anath. VIII.

a *Convitiis* abhorrebat Gregorius. 5. 20.

Convitiis exagitare non fas est quemquam. 5. vers. 19.

Corpus totum baptizandi vestibus nudatum. 172. not. num. 43.

Crates philosophus opes in mare abiiciens tacite reprehensus. 56. not. in vers. 597.

Cruce Hierosolymitana in brachio signatur, qui S. Sepulcrum visitant. 20. not. in vers. 160.

Crucem venerandam ac vivificam, furcam appellabant Massaliani. 121. anat. XI — venerandam sacræque imagines spernebant Manichæi. 147.

Crucis signaculo non usi Massaliani in recitatione Dominicæ orationis. 119. anath. VII.

— signum ad diaboli audaciam arcendam. 100. vers. 11. & not. *ibid.*

Cruci unde tantus honos olim in Ecclesia Catholica. 121. not. num. 6.

Cruciata pectora quæ Ausonio. 10. not. in vers. 58.

Cucullus Monachorum quo intuitu adhibitus. 176. not. num. 56.

D.

Dæmones balneares nocivi. 169. not. num. 34.

Decipula ad circumveniendum vulgus. 27. vers. 226.

Dionysii bacchæ & bacchantes coronari soliti. 20. not. num. vers. 160.

Διπλοῖς Samuelis. 60. not. in vers. 653.

Discipuli Manetis & interpretes commentariorum ejus. 145.

Doloris remedium dolorem de corde promere. 9. vers. 45.

Δωρεὰ πίμπρην Θεοῦ quid. 18. vers. 149. & not.

E.

Ebrii sibi ipsi plerumque sobrii videntur, alios vero vino madidos existimant. 73. not. in vers. 829.

Ecclesias in honorem Dei ædificari non debere sentiebant Massaliani. 121. anath. IX.

Ecclesiæ Manichæorum. 145.

Ἐχθρὸς de diabolo. 98. not. in vers. 11.

Εἰ δ' ἔν, saltē, si non. 8. not. in vers. 47.

Ἐιδὼλὰ ἰνὰ ἑαλ. 168. not. num. 33.

Ἐισὴν πᾶσι formula solemnī & quando ab Episcopo adhibita. 170. not. num. 136.

Ἐκβολὴν εἰργεν. 54. vers. 596.

Ἐκδραμῆν, ὁπτοῦ δρόμου φέρεται. 6. not. vers. 23.

ὁ *Ἐκτὸς*, hæreticus vel gentilis. 50. vers. 531.

Ἐλεγχ rectius damnatio quam victoria vertitur. 125. in not.

Ἐμφάσεις. 86. vers. 10. & not. *ibid.*

Encratitarum hæresis, ejusque auctor & appellationis ratio. 111. not. num. 12.

Ἐντομῆς. 119. not. num. 9.

Ἐντεῦξ & *ἐντεῦξεται* quid. 112. not. num. 14.

Ἐφθ quid. 60. not. num. vers. 653.

Episcopi dissolutionis vitæ si melius se gerere voluerint, per ipsa solia impediuntur. 59. vers. 639.

— Gregorii tempore lecti ne exploratis quidem ipsorum moribus aut doctrina.

36. vers. 375.

de *Episcopi* indole ac moribus nemo sibi aliquid certi polliceri potest absque temporis aliquo spatio. 51. vers. 523.

— mali cautius vitandi quam ferocissima animalia. 7. v. 33. 34. 35.

— quales & quo ex genere hominum lecti tempore Gregorii. 19. vers. 151.

&c.

— scelerati exemplum officina omnium malorum. 39. vers. 365.

Episcopis Gregorii tempore uxores habere licitum. 56. not. in vers. 611.

ab *Episcopo* quæ capita & quomodo præcipue docenda. 33. vers. 390.

C c 2

Episco-

Episcoporum Gregorii ævo inficitia turpis.
21. vers. 174. &c.

— Gregorii tempore pessimi ante electionem mores, sed simulata ac subita mutatio eorundem post electionem.
39. vers. 393.

— insolentia Gregorii ævo. 71. vers. 799.
— improborum ac rudium impudentia in invadendis passim sedibus sacris adulterio comparata. 63. vers. 682.

— proborum ac spectatæ severitatis, tum improborum ac voluptuariorum descriptio. 43. vers. 570. &c. item 57. vers. 610. &c.

— sui temporis improbi mores descripti & exagitati a Gregorio. 35. vers. 332.

— tempore Gregorii crassa rerum sacrarum ignorantia & imperitia alios docendi, cum ipsi discipuli essent. 53. vers. 550.

— tempore Gregorii dissidia. 73. vers. 825.

— vestitus de duplici materia contextus reprehensus. 61. vers. 667.

Episcopum electum potestas ipsa deteriore facit. 41. vers. 382.

— non opus est facundiæ secularis ac philosophiæ studiosum esse, modo loquatur eorum more qui simplices doctrina sunt. 31. vers. 284.

Episcopus de præstantissimis primus eligendus, vel saltem non postremus, præsertim tempore Gregorii. 23. vers. 181.

— malus ramno comparatus, probus vero columnæ ignis populum Israëliticum præcedentis. 65. vers. 721.

— veterator unum quo se jactaret, habet, urbem splendidam scilicet. 69. vers. 781.

τὸ Ἐπίτεμα τῆς θεῆς καὶ φερνῆς ἱερουργίας.
122. anath. XII. & not. num. II.

Ἐπιτίλει τὰ πάτεραι seu τὴν δουρίαν qui dicantur. 122. not. num. II.

Equuleorum effrenata vis fame domatur. II. not. in vers. 63.

Ἐλαῖα ὁμοῖς ψυδρίνοισι. 116. & not. num. I.

Ἐκοτιοῦν νόση βαρεῖα. 86. vers. 6. & not.

Ἐνυγδοὶ τὸ σῶμα de stigmati dei Martii. 19. not. in vers. 160.

ab *Eucharistia* adhorrebant Manichæi. 145. & not. num. 69.

Ἐυχίλαος. 171. not. num. 37.

Euchitarum convivia nocturna descripta. 109.

— secta unde sic appellata. III. not. num. 10.

Euphemita unde dicti. 106. not. num. 4.

Ἐυφροῦν φέρει κακοῖς. 18. vers. 147.

Enthusiastæ dicti Massaliani & unde III. not. num. II.

Euthymius quo tempore scripserit ac floruerit. 106. not.

Exclamations tragicis familiares. 16. vers. 134. & 135. & not. *ibid.*

Exorcismorum preces. 155.

Exorcistarum ordo singularis inter Clericos, & quartus ab infimo. 155. not. num. 99.

Extraneus bonitatem Christianæ fidei meretur honestate famæ. 51. vers. 531.

— non aliam opinionem de Episcopis admittit præter illam quam ex antea dicta eorum vita concepit. 51. vers. 535.

F.

Fabula de fele sponsa. 63. vers. 701.

Felis in thalamo nuptiali collocata similis Episcopo hypocrita & adulterinus. 63. vers. 698.

Flagellationis sacræ usus tempore Gregorii nondum cognitus. 10. not. in vers. 58.

Formula ac ritus baptizandum oleo sancto inungendi. 171. & not. num. 43.

— anathematismi devoti hæretici σὺν αὐταῖς ψυχαῖς τε καὶ σώμασι. 140.

— & ritus Episcopi in baptizando. 173.

— & ritus in consecratione sancti olei. 171.

— precum, cum recipiendus e Manichæismo omnibus & singulis Manichæi dogmatis anathema dixit. 150.

— precum, cum baptizati fabanum, cuculum & cingulum solvit Episcopus. 177.

— precum in manuum impositione. 153.

— precum post peractum baptismum. 175.

— precum sacerdotis ante baptismi aquana cum baptizando consistentis. 165.

— ejus

RERUM ET VERBORUM.

- ejus qui ordinabatur. 49. not. in vers. 505.
- sacerdotis ter in aquam baptismi infusantis. 169.
- Foro* cedere de quibus dictum. 19. not. in vers. 159.
- in *Foro* mensæ argentariæ. 19. not. in vers. 159.
- statuar & signa. 19. not. in vers. 166.

G.

- ὡς Γάλακτι εἶναι herbæ & frumenta quando dicantur. 15. not. in vers. 117.
- Galli* cognomen cur datum Ptolemæo Philopatori. 20. not. in vers. 160.
- Γίλων in nuptiis. 93. vers. 703.
- Gregorii* adversarii vulturibus & leonibus comparati. 81. vers. 71. & 86.
- carmen de se ipso. 74. carm. II.
- carmen in Diabolum. 101. carm. XVIII.
- carmina ad plebem Anastasiæ. 19. carm. IX. X. & XI.
- carmina in invidos. 83. carm. III. IV. V. VI. VII. VIII.
- carmina varia in morbum suum. 101. carm. XIX.
- confessio & gratiarum actio. 97. carm. XV.
- corpus aheneum curis maceratum e-
languerat. 15. vers. 110.
- desiderium, quo populum Anastasiæ
prosequebatur. 90. vers. I.
- eloquentia. 78. vers. 48. & not. *ibid.*
- gravitatem adversarii fastum & con-
fidentiam appellabant. 75. vers. 15.
- hymnus vespertinus. 97. carm. XVI.
- in ferendis injuriis imbecillitas & in
convitiis acerbitas. p. 5. v. I. &c.
- invocatio ad Christum. 93. carm.
XII.
- labores, integritas, fidelis opera in
obeundo munere. 13. vers. 99. &c. 15.
vers. 115.
- monitum ad Presbyteros sui tempo-
ris. 71. vers. 812.
- φιλαυτία & jactantia de vitæ suæ se-
veritate. 54. not. in vers. 575.
- precatio. 95. carm. XIII. & XIV.
- querela de corporis imbecillitate, cum

- ante strenuus fuisset. 79. vers. 53.
- ultima verba, cum animam expira-
ret. 105. carm. XX.
- Gregorio* ab invidis objecta superbia, quod
ecclesiam dignitate inferiorem Constanti-
nopolitana contemneret. 79. vers. 39.
- bis ab Episcopis fallacibus fucus factus.
93. vers. 1. & not. *ibid.*
- in *Gregorio* vitæ purioris austeritas. 9.
vers. 54. & not.
- Gregorium* quid impulerit, ut Sasimo-
rum episcopus fieri voluerit. 13. vers.
81. &c.
- in *Gregorium* invidia & criminationes co-
legarum ad eum sede sua Constantino-
politana expellendum. 17. vers. 136. &
not. *ibid.*
- virorum principum Romæ benevolen-
tia. 17. vers. 125.
- Gregorius* a laboribus suis avulsus non pec-
cato, non morbo, sed invidia. 87.
vers. I.
- a matre Deo devotus, antequam in
lucem ederetur. 71. vers. 805.
- a morbo instar Lazari resurgens. 81.
vers. 75.
- dimissus ab urbe Constantinopoli &
sede Episcopali non admodum repu-
gnans. 19. vers. 150. 151.
- doloris cruciatibus ob peccatorum
conscientiam, pro flagris usus. 10. vers.
58. & not.
- initio electionis a populo lapidibus im-
petitus. 7. vers. 31. & not. & 14. not.
in vers. 103.
- malis fractus malorum finem expetens.
93. vers. 5.
- munere suo dejectus ab invidis Col-
legis tanquam onus de navī gravata. 19.
vers. 146.
- omnium rerum præsentium satur. 93.
vers. 6.
- pluribus simul in urbibus episcopus esse
arguebatur, ideoque non rite electus
Constantinopoli. 5. vers. not. in vers.
51.
- supra res aspectabiles positus, rursus
ab jucunda ista vita longe abductus. II.
vers. 71.

H.

Heresis unaquæque suos habebat libros & scriptores. 117. not. num. 2.
Homo versutus descriptus. 67. vers. 746.
Honori sacra facientes capite aperto erant. 66. not. in vers. 748.
Hypocrita elegans descriptio. 59. vers. 649.

I.

Ieiunium Christianorum tempore quadragesimæ damnabant Manichæi. 147.
Imagines ac statux principum virorum columnis ac cippis impositæ. 121. not. num. 4.
Imaginum sacrarum cultus rejectus a Massalianis. 121. anath. IX.
Imago olim in Ecclesia Catholica mulra, multus earum cultus, & quando ex in Ecclesias admittæ. 120. not. num. 3.
Impositio manuum in Ecclesia triplex. 153. not. in num. 96.
Improbis secundæ res sunt, virtutem colentes tristem agunt vitam. 71. vers. 790.
Incessus arte compositus, incessus immediatus. 59. not. in vers. 651.
Insufflatio in baptizandis ter repetita. 122. not. num. 13.
pro Insufflatione sacra initiandis sputa inspuabant Massaliani. 122. anath. XIII.
Insufflationis ritus unde petitus. 152. not. num. 93.
Invidia affectionum justissima. 75. vers. 7. & not. *ibid.*
Fons historia. 81. vers. 63.
Jurisjurandi nulla religio Manichæis. 149.

K.

Kakóφwov de duro & immiti. 12. not. in vers. 92.
Katēhoi pístewes cur a Gregorio dicti Episcopi. 18. not. in vers. 153.
Katēxēwōi erant duplicis generis. 151. not. num. 90.
Kalūwōi in navibus qui. 57. vers. 612.

Klēdo πλίων formula laudantis probantisque. 23. not. in vers. 186.
Kékwōi de Episcopis exteriori specie tantum. 88. vers. 9.
Klāsis aúxēti opponitur *úψαυχίνω φρονήματι*. 58. not. in vers. 649.
Klisis in ordinatione Episcopi quid. 48. not. in vers. 503.
τὸ Κάδιον παρέλθε, τὸν λύκει βλαπτε. *pro* verb. 8. vers. 38.
Kekōdion de galea mystica qua induebantur baptizati. 176. not. num. 56.
Kekōdion quid. 176. not. num. 56.
Kegō de Principe. 16. not. in vers. 125.

L.

Labano comparatus improbus Episcopus, probus Jacobo. 63. vers. 693.
Labor quorum perfectus est, eorum & præmium perfectus. 5. vers. 6.
Labores egregii sanctorum virorum non sunt araneis dandi. 31. vers. 294.
Liberum arbitrium tollebant Manichæi. 141. & not. num. 46.
Libri sacri a Manichæis rejecti. 147.
Λιγὴς quid. 60. not. in vers. 655.
Loca excelsa electa ad cultum deorum. 134. not. num. 25.
Λογιστὴς Ecclesiasticorum reddituum. 67. not. in vers. 749.
Λόγοι ἀλλότριοι qui. 23. not. in vers. 205.
Λογοὶ νεκροὶ de Arrianorum doctrina. 90. vers. 4.
Λόγοι νεῖδοι. 12. not. in vers. 86.
ὁ Λόγος ἡμῶν διτλός. 28. vers. 267.
Lotio manuum & digitorum in sacris. 18.
Λύσση de æstu libidinis. 57. not. in vers. 619.
Lycopetrus primus auctor Massalianorum hæresis & nominis ratio. 115. anath. I.

M.

Manes a quo doctrinam acceperit. 126. not.
 — se Paracletum esse dicebat. 137. & in not.

— unde

RERUM ET VERBORUM.

— unde Manichæi, quis fuerit & nominis origo. 126. not. num. 2.
Manica Phrygum gestamen. 172. not. num. 45.
Μανίκιον quid. 172. not. num. 45.
Manuum impositio in consecratione Episcopi ablutionem peccatorum instar baptismi non præstat. 49. vers. 503.
 — impositio in veteri Ecclesia triplex. 48. not. in vers. 503.
 — lotio in sacris Christianorum. 18. not. in vers. 148.
Manus in sacris attolli solitæ a Christianis & in crucis imaginem expandi. 18. not. in vers. 148.
Mara fons aquæ gustatu amaræ. 61. vers. 663.
Mariam Deiparam spernebant Manichæi. 147.
Martiriani unde dicti. 106. not. num. 4.
Μαρτυριανοί unde sic appellati. 110. not. num. 7.
Massalianorum dogmata hæretica & origo prima. 107. not. num. 5.
 — antesignani anathemate percussi. 115.
 — multiplex secta & multiplicia nomina. 107.
 — primus auctor Lycopetrus. 115.
Μαστιγίη quales servi. 21. not. in vers. 165.
Maximi coma exagitata. 6. not. vers. 21.
Maximus nominatum jambico carmine aculeatissimo a Gregorio perfrictus. 6. vers. 21. not.
Μάζα de omni cibo. 21. not. in vers. 168.
Mense argentariæ in foro. 19. not. in vers. 156.
Μεταγχοισμός Manichæorum quid. 139.
Μεταλλή quid. 122. not. num. 8.
Μετεμψύχωσις Manichæis credita. 139.
Μικρόν λάδι quid. 26. not. in vers. 232.
Μοχθηρία de fordibus natalium. 24. not. in vers. 268.
Monasticus habitus sublimis quiddam & præstans & Angelicum habet. 181.
Mulierum facies apud Arabas, Turcas, Persas, velo tectæ. 77. not. in vers. 23.
Mysæ minores in sacris Eleusiniis in vestibulo templorum consistebant. 151. not. num. 91.

N.

Νηφάλιος πόντος, *νηφάλιαι θυσίαι*. 10. not. in vers. 56.
Nomadum in Africa uxores & filiaë brachia elegantissime pictæ. 20. not. in vers. 160.
 sine *Nomine* si contra vitia scribitur, qui irascitur, accusator sui est. 7. vers. 29. & not.
Νόμος de instituto vitæ. 50. not. in vers. 538.
Notarii qui inter Manichæos. 145.
Ναὶ τὸν βαδισμα. 58. vers. 651.
Novæ nuptæ caput velabant. 77. not. in vers. 23.
Nullum elementum sine incolis spiritibus creditum. 169. not. num. 33.
Nuptiæ a Massalianis abominabiles habitæ. 117. anath. VI.
Nympharum aquaticarum & marinarum genera & origo. 139. not. num. 40.

O.

Oculi Minervæ sacri. 167. not. num. 30.
Oculi regum apud Persas qui dicti. 167. not. num. 30.
Oculus Phorcidum. 167. not. num. 30.
Opes non in profundum mare abjiciendæ, sed in pauperes. 57. vers. 598.
Oratio externa pluris facienda, an interna. 29. vers. 272.
 — omnis duplex. 29. vers. 267.
 — in Episcopo qualis esse debeat. 31. vers. 295.
Orationis dominica extremum a Catholicis additum rejectum a Massalianis, 119. anath. VII.
Orator vir bonus esse debet. 69. not. in vers. 772.
Oratoris probitate nil ad persuadendum efficacius. 69. vers. 775.
Ordines tres eorum qui ad Ecclesiam Catholicam accedebant. 126. in not. nu. I.
Oriens dextra manu, occidens sinistra denotatur. 135. not. num. 29.
 — mundi facies credita apud Ægyptios. 162. not. in num. 21.
 ad *Orientem* obvertebant se sacrificaturi, sicin.

itemque in expiationibus. 135. not. num. 29.

— conversi Christiani Deo preces offerebant. 135. not. num. 29.

Osculum pacis. 170. not. num. 36.

Οὐδὲ τὴν πόδας ἀσπαρμέναι εἰδότες de quibus dictum. 21. not. in vers. 174.

P.

ἡ Παλαιὰ γῆσι. 54. vers. 588.

Panis siccus cum sale pro pulmento vel obsonio cibus Gregorio. 9. not. in vers. 56.

Παροδονματίζεν idem quod Latinis traducere. 115. in not.

Παρογγεῖλαι quid. 122. not. num. 10.

Παρεγγράφειν πλῖον quid. 19. not. in vers. 155.

Patecius pater Manetis. 145.

Pauliciani, & Pauliani unde dicti Manichæi. 129. not. num. 3.

Pauperes qualia dona Deo offerant. 15. vers. 106. & not. *ibid.*

Peccator post baptismum lapsus nullum veniæ impetrandæ remedium habet præter lacrymas. 49. vers. 497.

Περεε κακῶν, δεινῶν. 6. not. vers. 26.

Περεφερομένους προσκυνεῖν suos volebat Pythagoras. 135. not. num. 30.

Περαιχέειν quid. 68. not. in vers. 795.

Φάνης quid. 135. not. num. 28.

Pharao spiritualis. 101. vers. 4.

ἢ Φαραὶ φαριμακοί. 62. vers. 674.

Φέρεν τι τῶν σιμῶν de pallio nigro episcoporum gestamine. 25.

Φρεῖς dicti οἱ κελαινότες ἔκτοπα. 4. vers. 15.

Φερογέφοι & περὶ κτορεῖς φέρον qui. 19. not. in vers. 153.

Φῶς & φῶς ut differant. 99. not. in vers. 13.

Pictor præstantissimus quis. 67. vers. 732.

Pictorum in Britannia corpora notandi ratio. 20. not. in vers. 160.

Πνίματ' ἑοικῶ. 84. not. in vers. 7.

Πεῖσμα ἀνυδρῶ. not. in vers. 116.

Ποῖω quid. 76. not. in vers. 116.

Πολύτροποι. 66. not. in vers. 742.

Πορίω κατ' ἐξοχήν de probe viventibus. 9. not. in vers. 49.

Præceptor optimus quis. 52. not. in vers. 552.

Preces ac cantiones sacræ a Massalianis rejectæ. 119. anath. VII.

Προβαδμιότρετοι qui. 145. not. num. 68.

Probi qui se affigunt hic divino incitati amore, nihilo felicius hic vitam degunt, quam impii. 9. vers. 49. &c. & not.

Procliviores ad mali imitationem sumus. 65. vers. 720.

Προσφορῶν & προσφίσεων quid. 76. not. in vers. 757.

τὸ Πρωτόν ἡρώ. Romæ quid. p. 16. not. in vers. 126.

Πτερνίζεν quid. 93. not. in vers. 1.

Pudicitie caput velatum in nummis & marmoribus. 66. not. in vers. 748.

Pulchritudo insignis ac decens est non quam pingunt manus, sed quæ ipsa est a natura profecta. 31. vers. 300.

Purgatio ab igne amoris divini. 87. not. in vers. 8.

Πύρωσις de igne purgante & exurente peccata post mortem, patribus nonnullis credito. 82. not. in vers. 11.

τὸ Πῦρ τὸ τελευτῶν. 4. vers. 11.

Πυρὶν positum pro malis ærumnisve inflammare. 9. not. in vers. 52.

Q.

Quietistæ jam inter hæreticos veteris Ecclesiæ. 119. not. num. 11.

Quinque sensus baptizati qui oleo inuncti erant, ab Episcopo abluti & quando. 177.

— sensus quasi sanctificabantur sacro chrismate. 175. not. num. 52.

R.

Ράμν' ἄρχει τῶν ἑύλων. 64. vers. 723.

Ranæ in palati delicias hamis & reticuliscapiuntur. 25. not. in vers. 209.

Rebus ipsis, non verbis persuadendum. 9. vers. 39. & not.

Regenerationis dogma apud Judæos in admittendis ad sacra sua proselytis. 163. not. num. 25.

Re

RERUM ET VERBORUM.

Renuntiaret Satanæ quo ritu quaque formula baptizandus. 161.

Resurrectio carnis negata a Manichæis. 141.

S.

Σάββον quid. 176. not. num. 55.

Sacerdotis maximum & solum opus quale. 67. vers. 750.

a *Sacla* & Nebroda facti Adam & Eva ex doctrina Maneris. 131.

Sasimorum Ecclesiæ conditio, cum Gregorius ejus episcopus crearetur. 13. vers. 82. &c.

Satanianorum secta unde sic dicta. 107. not. num. 4.

Scarabæi in sinum Jovis volantis fabula. 21. not. in vers. 170.

Scripta & libri Maneris & Manichæorum. 143. & not. *ibid.*

τὰ Σιμωνά. 25. not. in vers. 225.

Σιμωνέον 25. not. in vers. 225.

τῶν Σιμωνῶν τι φέρεν quid. 25. not. in vers. 225.

Σὺς ὁρίων, αἰδοητικαὶ φέρες. 14. vers. 108.

Septimana in albis quæ dicta. 176. not. num. 55.

Σεραφίμ ἑξαπτέρουα. 167. not. num. 31.

per *Sermonem* externum mentis interna efferenda. 29. vers. 275.

Servi diurnam mercedem dominis conficere & conferre debebant. 21. not. in vers. 166.

— pretium labore quæsitum heris numerabant ad parandam libertatem. 20. vers. 166.

Signaculum triplex Catholicorum frontis, oris & pectoris. 152. not. num. 95.

Silentium majus quiddam ac longæ ambages. 69. vers. 765.

Siloæ fluentia. 61. vers. 663.

Simulatio gravitatis sanctitatisque in Episcopis nihil aliud quam decipula. in not. vers. 225.

Sinistra auguria quare ap. Rom. prospera. 135. not. num. 29.

Σκαμμάδες πόρνη unde dictæ. 109.

Σκίμπες quid. 60. not. in vers. 654.

Σκοτοὶ de episcopis pravis & Gregorio inimicis 85. not. in vers. 9.

Solitudo est tentabilis. 187.

Σφραγίς de signaculo crucis dictum. 171. not. num. 38.

Σπείρειν πίσιν elegantissima similitudine expressum. 15. not. in vers. 117.

Στάσις ἑυκαίρος dispicienda a pugile. 53. vers. 556.

— νυχθημέρος, & εἰς πᾶν νυχθ. 53. not. in vers. 556.

Σταυρὸς χριστὶν ἐκτυπώμενος. 100. vers. 10.

ὁ Σταυρὸς ζωοπαῖς. 121. not. num. 6.

Stelle olim pro diis habitæ. 134. not. num. 27.

Στίγγειν τι pro a mare vel delectari aliqua re. 16. vers. 142. & *ibid.* not.

Stigmata in variorum Deorum sacris accepta ab illis qui eorum se cultui tradebant. 19. not. in vers. 160.

Stoicorum arrogantia. 27. not. in vers. 241.

Στοιμαδάνικον. 173. not. num. 45.

Supercilia sedes superbiæ. 75. not. in vers. 14.

Supercilium Philosophicum. 27. not. in vers. 241.

Susceptor & sponsor in veteri ecclesia. 149.

T.

Tarasius Sanctissimus Patriarcha. 181.

Τίμωεν ὁδὸς ἀπολείας. 75. not. in vers. 16.

Testamentum Theodori Confessoris. 178.

Τετραχλίσμυνα quæ dicantur. 165. not. num. 26.

Θάρος & θρόνος ut differant. 68. not. in vers. 766.

Θελαμβος Latine commodius aliquando dicitur traductio triumphalis. in not. 125.

Τὸ πεφικὸς ἢ ταχέως μεδίσαται. 64. vers. 708.

Traductio triumphalis Græcis Θελαμβος de damnatis. 125. in not.

Τεπέζα de Episcopali sacra mensa; tum pro ipso Episcopatu. 69. not. in vers. 778.

— de mensa sacra. 84. vers. 4.

Tributorum exactores & milites alique quemadmodum violentiæ ac fraudis in alios exercitæ gratiam a Deo consequi possint. 45. vers. 457.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Trinitas alia credita a Massalianis. 117.
anath. IV.

— nunquam non a Gregorio prædicata.
85. vers. 1.

Τρεφὴ ἀγγέλων Θεός. 54. vers. 594.

ὁ Τρόπος κάλυμμα τῆς μοχθηρίας. 24. vers.
208.

Τρυφή de ficta modestiæ specie & nigra
Episcoporum tunica. 60. not. in vers.
660.

τὸ Τυραννικὸν πνεῦμα. 48. not. in vers.
503.

Τύποι σαρκῶν τίμιοι. 54. vers. 586.

Τυπὲν quid. 78. not. in vers. 46.

Turpis est magnorum in parvis imitatio.
61. vers. 673.

V.

Umbilicis infantium combustis Manichæi

utebantur ad purgationem animarum,
147. & not.

Vite austeritas descripta. 55. vers. 576.

Urina propria se inquinabant, nec aqua
corpus ablucebant Manichæi. 141. & in
not.

Y.

Υπερμαζῶν quid. 21. not. in vers. 468.

Z.

Zaradas quis. 135. num. 31.

Zingarorum, ut hodie Italici, seu Bohe-
morum, ut Gallis vocantur, secta ea-
dem videtur ac Massalianorum. 107.
not. num. 5.

Zavh in baptizatis. 177. not. num. 57.

F I N I S.

